

Hallituksen vuosikertomus 2023

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Hallituksen vuosikertomus 2023

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Valtioneuvosto

Valtioneuvoston kanslia

Tekijänoikeuslaki (404/1961) 9 § Tekijänoikeussuojaa vailla olevat teokset

ISBN pdf: 978-952-383-878-9

ISSN pdf: 2490-0966

ISBN painettu: 978-952-383-894-9

ISSN painettu: 2490-0613

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Paino: Grano Oy, 2024

Hallituksen vuosikertomus 2023
Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Valtioneuvoston julkaisu 2024:14
Julkaisija Valtioneuvosto

Yhteisötekijä Valtioneuvoston kanslia
Kieli suomi Sivumäärä 239

Tiivistelmä

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Hallituksen vuosikertomuksesta säädetään tarkemmin valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 9 a §:ssä sekä valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 17 ja 18 §:ssä.

Talousarviolain 18 §:ssä edellytetään, että hallituksen vuosikertomukseen otettavien valtiontalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). Säädösten kertomuksen sisältöä määrittävät erityisesti myös valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) vaatimukset. Hallituksen vuosikertomus vuodelta 2023 muodostuu viidestä osasta:

- Hallituksen vuosikertomus
- Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset
- Liite 2 Tilinpäätöslaskelmat
- Liite 3 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta
- Liite 4 Valtion yhtiöomistusliituksen vuosikertomus

Asiasanat hallituksen vuosikertomukset, eduskunta, valtioneuvosto, hallituksen kertomukset, valtion tilinpäätös, omistajaohjaus

ISBN PDF	978-952-383-878-9	ISSN PDF	2490-0966
ISBN painettu	978-952-383-894-9	ISSN painettu	2490-0613
Asianumero	VN/27298/2023	Hankenumero	-

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-878-9>

Regeringens årsberättelse 2023
Bilaga 1 Ministeriernas resultatöversikter

Statsrådets publikationer 2024:14			
Utgivare	Statsrådet		
Utarbetad av	Statsrådets kansli		
Språk	finska	Sidantal	239
Referat			
Enligt 46 § i grundlagen ska statsrådet lämna en berättelse till riksdagen om regeringens verksamhet, skötseln av statsfinanserna och om hur budgeten har följts samt om regeringens åtgärder med anledning av riksdagens beslut. Närmare bestämmelser om regeringens årsberättelse finns i 9 a § i lagen om statsrådet (175/2003) och i 17 och 18 § i lagen om statsbudgeten (423/1988). I 18 § i lagen om statsbudgeten förutsätts det att de redogörelser för statsfinanserna och skötseln av statsfinanserna samt resultat av statens verksamhet som tas in i regeringens årsberättelse ska ge riktiga och tillräckliga uppgifter om hur budgeten följts och om statens intäkter och kostnader, om statens ekonomiska ställning och resultat (rättvisande bild). På författningsnivå fastställs årsberättelsens innehåll i synnerhet i förordningen om statsbudgeten (1243/1992). Regeringens årsberättelse för 2023 består av fem delar: • Regeringens årsberättelse • Bilaga 1 Ministeriernas resultatöversikter • Bilaga 2 Bokslutskalkyler • Bilaga 3 Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden • Bilaga 4 Statens bolagsinnehav			
Nyckelord	regeringens årsberättelser, riksdagen, statsrådet, regeringens berättelser, bokslut, ägarstyrning		
ISBN PDF	978-952-383-878-9	ISSN PDF	2490-0966
ISBN tryckt	978-952-383-894-9	ISSN tryckt	2490-0613
Ärendenummer	VN/27298/2023	Projektnummer	-
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-878-9		

Sisältö

1	Valtioneuvoston kanslia	9
1.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	10
1.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	11
1.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	12
2	Ulkoministeriö	19
2.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	20
2.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	22
2.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	23
3	Oikeusministeriö	35
3.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	36
3.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	37
3.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	38
3.4	Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2023.....	51
4	Sisäministeriö	65
4.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	66
4.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	67
4.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	70
5	Puolustusministeriö	86
5.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	87
5.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	88
5.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	89
6	Valtiovarainministeriö	102
6.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	103
6.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	105
6.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	106

7	Opetus- ja kulttuuriministeriö	117
7.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	118
7.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	118
7.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	119
8	Maa- ja metsätalousministeriö	134
8.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	135
8.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	136
8.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	137
9	Liikenne- ja viestintäministeriö	149
9.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	150
9.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	151
9.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	152
10	Työ- ja elinkeinoministeriö	161
10.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	162
10.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	163
10.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	165
11	Sosiaali- ja terveysministeriö	177
11.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	178
11.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	179
11.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	181
12	Ympäristöministeriö	196
12.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	197
12.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	198
12.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	200
13	Valtion liikelaitokset ja talousarvion ulkopuoliset rahastot	215
13.1	Valtion liikelaitokset	215
	Metsähallitus	215
	Senaatti-kiinteistöt	218
	Puolustuskiinteistöt	220
13.2	Valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot	223
	Huoltovarmuusrahasto	223
	Maatalouden interventiorahasto (Mira)	225

Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)	226
Palosuojelurahasto.....	228
Rahoitusvakausrahasto.....	229
Valtion asuntorahasto	231
Valtion eläkerahasto.....	232
Valtion televisio- ja radiorahasto	234
Valtiontakuurahasto	235
Ydinjätehuoltorahasto.....	237
Öljysuojarahasto	238

JOHDANTO

Hallituksen vuosikertomuksen liite 1

Tässä hallituksen vuosikertomuksen liitteessä esitellään kunkin hallinnonalan rakenne ja keskeiset tunnusluvut. Liitteessä esitetään myös katsaukset toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin sekä arviot keskeisimmistä riskeistä. Tuloksellisuuskuvauksissa kerrotaan hallinnonalan määrärahojen käytöstä ja tuloksellisuuden kehityksestä. Lisäksi kuvaukset sisältävät ministeriöiden arviot yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta kertomusvuonna. Tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa on ministeriöissä käytetty seuraavaa asteikkoa:

Erinomainen	Tavoite ylitetty.
Hyvä	Tavoite saavutettu.
Tyydyttävä	Tavoite toteutunut osittain.
Välttävä	Tavoite ei toteutunut.
Aloittamatta/ heikko	Toimenpiteitä tavoitteen saavuttamiseksi ei aloitettu tai tavoitteesta luovuttu harkinnan jälkeen.

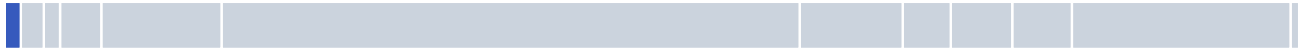
Lisäksi erikseen on kuvattu kestävä kehitys ja sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttamisesta kullakin hallinnonalalla. Oikeusministeriön luvussa on esitetty Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2023. Liitteen loppuun on koottu keskeiset tiedot valtion liikelaitoksista ja valtion talousarvion ulkopuolella olevista rahastoista.

1 Valtioneuvoston kanslia

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

• Valtioneuvoston kanslian osuus **1 249 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 198 milj. €
- Siirtomenot 37 milj. €
- Sijoitusmenot 288 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

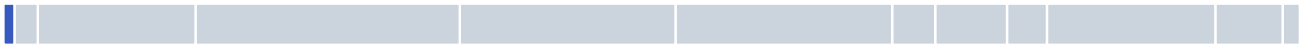
42 %

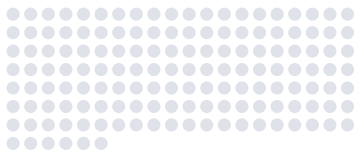
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

• Valtioneuvoston kansliassa **675 henkilötyövuotta**

Virastot 0 KPL

• Ei virastoja

Rahastot 0 KPL

• Ei rahastoja

Liikelaitokset 0 KPL

• Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 30 KPL

FINANSSI-INTRESSI

- Edita Group Oyj
- Kemijoki Oy
- Suomen Rahapaja Oy

STRATEGINEN INTRESSI

- Arctia Oy
- Boreal Kasvinjalostus Oy
- Finavia Oyj
- Finnair Oyj
- Fortum Oyj
- Gasum Oy
- Leijona Catering Oy
- Motiva Oy
- Neova Oy
- Neste Oyj
- Patria Oyj
- Posti Group Oyj
- SSAB AB
- Suomen Lauttaliikenne Oy
- Suomen Siemenperunakeskus Oy
- Suomen Viljava Oy
- Tapio Oy
- VR Group Oyj

ERITYISTEHTÄVÄT

- Finnpiilot Pilotage Oy
- Gasonia Oy
- Governia Oy
- Kuntarahoitus Oyj
- Solidium Oy (omistusta 13 yhtiössä)
- Suomen Erillisverkot Oy
- Suomen Ilmailuopisto Oy
- Suomen Malmijalostus Oy
- Veikkaus Oy

1.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Vuosi 2023 oli eduskuntavaalien vuosi ja hallitus vaihtui. Valtioneuvoston kanslialla on aina vaalivuosina keskeinen rooli niin neuvottelujen osalta kuin hallituksen nimittämisen valmistelussa ja hallitusohjelman toimeenpanossa. Hallitusneuvottelujen tuloksena syntyi hallitusohjelma [Vahva ja välittävä Suomi](#).

Valtioneuvoston kanslian vastuulle hallitusohjelman toimeenpano on tuonut uusia hankkeita kuten Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmat sekä turvallisuusjohtamisen kokonaisuutta koskevan hankkeen valmistelun. Hallitusohjelmassa linjattiin myös EU-tuomioistuinasioiden valmistelun siirrosta, ministereiden, valtiosihteereiden ja erityisavustajien esikuntien sihteerien kokoamisesta sekä valtioneuvoston yhteiseen toimintaan ja hankkeisiin liittyvän rahoituksen keskittämisestä valtioneuvoston kansliaan.

Nato-jäsenyys vahvistaa Suomen turvallisuutta ja Pohjois-Euroopan vakautta sekä asemoi Suomen entistä tiiviimmin osaksi eurooppalaista ja transatlanttista turvallisuusyhteisöä. Suomen Nato-jäsenyys on vaikuttanut valtioneuvoston kansliassa erityisesti valtioneuvoston johtorakenteisiin, tiedonhallintaan ja toimitilaturvallisuuteen sekä käännös- ja kielipalveluihin.

EU on jatkanut vahvaa ja yhtenäistä vastaamista Venäjän hyökkäykseen, samalla kun Suomi on jatkanut pitkäjänteistä tukeaan Ukrainalle. Paine Euroopan puolustusteollisen kapasiteetin kasvattamiseen unionissa on kasvanut. EU:n yhtenäisyys on ollut koetuksella muun muassa Ukrainan tukemiseen liittyvissä kysymyksissä yksittäisten jäsenmaiden intressien vuoksi. Lähi-idän tilanteen osalta Hamasin terroristisesta hyökkäyksestä alkaneet väkivaltaisuudet ovat myös haastaneet EU:n yhtenäisyyttä. Geopoliittisen tilanteen muutos heijastui myös EU:n laajentumista ja sen vaikutuksia sekä unionin sisäistä uudistumista koskevan keskustelun aktivoitumisena. Euroopan parlamentin vaalit ja komission vaihtuminen vuonna 2024 tiivistivät erityisesti loppuvuonna 2023 EU-lainsäädännön valmistelua vaalikauden lopun lähestyessä. Globaali taloustilanne on johtanut kiristyvään kilpailuun valtiotuista, mikä uhkaa unionin sisämarkkinoiden keskeisiä toimintaperiaatteita erityisesti Suomen kannalta.

Vuonna 2023 valtio-omisteisten yhtiöiden toimintaympäristössä korostuivat korkea korkotaso ja inflaatio, heikentynyt suhdanne sekä geopoliittisten jännitteiden jatkuminen. Monessa valtio-omisteisessa yhtiössä panostettiin tehostamiseen ja kilpailukyvyyn parantamiseen. Vaikka vuotta leimasi energiamarkkinan tasoittuminen ja vuositasolla laskeneet energianhinnat, näkyi energiamarkkinoiden muutos suurina sähkön hinnan vaihteluina. Liikennesektorilla nähtiin kasvanutta kysyntää ja tulosten elpymistä pandemiavuosien jäljiltä.

1.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Valtioneuvoston kanslia ei onnistu tukemaan hallituksen toimintaa ja valtioneuvoston toiminta ei ole yhtenäistä

Riskinä on, että valtioneuvoston kanslian virkavalmistelu ja monimuotoinen pääministerin ja hallituksen tuki ei vastaa hallituksen odotuksiin tai sitä ei pystytä tuottamaan oikea-aikaisesti tai riittävän laadukkaasti. Tällä on vaikutusta valtioneuvoston järjestäytymiseen ja hallitustyöskentelyyn. Riskiin on varauduttu tukemalla hallitusta järjestelmällisesti kaikissa tilanteissa ja vahvistamalla poliittisen ja virkakunnan erilaisia yhteistyörakenteita. Häiriö- ja poikkeustilanteisiin on varauduttu turvallisuusjohtamista ja viestintää vahvistamalla.

Riskinä on, että valtioneuvoston toimintaa ei saada tavoitteen mukaisesti sovitettua yhteen, mikäli valtioneuvostossa toteutettavissa hankkeissa ei huolehdi yhteen-toimivuudesta ja ratkaisuja tehdään osissa. Riskiin on varauduttu parantamalla yhteistyötapoja ja -työkaluja sekä kehittämällä rahoitusmalli valtioneuvoston yhteiseen toimintaan ja hankkeisiin.

Valtion yhtiöomistusten taloudellinen tulos heikkenee

Valtion yhtiöomistuksissa on riski, että yhtiöiden taloudellinen tulos ja arvonkehitys heikkenevät, millä on vaikutusta valtion omaisuustuloihin. Riski on huomioitu omistajastrategisessa työssä, ja aktiivisella omistajuudella tavoitellaan yhtiöiden kehittymistä myös epävarmassa ja heikon talouskasvun ympäristössä.

Suomen EU-vaikuttaminen ei johda riittävällä tasolla tavoitteidemme saavuttamiseen ja suomalaisten suhteellisen osuuden vähenemistä EU-viroissa ei saada katkaistua

Riskinä on, että Suomen EU-vaikuttaminen ei johda riittävällä tasolla asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Valtioneuvoston periaatepäätös EU-ennakko-vaikuttamisesta antaa hyvän pohjan systemaattiselle vaikuttamiselle. Riskiin on varauduttu vaikuttamalla Suomen kannalta keskeisiin asioihin ratkaisukeskeisesti, pragmaattisesti, oikea-aikaisesti ja yhtenäisesti eri tasoilla. Riskinä on myös, että suomalaisten suhteellisen osuuden vähenemistä EU-viroissa ei saada katkaistua ja kansallisten asiantuntijoiden määrä jää alle tavoitteen. EU-rekrytointeja edistettiin määrätietoisesti, ja tämä nähtiin osana vaikuttamisen tehostamista.

1.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 1. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

VNK	Talousarvion luku	2021	2022	2023
23.01	Hallinto	183	189	194
23.10	Omistajaohjaus	380	611	288
23.20	Poliittisen toiminnan avustaminen	36	36	36
23.30	Oikeuskanslerin virasto	4	4	4
23.90	Muut menot	2	3	2
23	VNK:n hallinnonala yhteensä	604	843	523

Valtioneuvoston kanslian pääluokan määrärahojen käyttö vuonna 2023 oli 523,5 miljoonaa euroa, mikä oli 320,0 miljoonaa euroa vähemmän kuin edellisvuonna. Vähennys edellisvuoteen nähden johtuu pääosin valtio-omisteisten yhtiöiden rahoituksesta, kun vuonna 2022 Finnair Oyj:lle myönnettiin 400 miljoonan euron pääomailain ja Gasum Oy:n 209,4 miljoonan euron pääomailainasaatava lunastettiin valtiolle. Vuoden 2023 keskeisiä omistajaohjauksen tapahtumia olivat Gasonia Oy:n pääomittaminen yhtiön pankkilainan takaisinmaksun rahoittamiseksi 226 miljoonalla eurolla sekä Suomen Malmijalostus Oy:n pääomittaminen 60 miljoonalla eurolla.

Hallinnon määrärahojen käyttö oli 193,9 miljoonaa euroa, missä oli 4,5 miljoonaa euroa kasvua edelliseen vuoteen verrattuna. Kasvu johtuu pääosin valtioneuvoston kanslian toimintamenojen käytöstä, joka kasvoi 148,6 miljoonasta eurosta 151,5 miljoonaan euroon. Toimintamenojen merkittävimmät menoerät aiheutuvat valtioneuvoston yhteisistä tietohallintopalveluista, toimitiloista sekä valtioneuvoston kanslian henkilöstömenoista. Kasvu edellisvuodesta aiheutui erityisesti henkilöstö- ja vuokramenoista, jotka nousivat vuotuisten yleis- ja indeksikorotusten vuoksi. Vuokramenojen kasvua hillittiin parantamalla toimitilojen tilatehokkuutta peruskorjausten yhteydessä muun muassa siirtymällä monitilatoimistoihin ja lisäämällä tilojen yhteiskäyttöä. Tietohallintopalveluiden kustannukset hieman laskivat edellisvuodesta.

Pääluokan määrärahojen käytön muita merkittäviä eriä olivat muun muassa puoluetuet (35,6 miljoonaa euroa), ministereiden, heidän valtiosihteeriensä ja erityisavustajiensa palkkaukset (11,8 miljoonaa euroa) sekä valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (10,5 miljoonaa euroa).

Hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuustavoitteen toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Sosiaalisesti, taloudellisesti sekä ekologisesti kestävä Suomi

Valtioneuvoston kanslian yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite on kiinnitetty kertomusvuonna voimassa olevaan hallitusohjelmaan ja valtioneuvoston kanslia arvioi vaikuttavuustavoitteen toteutumista kanslian määrittelemien strategisten painopisteiden sekä niihin kytkettyjen tulostavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen perusteella. Näissä strategisissa painopisteissä onnistuminen on arvioitu osion lopussa esitetystä toteutumisen arvosanassa.

Pääministerin avustaminen valtioneuvoston johtamisessa

Valtioneuvoston kanslia huolehtii valtioneuvoston päätöksenteon ja toiminnan järjestämisestä. Päätöksenteon ytimessä ovat pääministerin johdolla pidettävät valtioneuvoston yleisistunnot, joita järjestetään säännönmukaisesti viikoittain. Lisäksi yleisistunto kutsutaan koolle ylimääräiseen istuntoon sen mukaan kuin tarvetta on. Valtioneuvoston kanslia huolehtii myös hallituksen neuvottelujen ja iltakoulujen järjestämisestä aina kun tilanne sitä edellyttää.

Valtioneuvoston kanslia on tukenut kertomusvuonna hallitusneuvotteluita monipuolisilla asiantuntija-aineistoilla ennen neuvotteluvaihetta ja neuvotteluiden aikana järjestämällä asiantuntijoiden kuulemisia sekä tuottamalla tietotukea ja virkatuen kokonaisuuden neuvotteluihin. Ministereiden, valtiosihteereiden ja erityisavustajien tulo-, muutos- ja lähtöprosessin läpivienti toteutettiin onnistuneesti.

Hallitus hyväksyi [periaatepäätöksen valtioneuvoston viestinnästä](#) hallituskaudella, joka kytkee viestinnän vahvemmin osaksi hallituksen johtamisen kokonaisuutta. [Valtionhallinnon viestintäsuositus](#) on uudistettu ja laadittu valtioneuvoston viestinnän käsikirja. Vuoden aikana on tehty kansainvälistä yhteistyötä informaatiovaikuttamisen tunnistamiseksi ja yhteisten toimintamallien kehittämiseksi muun muassa pohjoismaisten kumppanien, Baltian maiden ja EU:n sekä Naton kanssa. Lisäksi on asetettu viestinnän valmiuspooli laajamittaisia häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten.

Suomen Natoon liittyminen on vaikuttanut valtioneuvoston kanslian toimintoihin. Nato-asiakirjojen tiedonhallinnan prosesseja on parannettu vaatimusten mukaisesti, jotta asiakirjat pystytään rekisteröimään ajantasaisesti ja jakelemaan riittävän nopeasti. Nato-vaatimusten edellyttämiä tilaturvallisuusratkaisuja on edistetty useilla käytännön toimilla.

Hallitusohjelman toimeenpano

Hallitusohjelmaan määritellyt tavoitteet näkyvät valtioneuvoston kanslian tavoitteissa ja toiminnassa. Erilaisia hankkeita on käynnistetty, kuten Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmat sekä turvallisuusjohtamisen kokonaisuutta koskeva hanke. Lisäksi käynnistettiin [valtioneuvoston tiedonannon](#) mukaiset toimet yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa.

Hallitusohjelman toteutumisesta kertova julkinen verkkosivu on valmisteilla. [Kansalaispulssi-kyselyä](#) on muokattu tuottamaan tietoa myös hallituspolitiikan kannalta keskeisistä kysymyksistä. Yhteiskunnallisesti moninäkökulmaisen keskipitkän aikavälin kestävyysarvioinnin toimintamallin kehitystyö on edennyt.

Suomen EU-politiikan johtaminen

EU-ministerivaliokunnan EU-ennakkovaikuttamisen tehostamista koskevan [periaatepäätöksen](#) ja Euroopan komission työohjelman pääprioriteettien pohjalta ovat valmistuneet Suomen ennakkovaikuttamista koskevat E-kirjeet sekä vaikuttamissuunnitelmat. EU-instituutioissa työskentelevien suomalaisten osuuden nostamiseksi on tehty konkreettisia toimia, ja suomalaisten kansallisten asiantuntijoiden määrä EU-toimielimissä on saatu nousemaan.

Suomi edisti pitkäaikaisen toimintalinjansa mukaisesti oikeusvaltioperiaatteen toteutumista osallistumalla aktiivisesti oikeusvaltiokysymyksistä käytäviin keskusteluihin muun muassa arvioitaessa neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelua. Lisäksi valtioneuvoston kanslia on edistänyt EU-politiikan yhteensovittamista ja huomioinut Suomen Nato-jäsenyyden vaikutuksen EU-kannanmuodostuksessa. Valtioneuvoston kanslian johdolla Suomi on osallistunut tiivistä ja määrätietoista EU:n kriisivaurautumisen vahvistamiseen. Suomi on tuonut esiin kokonaisturvallisuusnäkökulmaa ja edistänyt EU:n hybridiuhkiin vastaamiseen liittyvän välineistön viimeistelyä ja toimeenpanoa EU-tasolla.

Valtioneuvoston kanslia on osallistunut EU-politiikan yhteensovittamistehtävän näkökulmasta EU:n finanssipoliittisten sääntöjen uudistamista koskevaan kansalliseen kannanmuodostukseen. Suomi on aktiivisesti ennakkovaikuttanut EU:n

monivuotisen rahoituskehiksen väliarviointiin ja mahdollisiin uusiin EU:n rahoitusvälineisiin sekä korostanut vuoden 2020 rahoituskehyssovun mukaisten Suomen EU-saantojen turvaamista.

Suomi on toiminut kokoonkutsujana sisämarkkina-asioissa samoinajattelevien jäsenmaiden ryhmässä. Ryhmä keskustelee sisämarkkinoiden merkityksestä EU:n kilpailukyvyille.

Valtion aktiivinen ja selkeä omistajapolitiikka

Omistajaohjauksessa korostui hallitusohjelmavalmisteluiden lisäksi valtion omistajapolitiittisen periaatepäätöksen ja valtion omistajaohjauksen ensimmäisen yritysvastuuohjelman valmistelu. Valmis yritysvastuuohjelma julkistetaan vasta periaatepäätöksen hyväksymisen jälkeen.

Valtion kaikkien pörssiomistusten arvo oli 24,9 (2022: 30,3) miljardia euroa, jota painoi erityisesti Nesteen osakkeiden suuri osuus salkussa ja osakkeen kurssilasku. Valtion suoran pörssiomistuksen osuus oli 17,9 (2022: 22,4) miljardia euroa ja Solidiumin osakeomistuksen osuus 7,1 (2022: 7,9) miljardia euroa.

Tuottokehityksen kannalta vuosi oli haastava. Valtion pörssiomistusten kokonaistuotto oli -14,9 (2022: -14,5) prosenttia. Solidiumin osakeomistusten kokonaistuotto oli -6,9 (2022: -9,0) prosenttia ja valtion suoraan omistamien pörssiyhtiöiden -17,7 (2022: -16,2) prosenttia, johon vaikutti erityisesti Nesteen osakkeen heikko kehitys. Omaisuustuloja kertyi valtiolle 1,6 (2022: 1,4) miljardia euroa, josta valtioneuvoston kanslian osuus oli 1,4 (2022: 1,2) miljardia euroa. Omaisuustulot muodustuivat pääosin Neste Oyj:n (468 miljoonaa euroa), Fortum Oyj:n (419 miljoonaa euroa) ja Solidiumin (342 miljoonaa euroa) maksamista osingoista. Osinkokertymää lisäsi Nesteen ja Solidiumin kasvanut osinkotasoa. Ilmastorahasto Oy:n omistuksessa olleet Neste Oyj:n osakkeet siirrettiin takaisin valtion suoraan omistukseen valtioneuvoston kansliaan. Tämän vuoksi Nesteen varsinaisen osingon toinen erä ja ylimääräinen osinko tuloutuivat valtion budjettiin, mikä nosti valtioneuvoston kanslian saamia osinkotuloja 49 miljoonaa euroa.

Valtio osallistui Finnairin osakeantiin kuittaamalla osakkeiden merkintähintaa vastaavan määrän yhtiön ja Suomen valtion välillä solmitun pääomalainasopimuksen mukaista lainapääomaa 318,6 miljoonalla eurolla. Finnair maksoi valtiolle takaisin pääomalainan loppuosan (81,4 miljoonaa euroa) sekä korot ja muut maksut (48,9 miljoonaa euroa). Annin tarkoituksena oli varmistaa Finnairin kyky toimeenpanna strategiaansa pandemian ja Ukrainaan kohdistuvan hyökkäyssodan jälkeisessä uudessa toimintaympäristössä sekä tukea yhtiön pitkän aikavälin kasvua.

Valtio-omisteisten yhtiöiden kehitystä ja omistajapolitiikkaa kuvataan yksityiskohtaisemmin hallituksen vuosikertomuksen liitteessä 4.

Valtioneuvoston yhteinen toimintakulttuuri ja kehittämishankkeet

Valtioneuvoston linnan korttelissa ja sen viereisessä valtioneuvostokorttelissa toteutetaan merkittävä peruskorjaus- ja uudisrakennushanke, jolla edistetään valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhtenäisyyttä, tuetaan uusia työtekemisen muotoja ja tehostetaan tilankäyttöä. Valtioneuvoston linnan, valtioneuvostokorttelin ja niiden huoltotilojen yleissuunnitelmat valmistuivat ja hankkeen kokonaiskustannusarvio tarkentui 335 miljoonaan euroon rakennuskustannusten hinnan noususta johtuen. Lisäksi Säätytalon peruskorjaus käynnistyi, ja hallituksen ja pääministerin edustus- ja neuvottelutilana käytettävä Valtioneuvoston juhlahuoneisto otettiin käyttöön. Meritullinkatu 8:ssa toteutettiin tilamuutoksia, joilla parannettiin tilojen yhteiskäyttöä.

Vuoden aikana valtioneuvostossa ja sen ministeriöissä alettiin hyödyntää pilvipohjaisia digityöympäristöjä, joilla mahdollistetaan sähköiset työskentelytavat sekä tiiviit ja selkeät tietosisällöt. Lisäksi valtioneuvoston kansliassa otettiin käyttöön useita sovelluksia, kuten valtioneuvoston sähköinen päätöksentekojärjestelmä ja istuntosovellus, uudistettu ministeritietojärjestelmä ja ilmoituskanava väärinkäyttöksiin liittyen.

Valtioneuvoston yhteisten palvelu- ja hallintotehtävien menot kasvoivat noin 2,5 miljoonaa euroa. Muutos aiheutui pääosin vuokra- ja henkilöstömenojen kasvusta. Tietohallintopalveluissa ja muissa tukipalveluissa oli hieman laskua edellisvuoteen nähden.

Taulukko 2. Valtioneuvoston yhteisten hallinto- ja palvelutehtävien menot 2021–2023, tuhatta euroa

Menolaji	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Toimitilavuokrat	37 098	39 119	41 495
Toimitilapalvelut ja turvallisuus	16 990	13 558	13 913
Tietohallintopalvelut	39 334	42 992	41 562
Muut tukipalvelut	7 804	8 247	7 480
Henkilöstömenot	29 090	30 639	32 578
Yhteensä	130 316	134 554	137 024

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Valtion strategisen intressin yhtiöt – riskienhallinta ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Valtioneuvoston kanslian vastuulla oleva kestävän kehityksen toimikunta jatkoi [toimikunnan strategian](#) toimeenpanoa ja uudisti kestävän kehityksen seurantajärjestelmän.

Nuorten osallistumista kestävää kehitystä, etenkin ilmasto- ja luontokysymyksiä, koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vahvistettiin perustamalla nuorten ilmasto- ja luontoryhmä Nuorten Agenda2030 -ryhmän yhteyteen. Sitoumus2050 -alustalla tehtiin yhteensä noin 200 uutta vapaaehtoista kestävän kehityksen sitoumusta tai liitettiin valtionhallinnon ja toimialojen green deal -sopimuksiin.

Kansainvälisessä yhteistyössä korostuivat tarpeet vahvistaa multilateralismia, globaalia luottamusta sekä sitoutumista Agenda2030:n ja sen kestävä kehityksen tavoitteiden toimeenpanoon erittäin vaikeassa kansainvälispoliittisessa tilanteessa. EU-työssä korostui Euroopan unionin ensimmäisen vapaaehtoisen Agenda2030:n toimeenpanoraportin (voluntary review) viimeistely.

Suomi palkittiin kolmannen kerran peräkkäin maailman parhaana kestävä kehitystä edistävä maana. Kestävä kehityksen teemoja käsiteltiin laajasti ministeriöiden ja tutkimusyhteisön kanssa kestävyystarkastelua ja kestävyysarviointia sekä näihin liittyviä jäsenyyksiä ja toimintamalleja pohtineessa työpajasarjassa.

Itsenäinen ja riippumaton kestävä kehityksen tieteellinen asiantuntijapaneeli käynnisti työnsä valtioneuvoston kanslian yhteydessä. Paneeli pyrkii vaikuttamaan laaja-alaisesti yhteiskunnassa, ja sen erityistehtävänä on tukea työssään Suomen kestävä kehityksen toimikuntaa. Paneelin työssä on keskitetty edistämään ympäristön ja ihmisen yhteistä hyvinvointia ja siihen tähtäävää yhteiskunnallista muutosta huomioiden oikeudenmukaisuuden sekä kestävyystavoitteiden ristiin-kytkennät. Paneelin tavoitteena on nostaa julkiseen keskusteluun kestävä kehityksen kannalta merkittäviä kysymyksiä ja tätä työtä on tehty erilaisissa foorumeissa sekä itsenäisin julkaisuin.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa oleviin yhtiöihin nimitettiin vuonna 2023 yhteensä 210 hallitusjäsentä, joista valtion nimeämiä oli yhteensä 175. Näistä uusia jäseniä oli 32. Naisten osuus valtion nimitysvallassa olevista hallitusjäsenistä oli 45 prosenttia ja naisten osuus hallitusten puheenjohtajista nousi 35 prosenttiin.

Valtioneuvoston kanslian tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä on vuoden aikana työstänyt tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa vuosille 2024–2026. Suunnitelma sisältää sekä toiminnallisen tasa-arvon että henkilöstöpoliittisen näkökulman tarkastelun ja niihin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet tulevalle kaudelle. Valtioneuvoston kansliassa laaditaan vuosittain vastuullisuusraportti, jossa yhdeksi Agenda2030:n mukaiseksi vastuullisuustavoitteeksi on tunnistettu sukupuolten tasa-arvo.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Valtioneuvoston kanslian tilinpäätös 2023

2 Ulkoministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

• Ulkoministeriön osuus **1 790 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 351 milj. €
- Siirtomenot 876 milj. €
- Sijoitusmenot 188 milj. €
- Muut menot 2 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

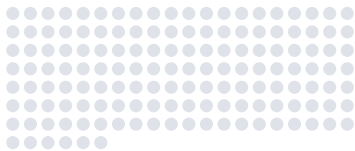
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

• Ulkoministeriössä **1 428 henkilötyövuotta**

Virastot **0** KPL

• Ei virastoja

Rahastot **0** KPL

• Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

• Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **1** KPL

• Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund)

2.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Suomen ja Euroopan turvallisuus- ja toimintaympäristössä vuonna 2022 tapahtunut perustavanlaatuinen muutostila jatkui vuonna 2023. Venäjä jatkoi helmikuussa 2022 aloittamaansa täysimittaista hyökkäyssotaansa Ukrainassa, mikä piti Euroopan ja Suomen turvallisuustilanteen vakavana ja vaikeasti ennakoitavana. Nopeita toimia vaativat muun muassa itärajan tilanteen kiristyminen ja Itämeren pohjan Balticconnector-kaasuputken ja tietoliikennekaapelin rikkoutumiset. Suomeen kohdistui kevästä 2023 alkaen merkittävää hybridivaikuttamista erityisesti Venäjän toimesta. Hyökkäyssodan seurauksena eurooppalainen yhteistyöhön, sääntöihin ja sopimuksiin pohjautuva turvallisuusarkkitehtuuri horjui.

Suomesta tuli Naton täysjäsen 4.4.2023 ja näin ollen sotilaallisesti liittoutunut maa. Liittokunnan jäsenyys asemoi Suomen entistä tiiviimmin osaksi eurooppalaista ja transatlanttista turvallisuusyhteisöä. Suomi tuli Naton perustamissopimuksen viidennen artiklan turvatakuiden piiriin ja osaksi Naton yhteistä puolustusta. Jäsenyys vahvisti sekä Suomen että Itämeren alueen ja Pohjois-Euroopan vakautta ja turvallisuutta. Tähän vaikuttivat myös tiivistyvät kahdenväliset yhteistyöjärjestelyt Pohjoismaiden ja Yhdysvaltojen välillä.

Ukraina ja Suomen lähialueet vahvistuivat Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueellisena prioriteettina. Ukraina jatkoi itsenäisyytensä puolustamista YK:n peruskirjan mukaisesti Venäjän hyökkäystä vastaan. Suomen vahva poliittinen tuki Ukrainalle jatkui ja tukea annettiin niin humanitaarisen avun, kehitysyhteistyön, puolustustarviketuen, materiaaliavun kuin kauppapoliittisin keinoin.

Euroopan unioni pysyi vankasti Suomen tärkeimpänä arvoyhteisönä ja ulkosuhteiden viitekehyksenä ja vaikutuskanavana. Venäjän hyökkäyssota vaikutti myös siihen, että Ukrainan, Moldovan ja Georgian pyrkimykset lähentyä Euroopan unionia voimistuivat, ja Eurooppa-neuvosto päätti joulukuussa 2023 avata jäsenyysneuvottelut Ukrainan ja Moldovan kanssa. Laajentuminen nousi keskeiseksi teemaksi EU:n agendalla. Suomen syvä yhteistyö Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden kanssa jatkui, ja laaja-alainen kanssakäyminen Yhdysvaltojen kanssa tiivistyi entisestään.

Yhdysvaltojen ja Kiinan strategisen kilpailun voimistuminen sekä Kiinan ja Venäjän suhteen tiivistyminen lisäsivät maailman polarisaatiota ja geopoliittisia jännitteitä. Myös muut suuret nousevat taloudet, kuten Intia ja Brasilia, pyrkivät vahvistamaan asemaansa. Suurvaltakilpailu korosti tarvetta syventää yhteistyötä samanmielisten kumppaneiden, kuten Australian, Etelä-Korean, Japanin, Kanadan ja Uuden-Seelannin, kanssa. Epävakaus Euroopan eteläisessä naapurustossa kasvoi. Geopoliittinen kilpailu Afrikassa ja Lähi-idässä syveni. Terroristijärjestö Hamasin

hyökkäys Israeliin aloitti Gazan sodan ja humanitaarisen kriisin, mikä lisäsi alueellista eskalaatoriskiä, johti mielenilmauksiin globaalisti, jyrkensi edelleen kansainvälisiä jakolinjoja ja muutti kehitysyhteistyön toimintaympäristöä.

Sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän, ihmisoikeuksien, demokratian, oikeusvaltion sekä sukupuolten tasa-arvon haastaminen voimistui. Venäjän ja Gazan sodat vahvistivat ymmärrystä maailman länsikeskeisyyden päättymisestä ja monenkeskisen järjestelmän epätasapainosta. Euroopan ja lännen oli enenevässä määrin uudelleenajatteltava ja -sanoitettava suhteitaan kehittyviin maihin tasa-veroisemmista lähtökohdista. Brics-maaryhmä tiedotti 24.8.2023 huippukokouksessaan laajentumisestaan.

Ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimintaympäristöön vaikutti lisäksi maailmanlaajuisten kehityssuuntien ja ilmiöiden sekä toimijoiden tiivis keskinäisriippuvuus. Globaalilla vastakkainasettelulla ja suurvaltojen välisillä jännitteillä oli liittymäpintoja kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen, turvallisuuteen, talouteen, teknologiaan, huoltovarmuuteen, teollisuuteen ja kauppaan. Tämä kaikki vaikeutti toimintaympäristöä ja vaati tehostettua yhteistyötä ja tiedonkulkua eri toimijoiden välillä.

Laajemmin sääntöperusteiseen maailmanjärjestykseen kohdistuvat paineet, voimapolitiikan vahvistuminen, protektionismin aiheuttamat haasteet, myös samanmielisten maiden välillä, sekä vapaakaupan kohtaamat esteet asettivat haasteita Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle. Lisäksi ilmastonmuutos, köyhyyden ja näköalattomuuden aiheuttama globaali muuttoliike sekä ääriilikkeet ja terrorismi tekivät toimintaympäristöstä vaativan.

Toimintaympäristön muutoksesta johtuen ulkoministeriö laati pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti [suosituksia ulkoasiainhallinnon uudistamiseksi](#) vastamaan uuden ulkopoliitiikan aikakautta. Suositukset koskivat johtamista, voimavaroja, toimintatapoja, osaamisen kehittämistä, organisaatiota ja edustustoverkkoa. Uudistusten toimeenpano käynnistyi vuoden 2024 alussa.

2.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Toimintakykyä uhkaavat turvallisuusriskit

Ulkoasiainhallinnossa henkilöstön toimintakykyä uhkaavat turvallisuusriskit (muun muassa rikollisuus, vakoilu ja vaikuttamisyrietykset, terrori-iskut, konfliktit, luonnonkatastrofit, pandemiat, sodat) ovat jatkuvasti läsnä. Turvallisuusriskien hallinta vaatii toimien systematisoinnin kehittämistä. Kehittämistoimia tuetaan pitämällä riskianalyysi osana toiminnan ja talouden suunnitteluprosessia. Useiden edustustojen ohuet henkilöresurssit lisäävät riskialttiutta ja heikentävät toimintakykyä etenkin poikkeustilanteissa, ja varsinkin jos osan henkilöstöä toiminta estyy tai vaarantuu. Töiden priorisointia, tavoitteellisuutta ja työhyvinvointia vahvistetaan ja riskienhallinnan huomioimista osana osaamisen kehittämistä jatketaan. Edustustojen tietojärjestelmien toimivuus ja verkkoyhteyksien parantaminen on edellytys edustustojen toimintakyvyn ylläpitämiseksi.

Tietoturvariskit

Kohdennetut haittaohjelmat, kehittyneet verkkohyökkäykset, valeuutisointi ja tiedonkeruu- ja hybriditoiminnaksi katsottavat vaikuttamisyrietykset lisääntyvät. Tietoturvariskeihin varaudutaan teknisissä ja tilaratkaisuissa sekä henkilöstön osaamisen kehittämisessä. Ministeriön tietoturvallisuus on sertifioitu ISO27001- standardin mukaisesti. Ulkoasiainhallinnon erityistarpeita ei ole huomioitu riittävästi valtioneuvoston keskitetyssä ratkaisussa. Valtioneuvoston yhteisten järjestelmien on toimittava myös edustustoissa, jotka toimivat heikomman infrastruktuurin ja vaikeamman toimintaympäristön maissa. Toimintakyvyn lisäksi riskinä on, että koko valtioneuvoston järjestelmät vaarantuvat tilanteessa, jossa verkkohyökkäys kohdistuisi yksittäiseen edustustoon. Monet edustustot toimivat vihamielisissä ympäristöissä, joissa tiedustelutoiminta on erityinen uhka. Tietoturvaan liittyvän riskikokonaisuuden ratkaiseminen edellyttää jatkotyötä.

Toimintaympäristön nopeat muutokset

Toimintaympäristön yleinen vaikeutuminen ja nopeat muutokset sekä kahden tai useamman suuren poikkeustilanteen samanaikaisuus on riski, joka korostaa toimivan tilannejohdon roolia. Koulutus ja harjoittelu parantaa edustustojen varautumistasoa ja kykyä hoitaa tilanteita itsenäisesti. Muutokset vaikuttavat henkilöstöön niin Helsingissä kuin edustustoissa (evakuoinnit, toimintakyvyn ylläpito). Toimintaympäristön nopeat muutokset vaikuttavat myös kahden- ja monenvälisten suhteiden hoitamiseen. Ulkoministeriön tuloksellinen toiminta edellyttää sujuvaa yhteistoimintaa muiden vastuuviranomaisten kanssa muun muassa toimissa, jotka on annettu yhteiskunnan turvallisuusstrategian ja muiden velvoittavien päätösten kautta.

2.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 3. UM:n hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

UM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
24.01	Ulkoasiainhallinto	257	286	303
24.10	Kriisinhallinta	58	60	66
24.30	Kansainvälinen kehitysyhteistyö	990	791	928
24.90	UM:n hallinnonalan muut menot	96	108	118
24	UM:n hallinnonala yhteensä	1 401	1 245	1 416

Ulkoasiainhallinnon kulut vuonna 2023 olivat noin 1,4 miljardia euroa. Menot jakautuvat ulkoasiainhallintoon (303 miljoonaa euroa), kansainväliseen kehitysyhteistyöhön (928 miljoonaa), ulkoministeriön hallinnonalan muihin menoihin (118 miljoonaa, josta suurin osa jäsenmaksuja ja rahoitusosuuksia kansainvälisille organisaatioille) ja kriisinhallintaan (66 miljoonaa euroa). Kriisinhallinnan määrärahoista valtaosa ohjataan muiden hallinnonalojen käyttöön (puolustusministeriö ja sisäministeriö).

Ulkoministeriö hallinnoi Suomen valtion kiinteistöomaisuutta ja vuokrattuja tiloja ulkomaan edustustoverkon toimipisteissä. Niihin kuuluvat edustustojen toimilat ja virka-asunnot sekä muutamia henkilöstöasuntoja. Noin puolet kiinteistöistä ja tiloista on Suomen valtion omistamia ja noin puolet on vuokrattuja. Ulkoasiainhallinnon käytössä olevien tilojen lisäksi ministeriö hallitsee valtion omistamia kulttuuri- ja tiedeinstituuttien kiinteistöjä Ateenassa, Pariisissa, Roomassa ja Venetsiassa. Omistettujen kiinteistöjen tasearvo vuoden 2023 lopussa oli noin 250 miljoonaa euroa.

Ulkoasiainhallinnon pääluokkaan osoitettiin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa määrärahoja yhteensä 1 332,2 miljoonaa euroa. Lisätalousarvioissa hallinnonalan määrärahoihin lisättiin yhteensä 11,5 miljoonaa euroa. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot varsinaisessa talousarviossa vuonna 2023 olivat 258,5 miljoonaa euroa ja lisätalousarvioissa määrärahoja lisättiin yhteensä 4,3 miljoonaa euroa. Toimintamenojen nettokäyttö vuonna 2023 oli 270,6 miljoonaa euroa. Ministeriön toimintamenoihin sisältyi yhteensä 1,0 miljoonaa euroa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen tuloja osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa.

Vuoden 2023 kustannuslaskelmien mukaan ulkoasiainhallinnossa ydintoimintoihin käytettiin yhteensä 1 049 henkilötyövuoden (43,6 prosenttia), ohjaustoimintoihin 19 henkilötyövuoden (0,8 prosenttia) sekä johtamiseen, hallintoon ja muihin tukitehtäviin 1 337 henkilötyövuoden (55,6 prosenttia) työpanos. Tukitehtävien hallinnointi vie edustustoissa ministeriötoimintaan verrattuna enemmän aikaa, ja edustustoissa monet Suomessa valtioneuvoston hallintoyksikölle kuuluvat hallinto-tehtävät hoidetaan edustuston oman henkilökunnan toimesta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä kauppapolitiikan ja kaupallistaloudellisten suhteiden hoitoon on käytetty edellisvuotta hieman vähemmän henkilötyövuosia johtuen vuonna 2022 alkaneesta Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainassa. Tukitoimintoihin käytetyt henkilötyövuodet ovat nousseet noin kuusi prosenttia vuodesta 2022. Tukitoimintojen kasvua selittää muun muassa kahden uuden edustuston avaaminen vuoden 2022 loppupuolella.

Kustannuksista ydintoimintojen osuus oli 171 miljoonaa euroa (45,8 prosenttia), ohjaustoimintojen 3,2 miljoonaa euroa (0,9 prosenttia) sekä johtamisen, hallinnon ja muiden tukitehtävien 199 miljoonaa euroa (53,4 prosenttia). Ydintoimintojen kustannukset jakaantuivat seuraavasti: ulko- ja turvallisuuspolitiikka 62,2 miljoonaa euroa (36,4 prosenttia), kauppapolitiikka ja kaupallistaloudelliset suhteet, mukaan lukien Team Finland, 26,3 miljoonaa euroa (15,4 prosenttia), kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö 16,3 miljoonaa euroa (9,6 prosenttia), konsulipalvelut ja maahan-tulotehtävät 35,0 miljoonaa euroa (20,5 prosenttia), ulkoasiainhallinnon muut kansainväliset tehtävät, mukaan lukien maakuvatyö, 18,3 miljoonaa euroa (10,7 prosenttia) ja muut sisältötehtävät 12,6 miljoonaa euroa (7,4 prosenttia). Kustannukset sisältävät valtioneuvoston hallintoyksikön ilmoittamat vuoden 2023 palvelu-tuotannon kustannukset.

Sotilaalliseen kriisinhallintaan osoitettiin vuoden 2023 talousarviossa yhteensä 55,1 miljoonaa euroa, josta Puolustusvoimien käyttöön asetettiin 54,7 miljoonaa euroa. Siviilihenkilöstön osallistumiseen kriisinhallintaan osoitettiin 19,2 miljoonaa euroa. Määrärahasta 18,1 miljoonaa euroa jaettiin sisäministeriön alaiselle Kriisinhallintakeskukselle. Ulkoministeriölle jääneestä osuudesta, 1,1 miljoonaa euroa, jäi käyttämättä 0,2 miljoonaa euroa. Rauhanvälitykseen osoitetusta 2,5 miljoonan euron määrärahasta jäi käyttämättä 0,2 miljoonaa euroa.

Varsinaisen kehitysyhteistyön momentille osoitetut määrärahat olivat varsinaisessa talousarviossa vuonna 2023 yhteensä 713 miljoonaa euroa ja lisätalousarvioissa yhteensä 1,5 miljoonaa euroa. Näiden määrärahojen käyttö oli 752,0 miljoonaa euroa. Tästä humanitaarista apua oli 125 miljoonaa euroa, monenkeskisen kehitysyhteistyön käyttösuunnitelmakohdalta maksettiin 221 miljoonaa euroa ja kansalaisjärjestöyhteistyön käyttösuunnitelmakohdalta 90 miljoonaa euroa. Varsinaisen kehitysyhteistyön momentin vuoden 2023 maksatusaste oli 83 prosenttia.

Maksatusaste laski noin neljä prosenttiyksikköä vuoden 2022 tasosta ja noin yhden prosenttiyksikön vuoden 2021 tasosta. Vuodelle 2024 määrärahoja siirtyi 149,0 miljoonaa euroa.

Kehitysyhteistyön maksatukset olivat alustavan arvion mukaan vuonna 2023 yhteensä 1 457 miljoonaa euroa eli noin 0,52 prosenttia bruttokansantulosta, mukaan lukien edellisiltä vuosilta siirtyneet määrärahat sekä kehitysyhteistyöksi muilta kuin varsinaisen kehitysyhteistyön momentilta laskettava osuus. Jälkimmäisen osuus maksatuksista oli arviolta 707 miljoonaa euroa vuonna 2023. Vuonna 2023 varsinaisen kehitysyhteistyön ja finanssisijoitusten momenteilta tehtyjen rahoituspäätösten summa oli 911 miljoonaa euroa. Rahoituspäätösten euromäärästä 94 prosenttia tuki yhtä tai useampaa kehityspolitiikan painopistettä. Naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman vahvistamista tuki ensi- tai toissijaisesti 36 prosenttia päätöksistä. Laadukasta ja inklusiivista koulutusta ensisijaisesti 7 prosenttia, demokratiakehitystä tuki vastaavasti 23 prosenttia, työpaikkojen lisäämistä ja talouden vahvistamista kehittyvissä maissa 52 prosenttia sekä ruokaturvaa ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä 51 prosenttia rahoituspäätösten euromäärästä.

Hallinnonalan muihin menoihin osoitettiin talousarviossa yhteensä 117,8 miljoonaa euroa. Muiden menojen suurimmat erät olivat ulkoministeriön toimialaan kuuluvien kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet ja rahoitus Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyöhankkeisiin.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Ulkoasiainhallinto edistää Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia

Suomi vahvisti turvallisuuttaan liittymällä puolustusliitto Natoon 4.4.2023 ja asemoi itsensä näin tiiviisti osaksi eurooppalaista ja transatlanttista turvallisuusyhteisöä. Suomi tuli Naton perustamissopimuksen viidennen artiklan turvatakuiden piiriin ja osaksi Naton yhteistä puolustusta. Nato-jäsenyys nosti Suomea vastaan kohdistuvan sotilaallisen voimankäytön kynnystä. Naton jäsenenä Suomi osallistui Suomelle keskeisiä turvallisuuspoliittisia kysymyksiä koskevaan keskusteluun ja päätösten tekoon Natossa. Pohjois-Atlantin sopimukseen (SopS 17 ja 18/2023) liittymisen lisäksi Suomen on vuoden kuluessa 4.4.2024 mennessä hyväksyttävä kahdeksan Naton jäsenyyttä ja toimintaa koskevaa eri sopimusta. Näistä keskeisin joukkojen asemaa koskevan Nato SOFA-sopimuksen (Status of Forces Agreement) ja Pariisin pöytäkirjan hyväksymistä koskeva hallituksen esitys (HE 90/2023 vp) annettiin eduskunnalle 30.11.2023. Sopimukseen liittymisen edistää Suomen mahdollisuuksia

toimia osana liittokuntaa täysimääräisesti. Suomen Nato-edustuston vahvistaminen ja muutos kumppanimaan erityisedustustosta jäsenmaan pysyväksi edustustoksi paransi Suomen mahdollisuuksia edistää Suomen näkemyksiä Natossa ja vaikuttaa Naton päätöksentekoon.

Ulkoministeriö käynnisti Suomen ensimmäisen Nato-jäsenyysaikaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon valmistelun pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti. Työhön asetettiin parlamentaarinen seurantaryhmä. Selonteko tulee ohjaamaan muiden, erityisesti puolustuspoliittisen selonteon valmistelua, ja Suomen Nato-profiilin ja tavoitteiden tarkentumista.

Suomi jatkoi tiivistä ja laaja-alaista yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Sekä presidentti Biden että ulkoministeri Blinken vierailivat Suomessa. Suomi neuvoteli [puolustusyhteistyösopimuksen](#) (DCA, Defense Cooperation Agreement) Yhdysvaltojen kanssa ja se allekirjoitettiin 18.12.2023. DCA-sopimuksen määräykset perustuvat pääosin Nato SOFA -sopimuksen määräyksiin. Hallituksen esityksen valmistelut sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi aloitettiin allekirjoittamisen jälkeen.

Suomi jatkoi koko hallinnonalan kattavaa tiivistä ja laaja-alaista kanssakäymistä Pohjoismaiden kanssa. Suomen Nato-jäsenyys monipuolisti yhteistyötä. Pohjoismaat antoivat 12.7.2023 yhteisen julistuksen Ukrainan tukemiseksi pitkällä aikavälillä pohjautuen G7-maiden Ukrainalle antamiin turvallisuussitoumuksiin.

Suomi jatkoi erittäin vahvan poliittisen tuen antamista Ukrainalle kaikissa niin monenkeskisissä kuin kahdenvälisissä yhteyksissä, ja osallistui Ukrainan rauhanaloitetta koskeviin keskusteluihin. Suomi toimi aloitteen ympäristöturvallisuutta koskevan työryhmän yhteispuheenjohtajana. Ukrainan presidentti Zelenskyi vieraili Suomessa 3.5.2023.

Suomi osallistui EU:n vuoden 2023 aikana asettamien kolmen (10.-12.) Venäjään kohdistuvan pakotepaketin valmisteluun ja toimeenpanoon. Pakotteilla muun muassa kiristettiin ulkomaankaupan rajoituksia ja laajennettiin vientikieltoja kriittiselle teknologialle, teollisuustuotteille ja kaksikäyttötuoille. Suomi vaikutti erityisesti EU:n päätökseen pakotteiden kiertämisen estämiseksi, mukaan lukien kolmansien maiden kautta. Ulkoministeriö koordinoi pakotteiden kansallista toimeenpanoa, vastasi yritysten ja elinkeinoelämän oikeudellisesta neuvonnasta ja toimi pakotteita koskevien poikkeusten ja vientivalvonnan lupaviranomaisena, sekä vastasi oikeudessa pakotteita koskeviin kanteisiin. Ulkoministeriö julkaisi kaikille avoimen [verkkokurssin pakotteista](#).

Venäjä ilmoitti 6.7.2023 peruvansa Suomen pääkonsulaattia koskevan toimiluvan 1.10.2023 alkaen, mikä johti Suomen Pietarin pääkonsulaatin sulkemiseen. Tätä ennen Suomi oli jo oma-aloitteisesti sulkenut Pietarin pääkonsulaatin alaiset Murmanskin ja Petroskoin toimipisteet niiden ydintehtävien vähennyttyä merkittävästi. Suomi perui Venäjän Turun pääkonsulaatin toimiluvan 1.10.2023 alkaen vasta-toimena Pietarin pääkonsulaatin sulkemiselle.

Ulkoministeriö laati [kansainvälisoikeudellisen selvityksen](#) Ahvenanmaan kansainvälisestä erityisasemasta ja Venäjän Maarianhaminan konsulinvirastoon liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä tasavallan presidentin pyynnöstä. Selvitys ei itsessään sisällä politiikkasuosituksia tai kannanottoa, vaan se on tehty lisäämään yleistä tietopohjaa asiasta.

Vuonna 2023 ulkoministeriö ja edustustot antoivat konsulipalveluita yhteensä noin 244 000 asiakkaalle. Ulkoministeriön ympärivuorokautista päivystystä hoitava päivystyskeskus vastaanotti noin 7000 yhteydenottoa. Hamasin hyökättyä Israeliin Suomi avusti lähes 200 suomalaista pois Israelista ja Palestiinalaisalueilta.

Mielenkiinto ulkoministeriön toimialaa ja Suomea kohtaan pysyi kohonneella tasolla sekä kotimaisessa että kansainvälisessä mediassa. Tämä edesauttoi strategista viestintää Suomen keskeisistä kannoista erityisesti kaasuputkirikon ja itärajalla Venäjän toimesta tapahtuneen välineellistetyn maahantulon kaltaisissa tehostetun viestinnän tilanteissa.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 2: Ulkoasiainhallinto edistää Agenda2030:n toimeenpanoa ja toimii ilmastonmuutoksen torjumiseksi

[Ulkoministeriön vastuullisuusraportti 2023](#) käsitteli YK:n globaalin kestävä kehityksen toimintaohjelman Agenda2030:n toteutusta ulkoasianhallinnossa. Vaikeutuneesta toimintaympäristöstä huolimatta ulkoministeriö vaikutti diplomatian keinoin maailman ja Suomen kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen sekä oman toiminnan kestävälle kehitykselle kielteisten vaikutusten vähentämiseen.

Suomi nojautui omiin vahvuusalueisiinsa kestävä kehityksen tukemiseksi. Kehityspoliittiset keinot kohdistuivat köyhyyden vähentämiseen, perusoikeuksien toteutumisen ja kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen. Keskeiseksi nousi mahdollisuuksien luominen suomalaiselle lisäarvolle sekä kaupan ja kehityksen tiiviimpi linkitys. Painopisteinä olivat myös demokratia, oikeusvaltio, tasa-arvo, ihmis-oikeudet ja kansalaisyhteiskunta.

Suomen jäsenyys YK:n Ihmisoikeusneuvostossa vuosina 2022–24 vahvistaa Suomen mahdollisuuksia toimia ihmisoikeuksien edistämiseksi. Suomi tuki ihmisoikeuspuolustajia ja vahvisti ihmisoikeuksien kansainvälisten ja alueellisten valvontajärjestelmien toimintaa ja rankaisemattomuuden vastaisia toimia sekä uhrien suojelua ja asemaa.

Suomi tuki Maailmanpankin Foundational Learning Compact -rahastoa ja sen puitteissa opettajien täydennyskoulutusta sekä päämajan asiantuntijatyössä että maatasolla Mosambikissa (COACH-ohjelma). Maailmanpankki skaalaa ohjelman menetelmiä ohjelmissaan maailmanlaajuisesti. Suomi ajoi lasten ja nuorten oppimista ja kehitystä tukevan kouluruokailun laajentamista Maailman ruokaohjelma WFP:n kautta.

Suomi osallistui YK:n COP28 -ilmastokokoukseen, jossa ensi kertaa osapuolet kirjjasivat ylös yhteisen tahtotilan päättää fossiilisten polttoaineiden käyttö. Tämä oli yksi vaikeuksissa olevan monenkeskisen järjestelmän onnistuminen. Suomella oli kokouksessa myös oma paviljonki, jossa esiteltiin Suomen ja suomalaisten yritysten sekä muiden sidosryhmien ilmastotoimia ja -ratkaisuja. Suomi päätti tukea vihreän ilmastorahaston lisärahoitusta yhteensä 60 miljoonalla eurolla vuosina 2024–2027.

Suomi vahvisti kumppanuuksia vähiten kehittyviin maihin muun muassa osallistumalla maiden YK-huippukokoukseen Dohassa 6.-8.3.2023, jossa Suomi sitoutui jatkamaan Least Developed Countries (LDC) Future Forum -hanketta. Se tarkastelee, miten köyhimpien maiden kehitystä voidaan edistää tieteen, teknologian ja innovaatioiden avulla.

YK:n projektitoimisto UNOPS lopetti toimintansa Helsingissä. Toimiston hallinnoima vaikuttavuussijoitusohjelma lakkautettiin jo alkuvuodesta siihen liittyneen laajan korruptiotapauksen takia.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 3: Ulkoasiainhallinto edistää sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää

Suomi vaikutti diplomatian keinoin Euroopan unionin yhtenäisyyden, globaalin roolin ja uskottavuuden vahvistamiseksi sekä EU:n pitkän aikavälin strategisen kilpailukyvyyn tukemiseksi ulkosuhteiden kautta. Suomi pyrki systemaattisesti kehittämään EU:n ulko-, turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä muuttuneessa toimintaympäristössä. Suomi ajoi pitkäaikaista tavoitettaan määräenemmistöpäätösten lisäämiseksi yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa unionin päätöksenteon tehostamiseksi sekä toimintakyvyn turvaamiseksi, mukaan lukien valmistauduttaessa EU:n laajentumiseen ja sen vaatimiin institutionaalsiin uudistuksiin. Suomi edisti EU:n kumppanuuksia ja yhteistä Venäjä-politiikkaa. Suomi tuki Ukrainaa sen eurooppalaisella polulla ja vaati EU:n vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea Ukrainalle.

Liittymällä Natoon ja osoittamalla tukensa Ukrainan EU- ja Nato-jäsenyysspyrkimyksille Suomi vahvisti käytännössä jokaisen valtion oikeuden päättää omista turvallisuusjärjestelyistään.

Suomi vaikutti muuttuneessa toimintaympäristössä myös siihen, että YK ja sääntöpohjainen, monenkeskinen järjestelmä vahvistuisi. Suomi panosti vaikuttamistyössään erityisesti monenkeskisen järjestelmän tehostamiseen ja uudistamiseen.

Suomi liittyi 2.2.2023 Ukrainan johtamaan hyökkäysrikosvastuuta edistävään ydinryhmään. Suomi teki väliintulon Ukrainan Venäjää vastaan nostamaan joukkotuhontaväitteitä koskevaan riita-asiaan kansainvälisessä tuomioistuimessa. Suomi teki sivuväliintulon myös Ukrainan Venäjää vastaan tekemään valtiovalitukseen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Suomi tuki Ukrainaa vuonna 2023 jatku-neissa YK:n yleiskokouksen erityishätäistunnoissa ja muissa YK-yhteyksissä.

Ulkoministeriö vastasi Suomen valtion edustamisesta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT) ja YK:n sopimusvalvontaelimissä. Vuoden 2023 lopussa Suomea vastaan oli vireillä 60 ihmisoikeusvalitusta, joista 10 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa ja 50 YK:n sopimusvalvontaelimissä. Keväällä 2023 Suomesta tuli kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta tehdyn yleis-sopimuksen osapuoli. Ulkoministeriö julkaisi verkkosivuillaan [tietopankin Suomelle annetuista ihmisoikeussuosituksista](#).

Pääministeri Orpon hallitus sitoutui 31.8.2023 antamassaan [tiedonannossa yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi](#) käsittelemään vuosittain kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten Suomelle antamat ratkaisut, päätelmät ja suositukset ja päättämään toimenpiteistä.

Suomi jatkoi aloitteellisuuttaan EU:n liittymisessä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Asiassa saavutettiin alustava neuvottelutulos maaliskuussa 2023. Suomi tuki Istanbulin sopimuksen mahdollisimman laajaa hyväksyntää ja torjui sopimuksen vastustamista. EU:sta tuli Istanbulin sopimuksen osapuoli 1.10.2023.

Suomi valmistautui Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) puheenjohtajuuteen vuodelle 2025. Wienin suurlähetystön yhteydessä toimiva Etyj-delegaatio palautettiin pysyväksi edustustoksi 1.1.2024. Puheenjohtajuuskauden sisältövalmistelujen koordinaatiosta vastaava Etyj-puheenjohtajuussihteeristö aloitti työnsä ulkoministeriössä syksyllä 2023.

Suomi tuki sekä EU:n kautta että kahdenvälisesti kansainvälisen sääntöperustaisen kauppajärjestelmän kehittämistyötä ja sen piirissä käytäviä neuvotteluja.

Suomi aloitti vuoden kestävä puheenjohtajuuden Itämeren valtioiden neuvostossa (Council of the Baltic Sea States, CBSS) 1.7.2023. Puheenjohtajakauden läpileikkaavia teemoja ovat kokonaisturvallisuus, kriisivalmius ja resilienssi. Suomi toimi antarktisen sopimusjärjestelmän turvaamiseksi ja isännöi Etelämanner-sopimuksen osapuolikokouksen (ATCM) touko–kesäkuussa 2023. Kokous toi kahdeksi viikoksi Suomeen noin 400 maailman johtavaa Etelämanner-asiantuntijaa. Suomen puheenjohtajuus Barentsin euroarktisessa neuvostossa (Barents Euro-Arctic Council, BEAC) jatkui lokakuuhun 2023. Puheenjohtajan ominaisuudessa Suomi järjesti Saamelaiskäräjien ja Euroopan parlamentin kanssa yhteistyössä alkuperäiskansojen huippukokouksen 22.–24.3.2023.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 4: Ulkoasiainhallinto työskentelee ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen vahvistamiseksi

Suomi jatkoi jäsenyyskaudellaan YK:n ihmisoikeusneuvostossa 2022–2024 pitkäjänteistä työtä universaalien ihmisoikeuksien edistämiseksi ja suojelemiseksi. Suomi edisti omilla aloitteillaan ja vaikuttamisellaan muun muassa naisten ja tyttöjen oikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, vastuuvollisuutta, kansalaisyhteiskunnan ja ihmisoikeuspuolustajien toimintaedellytyksiä sekä haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksia. YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen 75-vuotisjuhlan kunniaksi hallitus antoi YK:lle sitoumukset muun muassa vahvistaa ihmisoikeussitoumusten täytäntöönpanon seuranta edellä mainitun tiedonannon mukaisesti.

Suomen tuki Ukrainalle vuosina 2022–2023 nousi 2,3 miljardiin euroon. Tästä 576 miljoonaa on humanitaarista apua ja kehitysyhteistyötukea, 1,6 miljardia puolustus-tarviketukea ja 18 miljoonaa euroa (280 rekkalastillista) materiaaliapua. Ukraina oli Suomen kehitysyhteistyön suurin saaja vuonna 2023. Suomi tuki Ukrainaa myös kauppapoliittisin keinoin. EU:n ja jäsenmaiden tuki Ukrainaan oli vuoden 2023 päättyessä 82 miljardia euroa sisältäen myös puolustusmateriaalituen ja Ukrainasta paenneiden vastaanoton tuen. Maailmanpankin kautta annetulla tuella vahvistettiin Ukrainan peruspalveluja. Osa tästä tuesta kohdistettiin vähiten kehittyneisiin maihin, jotka kärsivät niin hyökkäyssodasta kuin muista maailmanlaajuisista kriiseistä.

Suomi antoi humanitaarista apua yhteensä noin 140 miljoonaa euroa vuonna 2023, mikä sisältää myös Ukrainaan kohdennetun humanitaarisen avun. Maailmanlaajuiset humanitaariset tarpeet ovat yli kaksinkertaistuneet muutamassa vuodessa, ja YK arvioi yli 360 miljoonan ihmisen olleen humanitaarisen avun tarpeessa vuonna 2023. Ilmastomuutoksen ennakoitavan vaikeuttavan tilannetta entisestään. Suomi tuki humanitaarisella avulla ruokaturvaa ja pakolaisten suojelua maailman suurimmissa humanitaarisissa kriiseissä. Suomen apu painotti kaikkein haavoittuvimpien, erityisesti vammaisten henkilöiden, auttamista.

Suomi vahvisti EU:n globaalia roolia ja ulkopoliittista vaikuttavuutta muun muassa tukemalla Global Gateway -strategian toimeenpanoa. Toteutuksen ohjaavina periaatteina olivat EU:n arvojen mukaisesti demokratia, hyvä hallinto ja läpinäkyvyys, tasavertaiset kumppanuudet sekä vihreän siirtymän ja kiertotalouden edistäminen. Global Gatewayn kautta on tavoitteena kanavoida maailmanlaajuisesti yhteensä 300 miljardia euroa sekä EU:n että yksityisen sektorin rahoitusta infrastruktuuriprojekteihin vuosien 2021–2027 aikana. Eniten investointeja, 150 miljardia euron arvosta, on tarkoitus kohdistaa Afrikkaan, missä EU:n vaikutusvalta on jäänyt pahasti Kiinan ja Venäjän jalkoihin.

Gazan sodasta johtuen ulkoministeriö laati Palestiinan kehitysyhteistyötä koskevan [selvityksen](#), jonka mukaan Suomen kehitysyhteistyömäärärahoja ei ole ohjautunut terroristisille järjestöille.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 5: Ulkoasiainhallinto edistää Suomen kasvua tukevia avoimia taloussuhteita ja tukee suomalaisyritysten osallistumista kansainväliseen kauppaan ja arvoketjuihin

Suomi jatkoi EU:n kauppapolitiikkaan vaikuttamista, muun muassa aktiivisella yhteistyöllä samanmielisten maiden kanssa, avoimen ja sääntöperustaisen toimintaympäristön säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi, muuttunut toimintaympäristö huomioiden. Suomi painotti erityisesti EU:n kykyä hakea markkinaehtoisia ratkaisuja geotaloudellisessa kilpailussa ja edisti EU:n käynnissä olevien kauppasopimusneuvotteluiden ripeää päätökseen saamista ja sopimusten voimaansaattamista sekä toimia uusien vapaakauppasopimusten ja muiden kumppanuuksien neuvottelemiseksi. Suomen tavoitteet tulivat keskeisiltä osin huomioiduksi osana EU:n yhteistä kauppapolitiikkaa.

Ponnisteluja vienninedistämiseksi kotimaan ja globaalin talouden alavireen jatkuessa jatkettiin diplomatian keinoin. Vienninedistämisen painopisteitä olivat muun muassa teknologia, puhdas energia, puhdas siirtymä ja koulutus. Globaalitalouden ja turvallisuuden kytkökset korostuivat myös vienninedistämistyössä. Ulkoministeriö jatkoi työtä yritysten markkinoillepääsyn edistämiseksi ja kaupan esteiden purkamiseksi. Valtioneuvoston yhteisen selvitys- ja tutkimustoiminnan kautta tilattu [kaupanesteselvitys](#) julkaistiin maaliskuussa 2023. Tulosten mukaan 41 prosenttia kansainvälistä kauppaa harjoittavista suomalaisyrityksistä oli kohdannut kaupanesteitä vuosina 2019–22. Arvoketjuja koskevien tulosten mukaan vuosina 2020–22 peräti puolet yrityksistä oli kärsinyt arvoketjuhäiriöistä. Kohonneella tasolla jatkunut Suomen kansainvälinen näkyvyys vahvisti myönteistä maakuva Suomesta myös turvallisena liiketoimintaympäristönä.

Suomen ja Yhdysvaltain ulkoministerit allekirjoittivat maiden välistä [6G-yhteistyötä koskevan julkilausuman](#) 2.6.2023. Julkilausumassa todetaan yhteinen tahtotila tiivistää yhteistyötä 6G:n tutkimuksen ja kehityksen kannalta keskeisillä aloilla ja lisätä vuorovaikutusta maiden eri toimijoiden välillä. Suomi tiivisti myös yhteistyötä Yhdysvaltain osavaltiotasolla. Suomi antoi vahvan tukensa EU-Yhdysvaltoyhteistyön syventämiselle muun muassa EU:n ja Yhdysvaltojen välisen kauppa- ja teknologianeuvoston kautta.

Markkinoiden monipuolistamiseen ja riippuvuuksien kartoittamiseen kiinnitettiin huomiota. Ulkoministeriö koordinoi selvityksen [Suomen kaupallisista riippuvuuksista Kiinaan](#) yhdessä laajan sidosryhmäjoukon kanssa. Selvitys tarkasteli Suomen ja Kiinan kahdenvälistä kauppaa tutkittujen lukujen ja tilastojen valossa. Suomen Kiinan-tuonnissa korostui kaupan ala, kun taas Kiinan-vienti painottui suuriin teollisuusyrityksiin.

Ulkoministeriö laati pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti yhdessä sidosryhmien kanssa [suunnitelman Suomen osallistumisesta Ukrainan jälleenrakentamiseen](#). Suunnitelman ensimmäinen osa keskittyy suomalaisyrityksille tarkoituksenmukaisiin alkuvaiheen rahoitus- ja neuvontapalveluihin. Suunnitelman toinen osa tulee kattamaan valtionhallinnon tuen laajemmin ja valmistuu vuoden 2024 aikana.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti käynnistettiin kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon valmistelut, sekä selvitystyö Team Finland -verkoston toiminnan ja johtamisen sekä Business Finlandin ulkomaan-toimintojen siirrosta osaksi Suomen edustustoverkkoa.

Toteutuminen: Hyvä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Venäjän hyökkäyssota heikensi kansainvälistä yhteistyötä ja muiden konfliktien tavoin aiheutti ihmishenkien menetyksiä ja inhimillistä kärsimystä vuonna 2023. Sota niin ikään kasvatti epäluottamusta eri jäsenmaiden ja toimijoiden välillä, vaikeutti globaalia päätöksentekoa ja söi resursseja kestävän kehityksen kysymyksiltä, mikä teki tavoitteiden ajamisesta vaikeampaa.

Yksityiskohtaisempien tavoitteiden toteuttamisen osalta viitataan edellä yhteiskunnallisen vaikuttavuustavoitteen ”Ulkoasiainhallinto edistää Agenda2030:n toimeenpanoa ja toimii ilmastonmuutoksen torjumiseksi” alla kerrottuun.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sukupuolten tasa-arvoon ja naisten ja tyttöjen oikeuksiin kohdistuva vastarinta jatkuu globaalisti. Sukupuolten tasa-arvoon liittyvien kysymysten pohjalta pyritään luomaan yhä enemmän jakolinjoja niin kansainvälisesti kuin yhteiskuntien sisällä. Suomen ja samanmielisten maiden rooli ja vastuu sukupuolten tasa-arvon edistäjänä ja moniperustaisen syrjinnän vastustajana korostui.

Suomi kävi poliittista vuoropuhelua ja teki vaikuttamistyötä EU:ssa, YK:n eri tasoilla, kansainvälisissä kehitysrahoituslaitoksissa ja kumppanimaissa sekä erilaisissa verkostoissa kuten tasa-arvosuurlähettiläiden kansainvälisessä verkostossa ja

seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia ajavassa SRHR Nexus Initiative -hankkeessa. Naisten ja tyttöjen oikeudet sekä sukupuolten tasa-arvo ovat Suomen prioriteetteja YK:n ihmisoikeusneuvoston jäsenenä vuosina 2022–2024.

Ulkoministeriö laati toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman 2023–2027. Suomi jatkoi kansainvälisissä yhteyksissä pitkäjänteistä tukea nais- ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien vahvistamiselle sekä pääsyä laadukkaisiin seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin. Tukea suunnattiin erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville ja vammaisille henkilöille. Suomi edisti naisten roolia myös taloudessa ja piti esillä puuttumista sukupuolten epätasa-arvon juurisyinä oleviin syrjiviin rakenteisiin ja sosiaalisiin normeihin. Suomi pyrki myös sukupuolen ja muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien risteävyyksistä johtuvan syrjinnän kitkemiseen.

Suomi suuntasi kehitysrahoitusta teknologiaa ja tasa-arvoa edistävään työhön sekä vaikutti tematiikan edistämiseksi kansainvälisillä foorumeilla, erityisesti YK:ssa ja EU:ssa. YK:n naisten asemaa käsittelevän toimikunnan (CSW) istunnon vuoden 2023 pääteema oli teknologia, innovaatiot ja koulutus, ja Suomi osallistui siihen yhtenä EU:n neuvottelijoista ja järjestämällä tilaisuuksia. Suomi myös jatkoi YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin koordinoiman Generation Equality -prosessin johtoroolissa keskittyen tasa-arvoa tukevaan teknologiaan ja innovaatioihin.

Ulkoministeriö laati neljännen [Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelman](#) vuosille 2023–2027, jonka mukaisesti Suomi korostaa edelleen tarvetta vahvistaa naisten, nuorten ja vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua rauhaan ja turvallisuuteen liittyviin kysymyksiin. Suomi tuki useita maita niiden kansallisten Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelmien laadinnassa ja toimeenpanossa. Suomi edisti teemaa myös muun muassa Natossa.

Ulkoministeriö on selvästi naisvaltainen työpaikka. Ministeriössä näkyy muun suomalaisen yhteiskunnan tavoin vahva sukupuolittunut sijoittuminen eri ammatti-aloille. Ministeriö maksaa samasta työstä samaa palkkaa. Ulkoministeriössä asiantuntijatehtävissä toimivista 68 prosenttia on naisia ja toimeenpaneuvissa tehtävissä 73 prosenttia. Naisten osuus johtotehtävistä laski vuoden 2023 aikana. Korkeimmassa johdossa naisia oli 33 prosenttia, koko johdossa 39 prosenttia ja edustuston päälliköiden tehtävissä 46 prosenttia (tilanne 1.3.2024).

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Ulkoministeriön tilinpäätös 2023

3 Oikeusministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

● Oikeusministeriön osuus **1 265 milj. €**

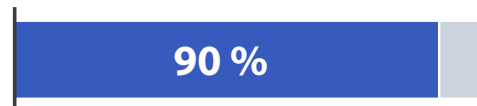

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 1 021 milj. €
- Siirtomenot 117 milj. €
- Sijoitusmenot 6 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

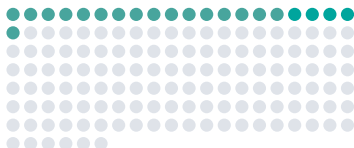
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

● Oikeusministeriössä **9 659 henkilötyövuotta**

Virastot **21** KPL

- Tuomioistuinlaitos
- Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Länsi ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Kuluttajariitalautakunta
- Ulosottolaitos
- Konkurssiasiamiehen toimisto
- Syyttäjälaitos
- Rikosseuraamuslaitos
- Oikeusrekisterikeskus
- Onnettomuustutkintakeskus
- HEUNI (Euroopan Kriminaalipoliittikan Instituutti)
- Tietosuojavaltuutetun toimisto
- Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- Tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminto
- Vanhusasiavaltuutettu

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

3.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat oikeudenhoidon asioiden määrään ja laatuun. Kansainvälistymisen ja teknologian kehittymisen kielteisinä ilmiöinä oikeudenhoidossa näkyvät huumausaine- ja verkkorikollisuuden kasvu sekä ihmiskauppa. Myös järjestäytyneen rikollisuuden kasvu muuttaa asiarakennetta ja asiakaskuntaa. Oikeuslaitoksella on haasteita käsitellä rikosasioita joutuisasti. Syyttäjälaitoksessa syyttäjien määrän lisäämisen vaikutukset alkoivat näkyä ja syyteharkinta-ajat lyhenivät hieman, mutta pitkään syyteharkinnassa olleiden asioiden määrät sekä yleisten tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat ovat edelleen kasvaneet. Tämä on oikeusturvariski. Vankimäärä on noussut selvästi ja ylittänyt jo koronaa edeltäneen tason. Kiristyvän kriminaalipolitiikan johdosta vankimäärän oletetaan jatkavan kasvuaan myös tulevana vuosina, nousten joillakin sadoilla tämän hallituskauden aikana. Yhdessä vanhentuvan laituskannan kanssa tämä edellyttää nopeita toimia sen varmistamiseksi, että vankilaverkosto vastaa siihen kohdistuviin tarpeisiin.

Suomi sijoittuu hyvin kansainvälisissä oikeusvaltiokehitystä ja yhteiskuntarauhaa mittaavissa vertailuissa. Sama koskee demokratiaa, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, lehdistönvapautta, korruptoitumattomuutta, hallinnon toimivuutta sekä luottamusta viranomaisiin ja oikeusjärjestelmään. Kansalaiset ovat kiinnostuneita aiempaa monimuotoisemmasta vaikuttamisesta. Kansainvälisesti demokratiaan ja oikeusvaltioon kohdistuvat uhat ovat nousseet vahvasti keskusteluun. Uusiksi haasteiksi ovat nousseet muun muassa kyberuhat ja epädemokraattisen, vaaleihin kohdistuvan häirinnän uhka. Tarve huolehtia tietoturvasta ja huomioida tietosuojariskit on lisääntynyt.

Suomi sijoittuu kohtuullisen hyvin myös lainvalmistelun menettelyjä koskevissa kansainvälisissä vertailuissa. Valmistelu on pääsääntöisesti avointa ja sidosryhmien osallistumiseen kannustavaa. Kehittämistä löytyy etenkin lainsäädännön seurannassa ja jälkiarvioinnissa. Raportointivuonna lainvalmistelua haastoi etenkin hallituskauden vaihtumiseen ja budjettilakien valmisteluun liittynyt aikapaine ja hankkeiden määrä.

[Kotitalouksien velkaantumisaste](#), [maksuhäiriöisten henkilöiden](#) ja ulosottovelallisten määrät ovat pysyneet korkealla tasolla. Velkaantumiskehitykseen vaikuttavat monet yhteiskunnalliset muutostekijät kuten työttömyys sekä luottotarjonta ja korkotaso. Ylivelkaantumiseen liittyviä ongelmia on pyritty ehkäisemään lainsäädäntömuutoksilla ja erilaisilla tukitoimilla. Myös yritysten taloudellinen tilanne

heikkeni, ja konkurssiin haettiin enemmän yrityksiä kuin 2009 finanssikriisin aikaan. Venäjän hyökkäyssotaan liittyvien pakotteiden käsittely työllisti kertomusvuonna Ulosottolaitoksen erityistäytöntöönpanoa, ja toiminnon lisäresursointia jatkettiin.

Oikeusavun tulorajat eivät enää täysin vastaa pieni- ja keskituloisen väestön tulotason, eikä osa asiakkaista ole saanut tarvitsemaansa oikeusapua. Väestön ikääntyminen lisää edunvalvontapalveluiden tarvetta. Edunvalvonnan uudet päämiehet jakautuvat aiempaa tasaisemmin yleisen edunvalvonnan ja edunvalvontavaltuutusten perusteella hoidettaviksi.

3.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Resurssipuutteet ja tiukka aikataulu vaarantavat lainvalmistelun laatua

Hyvä lainvalmistelutapa edellyttää vaihtoehtojen avointa punnintaa, vaikutusarviointia ja sidosryhmien kuulemista. Nämä ovat vaarassa, jos valmistelija-resurssit ovat riittämättömiä tai lainvalmistelulle ei ole varattu riittävästi aikaa. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan suuri nykyisen nopeasti muuttuvan sääntelyympäristön ja sääntelytarpeiden näkökulmasta. Sen toteutumisen estämiseksi kerätään seurantatietoja sekä edistetään huolellista prosessinsuunnittelua ja tehokasta lainsäädäntöjohtamista.

Väestöryhmien välinen polarisaatio johtaa laaja-alaisiin ongelmiin monilla elämän osa-alueilla ja nuorten tekemä rikollisuus vakavoituu

Eriarvoisuuden kokemus, heikko kotoutuminen ja väestöryhmien välinen polarisaatio voivat heikentää turvallisuuden tunnetta ja altistaa konflikteille. Nuorten tekemien väkivaltarikosten määrä on viime vuosina lisääntynyt ja voi lisääntyä edelleen. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan suuri. Hyvien väestösuhteiden tukeminen ehkäisee polarisaatiota ja nuorisorikollisuutta.

Rikosvastuu ei toteudu joutuisasti ja tasapuolisesti kaikille kansalaisille rikosasioiden laadusta ja käsittelypaikasta riippumatta

Syytteeseen ja seuraamusten määräämiseen johtaa aikaisempaa pienempi osa syyttäjien käsittelemistä rikosepäilyistä, mikä heikentää rikosvastuun toteutumista. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan merkittävä. Rikosprosessin sujuvoittamiseksi on käynnissä ja valmisteilla useita lainsäädäntöhankkeita. Yhteistyötä rikosprosessiketjun eri toimijoiden välillä tiivistetään ja toimintatapoja yhtenäistetään.

Hallinnonalan tietojärjestelmien korjausvelka voi johtaa häiriö- ja poikkeamatilanteisiin

Hallinnonalan tietojärjestelmien korjausvelka aiheuttaa tarpeettomia teknologisia riippuvuuksia ja haavoittuvuuksia. Erilaiset tietotekniset häiriötilanteet, tietosuoja-loukkaukset ja muut tietoturvapoikkeamat voivat lisääntyä. Riski on todennäköinen, mutta sen toteutuminen on tietojärjestelmäkohtaista, jolloin vaikutukset voivat vaihdella. Riskin torjumiseksi panostetaan korjausvelan ratkaisuun ja kehitetään prosesseja, joilla tietojärjestelmien elinkaarta ja riippuvuuksia sekä tietosuojan, tieto- ja kyberturvallisuuden tilaa seurataan ja hallinnoidaan.

3.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 4. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

OM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
25.01	Ministeriö ja hallinto	134	139	170
25.10	Tuomioistuimet ja oikeusapu	473s	475	508
25.20	Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta	107	110	114
25.30	Syyttäjät	52	55	60
25.40	Rangaistusten täytäntöönpano	243	252	265
25.50	Vaalimenot	17	15	27
25	OM:n hallinnonala yhteensä	1 026	1 045	1 144

Viime vuosina oikeusministeriön pääluokan vuosittainen määrärahojen käyttö on ollut noin miljardi euroa vuodessa. Määrärahoilla tuotetaan demokraattisen oikeusvaltion ydintoimintoja kuten tuomioistuinlaitos (noin 29 prosenttia hallinnonalan määrärahojen käytöstä), kattavat oikeuspalvelut (noin 15 prosenttia määrärahoista), syyttäjätoiminta (noin 5 prosenttia määrärahoista), ulosotto toiminta mukaan lukien konkurssiasiamies (noin 10 prosenttia määrärahoista) sekä vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano (noin 23 prosenttia määrärahoista). Hallinnonalan toimintamenoista noin 72 prosenttia kohdentuu henkilöstömenoihin. Henkilötyövuosien kokonaismäärä on kasvanut viime vuosina ja oli kertomusvuonna 9 659. Lisärahoitusta kohdennettiin muun muassa oikeudenhoidon

turvaamiseen sekä ympäristö-, maankäyttö- ja rakennusasioiden käsittelyaikojen lyhentämiseen. Kertomusvuonna oikeudenhoitoon osoitettiin merkittäviä lisäpanostuksia [oikeudenhoidon selonteossa VNS 13/2022](#) todetun rahoitusvajeen korjaamiseksi. Rahoitusta on lisätty vuodesta 2024 lukien, eikä se ehtinyt vaikuttaa vuoden 2023 tuloksellisuuteen.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Jokaisella on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa

Demokratiaa tukevia tekijöitä Suomessa ovat laajat osallistumisoikeudet, vakaa ja laillisuusperiaatteeseen nojautuva hallinto, vapaa kansalaisyhteiskunta, korkea sivistystaso, hallinnon epähierarkisuus, vähäinen korruptio sekä sukupuolten välinen tasa-arvo. Suomi sijoittui vuonna 2023 [Freedom Housen](#) kansainvälisessä demokratiavertailussa jaetulle ykkössijalle Norjan ja Ruotsin kanssa.

Ihmisoikeuksien seurantamahdollisuuksia on kehitetty osana perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen saamelaiskäräjälain muutoksiksi (HE 100/2023 vp). Esityksen tavoitteena on edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä parantaa saamelaisten kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon ja Saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä.

Suomi sijoittuu eurooppalaisessa vertailuissa eri poliittisten osallistumismuotojen osalta harvoin kaikkein aktiivisimpien maiden joukkoon, mutta suomalaiset ovat keskimääräistä aktiivisempia poliittisia osallistujia. Selkeä trendi on, että kansalaiset ovat siirtyneet käyttämään yksilöllisempiä osallistumisen muotoja. Suomessa suositusten kansalaisaloitteiden kautta kansalaiset voivat suunnata vaatimuksia poliittiseen päätöksentekoon, mikä voi lisätä edustuksellisen demokratian legitimitettiä. Sähköisiä aloitepalveluja kehitetään. Uusi hyvinvointialuealoitepalvelu on valmis-teilla, samoin kuin nuorten osallistumista edistävä digiraati.fi -palvelu.

Perusoikeusbarometrin tietojen perusteella voidaan kuitenkin tunnistaa huolestuttavia eroavaisuuksia joidenkin vähemmistöryhmien ja koko väestön välillä perusoikeuksien toteutumisessa, tietoisuudessa oikeuksista ja oikeussuojasta sekä luottamuksessa viranomaisiin. Valtioneuvosto hyväksyi eduskunnalle annettavan tiedonannon toimista, joilla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tiedonantoon perustuvan toimeenpanohankkeen yhteiskunnallisena tavoitteena on rakentaa Suomea, jossa jokainen voi elää turvassa ja hyväksyttynä.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 2: Oikeusjärjestys turvaa toimintamahdollisuudet ja edistää vakautta

Kertomusvuonna tulivat voimaan lakimuutokset ulosoton suojaosuuden tasokorotuksesta ja velalliselle myönnettävien vapaakuukausien lisäämisestä. Muutosten tavoitteena on tukea erityisesti pienituloisten velallisten selviytymistä. Lisäksi [Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus](#) -työryhmä ehdotti muutoksia sosiaaliturvaetuuksien ulosmitattavuuteen sekä tulojen ulosmittausta koskeviin laskentäsääntöihin. Vuoden 2023 alkupuolella hyväksyttiin uudet kuluttajaluottoja koskevat säännökset, joilla tiukennettiin kuluttajaluottoihin sovellettavaa korkokattoa sekä kuluttajaluottojen markkinointia koskevaa sääntelyä. Muutosten tarkoituksena on pyrkiä vähentämään ja ehkäisemään kuluttajien ylivelkaantumista. Oikeusministeriö, Suomen Pankki, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä opetushallitus olivat mukana laatimassa lokakuussa 2023 julkaistua Euroopan komission ja OECD:n [lasten ja nuorten talousosaamisen kehystä](#).

Oikeusaputoimistoissa talous- ja velkaneuvontaa annettiin kertomusvuonna noin 32 800 asiaan (2022: 30 008). Talousneuvontaa annettiin noin 33 700 kertaa (2022: 30 318). Palvelun kysynnän kasvuun ovat vaikuttaneet kansalaisten velkaantuminen ja kotitalouksien talousongelmat. Talous- ja velkaneuvonta yhdessä Ulosottolaitoksen kanssa toteutti kansalaisille noin 550 talousaiheista tilaisuutta, joihin osallistui 18 000 henkilöä (2022: 14 000). Tilaisuuksissa kävijöistä noin 70 prosenttia oli alle 29-vuotiaita. Talousneuvoloissa kävi vuoden aikana noin 2 500 asiakasta (2022: 2 000).

[EU:n oikeusalan tulostaulusta 2023](#) ilmenee, että hieman yli 80 prosenttia vastanneista yrityksistä tuntee joko erittäin suurta tai melko suurta luottamusta lain-säädännön ja tuomioistuinten tarjoaman sijoitussuojan tehokkuuteen.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 3: Laadukas lainvalmistelu on edellytys toimivalle yhteiskunnalle

Laadukkaan lainvalmistelun varmistamiseksi oikeusministeriö keskittyi kertomusvuonna lainvalmistelun avoimuuden ja valtioneuvoston säädösvalmisteluosaamisen kehittämiseen sekä tietoperustaisuuden, vaikutustenarvioinnin ja teknologian hyödyntämisen vahvistamiseen. Lainvalmistelun avoimuutta lisättiin aloittamalla lainvalmistelun kuulemisohjeiden päivittäminen. Valtioneuvoston säädösvalmisteluosaamisen kehittämiseksi tuotettiin verkkokoulutuksia ja päivitettiin EU-säädösvalmistelun ohjeita. Lainvalmistelun tietoperusteisuutta vahvistettiin muun muassa tukemalla data-analytiikan käyttöä vaikutusten arvioinneissa.

Oikeusministeriö saavutti keskeiset lainvalmistelun kehittämislle kertomusvuodelle asetetut tavoitteet. Alla esitetyssä arvosanassa ei ole huomioitu eri ministeriöiden lainvalmistelun laadun saamaa kritiikkiä vaikutusten arvioinneista ja lausuntoajoista.

Kertomusvuonna valmistuivat [ehdotus lainvalmisteluprosessin laatuindikaattoreista](#) sekä [valtioneuvoston yhteiset periaatteet lainsäädännön seurannasta ja jälkiarvioinnista](#). Seurannalla ja jälkiarvioinnilla on keskeinen rooli sääntelyn toimivuuden ja ajantasaisuuden varmistamisessa.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 4: Korkealaatuinen oikeusturva on kaikkien saatavilla

Vahva oikeusvaltioprofiili on kansainvälinen kilpailukykytekijä. Kansalaiset ja yritykset luottavat tuomioistuinten riippumattomuuteen. Ongelmakohdiksi on tunnistettu oikeudenkäyntien kesto ja kalleus. Lisäksi julkisen oikeusavun tulorajat ovat niin korkeat, ettei kaikilla pienituloisillakaan ole mahdollisuutta saada oikeusapua. Muun muassa näitä kysymyksiä tarkastellaan oikeusministeriön kertomusvuonna asettamassa Oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen -työryhmässä.

Tuomioistuimissa yli vuoden vireillä olleiden asioiden määrä on edelleen korkea. Vuonna 2023 valtio maksoi oikeudenkäynneistä viivästysshyvityksiä noin 275 000 euroa, mikä oli enemmän kuin edellisellä vuonna. Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat olivat osin edelleen kasvussa. Käräjäoikeuksissa keskimääräinen käsittelyaika oli rikosoikeudellisissa asioissa 5,1 kuukautta, laajoissa riita-asioissa 10,1 kuukautta ja summaarisissa riita-asioissa 2,6 kuukautta. Hovioikeuksissa keskimääräinen käsittelyaika oli 6,9 kuukautta ja vakuutus-oikeudessa 13,1 kuukautta. Hallinto-oikeuksissa ja markkinaoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika laski hieman ollen hallinto-oikeuksissa 9,3 kuukautta ja markkinaoikeudessa 6,9 kuukautta.

Digitalisaation hyödyntäminen sekä teknologiariippuvaisuus muuttavat työympäristöä. Etätyöskentely ja tuomioistuinten etäistunnot ovat arkipäiväistyneet, ja tietojärjestelmien kehittäminen jatkuu. Istuntosalien varusteleminen käräjäoikeuksissa esitettävän todistelun tallennusta varten on alkuvaiheessa. Oikeuslaitoksessa digisiirtymä on ollut varsin hidasta. Esimerkiksi Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallintajärjestelmä AIPA:n käyttöönotto on kestänyt useita vuosia, mikä on kuormittanut oikeudenhoidon taloutta, toimintaa ja henkilöstöä.

Ulosottolaitos turvaa korkealaatuisen oikeusturvan saatavuutta hyvin. Perintätulosta pienensi tulojen ulosmittausta keventäneet lainsäädäntömuutokset eli suojaosuuden korottaminen ja vapaakuukausien määrän lisääminen. Silti perintätulos oli edellisvuosien tapaan korkealla tasolla. Julkisyhteisöille perintätuloksesta kertyy vuosittain veroina, muina julkisoikeudellisina asioina ja sakkoina arviolta 400 miljoonaa euroa. Ulosottolaitoksessa kehitettiin tietojärjestelmiä ja työskentelymalleja, jotka osaltaan edesauttoivat tulostavoitteiden toteutumista. Tuottavuus oli tavoitetason alapuolella, koska asiamääräkehitys ja siihen liittyen käsiteltyjen asioiden määrä oli arvioitua alhaisempi. Tähän vaikutti osaltaan passiiviperinnän käyttö, jota ulosotto on pyrkinytkin edistämään. Uusien velallisten määrä nousi edellisestä vuodesta korona-aikaa edeltävälle tasolle. Määrässä heijastunee yleinen taloudellisen tilanteen tiukkeneminen. Rakenneuudistuksen jälkeen keskimääräinen käsittelyaika vaikuttaa vakiintuneen korkeammalle tasolle kuin aiemmin. Toisaalta käsiteltyjen asioiden määrä on ollut hyvällä tasolla ja toimintojen eritellyt käsitteilyajat oikeasuhtaisia. Venäjän hyökkäyssotaan liittyvien pakotteiden hoito työllisti ulosoton erityistäytöntöönpanoa, mikä ei kuitenkaan näkynyt perintätuloksessa.

Tehokas perintä turvaa yhtäältä hakijoiden oikeuksia ja toisaalta edesauttaa nopeaa puuttumista asiakkaiden velkaantumiskehitykseen. Ennakoivan talousneuvonnan toiminta paransi velallisten asemaa ja oikeusturvan hyvää tasoa.

Taulukko 5. Ulosottolaitoksen tavoitteet ja tulokset

Otsikko	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Tavoite 2023	Toteuma 2023
Perintätulos eli hakijoille tilitetty rahamäärä, milj euroa	1 203	1 264	1 045	1 193
Käsittelyaika, kk	9,1	9,3	8,0	9,3
Käsittelyaika perustäytäntöönpano, kk	3,0	3,5	3,0	4,4
Käsittelyaika laaja täytäntöönpano, kk	6,5	8,1	6,0	8,2
Käsittelyaika erityistäytäntöönpano, kk	11,3	13,2	16,0	12,9
Taloudellisuus, euroa/käsitelty asia	37	37	34	39
Tuottavuus, käsiteltyt asiat/ henkilötyövuosi	2 569	2 526	2 712	2 470
Erityistäytäntöönpano perintätulos, milj euroa	30	33	25	36

Lähde: Ulosottolaitos

Julkista oikeusapua annettiin kertomusvuonna noin 81 200 oikeusapuasiaan (2022: 77 665). Oikeusavussa käsiteltiin asioita arvioitua vähemmän. Asiamäärissä näkyi oikeusavun nykyisten tulo rajojen ulkopuolelle jäävien pieni- ja keskituloisten henkilöiden arvioitua suurempi määrä. Lisäksi toiminnallista tulosta heikensivät henkilöstön vaihtuvuus- ja rekrytointihaasteet. Tuomioistuimet tekivät yksityisten oikeusavustajien maksatuspäätöksiä edellistä vuotta enemmän, noin 37 500 asiassa (2022: 36 080).

Yleisessä edunvalvonnassa päämiesmäärä ei kasvanut ennakoidusti. Päämiesmäärässä näkyi arvioitua maltillisemmin Digi- ja väestötietoviraston ruuhkan purku. Lisäksi päättyneiden edunvalvontojen ja erityistehtävien määrä oli arvioitua suurempi.

Taulukko 6. Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan tavoitteet ja tulokset

	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Tavoite 2023	Toteuma 2023
Oikeusapu				
Käsitellyt asiat	43 957	41 585	48 000	43 614
Jonotusaika, päivää	13,6	12,4	11	13,1
Yleinen edunvalvonta				
Päämiesten määrä	43 165	43 725	45 300	43 743
Tuottavuus, päämiesmäärä/htv	66	67	68	66
Edunvalvontapalkkiot, 1000 euroa	27 713	28 747	30 144	29 148

Toteutuminen: Tyydyttävä**Vaikuttavuustavoite 5: Rikollisuus ja turvattomuuden tunne vähenevät**

Rikosoikeudellisen vastuun näkökulmasta merkittäviä muutostekijöitä ovat muun muassa liikkuvuuden lisääntyminen, EU-sääntely, teknologian ja digitalisaation kehitys sekä sodan vaikutukset rikosoikeuden kansainvälisiin ulottuvuuksiin.

Syyttäjälaitoksessa saapuneiden asioiden määrä nousi ja ratkaisuja tehtiin 5 000 edellisvuotta enemmän. Nopeassa menettelyssä ratkaistiin noin puolet syyttäjien ratkaisemista asioista. Esitutkinta- ja oikeudenkäyntiaineistot ovat kuitenkin laajentuneet ja oikeudelliset ongelmat vaikeutuneet erityisesti Etelä-Suomen alueella. Syyttäjien määrä on viime vuosina merkittävästi kasvanut (2020: 381 htv, 2023: 455 htv). Syyttäjillä oli vireillä enemmän keskeneräisiä asioita kuin edellisenä vuonna. Yli vuoden syyteharkinnassa olleiden asioiden määrä kuitenkin väheni hieman. Keskimääräinen syyteharkinta-aika on hieman lyhentynyt, mutta eri syyttäjälaitosten välillä on eroja erityisesti vaativissa asioissa. Vastaamo-tapaus työllisti Syyttäjälaitosta poikkeuksellisesti.

Toimenpiteistä luopuminen, kuten esitutkinnan rajoittaminen, on viimeisen kymmenen vuoden aikana yleistynyt (2022 noin 17 000 asiaa, 2023 noin 18 000 asiaa). Pidempiaikainen kehityssuunta on ollut, että nostettujen syytteiden osuus kaikista Syyttäjälaitoksen ratkaisuista on laskenut (71 prosenttia 2013 ja 61 prosenttia 2023).

Taulukko 7. Syyttäjälaitoksen tavoitteet ja tulokset

	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Tavoite 2023	Toteuma 2023
Toiminnan laajuus				
Syyteharkintaan saapuneet asiat, kpl	89 256	85 053	88 000	87 931
Syyteharkinnassa ratkaistut asiat, kpl	89 001	84 185	90 000	89 531
Joutuisuus				
Keskimääräinen syyteharkinta-aika, kk	2,2	2,6	2,5	2,5
6–12 kk syyteharkinnassa avoinna olleet asiat	4 707	4 192	4 400	4 538
Yli 12 kk syyteharkinnassa avoinna olleet asiat	1 186	1 586	1 800	1 572
Tuottavuus				
Ratkaistut asiat/htv, koko henkilöstö	159	144		143
Ratkaistut asiat/htv, syyttäjät	218	196		197
Taloudellisuus				
Toimintamenot / saapuneiden tapausten painotettu vaativuus	61	64	71	71
Toimintamenojen käyttö per syyteharkinnassa ratkaistu asia	469	657		675

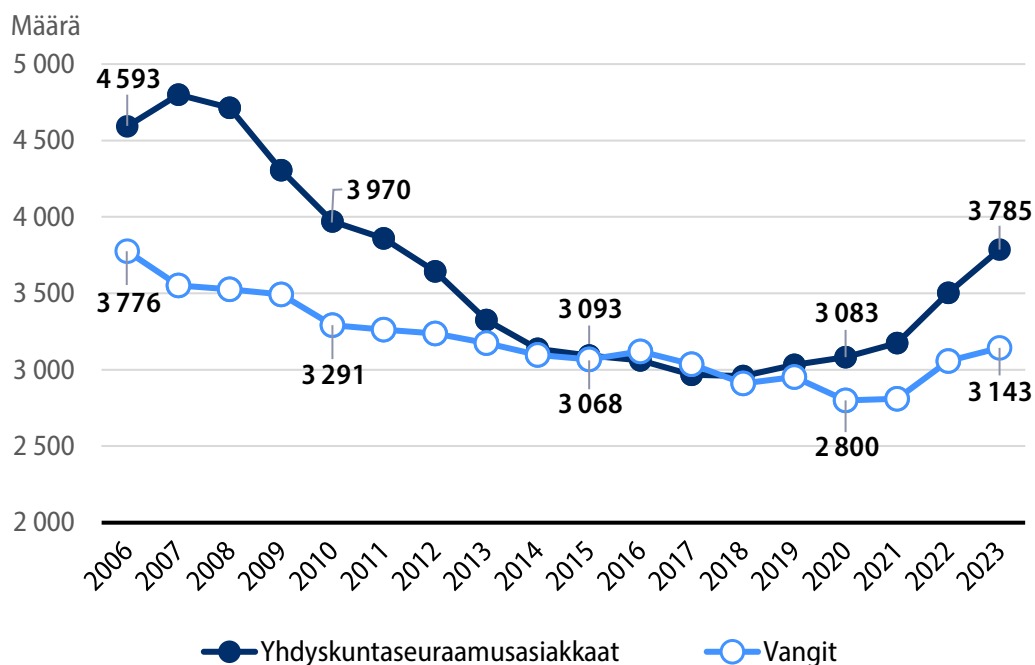
Rikosseuraamuslaitos on kehittänyt yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa palveluiden yhteensovittamiseksi. Esitutkintaviranomaisten kanssa on kehitetty yhteistyötä, jonka tavoitteena on lisätä täytäntöönpanon turvallisuutta, estää vankeusaikaista rikollisuutta ja ehkäistä järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuuksia vankiloissa. 2023 käynnistettiin Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen toinen vaihe, jonka tavoitteena on uudistaa organisaatorakennetta, johtamista ja ohjausta tukemaan strategiaa sekä lisätä toiminnan yhdenmukaisuutta.

Vuonna 2023 vangeista naisia oli 8,1 prosenttia (2013: 7,6 prosenttia, 2018: 7,5 prosenttia, 2022: 7,7 prosenttia), alle 21-vuotiaita 3,5 prosenttia (2013: 2,6 prosenttia, 2018: 2,9 prosenttia, 2022: 2,9 prosenttia) ja ulkomaalaisia 18 prosenttia (2013: 14,6 prosenttia, 2018: 16,6 prosenttia, 2022: 15,7 prosenttia). Yli puolet vankeusvangeista suoritti rangaistusta vankilassa enintään kuusi kuukautta. Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien, valmistelevalle vaiheelle olevien asiakkaiden määrä kasvoi, mutta uusien aloitettujen yhdyskuntaseuraamusten määrä laski hieman.

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea ja eduskunnan apulaisoikeus-asiamies ovat toistuvasti kiinnittäneet huomiota vangeille järjestettävän mielekkään toiminnan ja koulutetun henkilökunnan riittämättömyyteen sekä vankiterveyden-huollon resursseihin. Vankien keskimääräinen toiminta-aika jäi noin 15,5 tuntiin viikossa, kun mahdollinen toiminta-aika on enintään 35 tuntia viikossa. Myös-kään kansainvälisiin suosituksiin perustuva vaatimus vähintään kahdeksan tunnin ajasta vuorokaudessa sellin ulkopuolella ei toteutunut. Tavoite vähentää vapautu-mista suoraan suljetuista vankiloista ja lisätä avolaitossijoituksia sekä valvotun koe-vapauden käyttöä ei toteutunut. Vankeusvangeista avolaitoksissa oli keskimäärin 43,3 prosenttia (41,7 prosenttia 2022). Valvotun koevapauden kautta vapautui 21,9 prosenttia vankeusvangeista (22,7 prosenttia 2022). Valvotussa koevapaudessa oli päivittäin keskimäärin 206 vankia (208 vuonna 2022).

Vankilasta vapautuneiden uusintarikollisuus on säilynyt lähes ennallaan. Vankilaan palasi viiden vuoden seuranta-aikana uusista rikoksista hieman yli puolet kaikista vuonna 2018 vapautuneista vangeista.

Kuvio 1. Vankien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä vuosina 2006–2023*

*Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä vuosina 2022 ja 2023 ei ole täysin vertailukelpoinen aiempien vuosien kanssa uuden asiakastietojärjestelmän käyttöönotosta johtuneen laskentatapamuutoksen vuoksi.

Taulukko 8. Rangaistusten täytäntöönpanon tulokset

	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Rangaistusta suorittavien vankien toimintoihin osallistuminen h/vko	-	15,8	15,4
Koulutus	-	2,7	3,5
Toiminta- ja päihdeohjelmat	-	0,4	0,3
Nettotoimintamenot, euroa/vanki*	72 530	72 400	75 940
Nettotoimintamenot, euroa/ yhdyskuntaseuraamusta suorittava*	7 760	7 200	5 345
Vankeja keskimäärin päivässä/henkilötyövuosi*	1,3	1,3	1,4
Yhdyskuntaseuraamuksia toimeenpanossa päivittäin keskimäärin/henkilötyövuosi*	11,8	12,2	13,6

*Organisaation muuttumisen vuoksi tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aikaisempien vuosien kanssa.

Uhridirektiivin mukaisia uhrien yleisiä tukipalveluja tuottavan Rikosuhripäivystyksen (RIKU) asiakasmäärä jatkoi kasvuaan. Asiakkaita RIKU:n palveluissa oli noin 31 500, joista 1390 oli ihmiskaupan tai ihmiskaupan kaltaisten rikosten uhreja. RIKU:n asiakkaista noin 6 800 tuli palveluun poliisin ohjaamana. Yhteydenotoista suurin osa liittyi lähisuhdeväkivaltaan (21 prosenttia), seksuaalirikoksiin (15 prosenttia), omaisuusrikoksiin (11 prosenttia) ja pahoinpitelyihin (9 prosenttia). Erilaisten petosrikosten uhrien määrä jatkoi kasvuaan. Asiakkaista uhreja oli 80 prosenttia, uhrien läheisiä 12 prosenttia, rikosasioiden todistajia kaksi ja muita kuusi prosenttia. Kertomusvuonna kehitettiin neuvontaa ja tukea laajojen tietomurtojen uhreille. Yhteistyössä keskusrikospoliisin kanssa toteutettiin erillinen [ohjesivu verkkoon](#). RIKU järjesti tukipisteet istuntopaikkoihin, joissa Vastaamo-tietomurto-rikoksen asianomistajat pääsivät seuraamaan oikeudenkäyntiä. Vastaamoon liittyen asiakkaita oli noin 900.

Taulukko 9. Rikosuhripäivystyksen avainlukuja

	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Asiakkaat eri palveluissa	26 700	28 300	31 500
Tukisuhteet	8 100	9 400	10 100
116 006 puhelin	6 700	6 700	8 300
Juristin puhelin	900	850	860
RIKUchat	4 000	4 100	4 900
Palvelupisteet	31	31	31
Vapaaehtoiset	510	560	560
Henkilökunta perustyössä (htv)	64	66	64

Nollalinjalle, joka on Istanbulin sopimuksessa edellytetty vuorokauden ympäri toiminnassa oleva auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeville sekä heidän läheisilleen, soitettiin vajaa 15 500 puhelua vuonna 2023 (noin 15 400 vuonna 2022). Puheluista 63 prosenttiin pystyttiin vastaamaan (68 prosenttiin vuonna 2022). Vuonna 2021 aloitettu chat-palvelu jouduttiin rahoituksen puutteen vuoksi keskeyttämään osaksi vuotta. Kertomusvuonna Nollalinjan chat-palvelu oli auki 184 arkipäivänä ja chat-keskusteluja käytiin yhteensä 705.

Toteutuminen: Tyydyttävä**Vaikuttavuustavoite 6: Suunnitelmallinen uudistuminen pohjaa ennakointiin**

Oikeusministeriön johtamisessa ja valmistelussa keskityttiin tietoperustaisuuden ja tiedolla johtamisen vahvistamiseen. Kertomusvuonna kasvatettiin ennakointi- ja tutkimustoiminnossa data-analytiikan palveluita ja yhteistyötä hallinnonalan kanssa. Näin varmistettiin johdon ja valmistelijoiden tuki data-analytiikassa ja tietopyynnöissä. Lisäksi vahvistettiin ennakointikyvykkyyttä kouluttamalla valmistelijoita sekä tukemalla johdon ja hallinnonalan osaamista ennakkoinnista.

Tavoitteena on myös ollut parantaa oikeushallinnon palveluja ja tuottavuutta hyödyntämällä digitalisaatiota. Hallinnonalalla keskeisiä tietojärjestelmiä on uudistettu tai niitä ollaan parhaillaan uudistamassa. Järjestelmäkehitys ei ole tuottanut

riittäviä tuloksia ja tuottavuushyötyjen saaminen edellyttää edelleen määrätietoista toimintatapojen muuttamista. Jatkossa kehittämistä on tehtävä riittävän pienissä ja hallittavissa osissa hyödyntämällä myös automaation ja tekoälyn mahdollisuuksia.

Osana ennakointia turvataan taloudellinen liikkumavara ja huolehditaan resursien oikeasuhtaisuudesta. Kertomusvuonna oikeudenhoidon selonteosta laadittiin täytäntöönpanosuunnitelma. Hallinnonalan siirtyvien määrärahojen taso kokonaisuudessaan ylitti huomattavasti 8 prosentin tavoitteen, mutta siirtyvien purku on huomioitu osana oikeudenhoidon lisärahoitusta.

Osana suunnitelmallista uudistumista hallinnonalalla on tehty työtä hyvinvoivan ja ammattitaitoisen työyhteisön eteen. Oikeudenhoidossa on edelleen ollut alueellisia ja tehtäväkohtaisia haasteita saada riittävästi osaavaa työvoimaa. Haasteisiin vastaamiseksi kertomusvuonna käynnistettiin Pidetty!-hanke, jonka tavoitteena on varmistaa, että hallinnonala saa ja pystyy pitämään tarvitsemansa osaavan henkilöstön. Kertomusvuonna hankkeen toimenpiteet painottuivat hallinnonalan työtehtävien tunnettuuden lisäämiseen. Jatkossa toimenpiteitä suunnataan nykyisen henkilöstön hyvinvoinnin ja ammattitaidon lisäämiseen.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Oikeusministeriön kestävän kehityksen vision mukaan suomalainen demokratia nojaa oikeusvaltioon, jossa perustuslaki ja kansainväliset sitoumukset antavat vahvan suojan perus- ja ihmisoikeuksille. Oikeusministeriön kestävyys- ja vastuullisuus työ painottuu demokratian, osallisuuden ja luottamuksen vahvistamiseen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä yhdenvertaisuuden edistämiseen, ihmiskaupan, korruption ja ylivelkaantumisen torjuntaan, naisiin kohdistuvan väkivallan sekä nuoriso- ja jengiväkivallan vähentämiseen sekä vesilainsäädäntöön liittyviin toimiin. Kestävää kehitystä edistäviä toimenpiteitä on kuvattu tarkemmin edellä vaikuttavuustavoitteiden kuvauksen yhteydessä.

Oikeusministeriön hallinnonalan 2023 voimaan tulleella [matkustusohjeella](#) pyritään edistämään valtion matkustusstrategian tavoitteita harkitusta, taloudellisesta, turvallisesta ja ympäristövastuullisesta virkamatkustamisesta sekä oikeusministeriön strategian tavoitetta kestävän kehityksen tunnistamisesta ja edistämisestä.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Kertomusvuonna tuli voimaan uusi seksuaalirikoslainsäädäntö, joka vahvistaa jokaisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suoja. Voimaan tulivat myös lähestymiskieltoon liittyvän lainsäädännön uudistukset, joiden tarkoituksena on parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta, vähentää sen rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhdeväkivallan uhrien turvallisuutta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Oikeusministeriön hallinnonalan virastojen tulostavoitteet ovat toteutuneet osin hyvin ja osin tyydyttävästi. Tuloksellisuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tuloksellisuutta on kuvattu edellä vaikuttavuustavoitteiden 2 ja 4 kuvauksen yhteydessä, Tuomioistuinlaitoksen ja Ulosottolaitoksen tuloksellisuutta vaikuttavuustavoitteen 4 yhteydessä sekä Syyttäjälaitoksen ja Rikosseuraamuslaitoksen vaikuttavuustavoitteen 5 yhteydessä.

[Oikeusministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätös 2023](#)

[Oikeusrekisterikeskuksen tilinpäätös 2023](#)

[Ulosottolaitoksen tilinpäätös 2023](#)

[Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös 2023](#)

[Syyttäjälaitoksen tilinpäätös 2023](#)

[Tuomioistuinlaitoksen tilinpäätös 2023](#)

3.4 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2023

Saamelaiskäräjistä annetun lain 7 §:n mukaan Saamelaiskäräjät laatii vuosittain valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä.

Saamelaiskäräjät on käsitellyt asiaa kokouksessaan 31.1.2024 ja toteaa seuraavaa:

1. Saamelaiskäräjien varsinainen toiminta

Saamelaiskäräjät edustaa perustuslain ja saamelaiskäräjistä annetun lain nojalla saamelaisia ja ilmaisee saamelaisten virallisen kannan. Saamelaiskäräjät on kertomusvuonna osallistunut lainsäädäntöhankkeisiin antamalla lakiesityksistä lausuntoja, ollut kuultavana eduskunnan valiokunnissa ja käynyt esityksistä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja yhteensä 24 kertaa. Useiden neuvottelujen osalta neuvotteluja jatkettiin jatkoneuvotteluiden muodossa. Saamelaiskäräjät antoi lausuntoja yhteensä 186 kappaletta, aloitteita ja esityksiä 9 kappaletta sekä muistioita, kannanottoja ja julkilausumia 37 kappaletta, yhteensä 232 kappaletta. Yleisesti ottaen toimintaa ja yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa on kehitetty entistä enemmän etäyhteysvälineitä hyödyntäväksi. Kertomusvuonna saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisten sekä muiden neuvotteluiden määrä on edelleen pysynyt suurena, mikä Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan kertoo myös siitä, että saamelaisille kuuluvien oikeuksien toteuttamisessa alkuperäiskansana on paljon tehtävää, jotta Suomen perustuslain turvaama saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan sekä kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto itsessään voisivat asianmukaisesti toteutua. Neuvottelumenettelyn toteuttamisessa havaittujen ongelmien ja epätietoisuuden vuoksi Saamelaiskäräjät on pyrkinyt kertomusvuoden aikana käymissään saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisissa neuvotteluissa edelleen painottamaan Saamelaiskäräjien ja oikeusministeriön yhdessä laatiman ohjeen sisältöä mutta myös ohjeen uudistamisen tarvetta tulevan saamelaiskäräjälain myötä, jotta saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvotteluvollisuuden tarkoitus voisi toteutua aiempaa paremmin. Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvotteluvollisuuden kehittämistä on pidetty yhtenä saamelaiskäräjälain uudistusta koskevan esityksen sisältämistä tärkeimmistä kokonaisuuksista (9–9b§). Saamelaiskäräjien ja eri ministeriöiden välistä yhteistyötä on myös pyritty edistämään muun muassa saamelaisasioiden neuvottelupäivien yhteydessä tapahtuvien keskustelujen sekä suorien, vapaamuotoisempien neuvotteluiden avulla. Saamelaiskäräjien rahoitusta on kertomusvuonna kasvatettu valtion talousarviossa 568 000 eurolla. Saamelaiskäräjien henkilöstössä on edelleen tunnistettu merkittävää kuormittumista, mistä syystä Saamelaiskäräjillä on pyritty kiinnittämään huomiota työn kuormittavuuden vähentämiseen. Saamelaiskäräjillä on läsnäolo- ja puheoikeus Lapin liiton hallituksessa. Saamelaiskäräjillä on ollut edustus kirkolliskokouksessa.

2. Saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien kehittyminen

Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamiseksi nimitetyn komission työ on kertomusvuoden aikana jatkunut muun muassa saamelaisten kuulemisten muodossa, työn alkuvaiheen vaikeuksista huolimatta. Komission työn alkuvaiheen viivästysten vuoksi työlle varattu määräaika, jonka oli määrä päättyä kertomusvuoden lopussa, ei riittänyt komission työn tavoitteiden saavuttamiseksi, mistä syystä valtioneuvosto teki 23.11.2023 päätöksen komission toimikauden jatkamisesta 31.12.2025 asti. Valtioneuvosto päätti vastaavasti jatkaa myös komission työn tueksi järjestetyn saamelaisten psykososiaalisen tuen yksikön Uvjan toimikautta. Komission tavoitteena on koota saamelaisten kokemukset Suomen valtion ja eri viranomaisten toimista sekä tehdä tämä tieto näkyväksi. Uvjan psykososiaaliset tukipalvelut ovat saamelaisten käytettävissä osana totuus- ja sovintoprosessin toteuttamista komission työn aikana.

Saamelaisten oikeudellisen aseman kannalta merkityksellisimmän lain, eli saamelaiskäräjistä annetun lain, uudistamistyö käynnistyi vuoden 2020 lopulla oikeusministeriön asetettua uudistusta valmistelleen toimikunnan. Toimikunnan tehtävänä oli valmistella tarpeelliset muutokset Saamelaiskäräjistä annetun lakiin. Toimikunnan työn perustana ovat perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys ja viimeaikaiset ratkaisut. Työssä otettiin huomioon myös parafoitu Pohjoismainen saamelaissopimus sekä ILO 169 -sopimus ja YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 antamat Suomea koskevat langettavat ratkaisut CCPR/C/124/D/2668/2015 ja CCPR/C/124/D/2950/2017. Toimikunta luovutti toimikautensa päättyessä 15.5.2021 hallituksen esitysluonnoksen muotoon valmistellun mietintönsä VN/5875/2019 Saamelaiskäräjistä annetun lain uudistamiseksi. Vuoden 2022 marraskuussa Suomen hallitus antoi toimikunnan esityksen pohjalta valmistellun esityksensä HE 274/2022 eduskunnalle. Esitys raukesi eduskunnassa hallituskauden loputtua vuoden 2022 lopussa, eikä eduskunnan perustusvaliokunta ehtinyt antaa mietintöään esityksestä. Lain uudistaminen jatkui kertomusvuonna, ja Saamelaiskäräjistä annetun lain uudistaminen otettiin hallitusneuvotteluiden päätteeksi, Saamelaiskäräjien pyynnöstä pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan. Hallitusohjelman mukaisesti esitys Saamelaiskäräjistä annetun lain uudistamiseksi annettiin eduskunnan käsiteltäväksi 14.12.2023 Saamelaiskäräjien ja oikeusministeriön välisten saamelaiskäräjlain 9 §:n mukaisten neuvotteluiden jälkeen. Saamelaiskäräjlain 9 §:n mukaisten neuvotteluiden yhteydessä aiemman hallituksen esityksen (HE 274/2022) sisältöä muutettiin muun muassa Saamelaiskäräjien valintaan liittyvien kuntakiintiöiden osalta sekä poistamalla aiemman esityksen 9 a §:stä saamelaiskulttuurin heikentämiskieltoa ja vaikutusten arviointia koskevat säädökset. Mainituilla muutoksilla aiemman, Sanna Marinin hallituksen esityksen sisältö otettiin Petteri Orpon hallituksen esityksen sisällöksi.

3. Saamelaiskäräjien kansainvälinen toiminta

Kertomusvuoden päätavoitteita kansainväliseen toimintaan liittyen olivat alkuperäiskansojen osallistumismahdollisuuksien parantaminen YK:n eri elimissä, saamelaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen EU:ssa ja vuoropuhelun jatkaminen ulkoministeriön kanssa Suomen alkuperäiskansoihin liittyvästä kehityspolitiikasta sekä Suomen kantojen valmistelusta kansainvälisiä prosesseja varten. Saamelaiskäräjät osallistui aktiivisesti alkuperäiskansojen osallistumismahdollisuuksia parantavaan prosessiin ja Saamelaiskäräjien puheenjohtaja toimi prosessin alkuperäiskansojen kansainvälisen koordinaationelimen puheenjohtajana. Saamelaiskäräjien EU:hun liittyvät tavoitteet edistyivät hyvin toimintavuoden aikana erityisesti maaliskuussa Brysselissä järjestetyn Barentsin alueen alkuperäiskansojen huippukokouksen johdosta, jonka aikana Saamelaiskäräjät tapasi EU-päättäjiä sekä keskusteli mahdollisista yhteistyö- sekä osallistumisvaihtoehtoista sekä niiden edistämisistä. Keskustelu ulkoministeriön kanssa kehitysyhteistyöstä sekä yhteistyömallin laatimisesta jatkui tavoitteiden mukaisesti. Saamelaiskäräjät osallistui alkuperäiskansoja koskeviin kansainvälisiin prosesseihin, konferensseihin, kokouksiin ja muihin tapahtumiin. Saamelaiskäräjillä vieraili useita kansainvälisiä vieraita, muun muassa Etyjin vähemmistövaltuutettu Kairat Abdrakhmanov sekä Kanadan suurlähettiläs Jeanette Stovel. Saamelaiskäräjien I varapuheenjohtaja toimi Barentsin euroarktisen neuvoston (BEAC) alkuperäiskansojen työryhmän puheenjohtajana Suomen BEAC:n puheenjohtajuuden ajan. Saamelaisten parlamentaarisen neuvoston puheenjohtajuus siirtyi Suomen Saamelaiskäräjille syyskuussa 2023.

4. Saamelaisia koskeva erityislainsäädäntö

Saamelaisten kannalta muita merkittäviä lainsäädännön uudistamishankkeita, joiden valmisteluun Saamelaiskäräjät on kertomusvuoden aikana aktiivisesti osallistunut, olivat saamelaiskäräjälain lisäksi muun muassa hankkeet maankäyttö- ja rakennuslain uudistaminen, jonka rakentamista koskeva osuus (rakentamislaki) hyväksyttiin 21.4.2023, kaivosasetuksen sekä 1.6.2023 voimaan tulleiden kaivoslain ja luonnonsuojelulain uudistamiseksi. Sekä kaivoslakiin että luonnonsuojelulakiin saatiin saamelaisten oikeuksien toteutumista edistäviä parannuksia. Kaivoslain osalta saatiin lakiin muun muassa kullanhuuhdontatoiminnan vaikutusten arvioinnin kehittämistä koskevia parannuksia. Uudistettuun luonnonsuojelulakiin säädettiin muun muassa saamelaiskulttuurin heikentämiskiello luonnonsuojelulain soveltamisen yhteydessä. Kertomusvuonna 30.6.2023 päättyi lisäksi muinaismuistolain uudistusta valmistellut hanke. Mikäli uusi laki arkeologisesta kulttuuriperinnöstä hyväksytään työryhmän mietinnön mukaisena, saamelaisten arkeologinen kulttuuriperintö kirjataan ensimmäistä kertaa lakiin, mitä

voidaan pitää merkittävänä edistysaskeleena saamelaisten näkökulmasta. Lakiin jää kuitenkin edelleen kehitettävää saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon edistämisen näkökulmasta.

Muita kertomusvuoden aikana valmistelussa edelleen olleita lainsäädännön merkittäviä ja laajoja uudistamishankkeita olivat sosiaali- ja terveydenhuollon kokonais-uudistuksen täytäntöönpano, jonka tuloksena sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut siirtyivät vuoden 2022 lopussa hyvinvointialueiden vastuulle. Saamelaiskäräjät on kertomusvuonna jatkanut yhteistyötä Lapin hyvinvointialueen kanssa saamenkielisten ja -kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden toteuttamiseksi hyvinvointialueen toiminnassa. Lapin hyvinvointialueella on jatkossa päävastuu saamen kielten ja kulttuurin mukaisten sote-palveluiden järjestämisestä. Lainsäädännön uudistushankkeissa Saamelaiskäräjät on pyrkinyt edistämään saamelaiskulttuurin heikentämiskiellon ja viranomaisten saamelaisten oikeuksien edistämismelvoitteen toteutumista ja vahvistamista.

5. Saamelaisten kotiseutualueen ympäristö, maankäyttö, perinteiset elinkeinot ja niihin liittyvät oikeudet

Kertomusvuonna 2023 Saamelaiskäräjät on työskennellyt aktiivisesti perinteisten saamelaiselinkeinojen aseman sekä kestävän ympäristön ja maan käytön edistämiseksi monella tavalla ja usealla eri tasolla. Saamelaisten perinteisistä elinkeinoista poronhoidon osalta keskeisiä toimia ovat olleet muun muassa talven 2021–2022 poikkeuksellisten sääolosuhteiden vuoksi poronhoitajille lain mukaan kuuluneiden korvausten vaatiminen. Asiasta käytiin maa- ja metsätalousministeriön kanssa useita neuvotteluja ja asiaan otettiin kantaa myös kirjallisesti, mutta valtioneuvoston näkemys oli lopulta se, että olosuhteet eivät muuttuneet talvikaudella 2021–2022 lainsäädännön tarkoittamaksi korvaukseen oikeuttavaksi tuhoksi. Lisäksi Saamelaiskäräjät kävi kertomusvuonna neuvotteluja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa poronhoidon sijaisapujärjestelmän uudistamiseen liittyen, neuvotteli poroaitakomission kanssa Suomen ja Norjan välisen poroesteaidan tiimoilta ja lausui muista erinäisistä poronhoitoa koskevista asioista.

Saamelaiskäräjät on kertomusvuonna panostanut erityisen paljon saamelaisien perinteisen kalastuksen edistämiseen. Keskiössä ovat olleet muun muassa Tenon kalastussäännön uudistamiseen sekä vuonna 2023 yhä jatkuneeseen lohien kalastuksen täyskieltoon liittyvät toimet. Kesää 2023 koskevan kalastuksen osalta Saamelaiskäräjät pyrki vaikuttamaan siihen, että olisi saatu aikaan kompromissiratkaisu, joka olisi turvannut sekä lohikantojen tilaa että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana. Tenon kalastussäännön osalta Saamelaiskäräjät on pyrkinyt

edistämään saamelaisten perustuslaillisten alkuperäiskansaoikeuksien huomioimista kalastussäännössä muun muassa saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisissa neuvotteluissa sekä lausunnolla. Entuudestaan tutut ongelmat saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluita koskien maa- ja metsätalousministeriön kanssa jatkuivat, eikä neuvotteluita edelleenkään käyty oikeusministeriön neuvottelujen käymistä koskevan menettelytapaohjeen edellyttämällä tavalla. Metsähallituksen kanssa neuvoteltiin muun muassa kalastuksen kiintiöpäätöksestä saamelaisten kotiseutualueella. Lisäksi syyskuussa 2023 Saamelaiskäräjät järjesti yhteistyössä Metsähallituksen kanssa saamelaisten perinteistä kalastusta ja sen tilaa käsittelevän seminaarin. Kertomusvuonna Lapin käräjäoikeus antoi aiempien korkeimman oikeuden ennakkopäätösten johdosta muun muassa vastaavan sisältöisen, Tenon pääuoman lohenkalastusta koskevan ratkaisun, jonka myötä on entistä selvempää, että saamelaisten perustuslain turvaamia oikeuksia perinteiseen kalastukseen ei Suomen nykyisessä lainsäädännössä ole huomioitu perustuslain edellyttämällä tavalla.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus kumosi kertomusvuonna viisi kullanhuuhdonta-lupapäätöstä, joista Saamelaiskäräjät valitti vuonna 2022. Hallinto-oikeus perusteli päätöksensä sillä, että lupaviranomainen Tukes ei ollut selvittänyt alueen kullanhuuhdontoiminnasta ja sen keskittymisestä aiheutuvia vaikutuksia poronhoidolle kaivoslain 38 §:ssä tarkoitetulla tavalla riittävästi, eikä selvityksiä voitu pitää riittävinä luvan esteiden arvioimiseksi. Tukes ei myöskään ollut arvioinut Palsinojan alueelle keskittyneen kullanhuuhdonnan merkitystä erämaalain 1 §:ssä säädetyn erämaa-alueiden perustamisen tarkoituksen kannalta. Natura-alueiden osalta hallinto-oikeus totesi, että lupapäätöksessä ei ollut arvioitu luonnonsuojelulaissa tarkoitetun Natura-tarveharkinnan tarpeellisuutta. Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden ratkaisut ovat erittäin merkittäviä saamelaisten oikeuksien huomioimisen kannalta kullanhuuhdontalupaharkinnassa ja niihin liittyvässä maankäytössä.

Saamelaisen käsityön tilanteen vahvistamiseksi Saamelaiskäräjät jatkoi Duodji-akatemia -hankkeen edistämistä yhteistyössä Ruotsin ja Norjan puolen Saamelaiskäräjien sekä Sámi Allaskuvlan kanssa valmistelemalla Interreg Aurora -hankehakemusta.

Yhteistoiminta Metsähallituksen kanssa Akwé: Kon -toimintamallin mukaisesti on jatkunut koskien kertomusvuonna Kevon ja Mallan luonnonpuistoja, Pallas-Yllästunturin ja Lemmenjoen kansallispuistoja sekä Pöyrisjärven erämaa-alueetta. Saamelaiskäräjien esittämä yhteistoiminta Museoviraston, Saamelaismuseon, Inarin seurakunnan, Lapin ELY-keskuksen ja Metsähallituksen välillä kulttuuriperintökohde Pielpajärven erämaakirkon suojelun tehostamiseksi toteutui kertomusvuonna. Saamelaiskäräjien ja ympäristöministeriön yhteistyö saamelaisnäkökulman ja

saamelaisten kotiseutualueen erityispiirteiden huomioimiseksi YVA-lain mukaisessa menettelyssä ja maankäyttöhankkeiden kumulatiivisten vaikutusten arvioinnissa jatkui kertomusvuonna. Kertomusvuonna edistettiin saamelaisnäkökulman ja saamelaisten kotiseutualueen erityispiirteiden huomioimista Suomen kannoissa EU:n ennallistamisasetuksesta ja kriittiset raaka-aineet asetuksesta. Saamelais-ten ilmastoneuvoston saamelaisten perinteisen tiedon asiantuntijajäsenet nimettiin Saamelaiskäräjien esityksestä ja ilmastoneuvosto asetettiin ensimmäiselle kaudelleen. Saamelaiskäräjät osallistui ympäristöhallinnon ja Saamelaiskäräjien yhteistoimintapäiville *Luonnonsuojelukäräjille*. Saamelaiskäräjät osallistui Lapin alueellisen metsäohjelman toimeenpanoa ja Lapin kolmen vesienhoitoalueen vesienhoitoa koskeviin työryhmiin. Lisäksi Saamelaiskäräjät ratkaisi tutkimushankkeita koskevia ennakkosuostumuspyyntöjä (4 kappaletta ympäristösektorilla vuonna 2023) ja osallistui saamelaisia koskevan tutkimuksen eettisten ohjeiden valmisteluun. Saamelaiskäräjät osallistui tutkimus- ja muihin projektihaastatteluihin.

6. Saamelaisten kielelliset oikeudet

Kertomusvuonna saamelaisten kielellisten oikeuksien osalta merkittävin uudistus on saamen kielilain (1085/2003) soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten järjestäytyminen saamenkielisten palveluiden kehittämisen verkostoon. Mii ovtas – Mij oovtâst – Mij ööutâst – Me yhdessä -verkosto on koonnut kertomusvuonna keskimäärin 20 eri viranomaistahoa yhteen saamenkielisten palveluiden kehittämiseksi. Verkostossa tarjolla oleva tuki ja opastus saamelaisten kielellisistä oikeuksista ja toisaalta vertaistuki saamenkielisten palveluiden kehittämistyöhön on koettu merkitykselliseksi ja hyödylliseksi. Verkoston kautta saamen kielen toimisto on pystynyt keskitetysti myös vastaamaan saamelaiskäräjäasetuksen (1727/1995) mukaisesta tehtävästä seurata saamen kielilaissa säädettyjen tavoitteiden toteutumista ja tehdä tarvittaessa aloitteita saamen kielen käytön edistämiseksi.

Kertomusvuonna saamen kielilain 31 §:n nojalla maksettavan avustuksen määrää vähennettiin vuoden 2022 290 000 eurosta 240 000 euroon. Saamelaiskäräjät on pyrkinyt vaikuttamaan määrärahan määrään. Kertomusvuonna saamen kielen toimiston käännösresursseja saatiin kohennettua palkkaamalla kuhunkin kieleen määräaikaaisia kielenkääntäjiä ja näin viranomaisille pyrittiin tarjoamaan sujuvampaa käännöspalveluita. Kääntäjiä ei kuitenkaan voida vielä nykyisten määrärahojen puitteissa vakinaistaa. Tavoitteena on yhä, että saamen kielten kääntäjäresursseja lisätään yhdellä kääntäjällä kuhunkin kieleen. Saamelaisten kielellisiä oikeuksia on pyritty edistämään eri keinoin, mutta saamen kielilain toimeenpano toteutuu valitettavasti yhä lain vähimmäistasolla. Saamen kielilain toteutumista on kuvailtu tarkemmin saamen kielilain 29 §:n mukaisessa kertomuksessa. Saamen kielen toimisto

antaa yhdessä Saamelaiskäräjien asettaman saamen kielineuvoston kanssa vaalikausittain Saamelaiskäräjille kertomuksen saamen kieltä koskevan lainsäädännön soveltamisesta sekä saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta ja kieliolojen kehityksestä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Kertomus on vuoden 2023 Saamelaiskäräjälain mukaisen kertomuksen liitteenä.

Kertomusvuonna yhä seurattiin tarkasti opetus- ja kulttuuriministeriön saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämisryhmän raportin (OKM 2021:25) toimenpiteiden toimeenpanoa ja pyrittiin vaikuttamaan niihin. Saamelaiskäräjät toteaa, että osia toimenpiteistä on edistynyt, mutta toisaalta kiireellisimpiin toimenpiteisiin, kuten koltansaamen kielen elvyttämistoimiin ei ole vielä ryhdytty. Saamelaiskäräjien saamen kielineuvosto myönsi 3.10.2023 kerran Saamelaiskäräjien vaalikaudessa jaettavan Saamen kieliteko -palkinnon Lapin hyvinvointialueelle. Palkinnon tarkoitus on antaa tunnustusta saamenkielisten palvelujen ja saamen kielen aseman edistämiseksi tehdystä ansiokkaasta työstä Suomessa.

7. Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta

Saamelaiskäräjät sai vuonna 2023 opetus- ja kulttuuriministeriöltä yhteensä 1,2 miljoonaa euroa käytettäväksi saamenkieliseen kulttuuri- ja kielipesätoimintaan. Määrärahan muutos oli iso verrattuna vuoden 2022 avustussummaan, mikä oli 1,57 miljoonaa euroa. Avustussumman leikkaus aiheutti sen, että toiminnassa olevien kielipesien toiminnan varmistamiseksi jouduttiin avustusprosenttia laskemaan 75 prosenttiin. Tämä tarkoitti sitä, että toiminnan järjestäjät joutuivat rahoittamaan itse toimintaansa suuremmalla omarahoitusosuudella (25 prosenttia), kun tavallisesti omarahoitusosuus on ollut 15 prosenttia. Toimintaa ei näin ollen kasvatettu lainkaan kertomusvuonna, ja kulttuuri- ja kielipesätoimintaan tarkoitettua valtionavustusta käytettiin olemassa olevan kielipesätoiminnan turvaamiseen ja kulttuuri- ja kielipesätoiminnan koordinaatioon. Kielipesätoimintaan jaettava olevan summan pienentymistä kritisoitiin laajasti myös toiminnan järjestäjien taholta. Tämä oli myös opetus- ja kulttuuriministeriön saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen työryhmän loppuraportin (OKM 2021:25) vastainen toimenpide, koska raportissa esitettiin kielipesätoiminnan vahvistamiseksi ja yhä useamman lapsen kielipesätoimintaan pääsyn mahdollistamiseksi, että kielipesärahoitus korotetaan 1,9 miljoonaan euroon. Kertomusvuonna 2023 Suomessa toimi yhteensä 12 kielipesäryhmää, joista yhdeksän saamelaisten kotiseutualueella ja kolme saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Kielipesistä kaksi on koltansaamenkielisiä, kolme inarinsaamenkielisiä ja seitsemän pohjoissaamenkielisiä. Toiminnassa oli syksyllä 2023 yhteensä 83 lasta (vuonna 2022: 76 lasta, vuonna 2021: 86 lasta) ja 28

työntekijää (2022–2021: 28/29 työntekijää). Lapsimäärän kasvu selittyy pääasiassa Rovaniemen kielipesän lapsimäärän lisääntymisestä. Rovaniemellä ei toimi tällä hetkellä ollenkaan saamea äidinkielenään puhuvien lapsien varhaiskasvatusyksikköä. Saamelaiskäräjillä toimii kielipesäohjaaja, jonka työnkuvaan kuuluu muun muassa kielipesäryhmien pedagoginen ohjaus, kielipesien valtionavustuksen hallinnointiin ja koordinointiin liittyvät tehtävät, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö sekä yleinen konsultointi kielipesiin liittyvissä asioissa. Kertomusvuonna perustettiin kielipesäohjaajan virka ja siihen rekrytoitiin vakituinen työntekijä. Tehtävän hoitaminen vakituksena virkатыönä luo jatkuvuutta kielipesätoiminnan pedagogiselle ohjaukselle ja koordinaatiotyölle. Saamen kielen toimisto saattoi loppuun vuonna 2022 aloitettuja varhaiskasvatuksen käyttöön laadittuja materiaaleja ja laati ohjeistusta materiaalien käyttöön. Tämän lisäksi kielipesäohjaaja vieraili kielipesissä ja järjesti varhaiskasvatuksen työntekijöiden kehittämispäivät.

8. Kieliyhteistyö ja sámgi giellagáldu

Sámgi Giellagáldu on saamen kansan yhteinen pohjoismainen asiantuntijaelin saamen kieliä koskevissa kysymyksissä, jonka toimintaa rahoittavat Norjan, Ruotsin ja Suomen Saamelaiskäräjät. Sámgi Giellagáldu on jatkanut vuonna 2022 alkanutta toimintaansa ja hallinnon kehittämistä 2020 valitun organisaatiomallin mukaisesti. Sámgi Giellagáldun hallitus on pitänyt vuonna 2023 kuusi kokousta. Vuoden 2023 aikana on virkaan nimitetty seitsemän työntekijää ja tavoitteena on saavuttaa suunniteltu 12 työntekijän henkilöstövahvuus vuoden 2024 aikana. Sámgi Giellagáldun hallitus on perustanut viisi kielilautakuntaa ja nimittänyt jäsenet ja varajäsenet kielilautakuntiin, joiden vastuulla on saamen kielten normittaminen. Kielenhuolto-, terminologia- ja normitustyö on aloitettu koltan-, inarin-, pohjois-, luulajan- ja eteläsaamen kielissä ja selvitettävänä on, kuinka uumajan- ja piitimen-saame saadaan mukaan normitustyöhön. Luulajansaamen oikeinkirjoitusohjeet on normitettu ja kirja on valmiina julkaistavaksi. Pohjoissaamessa on normitettu käännösperiaatteet, jotka muun muassa auttavat Suomen Kansalliskirjastoa kääntämään yhteensä 560 yleisen suomalaisen ontologian (YSO) termiä. Kielityöntekijät ovat jatkaneet päivittäistä kielenhuoltotyötään vastaamalla kielenkäyttäjien kysymyksiin. Sámgi Giellagáldu on jatkanut yhteistyötä Tromssan yliopiston kieliteknologiakeskus Giellateknon ja Divvunin kanssa kehittääkseen saamen kielten digitaalista termipankkia ja inarinsaamen morfologista analysointia. Saamen kielten viikko järjestettiin jo viidennen kerran Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjien koordinoimana lokakuussa viikolla 43 ja se on saanut vakiintuneen aseman ja muodon. Saamen kielten viikon tavoitteena on saada saamen kielille huomiota, näkyvyyttä ja kuuluvuutta eri tavoin kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla kaikkialla Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Saamelaiskäräjät on osallistunut YK:n julistamaan

kansainväliseen Alkuperäiskansakielten vuosikymmeneen IDIL 2022–2032 yhteistyössä Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjien kanssa toteuttamalla vuonna 2022 hyväksytyn yhteisen Flagship-projektin tavoitteita. IDIL 2022–2032 Global Task Forcen arktisen sosiokulttuurisen alueen yhdeksi kolmesta edustajasta valittiin ajanjaksolle 2025–2027 Suomen Saamelaiskäräjien edustaja.

9. Saamenkieliset varhaiskasvatuspalvelut

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen saatavuuden turvaamiseksi osoitettiin 240 000 euroa, jolla turvataan toiminnan säilyminen saamenkielisenä ja saamelaista varhaiskasvatuspedagogiikkaa toteuttavana. Kuntien Saamelaiskäräjille antamien selvityksien mukaan toiminta on onnistunutta. Äidinkielistä varhaiskasvatusta järjestettiin Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnissa sekä Helsingin ja Oulun kaupungeissa. Suurin haaste on puute ammatillisen kelpoisuuden ja hyvän saamen kielen taidon omaavista työntekijöistä. Yhteistyössä Lapin aluehallintoviraston kanssa on järjestetty kohdennettua koulutusta saamenkielisille varhaiskasvattajille, mikä on ollut merkittävää verkostoitumisen ja työssä jaksamisen vuoksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi rahoitukset SaVoe ja SaVope -hankkeisiin, jotka vastasivat opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän (loppuraportti OKM 2021:25) toimenpide-esityksiin.

10. Saamelaisopetus ja oppimateriaalityö

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmä (loppuraportti OKM 2021:25) teki neljä erillisselvitystä, jotka on huomioitu toiminnassa ja toiminnan kehittämisessä. Työryhmän teettämässä erillisselvityksissä selvitettiin 1) saamenkielisen oppimateriaalin saatavuutta ja tulevia tarpeita, 2) saamenkielisten opettajien koulutuspolkuja ja tulevia tarpeita, 3) suomen- ja ruotsinkielisten perusopetuksen oppimateriaalien sisältämän saamelaistiedon määrää ja laatua sekä 4) saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen nykytilannetta ja kehittämistarpeita. Saamenkielisen oppimateriaalin saatavuutta ja tulevia tarpeita varten tehty selvitys (2020:28) osoitti, että saamenkielisen oppimateriaalin tilanne on edelleen huono. Tähän valtioneuvosto vastasi myöntämällä saamenkieliseen oppimateriaalituotantoon 200 000 euron korotuksen vuodelle 2023. Oppimateriaalituotannossa painopiste oli koltansaamen materiaaleissa, alkuopetuksen oppimateriaaleissa, keskeneräisten oppimateriaalien loppuun saattamisessa ja olemassa olevien oppimateriaalien päivittämisessä opetussuunnitelmia vastaaviksi. Lisäksi lisättiin digitaalisen oppimateriaalin tuottamista muun muassa digitaalisen oppimateriaalisuunnittelijan viran perustamisella.

Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihanke (2018–23) www.saamenetaopetus.com sai vuonna 2023 jatkorahoituksen kolmeksi vuodeksi, jonka aikana toiminta pyritään vakinaistamaan. Lukuvuonna 2022–2023 hankkeessa opiskeli 148 oppilasta ja opiskelijaa yli 40 kunnasta ja noin 90 koulusta. Hanke kehittää saamen kielten etäopetuksen pedagogiikkaa ja teknisiä toteuttamistapoja, ja sen tavoitteena on luoda saamen kielten etäopetukselle pysyvä malli ja tuoda saamen kielen oppiminen osaksi jokaisen saamelaisoppilaan normaalia koulunkäyntiä myös kotiseutualueen kuntien ulkopuolella. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi toteutti saamen kielten etäopetuspilotin arvioinnin vuonna 2022, jonka raportti julkaistiin tammikuussa 2023. Keskeiset kehittämiskohteet raportin mukaan ovat opettajien työsuhteiden vakinaistamisen lisäksi saamen kielen statuksen selkiyttäminen valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa, eri toimijoiden vastuut, ohjaajan rooli ja etäopetuspilotin rahoitusmallin selkiyttäminen. Saamelaiskäräjät ylläpitää suomenkielistä saamelaistietoa jakavaa www.oktavuohta.com -sivustoa, joka on aktiivisessa käytössä ja kävijämäärät ovat nousussa. Vuodelle 2023 sivuston ylläpitämiseen ei saatu rahoitusta. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettavan saamelaisopetuksen asema lainsäädännössä, opetussuunnitelman perusteissa ja opetuksen rahoituksessa tulisi ratkaista kokonaisuutena, jossa etäopetuksen rinnalla on mahdollisuus myös lähiopetuksen järjestämiseen, ja jossa on myös pohjoissaame-suomi kaksikielistä luokkaopetusta. Saamen kielten lähiopetusta kotiseutualueen ulkopuolella on Rovaniemellä, Oulussa ja Helsingissä.

11. Kulttuuritoiminta

Saamelaiskäräjät jakoi vuoden 2023 avustuksina 236 000 euroa saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen tukemiseen sekä Utsjoen kirkkotupien ylläpitoon. Määrärahasta myönnettiin toiminta- ja projektiavustuksia inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielillä toimiville saamelaisyhdistyksille, työskentely- ja projektiavustuksia saamelaistaiteilijoille ja käsityöntekijöille sekä julkaisuavustuksia muun muassa musiikin ja inarinsaamenkielisen lehden julkaisemiseksi. Saamelaiskäräjien kulttuurilautakunta jakoi kolmelle luonnolliselle henkilölle kulttuuripalkinnot ja järjesti kulttuuripalkintojakotilaisuudet Enontekiön Hetassa ja Inarissa. Saamelaiskäräjät on jatkanut Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston (SPN) 20.9.2023 toimintasuunnitelman mukaisesti valmisteluja, joita on tehty kulturárbbi ja árbevierolaš diedu (kulttuuriperinnön ja perinteisen tiedon) osalta Saamelaiskäräjillä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Kulttuurilautakunnan hallinnoima kulttuuriavustushaku ja tiliselvitykset digitaalinen alusta Visma Sign otettiin käyttöön. Lisäksi Saamelaiskäräjät järjesti Tenon vesistön oikeudet ja erityispiirteet seminaarin Utsjoella 23.-24.5.2023. Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjät osallistui yhdessä Museoviraston, Kulturdirektoratet:in (Norja) ja Institut för språk och

folkminnen (Ruotsi) kanssa, Ruotsin Kiirunassa järjestetyyn seminaariin saamelaisen immateriaalisen kulttuuriperinnön suojelusta. Työn tavoitteena on yhtenäinen linjaus saamelaisen kulttuuriperinnön ja perinteisen tiedon vastuullisesta, eettisesti kestävästä käytöstä ja suojelusta. Kulttuurilautakunta piti neljä kokousta. Lisäksi kulttuurilautakunnan puheenjohtaja ja kulttuurisihteeri ovat osallistuneet kertomusvuonna oman alansa sidosryhmätoimintaan aktiivisesti.

12. Saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut

Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi vuonna 2023 valtion talousarviossa (mom. 33.60.36) myönnettiin 0,56 miljoonaa euroa, jolla Lapin hyvinvointialuetta tuettiin saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden järjestämisessä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa. Valtion määräraha on toimiva rahoitusmekanismi ja kannustin saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen turvaamiseksi. Saamelaiskäräjät ja saamelaisten kotiseutualueiden kunnat ovat kuitenkin vuosittain nostaneet esille, että valtion talousarvioon varattu määräraha on riittämätön. Suomi ei ole nostanut rahoitusmekanismin kautta turvattavien saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden määrärahaa vastaamaan saamelaisten tarpeita. Saamelaiskäräjät on esittänyt määrärahaksi momentille 33.60.36 (valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi) vuosittain 3 miljoonaa euroa. Sosiaali- ja terveyspalvelut eivät vuonna 2023 toteutuneet saamelaisten kotiseutualueella saamen kielilain (1086/2003) ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021, 5 §) säädösten mukaisesti. Saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden saatavuus on todettu riittämättömäksi myös muiden viranomaisten tekemissä arvioinneissa (THL 2021: Sosiaali- ja terveyspalvelut Lapin hyvinvointialueella 2020; OKM 2021: Saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen nykytilanne ja kehittämistarpeet. OKM 2021:18; Sote rakenneuudistus Lapissa -hanke 2021: Lapin alueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden nykytila-analyysi. Loppuraportti 10.12.2021; Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelma 2021–2024. Lapin PTH:n yksikön ohjausryhmä 24.8.2021. LSHP:n alueen jäsenkunnat). Lapin alueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden nykytila-analyysin mukaan saamenkielisten ja -kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen ei liity pelkästään palvelujen saatavuuteen, vaan sosiaali- ja terveyspalveluilla voidaan nähdä olevan osaltaan vaikutus saamen kielen ja kulttuurin säilyttämiseen sekä hoito- ja palvelutarpeen arvioinnissa oikeusturvakysymyksenä (Sote rakenneuudistus Lapissa-hanke 2021: Lapin alueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden nykytila-analyysi. Loppuraportti 10.12.2021). Saamen kielen lautakunta ei toiminut Lapin hyvinvointialueella hyvinvointialueissa (2021/611, 33 §) ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa (612/2021, 39 §) säädetyllä tavalla.

Saamelaisten kotiseutualueella on vakava vaje niin ammattitaitoisesta sosiaali- ja terveysalan henkilöstöstä kuin saamenkielisestä sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöstöstä. Saamelaisten kotiseutualueen sekä sosiaali- ja terveysalan veto- ja pitovoimalle tarvitaan kiireellisiä toimenpiteitä, sillä puuttuva henkilöstöresurssi vaarantaa saamelaisten kielellisten oikeuksien lisäksi asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumisen. Palveluiden toteutumisen seuraaminen Lapin hyvinvointialueen omavalvonnan kautta ei tällä hetkellä ole riittävää. Omavalvonnassa tulee erikseen huomioida saamenkielisten palveluiden toteutuminen.

Koulutuksen osalta tehdyt toimenpiteet eivät ole riittäviä. Saamenkielentaitoisen henkilöstön osaamis- ja koulutustarpeiden arviointia ei nykyisillä arviointimenetelmillä pystytä tekemään luotettavasti ja pitkällä aikavälillä (OKM 2021: Saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen nykytilanne ja kehittämistarpeet). Saamenkielisten palveluiden tuottamisen turvaamiseksi tarvitaan oma ennakointiohjelma.

Valtio on osoittanut 2 miljoonan euron rahoituksen saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen kehittämiseen ja järjestämiseen. Hanke- rahoituksella ammattikorkeakoulut (Lapin AMK, Oamk, Diak) kehittävät kulttuuri- sensitiivistä koulutusta sosiaali- ja terveysalalle. Lapin yliopisto sekä Oulun yliopiston Giellagas-instituutti järjestävät yhteishankkeena sote-alan yliopistokoulutusta. Giellagas-instituutin kautta järjestetään inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kieliopintoja sosiaali- ja terveysalan henkilöstölle. Ammattikorkeakoulujen koordinoima hanke päättyy 21.12.2025 ja Oulun yliopiston koordinoima hanke päättyy 30.6.2026. Saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden kehittämistä on tehty useissa eri hankkeissa, mutta määräaikaisilla hankkeilla ei pystytä ratkaisemaan saamenkielisen henkilöstön vakavaa saatavuusvajetta. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen uhkaa entisestään heikentää saamenkielisen henkilöstön saatavuutta.

Kansallisen kehityksen varmistamiseksi on tarpeen valmistella alueellisia ja paikallisia toimijoita ohjaavia lainsäädäntö- tai muita ohjaavia mekanismeja jo olemassa olevien lisäksi. Kansallisilla kieli- ja vähemmistöpoliittisilla linjauksilla sekä kehittämisohjelmilla on tärkeä rooli, sillä ne luovat edellytykset, olosuhteet ja mahdollisuudet vähemmistöasemassa olevien kansanryhmien aseman systemaattiselle parantamiselle. Nykyisessä tilanteessa valtio on jättänyt Saamelaiskäräjät sopimaan paikallisesti ja prosessikohtaisesti erillistoimista saamelaisten tarpeet huomioiden. Nykytilanne kuormittaa Saamelaiskäräjien niukkoja resursseja. Kielellisten oikeuksien toteutumiseen ei ole riittävää kansallista ohjausta, eikä paikallisella ja alueellisella tasolla usein huomioida Suomen kansainvälisiä velvoitteita kyseessä olevissa asioissa. Saamelaisten kielellisten oikeuksien puutteellinen huomiointi näkyy siten, ettei edes saamelaisten kotiseutualueella ole muuhun väestöön verrattaessa

saatavilla yhdenvertaisesti omakielisiä palveluita. Saamelaiskäräjät on esittänyt huolensa siitä, että saamelaisten asemaa alkuperäiskansana ei ole huomioitu kansallisessa sosiaaliturvauudistuksessa.

Saamelaiskäräjät on esittänyt, että saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvj – Uvjä – Uvjan toiminta tulee vakiinnuttaa. Toiminnan aikana saamenkielistä ja kulttuurinmukaista mielenterveystyötä on luotu saamenkieli- ja kulttuuritaitoista ammattihenkilöstöä lisäkouluttamalla. Yksikkö on perustettu tukemaan saamelaisten ja Suomen valtion välistä totuus- ja sovintokomissiotyötä. Yksikön tuottamalle palvelulle on nähty totuus- ja sovintokomission työtä laajempi tarve niin saamelaisten kotiseutualueella kuin muuallakin Suomessa. Toiminta tulee vakiinnuttaa turvaamaan saamenkielisen ja kulttuurinmukaisen mielenterveystyön saatavuus ja kehittyminen. Posken saamelaisyksikkö (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus) toteuttaa saamelaisväestön palvelutarpeiden huomioimista. Posken saameyksikkö eli Sámi Poske sijoittuu hallinnollisesti Saamelaiskäräjien yhteyteen. Posken saamelaisyksikössä työskenteli kertomusvuonna yksi osa-aikainen työntekijä. Yksikkö on pyrkinyt edistämään saamen kielten ja kulttuurin mukaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä ja kehittämistä Lapin hyvinvointialueen yhteydessä. Posken saamelaisyksikön jatkuva riittämätön rahoitus heikentää suunnitelmallisen ja pitkäkestoisen toiminnan kehittämistä ja jatkuvuutta. Rahoitus ei mahdollista muun muassa saamelaisia kansana koskevan tiedontuotannon kehittämistä. Lisäksi sote-uudistuksen myötä tapahtunut toimintakentän muutos vaatii pysyvää resurssia. Tietoa saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden tarpeesta ja niiden nykytilasta on vähän ja lisäksi se on sirpaleista. Kattavan kokonaiskuvan muodostaminen saamelaisten osalta sosiaali- ja terveyspalveluita tuottavien viranomaisten tilastotiedon perusteella ei ole mahdollista. Saamelaiskäräjät on esittänyt sosiaali- ja terveysministeriölle toimenpiteitä, joilla parannettaisiin saamelaisia koskevaa tiedonkeruujärjestelmää YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä (TSS) oikeuksia koskevaa yleissopimusta (SopS6/1978) valvovan komitean vuonna 2021 antaman suosituksen (E/C.12/FIN/CO/7) mukaisesti. Toistaiseksi toimenpideehdotuksia ei ole lähdetty edistämään.

Saamelaiskäräjät edisti yhteistyösopimuksen mukaista yhteistyötä Kelan kanssa. Saamelaiskäräjät vahvisti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa tehtävää yhteistyötä yhteistyösopimuksella.

13. Nuorisoneuvoston toiminta

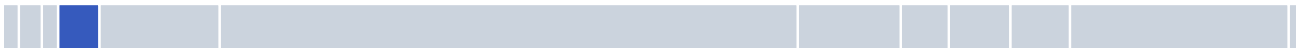
Nuorisoneuvosto sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä toiminta-avustusta 173 000 euroa käytettäväksi 1.1.2023–31.12.2023 väliselle ajalle. Myönnetyllä avustuksella tuetaan saamelaisnuorten osallisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Toiminta-avustukseen sisältyy nuorisoneuvoston toiminnan lisäksi saamelaisnuorten taidetapahtuman järjestäminen. Nuorisoneuvosto piti kertomusvuonna seitsemän kokousta ja osallistui aktiivisesti poliittiseen vaikuttamistyöhön. Nuorisoneuvoston päätavoitteet kertomusvuonna liittyivät nuorten saamenkielisen vapaa-ajan toiminnan kehittämiseen. Nuorisoneuvosto edisti saamelaisnuorten kansainvälistä yhteistyötä ja osallistui muun muassa alkuperäiskansojen pysyvään foorumiin. Nuorisoneuvosto pyrki vakiinnuttamaan Dihtosis-toiminnan ja saamelaistiedon lisäämisen osaksi perustoimintaansa, mutta toiminnalle ei myönnetty rahoitusta. Nuorisoneuvosto edisti saamentutkimuksen eettisten ohjeiden mukaista tutkimusta saamelaisnuoriin liittyvissä selvitys- ja tutkimushankkeissa.

4 Sisäministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

• Sisäministeriön osuus **3 213 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 2 081 milj. €
- Siirtomenot 101 milj. €
- Sijoitusmenot 57 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

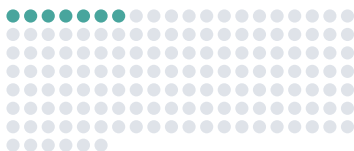
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

• Sisäministeriössä **16 177 henkilötyövuotta**

Virastot **7** KPL

- Rajavartiolaitos
- Häätokeskuslaitos
- Maahanmuuttovirasto
- Suojelupoliisi
- Pelastusopisto
- Poliisihallitus ja sen alaiset poliisilaitokset
- Kriisinhallintakeskus CMC Finland

Rahastot **1** KPL

- Palosuojelurahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

4.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Toimintaympäristön epävakaus on syventynyt ja pitkittynyt. Tällä on ollut merkittäviä vaikutuksia sisäasiainhallinnon toimintaan. Kertomusvuonna Venäjä pyrki Ukrainassa käymänsä hyökkäyssodan lisäksi vaikuttamaan Suomeen ja muihin länsimaihin erilaisin hybridioperaatioin. Itämeren Balticconnector-kaasuputkeen kohdistui vahingonteko lokakuussa 2023, minkä tutkinnasta vastaa Keskusrikospoliisi. Vahingonteko korostaa kriittisen infrastruktuurin tunnistamisen ja suojaamisen tärkeyttä.

Välineellistetyistä maahantulosta on muodostunut uusi uhka. Venäjän toimet Suomen itärajalla aiheuttivat vuoden 2023 lopulla vakavan uhan kansalliselle turvallisuudelle ja yleiselle järjestykselle sekä pyrkivät kyseenalaistamaan Suomen suvereniteettia päättää maahantulijoistaan. Rajaturvallisuutta vahvistettiin sulkeamalla asteittain ja väliaikaisesti kaikki itärajan rajanylityspaikat sekä keskittämällä kansainvälisen suojelun hakeminen lento- ja vesiliikenteen rajanylityspaikoille. Päätösten tavoitteena oli pysäyttää sääntöjenvastaisen maahantulon ilmiö, johon liittyy myös kansainvälistä rikollisuutta. Toimintaympäristön pysyväluonteisen muutoksen takia sisäministeriö panosti merelliseen infrastruktuuriin ja itärajan turvallisuustilanteeseen liittyvien ajankohtaisten toimien lisäksi väestönsuojelun ja viranomaisten valmiuden sekä varautumisen kehittämiseen ja lainsäädäntötarpeiden selvittämiseen. Turvallisuustilanteessa korostuu myös kansalaisten omatoiminen varautuminen ja henkinen kriisinkestävyys.

Suomesta tuli Pohjois-Atlantin liitto Naton jäsen huhtikuussa 2023, mikä lisää turvallisuuttamme. Sisäministeriö osallistui tiiviisti EU:n ja Naton puitteissa käytyyn poliittiseen ja virkamiestason keskusteluun yhteiskuntien kriisinkestävyyden ja varautumisen vahvistamisesta.

Sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut sekä pelastustoimi siirtyivät kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueiden vastuulle tammikuussa 2023. Siirtymä sujui pääsääntöisesti hyvin. Hyvinvointialueiden taloustilanne aiheuttaa kuitenkin huolta, ja vielä ei ole selvää, millainen hyvinvointialueuudistuksen vaikutus yhteiskunnan turvallisuuteen tulee olemaan.

Suomalaisten turvallisuuden tunne heikentyi vuoden aikana merkittävästi. Luottamus turvallisuusviranomaisiin säilyi kuitenkin hyvänä. Jakolinjat luottamuksen, turvallisuuden tunteen, katkeruuden ja väkivallan hyväksyttävyyden välillä ovat kasvamassa, mikä voi haastaa yhteiskuntarauhaa ja luoda kasvupohjaa väkivaltaisille ääriliikkeille.

Maahanmuuton määrä Suomeen jatkui korkealla tasolla. Suomeen saapuvien ukrainalaisten määrä laski, mutta ukrainalaiset muodostavat silti merkittävän osan maahanmuutosta. Sodan yhä jatkuessa on selvää, että Suomeen tulee jäämään merkittävä määrä ukrainalaisia, ja pakolaisten liike Ukrainasta EU-alueelle tulee jatkumaan. Kotoutumisen ja hyvien väestösuhteiden merkitys korostuu.

4.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Suomeen kohdistuvasta maahanmuutosta aiheutuu turvallisuusuhkaa ja maahanmuuttojärjestelmämme mahdollistaa väärinkäytöksiä

Riski: Itärajan vakava häiriötilanne kehittyy entistä huonompaan suuntaan ja laajenee maastorajalle. Rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten voimavarat eivät riitä tilanteen hallitsemiseen kaikilla alueilla yhdenaikaisesti. Toimivaltuuksia ei ole kehitetty siten, että tehtävät toimenpiteet ovat riittävät tilanteen ratkaisemiseen. Tilanne pitkittyy ja sitoo turvallisuusviranomaisten voimavaroja ja huomiota pitkäaikaisesti. Kansalaisten turvallisuuden tunne ja luottamus viranomaisiin järkkyy.

Hallintakeinot: Tilanteen heikkenemiseen on varauduttu aloittamalla itärajan esteaidan rakentaminen ja nopeuttamalla sitä. Viranomaisyhteistyötä on tiivistetty ja kansainvälistä rajaturvallisuustukea hyödynnetään. Varaudutaan tilanteen heikkenemiseen kehittämällä lainsäädäntöä ja toimivaltuuksia sekä tilanteen hallitsemiseksi että sen ratkaisemiseksi. Samalla varaudutaan sekä toiminnallisesti että materiaalisesti tilanteen edelleen vakavoitumiseen ja pitkittymiseen. Käytetään voimavaroja joustavasti koko valtakunnan alueella painopistesuunnissa. Ylläpidetään viranomaisten välinen tilannekuva ja valmius tukeen. Tuetaan toimintaa aktiivisella ja ennakoivalla viestinnällä.

Riski: Pitkittynyt häiriötilanne itärajalla sekä tilanteen edelleen vaikeutuminen niin maalla kuin merialueilla sitoo voimavaroja ja kuluttaa henkilöstön jaksamista. Henkilöstön määrä ei ole riittävä ylläpitämään nopeaa operatiivista tempoa ja korkeaa valmiutta pitkäaikaisesti vaikeutuneessa tilanteessa. Henkilöstön riittämättömyys ja väsyminen johtaa hallintakeinojen heikkenemiseen, mikä edelleen vaikeuttaa turvallisuuden ylläpitämistä maa- ja merialueilla. Henkilöstöreservit eivät ole riittävät, eikä reserveilla ole riittäviä toimivaltuuksia tai niitä ei saada riittävän joustavasti ja nopeasti käyttöön. Henkilöstövoimavarojen riittämättömyys uhkaa kaikkien vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista.

Hallintakeinot: Henkilöstömäärää kasvatetaan maltillisesti ottaen huomioon muut vahvistavat tekijät, kuten muiden suorituskykyjen kehittyminen. Harjoittelu ja koulutus ylläpidetään korkealla tasolla aina tilanteen sen mahdollistaessa. Henkilöstövoimavaroja suunnataan joustavasti painopisteisiin ja valmiutta säädellään myös alaspäin aina tilanteen sen mahdollistaessa. Reservien käyttöön saamista ja toimivaltuuksia kehitetään.

Riski: Välineellistetyin maahantulon tilanteessa itärajan yli tulleiden maahantulijoiden turvapaikkatutkintaa ei saada vietyä sujuvasti läpi ja turvapaikkajärjestelmä ruuhkautuu. Tämä aiheuttaa muun muassa edelleen liikkumisen lisääntymistä ja voi johtaa sisäisen turvallisuuden riskien kasvamiseen. Riskinä voi olla myös se, että Venäjän pyrkimys aiheuttaa kuormitusta muihinkin viranomaisjärjestelmiin.

Riski: EU-alueelle jäisi merkittäviä määriä Ukrainan kansalaisia ilman oleskeluoikeutta. Mikäli asiaan joudutaan etsimään kiireellä kansallisia ratkaisuja, riskinä on, ettei ratkaisusta saada pitkäjänteisiä ja toimivia. Riskinä on myös Maahanmuuttoviraston lupaprosessien merkittävä kuormittuminen, jos tilapäistä suojelua saavat pyrkisivät samanaikaisesti laillistamaan oleskelunsa maassa.

Hallintakeino: Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan aiheutuneen pakolaistilanteen johdosta EU aktivoi tilapäisen suojelun direktiivin, joka jatkuu 4.3.2025 saakka. EU:ssa käydään keskusteluja yhteisestä lähestymistavasta tilapäisen suojelun jatkamiselle tämän jälkeen. Tilanteen ratkaisemiseksi tarvitaan yhteisiä eurooppalaisia ratkaisuja, jotta jäsenmaiden mahdolliset eri lähestymistavat eivät johda edelleen liikkumiseen.

Ihmisten, viranomaisten, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan varautuminen ulkopuoliseen vaikuttamiseen sekä erilaisiin kriiseihin ja häiriöihin on riittämätöntä

Riski: Merialueilla tapahtuu yhdenaikainen ja monialainen onnettomuus tai/ja vihamielisen hybrdivaikuttamisen tilanne, joka voi edellyttää niin hybrdivaikuttamisen torjuntatoimenpiteitä, meripelastustoimenpiteitä kuin ympäristövahinkojen torjuntatoimenpiteitä. Monialaisuus ja yhdenaikaisuus sitovat kaikki käytettävissä olevat meripelastus- ja ympäristövahinkojen torjuntaresurssit samanaikaisesti voimavaroja vaativien ja erityistilanteiden hallintaan. On mahdollista, että voimavarat eivät riitä yhdenaikaisten uhkien torjuntaan ja hallintaan, mikä voi johtaa ihmishenkien menettämiseen tai laajoihin ympäristövahinkoihin. Kriittisen infrastruktuurin valvonta ja suojaaminen eivät ole riittävällä tasolla merialueilla.

Hallintakeinot: Rajavartiolaitoksen suorituskykyä kehitetään ottamalla vuosina 2026 ja 2027 käyttöön kaksi uutta ulkovartiolaivaa ja kaksi uutta valvontalentokonetta. Ympäristövahinkojen torjuntakykyä ja -materiaalia sekä valmiutta on kehitetty. Merellisten kansallisten ja kansainvälisten viranomaisten yhteistoimintakykyä ylläpidetään ja kehitetään vuosittaisilla harjoituksilla uhkiin vastaamiseksi. Riskialusten liikkumisen valvontaa ja seuranta merialueilla on lisätty. Viranomaisten tehtäviä ja vastuita kriittisen infrastruktuurin suojaamisessa selkiytetään.

Riski: Kiireellisten viranomaispalveluiden saavutettavuus ja poliisin peruspalvelut voivat heikentyä, jos poliisi joutuu pitkäaikaisesti siirtämään resursseja normaalista poikkeavalla tavalla.

Hallintakeinot: Poliisin toimintaedellytyksiä on turvattu aktiivisesti lukuisin ministeriön käytössä olevin toimin, kuten kehyspäätyksessä poliisin perusrahoituksen huomattavalla korotuksella ja reservipoliisihankkeen aloittamisella.

Vakavan rikollisuuden torjunnassa ei onnistuta

Riski: Vakavan rikollisuuden torjunta voi heikentyä, jos poliisi joutuu pitkäaikaisesti siirtämään resursseja normaalista poikkeavalla tavalla ja keskeisten rikollisuusilmiöiden torjunnassa ei onnistuta.

Hallintakeinot: Vakavan rikollisuuden torjumiseksi panostettiin erityisesti nuoriso-rikollisuuden ja katujengi-ilmiön torjuntaan yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa ja osoitettiin poliisille pysyvää lisärahoitusta toimien tehostamiseksi ja turvallisuuden parantamiseksi. Aloitettiin rikostorjunnan tiedonvaihdon esteiden purkaminen sisäministeriön asettamalla lainsäädäntöhankkeella poliisin tiedonvaihtoa koskevan sääntelyn muuttamiseksi. Lisäksi käynnistettiin lainsäädäntöhanke poliisin rikostiedustelua koskevien säännösten valmistelemiseksi.

4.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 10. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

SM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
26.01	Hallinto	151	196	257
26.10	Poliisitoimi	866	914	961
26.20	Rajavartiolaitos	295	301	376
26.30	Pelastustoimi ja häätäkeskustoiminta	85	92	100
26.40	Maahanmuutto	143	348	546
26	SM:n hallinnonala yhteensä	1 539	1 851	2 239

Sisäministeriön pääluokkaan myönnettiin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa yhteensä noin 2,49 miljardia euroa, mikä oli noin 906 miljoonaa euroa (57 prosenttia) enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Vuoden 2023 ensimmäisessä lisätalousarviossa sisäministeriön hallinnonalalle myönnettiin lisäystä 6,8 miljoonaa euroa ja toisessa lisätalousarviossa 61 miljoonaa euroa, josta palkkausten tarkistusten osuus oli 32 miljoonaa euroa.

Poliisitoimessa saavutettiin hallitusohjelman mukainen 7 500 poliisihenkilötyövuoden taso. Poliisin määrärahoja lisättiin toiminnan tason turvaamiseksi (mukaan lukien ICT-ylläpito). Suojelupoliisille myönnettiin lisäystä suorituskyykyjen kehittämiseen. Nuorten rikollisuuden ehkäisyyn ja torjuntaan panostettiin erillisellä lisätalousarviomäärärahalla.

Rajavartiolaitokselle myönnettiin lisäystä kevään 2022 kehyspääätöksessä tehtyihin rajaturvallisuuden ja valmiuden resurssilisäyksiin sekä kasvaviin toimitilakustannuksiin. Lisäksi myönnettiin rahoitus itärajan esteen rakentamiseen, kahden uuden valvontalentokoneen hankintaan, teknisen valvontajärjestelmän uudistamiseen (jatkona aikaisemmin myönnetylle rahoitukselle) sekä pienempi lisäys alusten ylläpitokustannuksiin.

Pelastusopiston toimintamenot irrotettiin vuoden 2023 talousarviossa pelastustoimen toimintamenoista omaksi momentikseen. Pelastajakoulutettavamäärän lisäyksen edellyttämä valmistautuminen ja suunnittelu käynnistettiin erikseen

tähän käyttötarkoitukseen myönnetyllä määrärahalla. Hätäkeskuslaitoksen hätäviestijärjestelmän uudistamiseen myönnettiin rahoitus. Ukrainan siviilipuolen materiaaliapua jatkettiin.

Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmien kehittämistä jatkettiin. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoon sekä vastaanottotoiminnan asiakkaille maksettaviin tukiin lisättiin määrärahaa aiheutuen Venäjän Ukrainaan kohdistamasta hyökkäyssodasta johtuvista tilapäisen suojelun hakemuksista.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Turvallisuuden tunne on korkea kaikissa väestöryhmissä

Kesällä 2023 julkaistiin uudistettu [poliisibarometri](#), jonka avulla saatiin aiempaa kattavammin tietoa ihmisten turvallisuudesta ja poliisin toiminnasta. Luottamus poliisiin ja ylipäättään turvallisuusviranomaisiin on edelleen korkealla tasolla ja poliisin legitimitetti on vahva. Sen sijaan turvallisuuden kokemuksessa havaittiin alueellisia eroja. Myös vuonna 2023 toteutetussa poliisin hallintorakennetta koskevassa [tarkastelussa](#) havaittiin, että organisaatiouudistusten jälkeen viimeisen kymmenen vuoden aikana alueelliset erot poliisin peruspalveluissa ovat kasvaneet.

Valtakunnallisesti poliisin hälytyspalveluiden toimintavalmius ja palvelukyky olivat hyvällä tasolla. Enimmäistoimintavalmiusaikojen tavoitteet saavutettiin edelleen 86 prosentissa kunnista.

Taulukko 11. Poliisin enimmäistoimintavalmiusajat kunnittain

	Alle enimmäisajan olevien kuntien määrä	Alle enimmäisajan %-osuus	Kuntien määrä
Kaikkien kuntien osalta	253	86 %	293
Isot kaupungit	7	100 %	7
Kaupunkimaiset kunnat	42	84 %	50
Taajaan asutut kunnat	53	82 %	65
Maaseutumaiset kunnat	29	81 %	36
Maaseutumaiset kunnat, joissa 5 vuoden keskiarvo 50 tai alle A-tehtävää (poliisin kiireellisimmät hälytystehtävät)	122	90 %	135

Lähde: Poliisihallitus

Hyvinvointialueet käynnistivät toimintansa 1.1.2023. Sisäministeriö toteutti hyvinvointialueohjausta pelastustoimen järjestämislain (613/2021) mukaisesti. Hyvinvointialuiden selvitykset ja aluehallintovirastojen alueelliset asiantuntija-arviot ja valtakunnallinen asiantuntija-arvio tuottivat tietoa pelastustoimen palveluiden ja talouden tilasta ja kehittämistarpeista. Sisäministeriössä aloitettiin yhtenäisen tietopohjan kokoaminen palveluiden ja talouden seurannan ja arvioinnin toteuttamiseksi.

Sisäministeriön mukaan pelastustoimen palveluiden toteutumisessa on alueellisia eroja. Palveluiden saatavuus toteutuu kuitenkin yhdenvertaisesti pelastustoiminnan toimintavalmiusaikaa mitattaessa 1. ja 2. riskialueilla. Toimintavalmiusajan mediaani on 8 minuuttia. Tulevina vuosina toimintavalmiuden kehitykseen kohdistuu haasteita erityisesti harvaan asutuilla alueilla ja tiheästi asutuilla kaupunkiseuduilla.

Pelastustoimen vuorovaikutusta ja yhteistyötä ohjauksessa arvioitiin Luottamus ja Maine -kyselyllä. Se on kansalaisille suunnattu kysely julkisen hallinnon organisaatioista, ja ihmiset yleensä arvioivat tällaisissa kyselyissä oman alueensa toimijaa. Pelastustoimen osalta tulos 3.83 (viides sija, asteikko 1–5) on hienoista laskua edellisen vuoteen (-0.12), mikä on selitettävissä satunnaisvaihtelulla. Pelastustoimen maine on edelleen varsin hyvä.

Hätäkeskuslaki uudistettiin vuonna 2023. Hätäkeskustoiminnasta annetun lain säännökset henkilötietojen käsittelystä muutettiin vastaamaan EU:n tietosuoja-lainsäädännön vaatimuksia. Lakiin lisättiin säännökset viranomaisten tiedonsaanti-oikeuksista, tietojen luovutuksesta ja tietojen toisiokäytöstä.

Hätäkeskustietojärjestelmän toimivuus on lähes 100 prosentin luokkaa, sen ylläpito on turvattu ja kehittäminen etenee suunnitelmien mukaisesti. Hätäpuheluun vastataan keskimäärin 4 sekunnissa ja 99 prosenttiin hätäpuheluista vastataan alle 30 sekunnissa. 112-puhelujen tehtäväkäsittelyajoissa sekä hälyttämiseen kuluneissa ajoissa eri toimialoille on päästy asetettuihin tulostavoitteisiin. Vuoden 2023 aikana käsiteltiin hätäkeskuksissa yli 3 miljoonaa hätäilmoitusta. Hätäilmoitusten kokonaismäärä nousi edelliseen vuoteen verrattuna.

Palokuolemien määrä on laskenut pitkällä aikajänteellä tarkasteltuna ollen vuonna 2023 yhteensä 47. Palokuolemien määrää on saatu laskettua systemaattisilla toimilla yhteistyössä eri tahojen kanssa sekä pelastuslaitosten suorittamalla valvonnalla ja turvallisuusviestinnällä. Turvallisuusviestinnällä pyritään myös vahvistamaan ihmisten turvallisuusosaamista. Vuonna 2023 yhteensä 8156 tilaisuudella tavoitettiin 825 437 ihmistä. Tilaisuuksista reilu kolmannes kohdistui lapsiin ja nuoriin. Lapsiin ja nuoriin panostamalla toteutetaan myös pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman vaikuttavuustavoitetta lasten ja nuorten turvallisuuspääoman kasvattamisesta.

Pelastustoimen rooli osana ensihoidon palveluketjua on huomattava. Ensivaste-tehtäviä oli viime vuonna 14 902, ja näissä tehtävissä pystyttiin tarjoamaan henkeä pelastavaa apua ensihoitoyksiköitä odottaessa.

Rajavartiolaitos on toiminut näkyvästi harvaan asutuilla seuduilla ja merialueilla sekä saaristossa tuottaen sinne turvallisuuspalveluita, joita muutoin sinne on vaikea suunnata (ensimmäisen partion periaate, saariston ensivaste helikoptereilla ja partioveneillä, itärajan ensivastepartiot). Rajavartiolaitos on tiedottanut aktiivisesti ja etupainotteisesti toiminnastaan ja turvallisuuteen liittyvistä tapahtumista painottaen viestinnässään kohderyhmiä, joita kohdataan päivittäisessä työssä.

Tiedotusvälineet ovat arvioineet Rajavartiolaitoksen viestintää, sen laatua ja nopeutta sekä tavoitettavuutta myönteiseen sävyyn esimerkiksi viimeisimmässä Luottamus ja Maine -tutkimuksessa vuonna 2023, jossa Rajavartiolaitos saavutti ensimmäisen sijan kolmatta vuotta peräkkäin. Harva-alueen muiden viranomaisten näkemys Rajavartiolaitoksen merkityksestä alueen turvallisuudelle nousi asteikolla 1–5 arvoon 4,2 (2021: 4,1). Harva-alueen asukkaiden kokemus Rajavartiolaitoksen merkityksestä turvallisuudelle sai arvon 3,9 (2021: 3,7).

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Pelastustoimen palveluiden ja talouden tila 2023 : Sisäministeriön selvitys

Vaikuttavuustavoite 2: Ihmiset, ympäristö ja omaisuus ovat turvassa

Vuonna 2023 onnistuttiin parantamaan merkittävästi poliisin toimintaedellytyksiä ja kehyspäätöksissä poliisille osoitettiin huomattava tasokorotus. Poliisin operatiivista toimintaa vahvistettiin turvallisuusympäristössä tapahtuneen muutoksen takia ja poliisien määrän nostoa jatkettiin kohti pääministeri Orpon hallitusohjelman tavoitetta, joka on 8000 poliisia operatiivisissa tehtävissä hallituskauden loppuun mennessä. Onnistumisen taustalla vaikutti sisäministeriössä viime vuosina tehty määrätietoinen toimialan kehittäminen ja tietopohjan lisääminen. Myönteiset turvallisuusvaikutukset näkyvät pidemmällä aikavälillä, mutta poliisilla on nyt aiempaa paremmat edellytykset tuottaa valtakunnallisesti tasapuolisesti poliisin peruspalveluita, turvata poliisin läsnäolo koko maassa ja suunnitella toimintaansa pitkäjänteisesti.

Hallitusohjelman mukaisesti jatkettiin rikostorjunnan vahvistamista kansalaisten turvallisuuden lisäämiseksi. Vuonna 2023 ohjauksessa panostettiin erityisesti nuorisorikollisuuden ja katujengi-ilmiön torjuntaan yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa ja osoitettiin poliisille pysyvää lisärahoitusta toimien tehostamiseksi ja turvallisuuden parantamiseksi. Toimien vaikutukset syntyvät pidemmällä aikavälillä, ja vuoden 2023 rikosten määrän kasvuun vaikuttaa myös monet muut tekijät.

Poliisitoiminnan vahvistamiseksi ja sisäisen turvallisuuden suojaamiseksi käynnistettiin hallitusohjelman mukainen lainsäädäntöhanke rikostiedustelua koskevan sääntelyn tarkastelemiseksi, jotta poliisilla on tehokkaat keinot puuttua uhka-perusteisesti vakavaan jengi- ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Lisäksi poliisin rikostorjunnan edellytyksiä parannetaan hallitusohjelman mukaisesti tiedonvaihdon esteitä purkamalla.

Onnettomuuksia ehkäisevien toimien toteutusta on edistetty, ja tilannekuva onnettomuuksien ehkäisyn nykytilanteesta ja kehittämistarpeista on tarkentunut osana ministeriön laatimaa vuosittaista selvitystä. Selvityksestä on käynyt ilmi muun muassa se, että vaikuttavuustavoitteellinen ajattelu on lisääntynyt, mikä on yksi kansallisen ohjauksen painopisteistä.

Rajaturvallisuus on kyetty ylläpitämään korkealla tasolla kaikilla ulkorajoilla, ja raja-valvonnan tasoa voidaan pitää uskottavana. Voimavaroja on suunnattu tilanteen vaatimalla tavalla. Tilanteen kehittymistä, muun muassa itärajan ja lentokenttien laittoman maahantulon tilannetta ja turvapaikan hakijoiden määrän ja laadun suhdetta, on seurattu tarkasti. Raportointia aina valtiojohdolle saakka on toteutettu tilanteen edellyttämällä tavalla. Välineellistetyn sääntöjenvastaisen maahantulon ilmiön käynnistyttyä itärajalla Rajavartiolaitos on toimeenpannut valtioneuvoston päätösten mukaisesti toimet ilmiön hallitsemiseksi ja lopettamiseksi.

Rajavartiolaitos kykeni ylläpitämään jatkuvaa johtamis-, viestitys- ja suoritusvalmiutta meripelastustoimen etsintä- ja pelastustehtäviin. Kaikkiin Rajavartiolaitoksen tietoon tulleisiin merellä tapahtuneisiin meripelastuksen vaaratilanteisiin kyettiin osoittamaan apua. Ensimmäinen yksikkö saapui meripelastuksen hätätilanteissa onnettomuuspaikalle keskimäärin 26 minuutissa, mikä vastaa aiempien vuosien tasoa. Muiden meripelastustoimeen osallistuvien toimijoiden voimavaroja hyödynnettiin tehokkaasti.

Rajavartiolaitoksen tuottavuus parani edellisestä vuodesta, koska kasvaneilla henkilötyövuosilla tuotettiin suhteessa enemmän painotettuja suoritteita. Samoin taloudellisuus parani, koska painotettujen suoritteiden määrä nousi enemmän kuin niiden tuottamiseen käytetyt kokonaiskustannukset. Maa- ja merirajojen tekniseen valvontajärjestelmään, itärajan esteitaan, uusien ulkovartiolaivojen ja uusien valvontalentokoneiden hankkimiseen myönnetty investointimomentin määrärahat ovat tehostaneet ja tulevat edelleen tehostamaan valvontaa maa- ja merirajoilla.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 3: Kansallisen turvallisuuden uhat sekä vakavat häiriöt torjutaan

Suojelupoliisi pystyi reagoimaan turvallisuusympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin nopeasti ja uudelleen organisoimaan toimintaansa tarvittavilta osin. Suojelupoliisin valtiojohdolle ja asiantuntijoille tuottamien kirjallisten raporttien määrä oli hieman laskussa verrattuna edelliseen vuoteen.

Siviilitiedustelun ohjauksen kehittäminen eteni suunnitellusti vuonna 2023. Merkittävä kokonaisuus oli suojelupoliisin tuloksellisuutta kuvaavia mittareita koskevan työn valmistuminen.

Kansallisen turvallisuuden vahvistamiseksi sisäministeriö asetti joulukuussa 2023 lainsäädäntöhankkeen siviilitiedustelulainsäädännön ja poliisin henkilötietolain 7 luvun tarkistamiseksi.

Yhteiskunnan kriisinkestävyys ja kansallisen turvallisuuden vahvistamiseksi asetettu lainsäädäntöhankke kriittisten toimijoiden tunnistamiseksi ja kriittisen infrastruktuurin häiriönsietokyvyn parantamiseksi eteni suunnitellustusti. Hankkeen toimikausi on 12/2023–12/2024. Hankkeella täytäntöönpannaan kansallisesti kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä vuonna 2022 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (niin kutsuttu CER-direktiivi).

Edelleen jatkuneet muutokset kansainvälisessä tilanteessa sekä toimintaympäristössä ovat vaikuttaneet sisäministeriön valmius- ja varautumistyön toteuttamiseen. Työtä kyettiin priorisoimaan ja uudelleen organisoimaan tarvittavilta osin toimintaympäristön muutoksiin vastaamiseksi. Valmiuden ja varautumisen harjoittelu-toiminta oli aktiivista kertomusvuoden aikana.

Rajavartiolaitoksen valmiutta ylläpidettiin korkealla tasolla ja suorituskykyä nostettiin materiaalihankinnoin, henkilöstön ja asevelvollisten osaamisen kehittämällä, runsailla harjoituksilla sekä kehittämällä edelleen viranomaisyhteistyötä. Voimavarojen käytön painopiste oli valvontatoimissa itärajalla ja merialueella, alueellisen koskemattomuuden turvaamistehtävät mukaan lukien. Laajan laittoman maahantulon hallinnan harjoitusten avulla testattiin ja kehitettiin toimintamalleja ja valmiuksia uusien toimivaltuuksien käyttöön. Rajavartiolaitos on seurannut ja raportoinut tarkasti rajatilanteesta niin itärajalla kuin merialueilla. Balticconnectorin tapauksen yhteydessä tapahtuma kyettiin selvittämään nopeasti viranomaisyhteistyössä.

Poliisin osalta toimintaympäristön muutokseen ja ennakoituihin ilmiöihin varauduttiin tietoon perustuen uhkien ja vakavien häiriöiden torjumiseksi. Tietoa kansallisesta ja kansainvälisestä turvallisuusympäristöstä ja niihin liittyvistä uhista tuotettiin ja hyödynnettiin osana ministeriön toimintaa. Lisäksi Euroopan unionin uutta hybridi-tilanteiden vastaista välinettä hyödynnettiin ensimmäistä kertaa Balticconnector-kaasuputken vaurioiden yhteydessä. Kriittisen infrastruktuurin suojaamiseksi liikumisrajoituksia koskevaan asetukseen lisättiin merkittävä määrä uusia kohteita. Hallitusohjelman mukaisesti sisäministeriön hallinnonalan poikkeusolojen sekä kriisi- ja häiriöhallinnan toimivaltuustarpeet kartoitettiin niiden edistämiseksi osana valmiuslainsäädännön kokonaisuudistusta ja sektorilainsäädännön kehittämistä.

Sisäministeriön koordinoimat kansallinen ja alueelliset riskiarviot valmistuivat vuoden 2023 aikana. Riskiarviot tukevat sekä kansallisen että alueellisen tason toimijoita näille kuuluvissa varautumisen tehtävissä. Sisäministeriön ohjauksessa on vahvistettu ja yhteensovitetty alueellisia varautumisen ja valmiuden järjestelyjä

aluehallintovirastojen hankkein ja muin toimenpitein siten, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin tunnistettuja kansallisesti ja alueellisesti merkittäviä riskejä. Väestönsuojelua ja väestönsuojia koskevassa selvityshankkeessa arvioitiin niiden nykytilaa ja kehittämistarpeita. Selvityksen mukaan suomalaisessa väestönsuojelussa on paljon vahvuuksia, mutta myös runsaasti eri osa-alueisiin liittyviä kehittämistarpeita, muun muassa henkilöstövoimavarojen hallinnassa, sääntelyssä, rahoitustasossa ja sitä kautta tutkimus- ja koulutustoiminnassa, pelastustoimen operatiivisissa suorituskyvyissä sekä pelastushenkilöstön ja viranomaisen oman toiminnan suojaamisessa. Kehittämistarpeet huomioidaan mahdollisuuksien mukaan säädösvalmisteluhankkeissa ja muutoin talouden puitteissa.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 4: Maahanmuutolla rakennetaan kestävää Suomea

Suomeen kohdistuneessa maahanmuutossa näkyy edelleen Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa. Tilapäistä suojelua haki kertomusvuonna lähes 19 000 ukrainalaista ja määrän ennakoidaan olevan korkealla tasolla myös vuonna 2024. Suomessa vuoden oleskelleilla tilapäisen suojelun saajilla on mahdollisuus hakea kotikuntaa. Vuoden 2023 lopussa kotikuntaan on siirtynyt lähes 16 000 ukrainalaista.

Turvapaikanhakijoiden määrä on säilynyt viime vuosina maltillisella tasolla. Vuonna 2023 Suomessa jätettiin noin 5 400 turvapaikkahakemusta (vuonna 2022: 5 827). Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ei näy turvapaikkahakemusten määrässä edellisvuoden tavoin, mutta hakemusten kokonaismäärää on nostanut itärajalla syksyn aikana rekisteröidyt hakemukset. Gazan alueen konflikti ei puolestaan ole näkynyt merkittävästi Suomeen hakeutuvien turvapaikanhakijoiden määrässä. Myönteisiä päätöksiä turvapaikkahakemuksiin tehtiin noin 1 600 (vuonna 2022: 1 760). Turvapaikkahakemusten käsittely lain määräämässä käsittelyajassa toteutui vain noin 47 prosentissa hakemuksista johtuen tilapäisen suojelun hakemusten priorisoinnista hakemuskäsittelyssä. Pakolaiskiintiö oli kertomusvuonna 1 050 (vuonna 2022: 1 500).

Valtioneuvosto päätti loppuvuodesta 2022, että Suomi ottaa Välimeren alueen Euroopan unionin valtioista enintään 175 turvapaikanhakijaa osana Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisiä tilapäisiä ja vapaaehtoisia yhteisvastuutoimia. Suomi vastaanotti turvapaikanhakijoiden siirrot vuoden 2023 aikana.

Päätökset edistivät osaltaan Suomen neuvottelumahdollisuuksia EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkajärjestelmän uudistamiseen tähtäävässä työssä. Vuoden 2023 lopulla Euroopan parlamentti ja neuvosto saavuttivat vuosia kestäneiden

neuvottelujen päätteeksi poliittisen yhteisymmärryksen uudesta muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksesta (pakti). Se on tarkoitus saada hyväksyttyä vielä kuluvan lainsäädäntökauden aikana. EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkajärjestelmän uudistaminen parantaa tulevaisuudessa mahdollisuuksia maahanmuuton tehokkaampaan ja etupainotteisempaan hallintaan.

Kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneiden paluiden ja palautusten määrät kasvoivat edellisvuoteen verrattuna. Poliisin palauttamia henkilöitä oli noin 2 100 (vuonna 2022: 1 740), ja avustetun vapaaehtoisen paluun ohjelmassa palasi 181 henkilöä (vuonna 2022: 130). Yleisimmät paluumaat ovat Irak, Georgia ja Venäjä. EU-tasolla Suomi on ollut aktiivinen pitäen esillä Irakia ja Somaliaa Suomen prioriteetteina takaisinottoyhteistyön edistämisen kannalta, ja myös kahdenvälistä dialogia sisäministeriön, ulkoministeriön ja Suomen edustustojen kautta on vahvistettu vuoden 2023 jälkipuoliskolla.

Ensimmäisiä oleskelulupahakemuksia jätettiin noin 52 000, jossa on kasvua edellisvuoteen verrattuna noin 3 prosenttia. Suomeen muutetaan eniten työn, perheen ja opiskelun vuoksi. Opiskelijoiden oleskelulupahakemusten määrä kasvoi 31 prosenttia ja perhesidehakemukset 14 prosenttia. Talouden taantuma näkyi työperusteisten lupien määrässä, joka laski 19 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

Vuonna 2020 asetetussa poikkihallinnollisessa ulkomaalaislainsäädännön ja lupamenettelyjen kehittämishankkeessa on luotu erityisasiantuntijoille, startup-yrityksille ja heidän perheenjäsenilleen nopean luvan reitti eli pikakaista, jossa palvelulupaus käsittelyajalle on enintään 14 vuorokautta. Se otettiin käyttöön kesäkuussa 2022. Ensimmäinen oleskelupa myönnettiin työntekijöille keskimäärin 69 vuorokaudessa (82 vuorokautta vuonna 2022) ja erityisasiantuntijoille keskimäärin yhdeksässä vuorokaudessa. Hankkeen toimeenpanoon kohdennetaan eri hallinnonaloilla EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta Suomen kestävän kasvun ohjelmasta (RRP, Recovery and Resilience Plan) vuosina 2021–2024 yhteensä 20 miljoonaa euroa.

EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston varoilla on tuettu merkittävästi hallinnonalan toiminnan kehittämistä muun muassa turvapaikka- ja paluuasioissa. EU-rahoituksella on tuettu eri tavoin myös kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamista samoin kuin kotouttamistoimia.

Rajavartiolaitos on huolehtinut valvomillaan rajanylityspaikolla Schengen-säännösten mukaisista henkilöiden rajatarkastuksista. Rajanylitysten määrä kasvoi maltillisesti edelliseen vuoteen verrattuna. Kasvu johtuu etenkin Helsinki-Vantaan lentoaseman lisääntyneestä ulkorajaliikenteestä. Venäjän kansalaisten maahantulon

rajoittaminen Suomen kansainvälisten suhteiden turvaamiseksi sekä itärajan rajanylityspaikkojen sulkeminen loppuvuodesta piti rajatarkastusten määrän itärajalla normaalitilanteeseen verrattua matalampana. Loppuvuonna 2023 käynnistynyt itärajan rajaturvallisuuden vakava häiriötilanne aiheutti merkittävää nousua vastaanotettujen turvapaikkahakemusten määrässä sekä esitutkintaan otetuissa epäillyissä valtionrajarikoksissa.

Hallitusohjelman mukaisesti selvitettiin Poliisin, Maahanmuuttoviraston ja muiden viranomaisten käytänteitä palautusten tehostamiseksi ja tiedonvaihdon esteiden purkamiseksi. Lisäksi parannettiin turvallisuusvaikutusten tunnistamista maahanmuuttoon liittyvässä säädösvalmistelussa.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoite 5: Aktiivinen EU- ja kansainvälinen toiminta sekä yhteistyö vahvistavat strategisten tavoitteiden saavuttamista

Resilienssi on saanut EU- ja Nato-konteksteissa yhä enemmän painoarvoa strategisissa päätelmissä ja julistuksissa. Suomen väestönsuojat, siviilivalmiusasiat ja kokonaisturvallisuusmalli ovat kiinnostaneet sekä EU-jäsenmaiden että Nato-liittolaisten kollegoita.

Pohjoismainen yhteistyö on jatkunut erittäin tiiviinä, ja vuoden 2023 aikana perustettiin Pohjoismaiden NordCiv-sihteeristö valmistelevaan asioita muun muassa ylijohtajien kokouksiin. Ministeritasolla Haga-yhteistyö on myös jatkunut tiiviinä, ja sisäasioista vastaavat ministerit tapasivat Tukholmassa joulukuussa 2023. Kahdenvälistä yhteistyötä on tehty etenkin Norjan, Romanian, Ruotsin, Viron ja Yhdysvaltain kanssa pelastustoimen ja siviilivalmiuden sektorilla.

Sisäministeriö on jatkanut siviilipuolen materiaaliavun koordinoimista Suomesta Ukrainaan EU:n pelastuspalvelumekanismin kautta. Materiaaliapua on toimitettu Ukrainaan siitä lähtien, kun Venäjä aloitti hyökkäyssodan Ukrainassa. Yhteensä Suomesta on lähetetty Ukrainaan materiaaliapua noin 300 rekkalastillista ja lisäksi yli 70 ajoneuvoa. Siviilipuolen materiaaliavulla tuetaan Ukrainan resilienssiä ja vähennetään Venäjän iskujen vaikutuksia täyttämällä Ukrainan välittömiä ja kriittisiä avuntarpeita nopeasti. Ukrainalaisten kanssa on tiivistetty yhteistyötä pelastustoimen ja siviilivalmiuden osalta. Kansainvälistä materiaaliapua lähetettiin lisäksi Armeniaan, Libyaan ja Turkkiin sekä Syyriaan.

Materiaaliavun lisäksi Suomesta lähetettiin vuonna 2023 aktiivisesti asiantuntija-apua Turkkiin ja Libanoniin Syyrian maanjäristykseen liittyen EU:n pelastuspalvelumekanismin sekä YK:n kautta. Asiantuntijoita lähetettiin myös Islantiin lisääntyneeseen seismiseen aktiivisuuteen liittyen ja Egyptiin Gazan tilanteeseen liittyen.

Lisäksi Suomesta lähetettiin kesällä 2023 valmiussiirtona pelastajia Portugaliin EU:n pelastuspalvelumekanismin kautta tukemaan Portugalin viranomaisia maastopaloissa.

Suomi sai Euroopan komissiolta yhteensä 305 miljoonan euron rahoituksen, jolla perustetaan Suomeen EU:n valmiusvarastoja. Varastoilla parannetaan merkittävästi EU-tason varautumista erilaisiin CBRN-tilanteisiin eli kemiallisiin, biologisiin, säteily- ja ydinuhkiin ja terroristi-iskuihin. Varastoitavilla lääkevalmisteilla varaudutaan rajat ylittäviin pandemioihin ja erilaisilla lääkinnällisillä materiaaleilla luonnonmullistusten ja mahdollisten aseellisten konfliktien aiheuttamiin seuraamuksiin. Valmiusvarastointihankkeita (rescEU CBRN -hanke ja rescEU medical -hanke) toimeenpannaan kansallisesti poikkihallinnollisessa yhteistyössä sisäministeriön johdolla. Mukana ovat sosiaali- ja terveysministeriö, Säteilyturvakeskus, Huoltovarmuuskeskus ja Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin laitos.

Suomella on Itämeren maiden valtioiden neuvoston (Council of the Baltic Sea States, CBSS) puheenjohtajuus kesäkuun 2024 loppuun saakka. Pelastustoimen ja siviilivalmiuden sektori on vahvasti mukana toteuttamassa puheenjohtajakauden tapahtumia. Resilienssi ja kokonaisturvallisuus ovat CBSS-puheenjohtajakauden teemoja.

Sisäministeriö on jatkanut vahvaa panostustaan kansainväliseen siviilikriisinhallintaan. Siviilikriisinhallinnan asiantuntijamäärän tavoitetaso pääministeri Marinin hallitusohjelmassa oli 150 vuodelle 2023. Asiantuntijamäärää on nostettu 134 asiantuntijaan prioriteettitehtäviä painottaen. Näihin kuuluvat sisäministeriön painopisteluella Ukrainassa, Irakissa, Libyassa ja Afrikan sarvessa sekä Sahelin alueella sijaitsevien siviilikriisinhallinnan operaatioiden kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden, terrorismin ja hallitsemattoman siirtolaisuuden torjunnan tehtävät sekä Ukrainassa sotarikosten tutkintaan liittyvät tehtävät. Noin 30–40 prosenttia siviilikriisinhallinnan asiantuntijoista on sisäministeriön hallinnonalalta. Kolme sisäministeriön hallinnonalataustaista on pyritty saamaan vuosittain sisäministeriön hallinnonalan painopiste- ja korkean tason tehtäviin. Tällä hetkellä yli kymmenen sisäministeriön hallinnonala-taustaista henkilöä työskentelee sisäisen

turvallisuuden kannalta vaikuttavissa painopiste- ja korkean tason tehtävissä EU:ssa, YK:ssa ja Etyj- sekä muissa kansainvälisissä järjestöissä kuten Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa (International Criminal Court eli ICC).

EU:n sisäasioiden rahastoilla on vaikutettu merkittävästi sisäisen turvallisuuden ja Suomen maahanmuuttopolitiikan tavoitteiden saavuttamiseen. Vuonna 2023 EU:n sisäasioiden rahastoista (sisäisen turvallisuuden rahasto ISF, turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto AMIF sekä rajaturvallisuuden- ja viisumipolitiikan rahoitustukiväline BMVI) on myönnetty 48,5 miljoonaa euroa 52 hankkeeseen tai toimeen. Rahoituksesta 36,1 miljoonaa euroa (74 prosenttia) on kohdistunut 22 (42 prosenttia) hankkeeseen tai toimeen, jonka toteuttajana on sisäasiainhallinnon virasto.

Rajavartiolaitos on kehittänyt kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen kykyä. Rajavartiolaitos järjesti 2023 laajan laittoman maahantulon hallintaan keskittyneen harjoituksen, johon osallistui runsaasti viranomaisia valtakunnallisesti ja alueellisesti sekä Euroopan raja- ja merivartiostojen Frontexin, Viron poliisi- ja rajavartiostojen sekä EU:n turvapaikkaviraston henkilöstöä. Eurooppalaisen raja- ja merivartioston pysyvän joukon henkilöstöä on työskennellyt rajalla ja rajanylityspaikoilla. Pysyvän joukon henkilöstön määrää lisättiin itärajan sääntöjenvastaisen maahantulon ilmiön hallitsemiseksi.

Rajavartiolaitos on täyttänyt eurooppalaisen raja- ja merivartioston pysyvän joukon osallistumisvelvoitteet Frontexin kanssa sovitulla tavalla. Rajavartiolaitoksen kalustoa miehistöineen on lähetetty Frontex-operaatioihin Välimerelle ja Itämerelle. Operatiiviset yhteistyösuhteet Venäjän rajaviranomaisiin ylläpidettiin.

Talousarvion ulkopuolisia rahoitusvälineitä on hyödynnetty monipuolisesti. Rajavartiolaitoksessa on vuoden 2023 aikana ollut käynnissä 13 ulkopuolisella rahoituksella tuettua hanketta, joihin rahoitusta on myönnetty neljästä eri rahoituslähteestä. Vuonna 2023 Rajavartiolaitos on saanut tukea yhteen uuteen hankkeeseen yhdenetyn rajaturvallisuuden- ja viisumipolitiikan rahoitustukivälineestä (BMVI). Kyseisessä hankkeessa tehdään valvontakykyyn liittyviä hankintoja ensimmäisenä valmistuvaan uuteen vartiolaivaan.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 6: Hyvinvoiva, ammattitaitoinen ja sitoutunut henkilöstö mahdollistaa strategian toimeenpanon

Vaikuttavuustavoite on asetettu sisäministeriön hallinnonalan konsernistrategiassa. Painopisteenä on ollut osaamisen kehittäminen, liikkuvuuden edistäminen sekä johtamisen kehittäminen. Sisäministeriön ylimmälle johdolle ja hallinnonalan virastopäälliköille on johtamissopimuksiin kirjattu osaamisen kehittämiseen ja johtamisen kehittämiseen liittyviä tavoitteita. Osaamisen systemaattista kehittämistä on jatkettu ja toimenpiteitä tehty moninaisesti. Esimerkiksi liikkuvuutta koskevia toimenpiteitä henkilöstön osaamisen kehittämisen muotona on edistetty sekä perehdytysohjelmia päivitetty. Useassa virastossa osaamisen hallintaa ja kehittämistä koskevat tulokset ovat edelleen vahvistuneet.

Tietoperusteista johtamista ohjauksen ja päätöksenteon pohjana on terävöitetty. Lisäksi huomion kohteena on ollut toiminnan kehittäminen huomioiden sopeuttamistoimet.

Toteutuminen: Hyvä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Sisäministeriö on vastuullisuusraportoinnissa valinnut yhdeksi keskeiseksi tavoitteekseen väkivallan vähentämisen (SDG 16). Fyysisen väkivallan kokonaismäärä yhteiskunnassa on viime vuosina pysynyt samalla tasolla sekä tilastoidun rikollisuuden että uhritutkimusten mukaan. Nuorten tekemä vakava törkeä väkivalta on lisääntynyt ja vakavoitunut – sama rikoksia tekevä ryhmä tekee enemmän ja vakavampia väkivaltarikoksia. Väkivaltaa vähentääkseen ministeriö osallistui syksyllä 2023 asetettuihin järjestäytyneen rikollisuuden strategian ja nuorisorikollisuuden- ja jengiytymisen ehkäisyn toimenpideohjelmien valmisteluun. Hallitusohjelman mukaisesti käynnistettiin myös päivitetyn kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman laatiminen. Poliisi on panostanut nuorisorikollisuuden ja katujengi-ilmiön torjuntaan yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa.

Sisäministeriön kestävän kehityksen sitoumuksen yksi tavoite on hälytyspalveluiden yhdenvertaisuuden edistäminen. Kiireellisten tehtävien osalta tilanne on hyvä niin pelastustoimen kuin poliisin osalta, mutta erityisesti poliisin muiden tehtävien osalta palvelujen saatavuus vaihtelee huomattavasti alueellisesti. Poliisilla on ollut käynnissä HARVAturva-projekti viiden poliisilaitoksen alueella, ja siitä on saatu hyvää palautetta.

Sisäministeriön johdolla on laadittu laajassa hallinnonalojen yhteistyössä evakuoientien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje. Tähän sisältyen varautumista ja valmiussuunnittelua on ohjattu siten, että viranomaisten voimavarat kohdennetaan erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin. Tämän voidaan katsoa vahvistavan kestävän kehityksen Ketään ei jätetä -periaatteen toteutumista yhteiskunnassa.

Rajavartiolaitos on toimeenpannut vastuullisuussuunnitelman mukaisia toimenpiteitä hiilijalanjäljen pienentämiseksi muun muassa ajoneuvokaluston uusimisessa ja kehittämällä venekaluston valmiutta käyttää kokonaan biopohjaista nestemäistä polttoainetta. Uusien vartiolaivojen hankintojen valmistelussa on huomioitu energiatehokkuus sekä käytettävien polttoaineiden ympäristöystävällisyys.

Hallinnonalan hiilijalanjälkilaskenta on vuoden 2023 osalta vielä kesken, mutta nähtävissä on, että hiilijalanjäljen pienentämistä vaikeuttaa riittämätön rahoitus latausinfrastruktuurin rakentamiseksi, Migrin vastaanottokeskusten majoitusvuorokausien nousu sekä turvallisuustilanteen johdosta suorituskyvyn nostamiseksi tehdyt hankinnat, mitkä tulevat todennäköisesti kasvattamaan hallinnonalan hiilijalanjälkeä, koska hankintojen hiilijalanjälkeä tarkastellaan euromäärien perusteella. Vuonna 2023 Poliisi hankki uusia latausasemia yhteensä 20 kappaletta.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sisäministeriön hallinnonalalla vuosille 2023–2027 on linjattu, että hallinnonalan virastot varmistavat ja edistävät henkilöstön ja asiakkaiden yhdenvertaista ja tasa-arvoista kohtelua kaikissa tilanteissa perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia hallinnonalalla on päivitetty huomioiden toimialojen erityispiirteet. Myös koulutusta moniperusteisesta syrjinnästä on järjestetty.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Poliisihallitus on pääosin saavuttanut tulostavoitteensa ottaen huomioon niiden monivuotisuus. Merkittäviä poikkeamia ei ole raportoitu. Poliisi on kyennyt mukautamaan toimintaansa toimintaympäristön muutoksien mukaisesti ja panostanut nopeasti uusiin ilmiöihin muun muassa nuorisorikollisuuden ja katujengien kasvuun. Kehittämistoimet rikostorjunnan vahvistamiseksi ovat jatkuneet, ja niiden vaikutukset saavutetaan pidemmällä aikavälillä.

Suojelupoliisi on onnistunut kokonaisuutena toiminnassaan hyvin ja pystynyt reagoimaan turvallisuusympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin nopeasti ja uudelleen organisoimaan toimintaansa tarvittavilta osin. Virasto on saavuttanut sille asetut tavoitteet pääsääntöisesti suunnitelmallisesti ja onnistuneesti. Suojelupoliisin valtiojohdolle ja asiantuntijoille tuottamien kirjallisten raporttien määrä oli hieman laskussa verrattuna edelliseen vuoteen. Siviilitiedustelun painopisteet vuodelle 2023 valmisteltiin vuoden 2022 tapaan yhteistyössä ministeriön ja suojelupoliisin kanssa. Strategian tiekartta valmistui maaliskuussa 2023. Strategiaa ja tiekarttaa on käytetty raportointivuonna toteutetun organisaatiouudistuksen pohjana.

Rajavartiolaitoksen toiminnan osa-alueita mittaava vaikuttavuusindeksi 97,7 (indeksi 100 vuonna 2009) (2022: 99,7) heikkeni hieman poikkeuksellisen turvallisuustilanteen vuoksi, mistä johtuen myös Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallinen vaikuttavuusindeksi 95,4 laski maltillisesti edellisestä vuodesta (2022: 96,4). Rajavartiolaitoksen tuottavuus parani edellisestä vuodesta, koska kasvaneella henkilöstömäärällä tuotettiin suhteessa enemmän mitattavia suoritteita. Samoin taloudellisuus parani, koska mitattavien suoritteiden määrä nousi enemmän kuin niiden tuottamiseen käytetyt kokonaiskustannukset. Rajavartiolaitos saavutti sisäministeriön sille asettamat tulostavoitteet.

Hätäkeskuslaitos on suurilta osin saavuttanut tulostavoitteensa vuonna 2023. Hätäpuhelujen vastaamisajat sekä toimialoille suoritettavien hälytysten hälyttämisiivieet ovat olleet tavoitteiden mukaisia. Hätäkeskustoiminnan häiriöhallintaa harjoiteltiin Hätäkeskuslaitoksessa vuonna 2023 laajasti eli yhteensä 18 eri harjoituksessa. Asiakastyytyväisyyskysely on toteutettu viimeksi 2021, jolloin yhteistyöviranomaisten tyytyväisyys oli 3,74. VMBaro työtyytyväisyystutkimuksen mukaan sukupuolten tasa-arvossa päästiin hyvin lähelle tavoitetta ja oppimisen ja uudistumisen tutkimusarvojen on todettu nousseen. Sairauspoissaolot ovat vähentyneet ja pitovoimasta on positiivisia merkkejä, sillä henkilöstön lähtövaihtuvuus on pienentynyt.

Pelastusopisto saavutti sille asetetut tulostavoitteet pääosin hyvin. Lähivuosien merkittävään pelastajalisäykseen valmistauduttiin koulutuksen toteutuksen ja aloituspaikkojen lisäyksen suunnittelulla. Muuttunut turvallisuustilanne näkyi muun muassa varautumiskoulutuksen yhä kasvaneena kysyntänä, johon ei kaikilta osin kyetty vastaamaan.

Maahanmuuttovirasto on saavuttanut tulostavoitteensa osittain. Viraston toimintaa on kehitetty systemaattisesti hakemusten käsittelyaikojen nopeuttamiseksi, ja tuloksellisuus on kehittynyt oikeasuuntaisesti. Tuottavuuden ja automaatioasteen kehitys on ollut myönteistä, ja käsittelyaikoja on pystytty useissa lupakategorioissa

nopeuttamaan. Hakemusmäärien kasvaessa päätöksiä on tehty edellisvuotta enemmän. Hakemusten jonotilanne on kuitenkin joiltain osin haastava ja eri prosessien välillä on vaihtelua. Virastossa käynnissä olevalla organisaatiomuutoksella tuetaan viraston prosessien tehostamista ja tuottavuuden kehittymistä.

[Sisäministeriön kirjanpitoyksikön \(KPY 200\) tilinpäätös 2023](#)

[Poliisihallituksen tilinpäätös ja toimintakertomus 2023](#)

[Pelastusopiston tilinpäätös 2023](#)

[Hätäkeskuslaitoksen tilinpäätös 2023](#)

[Rajavartiolaitoksen tilinpäätös 2023](#)

[Suojelupoliisin vuosikirja 2023](#)

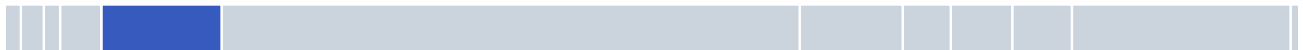
[Maahanmuuttoviraston tilinpäätös 2023](#)

5 Puolustusministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

- Puolustusministeriön osuus **9 371 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 5 039 milj. €
- Siirtomenot 27 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

54 %

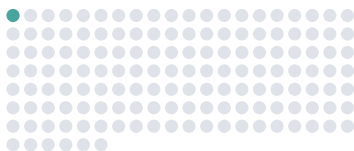
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

- Puolustusministeriössä **13 207 henkilötyövuotta**

Virastot **1** KPL

- Puolustusvoimat

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Sodan ajan vahvuus

280 000 henkilöä

Kertausharjoituksissa sodan ajan vahvuudesta

10 %

Alusvuorokaudet

1 224 vuorokautta

Hornet-hävittäjien lentotunnit

9 011 tuntia

5.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Venäjän hyökkäys Ukrainaan muutti Suomen ja Euroopan turvallisuusympäristöä perustavanlaatuisesti. Turvallisuustilanne on säilynyt jännitteisenä ja epävakana. Turvallisuustilanteen kehittyminen Euroopassa ja Ukrainassa käytävän sodan vaiheet ovat vaikeasti ennustettavissa. Suomen lähialue on säilynyt sotilaallisesti rauhallisena ja välitöntä uhkaa ei arvioida olevan. Nopeat muutokset turvallisuusympäristössä ovat kuitenkin mahdollisia. Itämeren ja Suomen arktisten lähialueiden sotilasstrateginen merkitys on kasvanut.

Sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan tai sillä uhkaamiseen ja poliittiseen painostukseen varaudutaan. Vallitsevassa turvallisuustilanteessa kyky toimia, ennaltaehkäistä ja puolustautua kaikissa operatiivisissa toimintaympäristöissä korostuu. Alueellisen koskemattomuuden valvonta ja turvaaminen sekä valmiuden ylläpito korostuvat. Lisäksi on varauduttava Ukrainassa käytävän sodan kaltaiseen tilanteeseen, jossa kriisin laajuus, pitkäkestoisuus ja moniulotteisuus haastavat puolustuskyvyn.

Suomen puolustuksen kehittämistä ovat ohjanneet vahvasti sotilaallisen toimintaympäristön muutos sekä Suomen sotilaallinen liittoutuminen Pohjois-Atlantin liiton (Nato) jäsenyyden myötä. Nato-jäsenyys on sotien jälkeisen ajan suurin muutos Suomen puolustuksessa. Puolustusta yhteensovitetään Naton prosesseihin ja toimintoihin sekä vastaamaan jäsenyyden mukanaan tuomiin vaatimuksiin.

Kansainvälinen puolustusyhteistyö on laajentunut ja syventynyt vahvistaen Suomen puolustuskykyä sekä yhteistoimintakykyä keskeisimpien kumppanien kanssa. Nato-jäsenyys ei ole vähentänyt kahden- ja monenvälisen puolustusyhteistyön merkitystä. Suomi allekirjoitti 18.12.2023 kahdenvälisen puolustusyhteistyösopimuksen (Defense Cooperation Agreement, DCA) Yhdysvaltojen kanssa. Suomi on sitoutunut tukemaan Ukrainaa sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä, ja on jatkanut materiaali- ja koulutustuen antamista Ukrainalle.

Suomen puolustusjärjestelmäratkaisu perustuu vahvaan kansalliseen puolustuskykyyn osana liittouman yhteistä pelotetta ja puolustusta. Sotilaalliseen voimankäyttöön valmistaudutaan vastaamaan ensimmäisessä vaiheessa kansallisin voimavaroin. Suomen puolustuksen ennaltaehkäisevä vaikutus on Nato-jäsenyyden sekä kahden- ja monenvälisen puolustusyhteistyön myötä merkittävästi aikaisempaa korkeampi.

5.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Hallinnonalan merkittävimiksi riskeiksi on tunnistettu puolustusvalmiuteen ja torjuntakykyyn vaikuttavat tekijät sekä käynnissä oleviin strategisiin suorituskyyhankkeisiin vaikuttavat tekijät. Tunnistetut riskit ja niiden vaikuttavuus ajoittuvat kertomusvuotta pidemmälle ajanjaksolle.

Puolustusvalmiuteen ja torjuntakykyyn vaikuttavat tekijät

Suomen ja Euroopan turvallisuusympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Turvallisuusympäristö on aikaisempaa epävakampi ja vaikeasti ennakoitavissa. Yhteiskunnan kriisinsietokykyä, puolustusvalmiutta ja puolustuskyvyn ylläpitoa pyritään heikentämään laaja-alaisen vaikuttamisen keinoin.

Suomen puolustuskykyä kehitetään suunnitelmallisesti puolustukseen osoitetuilla resursseilla ja puolustusta yhteensovitetään osaksi Naton yhteistä puolustusta. Puolustuksen ennaltaehkäisykyky perustuu toimintaympäristöön suhteutettuun valmiuteen ja torjuntakykyyn. Toimintaympäristön seurannalla sekä ennako-varoituskyyvyn ylläpitämisellä mahdollistetaan tarvittavien toimenpiteiden oikea-aikaisuus. Keskeistä varautumisessa laaja-alaiseen vaikuttamiseen ja sen torjuntaan on kaikkien toimijoiden kyky vastata tehtävistään lainsäädännön ja kokonaisturvallisuuden periaatteiden mukaisesti.

Strategisiin hankkeisiin vaikuttavat tekijät

Meri- ja ilmavoimien poistuvat suorituskyyvyt korvataan täysimääräisesti kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä käynnissä olevissa meri- ja ilmapuolustuksen strategisissa hankkeissa (F-35-hanke ja Laivue 2020 -hanke) rakennettavilla suorituskyyvyillä. Strategisten hankkeiden toimeenpano ja niissä rakennettavien suorituskyykyjen käyttöönotto suunnitelmien mukaisesti on Suomen puolustuskyvyn kannalta ratkaisevaa.

Vaikuttavuutensa vuoksi strategisissa hankkeissa toteutetaan jatkuvaa ja systemaattista riskienhallintaa vakioitujen menetelmien avulla. Lisäksi riskienhallintaa tukee ulkoisen toimijan toteuttama laadunvarmistus. Hankkeiden ennakkoivaa ja aktiivista toimeenpanoa sekä resursointia tukevat hallinnonalan sisäiset toimenpiteet.

5.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 12. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

PLM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
27.01	Puolustuspolitiikka ja hallinto ¹⁾	339	380	460
27.10	Sotilaallinen maanpuolustus	2 451	3 391	4 531
27.30	Sotilaallinen kriisinhallinta	54	58	75
27	PLM:n hallinnonala yhteensä	2 844	3 829	5 066

¹⁾ Sisältää hallinnonalan arvonlisäveromenot.

Hallinnonalalle kohdennetut resurssit ovat mahdollistaneet asetettujen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden sekä toiminnallisten tulostavoitteiden saavuttamisen hyvällä tasolla myös vaikeutuneessa turvallisuusympäristössä. Suomen puolustuskyvyn kehittäminen ja vahvistaminen, toiminnan ja valmiuden tason ylläpitäminen turvallisuustilanteen edellyttämällä tasolla, Ukrainalle annettavan materiaali- ja koulutustuen jatkaminen, Suomen sotilaallisen liittoutumisen edellyttämät toimenpiteet sekä yleinen kustannustason nousu nostivat osaltaan hallinnonalan määrärahan käyttöä edellistä vuotta huomattavasti korkeammalle tasolle.

Puolustusvoimien toiminnan ja valmiuden taso ylläpidettiin korkeana, mikä näkyi muun muassa kertausharjoituksissa koulutettujen suurena määränä sekä kansainvälisen harjoitustoiminnan volyymin kasvuna. Turvallisuusympäristön epävakaus ja Nato-jäsenyys edellyttivät puolustushallinnon henkilöstöresurssien lisäämistä nopealla aikataululla. Suunniteltuun materiaallisen suorituskyvyn rakentamiseen liittyvien puolustusmateriaalihankintojen lisäksi toteutettiin kriittisen lisämateriaalin hankintoja sekä Ukraina luovutetun suorituskyvyn korvaushankintoja.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka

Suomen puolustuskykyä turvataan ja kehitetään hallitusohjelman ja puolustus-selontekojen mukaisesti vastaamaan muuttunutta turvallisuustilannetta. Puolustus-kyvyn kehittämisessä korostuvat vahva kansallinen puolustuskyky, kyky vastata laaja-alaiseen vaikuttamiseen sekä puolustuskykyä vahvistava kansainvälinen puolustusyhteistyö. Edellytykset puolustuksen kehittämiselle ja ylläpitämiselle varmistetaan turvaamalla puolustushallinnon toiminnalle riittävät resurssit.

Vuosi 2023 oli hallinnonalan näkökulmasta tapahtumiltaan ainutlaatuinen. Suomesta tuli Naton jäsen, ja puolustusyhteistyö keskeisten kumppanimaiden kanssa tiivistyi entisestään. Suomalaisista yhdeksän kymmenestä suhtautui myönteisesti Suomen Nato-jäsenyyteen, ja kansalaisten maanpuolustustahto säilyi vahvana.

Uuden valtioneuvoston puolustusselonteon laatiminen on käynnistetty, ja sen laadintaa varten on muodostettu poikkihallinnollinen valmisteluryhmä. Selontekojen valmistelun tueksi on järjestetty parlamentaarinen seuranta. Puolustusselonteossa annetaan puolustuspoliittiset linjaukset Suomen puolustuskyvyn ylläpidolle ja kehittämiselle ottaen huomioon Nato-jäsenyyden vaikutukset. Lisäksi selonteossa käsitellään Suomen puolustusjärjestelmän yhteensovittamista osaksi Naton yhteistä pelotetta ja puolustusta sekä määritetään suuntaviivat Suomen puolustuspoliittiselle ja sotilaalliselle roolille liittokunnassa. Puolustusselonteon aikajänne ulottuu 2030-luvun alkupuolelle.

Suomen puolustuksen yhteensovittaminen Natoon toteutetaan asteittain ja se kestää vuosia. Suomi osallistuu Naton ydintehtäviin sekä niiden toteutukseen ja suunnitteluun. Tärkeimpiä niistä ovat pelote ja puolustus. Puolustuksen kehittäminen ja Naton puolustussuunnittelun yhteensovittaminen on aloitettu ja se toteutetaan vaiheittain osana Puolustusvoimien pitkän aikavälin kehittämistä. Valmistelut koskien Suomen osallistumista Naton rauhanajan toimintoihin ja Naton läsnäoloa Suomessa on käynnistetty. Nato-jäsenyyteen liittyvät lainsäädäntömuutostarpeet on tunnistettu ja niihin liittyvät valmistelut ovat käynnissä. Keskeisimmät hallinnonalan valmisteluvastuulla olevat hankkeet ovat puolustusvoimista annetun lain muuttamista sekä eräitä muita lakeja ja aluevalvontalain muuttamista koskevien hallituksen esitysten valmistelu ja puolustukseen liittyvien keksintöjen salassapitoa ja teknisten tietojen välittämistä puolustustarkoituksiin koskevien Naton sopimusten hyväksyminen ja voimaansaattaminen.

Strategiset suorituskykyhankkeet (F-35-hanke ja Laivue 2020 -hanke) ilma- ja merivoimien poistuvien suorituskykyjen korvaamiseksi etenevät. F-35-hanke on toimeenpanovaiheessa ja etenee suunnitellusti. Laivue 2020 -hanke siirtyi

rakentamisvaiheeseen syksyllä 2023. Alusten rakentamisen aloitus viivästyi noin kaksi vuotta alkuperäisestä aikataulusta alusten suunnittelussa ilmenneiden merkittävien viiveiden vuoksi.

Nato-jäsenyys on luonut uusia edellytyksiä puolustusyhteistyölle. Kahden- ja monenvälinen puolustusyhteistyö keskeisimpien kumppanimaiden kanssa on ollut tiivistä. Pohjoismaista puolustusyhteistyötä on kehitetty ottaen huomioon Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyys. Suomen ja Yhdysvaltojen välinen puolustusyhteistyösopimus (DCA-sopimus) allekirjoitettiin joulukuussa 2023. Suomi on toiminut aktiivisesti myös Euroopan unionin jäsenenä ja maaryhmissä. Erityisesti Ison-Britannian johtaman monenvälisen puolustusyhteistyön (Joint Expeditionary Force, JEF) toiminta on ollut näkyvässä roolissa. Puolustusvoimien kansainvälinen harjoitus-toiminta on jatkunut tiiviinä.

Euroopan unionin puolustusteollisuuden yhteistyö syventyi ammustuotantoasetuksen (Act in Support of Ammunition Production, ASAP) ja yhteishankintaasetuksen (European Defence Industry Reinforcement through common Procurement Act, EDIRPA) kautta. Kahdenvälinen puolustusmateriaaliyhteistyö Suomen keskeisten kumppanimaiden kanssa on ollut hyvin aktiivista ja konkreettista, mikä on edistänyt ja mahdollistanut Suomen puolustuksen ja suorituskykyjen vahvistamista. Kansallista huoltovarmuutta on parannettu vahvistamalla suomalaista puolustusteollisuutta. Puolustusministeriö on tukenut puolustusteollisuutta vienninedistämällä sekä edistämällä teollisuuden osallistumista materiaalian yhteishankkeisiin.

Suomi on jatkanut puolustusmateriaali- ja koulutustuen antamista Ukrainalle. Vuonna 2023 tehtiin yhdeksän päätöstä puolustusmateriaalituen luovuttamisesta Ukrainaan. Tällä hetkellä Suomen Ukrainaan toimittamien puolustustarvikeapu-pakettien arvo on yhteensä noin 1,6 miljardia euroa. Ukrainalle luovutettu materiaali on korvattu Puolustusvoimille täysimääräisenä. Euroopan rauhanrahasto (EPF) korvaa jäsenmaille takaisinmaksuina luovutettua materiaalia, ja Suomi on hakenut takaisinmaksuja luovuttamastaan materiaalista. Suomi on antanut lisäksi kansainvälistä apua kouluttamalla Ukrainan asevoimien henkilöstöä niin kotimaassa kuin ulkomailla. Vuoden 2023 lopulla tehtiin päätös koulutustuen määrällisestä kasvattamisesta vuodelle 2024.

Asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä selvittäneen parlamentaarisen komitean [mietinnön](#) perusteella asetettu poikkihallinnollinen työryhmä on selvittänyt ja suunnitellut kutsuntojen laajentamista komitean tavoitetilan mukaisesti. Työryhmän työskentelyn [tulokset](#) julkistettiin tammikuussa 2024. Tulosten pohjalta tehdään poliittiset päätökset jatkotoimista. Työryhmä esittää kutsuntajärjestelmän kehittämistä siten, että kutsuntaprosessi alkaisi koko

ikäluokalle kohdennetuista maanpuolustuspäivästä ja terveystarkastuksista. Asevelvollisten taloudellisia etuuksia kehitettiin korottamalla puolustusministeriön asetusmuutoksilla vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten varusrahaa 1.1.2023 alkaen sekä reserviläispalkkaa 1.5.2023 lukien.

Eduskunnalle annettiin hallituksen esitys laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 82/2023 vp). Pääesikunnalle ehdotetut uudet toimivaltuudet parantaisivat Pääesikunnan suorittaman rikostorjunnan toimintamahdollisuuksia.

Toteutuminen: Erinomainen

Vaikuttavuustavoite 2: Ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky ja kyky sotilaallisen voimankäytön torjuntaan

Puolustuskyvyn kehittämisen ja ylläpidon päämääränä on muodostaa ennaltaehkäisevä pidäke sotilaallisen voiman käytölle ja sillä uhkaamiselle sekä tarvittaessa torjua maahamme kohdistuvat hyökkäykset. Vaikuttavuusarviointi perustuu kokonaisarvioon hallitusohjelman ja valtioneuvoston selonteiden linjausten ja tavoitteiden toteutumisesta puolustuksen valmiuden ja suorituskyvyn kehittämisessä sekä toimintaedellytysten parantamisessa. Puolustuskyvyn vaikuttavuusarvioinnissa huomioitavia tekijöitä ovat turvallisuusympäristön asettamat vaatimukset ja turvallisuustilanteen kehittyminen, kyky riittävän valmiuden ylläpitoon, poistuvien suorituskkyjen korvaaminen suunnitellusti sekä Puolustusvoimien tehtävien ja resurssien tasapaino.

Puolustusvalmiuden parantaminen mahdollistaa sen, että alueellisen koskemattomuuden valvonta- ja turvaamiskykyä voidaan vahvistaa joustavasti. Tämä on edellyttänyt uusia nopeasti käyttöön saatavia suorituskkyjä. Yhteistoiminta kansainvälisten kumppaneiden kanssa täydentää alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja torjuntaa.

Puolustusvoimat saavutti vuonna 2023 tärkeimmät tuloksellisuudelle asetetut tavoitteet ja kykeni täyttämään sille asetetut lakisääteiset tehtävät. Yhdistetty tilannekuva on mahdollistanut riittävän puolustusvalmiuden sekä tarvittavan reagointikyvyn. Tilannetietoisuus on muodostettu Suomesta ja lähialueilta sekä Suomen turvallisuusympäristöön vaikuttavista keskeisistä tekijöistä. Puolustusvoimat on ylläpitänyt valmiuden ennaltaehkäistä ja torjua Suomeen kohdistuva sotilaallinen voimankäyttö ja sillä uhkaaminen, ja se kykenee kulloisenkin tilanteen

vaatimusten mukaisesti torjumaan sotilaallisen voiman käyttöä puolustussuunnitelman mukaisesti. Riittävät alueellisen koskemattomuuden ja sen valvonnan suorituskyyt on varmistettu ja alueellinen koskemattomuus on turvattu.

Sotilaallisen turvallisuusympäristön muutos ja Suomen sotilaallinen liittoutuminen Natoon ovat ohjanneet osaltaan puolustuskyyvyn kehittämistä ja Puolustusvoimien toimintaa. Puolustusjärjestelmän pitkän aikavälin kehittämisen ja Naton puolustus suunnittelun yhteensovittaminen on käynnistetty ja sen asettamat tavoitteet toteutuvat vaiheittain osana pitkän aikavälin kehittämistä. Nato-jäsenyydestä huolimatta Puolustusvoimien ydintehtävänä säilyy Suomen sotilaallinen puolustaminen. Sotilaallisen turvallisuusympäristön muutos on edellyttänyt Puolustusvoimien toiminnan ja suunnitelmien tarkentamista. Toiminnan ja valmiuden taso on ylläpidetty korkeampana kuin vuosina ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan. Materiaalista suorituskyyä on turvattu kriittisen materiaalin hankinnoilla sekä Ukrainaan luovutettujen suorituskyyjen korvaushankinnoilla.

Puolustusyhteistyössä painopiste on ollut erityisesti Yhdysvaltojen, Norjan ja Ruotsin kanssa tehtävässä yhteistyössä. Puolustusvoimat on kehittänyt puolustusyhteistyöllä ja kansainvälisellä harjoitustoiminnalla valmiutta, yhteensopivuutta ja yhteistoimintakyyä Naton johtamisrakenteessa sekä liittolaisten kanssa. Kansainvälisen harjoitustoiminnan taso ja määrä ovat nousseet liittolaisten osallistumisen lisääntyessä Puolustusvoimien harjoituksiin sekä Puolustusvoimien osallistuessa aktiivisesti Naton johtamisrakenteen harjoituksiin. Nato-jäsenyyden myötä kiinnostus Suomen kanssa tehtävään puolustusyhteistyöhön on lisääntynyt, mikä on heijastunut toimintaan uusina yhteistyöaloitteina. Erityisinä kiinnostuksen kohteina ovat Suomen arktisen toimintaympäristön osaaminen sekä asevelvollisuusjärjestelmä.

Suomen sotilaallista puolustuskyyä on kehitetty suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti huomioiden puolustushaarojen ja suorituskyyjen kehittämisen tarpeet. Käynnissä olevilla strategisilla suorituskyyhankkeilla turvataan tulevaisuudessa ilma- ja merivoimien toimintakyy huomioiden turvallisuus- ja toimintaympäristön asettamat vaatimukset. Niissä rakennettavien suorituskyyjen käyttöönottojen merkitys Suomen puolustukselle on kriittinen. F-35-hankkeen toimeenpanoa on jatkettu suunnitellusti ja aluskaluston korvaamista koskeva Laivue 2020 -hanke etenee rakentamisvaiheessa. Merkittäviä maavoimien suorituskyyjen kehittämisen kokonaisuuksia olivat uusien panssaroitujen miehistönkuljetusajoneuvojen hankintojen aloittaminen, taistelijan suojan ja pimeätaistelukyyvyn parantaminen sekä jalkaväen lennokkisuorituskyyvyn luominen. Maavoimien uudistaminen on merkittävä osa puolustusjärjestelmän pitkäjänteistä kehittämistä. Työ sen osalta on aloitettu [vuoden 2021 puolustusselonteon](#) mukaisesti ja se jatkuu aina 2030-luvun

loppupuolelle asti. Epävakaa ja jännitteinen turvallisuustilanne korostaa puolustusjärjestelmän merkitystä ja maapuolustuksen uudistamisen nopeuttamista. Materiaalisen suorituskyvyn rakentamiseen on vaikuttanut merkittävästi Euroopan jännittynyt turvallisuustilanne. Ukrainassa käytävän sodan aiheuttama puolustusmateriaalimarkkinoiden ylikuumeneminen aiheuttaa materiaalisen suorituskyvyn rakentamiselle materiaalin saatavuuteen, toimitusaikatauluihin sekä hintojen nousuun liittyviä haasteita.

Varusmieskoulutus kyettiin toteuttamaan käytännössä ensimmäistä kertaa koulutusuudistuksen jälkeen suunnitelman mukaisena ja sille asetetut laadulliset ja määrälliset tavoitteet pääasiallisesti saavutettiin. Koulutettujen varusmiesten määrä jäi kuitenkin alle asetetun tavoitteen. Tähän on vaikuttanut edelleen korkeahko palveluksen aikainen poistuma sekä ennakoitua pienempi palvelukseen astuneiden määrä. Varusmiesten loppukyselyiden tulokset olivat korkealla tasolla, ja varusmiesten maanpuolustustahto nousi kaikkien aikojen parhaaksi vuoden 2023 aikana. Ukrainassa käytävän sodan arvioidaan vaikuttavan varusmiesten asenteisiin ja maanpuolustustahtoon.

Reservin koulutuksen määrä on pidetty turvallisuusympäristössä tapahtuneiden muutosten jälkeen korkeammalla tasolla. Koulutettavien reserviläisten tavoitemäärää nostettiin 29 500 reserviläiseen. Reserviläisiä koulutettiin yhteensä 28 229. Osa reserviläisistä osallistui useampaan kuin yhteen kertausharjoitukseen. Reserviläiset olivat erittäin tyytyväisiä saamaansa koulutukseen ja palautekyselyjen tulokset pysyivät korkealla tasolla. Puolustusvoimien vapaaehtoisissa harjoituksissa koulutettujen määrä oli 8 114 jääden alle asetetun 12 000 koulutetun tavoitemäärän. Kertausharjoitusten määrän lisääntymisen sekä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) järjestämän sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen (SOTVA-koulutus) suosion arvioidaan heijastuvan halukkuuteen osallistua Puolustusvoimien vapaaehtoiisiin harjoituksiin.

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen volyymit kasvoivat edelleen merkittävästi toteuman ollessa vuonna 2023 yhteensä 103 808 koulutuspäivää, joista Puolustusvoimille kohdentui 47 844 koulutuspäivää (21 179 osallistujaa). Yksilötaitoihin keskittyvää SOTVA-koulutusta voidaan pitää merkittävänä lisänä Puolustusvoimien joukkojen suorituskyvyn kehittämisessä. Puolustusvoimat ja MPK ovat jatkaneet yhteistyössä operatiivisen kumppanuuden rakentamista.

Taulukko 13. Asevelvollisten koulutus

Tuotokset	2021 toteutuma	2022 toteutuma	2023 tavoite	2023 toteutuma
Koulutetut varusmiehet, lukumäärä ¹⁾	19 781	19 058	20 700	19 009
Koulutetut vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneet naiset, lukumäärä	883	1 028		907
Varusmiesten sotaharjoitusperusteiset maastovuorokaudet, lukumäärä	28	29	30	30
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset, lukumäärä	17 938	29 623	29 500	28 229
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset/sodan ajan joukkoihin sijoitetut, prosenttia	6,4	10,6	10,5	10,0
Laadunhallinta	2021 toteutuma	2022 toteutuma	2023 tavoite	2023 toteutuma
Kouluttajien määrä/ koulutusjoukkue, lukumäärä	2,8	2,6	2,5	2,9
Koulutuksen laatu ("armeija-aika" arvosana 1–5, varusmiesten loppukysely)	4,2	4,2	4,2	4,3
Reservin koulutuksen laatu (yleisarvosana 1–5, reserviläiskysely)	4,1	4,4	4,0	4,2

¹⁾ Sisältää vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneet naiset.

Taulukko 14. Sotilaallisen maanpuolustuksen menot

	2021		2022		2023	
	milj. euroa	%	milj. euroa	%	milj. euroa	%
Materiaalisen valmiuden menot	816	34,4	941	35,8	1 475	45,2
Puolustusmateriaalihankinnat (pois lukien F-35 ja Laivue 2020)	411		521		985	
Toimintamenorahoituksella tapahtuva joukkojen varustaminen (pois lukien palkat)	28		22		21	
Toimintamenoihin sisältyvät materiaalin kunnossapidon menot (pois lukien palkat)	377		398		469	
Kiinteät henkilöstömenot	731	30,9	756	28,8	815	25,0
Kiinteistömenot	262	11,1	267	10,2	303	9,3
Muut sotilaallisen maanpuolustuksen menot	558	23,6	660	25,2	667	20,5
Yhteensä (pois lukien F-35 ja Laivue 2020)	2 367	100,0	2 624	100,0	3 260	100,0
Monitoimihävittäjien hankinta (F-35-hankinta)	12		702		1 172	
Laivue 2020 -hankinta	72		65		99	
Yhteensä	2 451		3 391		4 531	

¹⁾ F-35- ja Laivue 2020 -hankkeiden osuus on eritelty taulukossa, koska nämä hankkeet toteutetaan normaalin budjettikehyksen ylittävällä rahoituksella.

Puolustusvoimien palveluksessa oli vuoden 2023 päättyessä 13 067 henkilöä. Henkilöstövoimavaroja on kohdennettu toimintavalmiuden ylläpitämiseen, ase-velvollisten kouluttamiseen sekä uusien suorituskyykyjen ylläpidon ja kehittämisen edellyttämiin tehtäviin. Muutokset turvallisuusympäristössä ja turvallisuus-tilanteessa ovat edellyttäneet henkilöstöressurssien lisäämistä. Puolustusvoimien henkilöstömäärä kasvoi 175 henkilöllä edellisvuoteen verrattuna.

Vuoden 2021 puolustusselonteko linjaa yhdeksi tavoitteeksi kasvattaa Puolustusvoimien henkilöstömäärää 500 henkilötyövuodella asteittain 2020-luvun loppuun mennessä. Tätä henkilöstömäärän kasvattamista on nopeutettu, mikä parantaa

Puolustusvoimien valmiutta sekä mahdollistaa uusien suorituskyykyjen käyttöön-
oton. Sotilaalliseen liittoutumiseen liittyen Puolustusvoimiin lisättiin 20 pysyvää
kansainvälistä tehtävää ja kaksi kotimaan tehtävää. Vuonna 2022 turvallisuusympä-
ristön muutokseen kohdennetulla lisärahoituksella mahdollistettiin määräaikaisten
lisähenkilöstön palkkaaminen ja kyettiin saamaan välttämätön tuki merkittävästi
lisääntyneisiin tehtäviin myös vuonna 2023. Henkilöstön työkykyä ja työhyvinvoin-
tia on kehitetty lisäämällä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa eri toimijoiden kesken, ja
niitä on tuettu esimiestoiminnalla, koulutuksella ja työkyvyn aktiivisen tuen mallilla.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 3: Turvallinen yhteiskunta sekä varautuminen laaja-alaisen vaikuttamisen torjuntaan

Suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden peri-
aatteella turvaten yhteiskunnan elintärkeät toiminnot viranomaisten, elinkeino-
elämän ja järjestöjen sekä kansalaisten yhteistoimintana. Vuonna 2017 päivitetty
[yhteiskunnan turvallisuusstrategia](#) yhtenäistää varautumisen kansallisia periaat-
teita ja ohjaa hallinnonalojen varautumista. Laaja-alaisen vaikuttamisen torjunnan
perusteena on ennakoiva varautumistyö. Turvallisuusympäristön nopeat muutokset
edellyttävät kuitenkin ennakointia, jatkuvaa tilanteen arviointia, tiedonvaihtoa sekä
viranomaisten keskinäisen vastuun tuntemista ja valmiutta toimia yhteistyössä.

Puolustushallinnolla on tehtävien edellyttämä valmius tukea suorituskyyvyillään,
voimavaroillaan ja osaamisellaan muita viranomaisia yhteiskunnan turvallisuus-
strategian periaatteiden mukaisesti. Tuki muille viranomaisille sisältää virka-avun
sekä osallistumisen pelastustoimintaan. Puolustusvoimilla oli virka-apuun rinnastei-
sia tehtäviä 485 kappaletta (457 kappaletta vuonna 2022), joista pääosa oli sotilas-
räjähteiden tunnistamis- tai raivaamistehtäviä. Virka-apuun rinnasteisten tehtävien
määrän nousu aiheutui lähinnä poliisille ja Rajavartiolaitokselle rajaturvallisuus-
tilanteen takia annetusta virka-avusta.

Puolustusvoimien omiin järjestelmiin kohdistuva kybervakoilu ja kybervaikeuttami-
nen on havaittu, torjuttu ja raportoitu. Kybervakonta ja kyberhyökkäyksien torjunta
on toteutettu proaktiivisella yhteistyöllä muiden toimijoiden kanssa. Raportointi
kybertapahtumien osalta on ollut aktiivista ja kansainvälisten yhteistyökumppanien
tietoa on pyritty hyödyntämään tehokkaasti.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 4: Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

Suomi edistää Itämeren alueen ja Pohjois-Euroopan turvallisuutta ylläpitämällä ja vahvistamalla puolustuskykyään. Puolustusyhteistyöllä kehitetään kansallista puolustuskykyä ja yhteistoimintakykyä.

Kriisinhallinta on keskeinen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan väline, jolla tuetaan konfliktien ratkaisua, konfliktien jälkeistä vakauttamista ja turvallisten yhteiskuntien rakentamista. Puolustushallinnon näkökulmasta kriisinhallinnan vaikuttavuutta voidaan arvioida sen pohjalta, kuinka Puolustusvoimat on kyennyt toimeenpanemaan valtiojohdon päättämät sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot. Laajemmin tarkastellen Suomen kriisinhallintaosallistuminen palvelee niitä ulkopoliittikan, sisäisen turvallisuuden ja puolustuspolitiikan tavoitteita, joita Suomi on itselleen asettanut. Osallistumisella on positiivinen vaikutus myös kansalliseen puolustukseen, kriisinhallintaosaamiseen ja suorituskkyjen kehittämiseen. Operaatioitasolla vaikuttavuutta ei ole sen sijaan helppoa konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti osoittaa.

Suomi osallistui yhteensä kymmeneen sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Euroopassa, Afrikassa ja Lähi-Idässä sekä yhteen kansainvälisen avun antamista koskevaan operaatioon. Kriisinhallintaoperaatioiden osallistumispäätöksiä tarkennettiin ja jatkettiin. Suomalaisten osallistuminen YK:n johtamaan MINUSMA-operaatioon Malissa päättyi. Vuonna 2023 päätettiin Suomen osallistumisesta EUMAM Ukraine -avustusoperaatioon Puolassa ja Euroopan unionin jäsenmaiden alueella.

Suomen osallistumisen taso pidettiin vuonna 2023 kriisinhallinnan parlamentaarisen komitean edellyttämällä minimitasolla. Naton operaatioihin osallistuminen oli konkreettinen esimerkki Suomen sitoutumisesta koko liittouman kattavaan yhteiseen taakanjakoon. Lisäksi osallistuminen kehitti erityisesti reservin osaamista. Operaatioihin osallistuvien naisten määrä on edelleen alle YK:n tavoitetason.

Puolustusvoimilla on valmius suunnitella ja toimeenpanna osallistuminen uuteen kriisinhallintaoperaatioon sekä koulutus- ja neuvonantotehtäviin, ja tarvittaessa laajentaa Suomen osallistumista nykyisissä kriisinhallintaoperaatioissa.

Taulukko 15. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot (ulko- ja puolustusministeriöt), miljoonaa euroa

Käyttökohde	Käytetty				Käytettävissä	Käytetty
	2019	2020	2021	2022	2023	2023
Libanonin kriisinhallinta-operaatio	27	27	27	27	50	40
Irakin koulutusoperaatio	16	15	13	15	23	16
Afganistanin kriisinhallinta-operaatio	12	13	5	2	5	2
EUMAM Ukraine -koulutusoperaatio	-	-	-	-	11	7
Muut kriisinhallintamenot ja varalla-kohta yhteensä	31	48	49	54	95	56
Yhteensä	86	103	94	98	184	121

Toteutuminen: Hyvä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Puolustushallinto jatkoi kestävän kehityksen edistämistä vuonna 2023. Vallitsevassa turvallisuustilanteessa ja ilmastomuutoksen arvioitujen turvallisuusheijasteiden valossa yhteiskunnallisen vakauden ylläpitämisen merkitys kestävän kehityksen mahdollistajana korostuu edelleen. Kestävän kehityksen periaatteita on sisällytetty hallinnonalan strategioihin, ohjelmiin ja toimintaan.

Puolustushallinto on toiminnassaan edistänyt kestävää kehitystä vakauden ja turvallisuuden osa-alueella osallistumalla sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin ja kouluttamalla henkilöitä sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin, toteuttamalla varusmieskoulutusta sekä tukemalla muita viranomaisia. Lisäksi Puolustusvoimat toimi kansainvälisen asevalvontajärjestelmän vahvistamiseksi, sopimusjärjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi sekä turvallisuuden lisäämiseksi saamansa ohjauksen mukaisesti painottaen asevalvontasopimusten noudattamista ja luottamusta lisääviä toimia myös Euroopan turvallisuustilanteen heikentyessä.

[Puolustushallinnon ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelma](#) julkaistiin keväällä 2023. Suunnitelman mukaiset toimenpiteet sisällytetään Puolustusvoimien suunnitteluprosesseihin ja toteutussuunnitelmiin. Hankintojen ympäristövaatimusten kehittäminen aloitettiin vuonna 2023. Puolustusmateriaalihankintojen osalta ympäristövaatimusten kehittäminen toteutetaan Euroopan unionin IF CEED (Incubation Forum for Circular Economy in European Defence) -yhteistyönä. Lisäksi puolustushallinnossa tehtiin nykytilaselvitys hankkeiden ja hankintojen ympäristö-, kiertotalous- ja kestävyysnäkökohtien huomioinnista.

Puolustushallinto jatkoi valtioneuvoston hiilineutraaliustavoitteen tukemiseksi julkaistun [Puolustusvoimien energia- ja ilmasto-ohjelman vuosille 2022–2025](#) tavoitteiden mukaisia toimenpiteitä. Puolustusvoimien päästövähennysten tiekartta valmistui vuonna 2023. Ensimmäisenä konkreettisena toimenpiteenä päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi lisätään uusiutuvan polttoaineen osuutta maaliikenteessä. Merenkulun ja sotilasilmailun osalta tarvitaan vielä jatkoselvityksiä ja kehityksen seurantaa. [Puolustusvoimien ympäristöstrategian](#) toimeenpanoa jatkettiin panostaen vuonna 2023 valtakunnalliseen ympäristönsuojeluun 4,9 miljoonaa euroa. Rahoituksesta merkittävin osa käytettiin ampuma- ja harjoitusalueiden ympäristönsuojelun parantamiseen, pilaantuneiden maa-alueiden tutkimukseen ja kunnostukseen, ympäristötarkkailuun sekä ampumaratojen ympäristönsuojeluun.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Puolustushallinnossa on lähtökohtana tasa-arvoinen toimintaympäristö ja yhdenvertaiset toimintatavat kaikkia organisaatiossa työskenteleviä, opiskelevia ja asepalvelustaan suorittavia kohtaan. Sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta on seurattu ja hyödynnetty päätöksenteossa sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia laadittaessa.

Yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta varusmiespalveluksessa on edistetty hyödyntämällä varusmiesten uudistetuista palautekyselyistä saatavaa tietoa, lisäämällä koulutusta ja viestintää syrjinnän ja epäasiallisen käyttäytymisen ehkäisystä ja käsittelystä sekä tasa-arvosta ja yhdenvertaisuusasioista ja kehittämällä johtamisosaamista. Puolustusvoimissa käynnissä olleesta yhteismajoitusta koskevasta kokeilusta saatujen pääosin positiivisten kokemusten perusteella yhteismajoitus on säädetty osaksi toimintaa 1.1.2024 lukien.

Puolustushallinto toteuttaa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” ja sitä tukevan kansallisen toimintaohjelman periaatteita kaikissa sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa. Puolustushallinnon osalta

päätavoitteet ovat turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan sukupuolijakauman tasapainottaminen sekä sukupuolinäkökulman sisällyttäminen turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja koulutukseen. Tavoitteena on, että naisten osuus kriisinhallintahenkilöstöstä on vähintään seitsemän prosenttia ja että kaikkiin operaatioihin on nimetty koulutetut kansalliset sukupuolivastuuhenkilöt (gender-asiantuntijat). Naisten osuus operaatioissa oli 6,3 prosenttia joulukuussa 2023. Puolustushallinto on ollut mukana pohjoismaisessa puolustusyhteistyössä (Nordefco) kehittämässä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää kriisinhallintatoimintaa. Puolustusvoimien sukupuolinäkökulmaan liittyviä tavoitteita ja kehittämistä käsittelevää ohjeistusta on uudistettu huomioiden päivitetty [Suomen kansallinen Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelma](#).

Puolustusvoimien antamassa asevelvollisten, kantahenkilökunnan ja kriisinhallintahenkilöstön koulutuksessa ja opetussuunnitelmissa on huomioitu sukupuoli-näkökulma. Nato-jäsenyyden myötä Puolustusvoimat on sitoutunut kehittämään gender-toimintaa Naton ohjeistuksen mukaisesti. Vuonna 2023 aloitettiin toimenpiteet sukupuolitietoisuuden (gender-toiminta) kehittämiseksi Puolustusvoimissa muun muassa koulutuksen kautta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Puolustusministeriön tilinpäätös 2023](#)

[Puolustusvoimien tilinpäätös 2023](#)

6 Valtiovarainministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

- Valtiovarainministeriön osuus **45 041 milj. €**

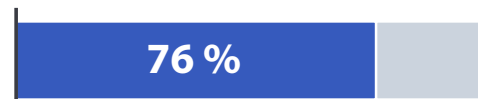

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 6 555 milj. €
- Siirtomenot 27 757 milj. €
- Sijoitusmenot 35 milj. €
- Muut menot 65 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

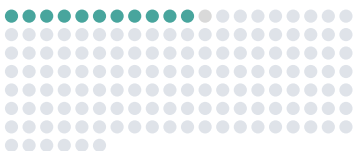
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

- Valtiovarainministeriössä **13 269 henkilötyövuotta**

Virastot 11 KPL

- Verohallinto
- Tulli
- Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet
- Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori
- Tilastokeskus
- Valtiokonttori
- Digi- ja väestötietovirasto
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Rahoitusvakausrasto
- Aluehallintovirastot 6 kpl
- Ahvenanmaan valtionvirasto

Rahastot 2 KPL

- Valtion Eläkerahasto
- Rahoitusvakausrasto

Liikelaitokset 1 KPL

- Senaatti-kiinteistöt

Yhtiöt 7 KPL

- DigiFinland Oy
- Fingrid Oyj
- Gasgrid Finland Oy
- Hansel Oy
- Haus kehittämiskeskus Oy
- Maakuntien tilakeskus Oy
- Omaisuudenhoito-yhtiö Arsenal Oy

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Maakuntien tilakeskus Oy siirtyi 1.1.2023 lukien muutoin Senaatti-kiinteistöiltä hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän omistukseen, mutta valtion omistukseen jätettiin yksi osake. Valtio luovutti 1.1.2023 lukien enemmistöomistuksen **DigiFinland Oy**:stä vastikkeetta hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle.

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Suomen väkiluku (lähde: Tilastokeskus)

5 604 558 henkilöä

Verohallinnon keräämien verojen nettokertymä (lähde: Verohallinto)

81,6 mrd. €

Tuonnin arvo (lähde: Tulli)

76,5 mrd. €

Valtion maksuliikkeen volyyymi (lähde: Palkeet)

80,9 mrd. €

6.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Koronapandemia, Venäjän hyökkäys Ukrainaan, hintojen, kustannusten ja korkojen nousu sekä taantuma ovat tukkineet talouden verenkiertoa tilanteessa, jossa Suomen talous olisi tarvinnut taloudellista toimeliaisuutta edistäviä tekijöitä. Suomen talous ajautui taantumaa vuoden 2023 loppua kohti kuljettaessa.

Toimintaympäristön synkkenemisestä huolimatta finanssisektorin vakavaraisuus säilyi viime vuonna vahvana. Vaikka pankkien yritys- ja kotitalousasiakkaiden luottoriskit kohosivat, olivat Suomen pankkisektorin ongelmaluotot ja luottotappiot kuitenkin edelleen Euroopan matalimpien joukossa.

Hintojen ja korkojen nousu on vähentänyt investointeja ja kotitalouksien kulutusta. Koko vuoden 2023 bruttokansantuote supistui 1,0 prosenttia. Inflaatio kuitenkin hidastui nopeasti vuoden 2023 aikana.

[Tullin ulkomaankauppatilaston](#) mukaan Suomen tavaraviennin volyymi laski 2,7 prosenttia ja viennin arvo laski 6,9 prosenttia. Tuonnin volyymi laski 10,5 prosenttia ja tuonnin arvon muutos oli -17,3 prosenttia vuonna 2023. Sekä tuonti- että vientihinnat laskivat edelliseen vuoteen verrattuna.

Valtion korkomenot lähtivät ennätysellisen alhaiselta tasolta jyrkkään kasvuun vuonna 2022 ja vuoden 2023 valtionvelan korkomenot olivat 1,5 miljardia euroa edellisvuotta korkeammat.

Julkisessa taloudessa on mittava kestävyysvaje suhteessa bruttokansantuotteeseen. Suurin syy rahoituksen epätasapainoon on väestön ikääntyminen, joka on jo kasvattanut eläkemenoja ja luo tulevana vuosikymmeninä merkittäviä kasvupaineita terveys- ja hoivamenoihin. Samalla julkisen talouden rahoituspohja kehittyy heikosti, kun työikäisen väestön määrän odotetaan supistuvan. Ikääntyminen ei ole yhtenäistä koko Suomessa. Kaupunkiseudut kasvavat, ja haja-asutusalueilla väestö vähenee.

Ilmastomuutosta hillitään tavoittelemalla hiilineutraalia ja resurssiviisasta Suomea. Verotuksen ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyn avulla ohjataan kansalaisten ja yritysten valintoja ilmasto- ja luontopolitiikan tavoitteiden mukaisiksi.

Kansainvälisen turvallisuustilanteen muutos on edellyttänyt tieto- ja kyberturvallisuuden sekä varautumisen kehittämistä ja tietoturvan ja tietosuojan parantamista julkisen hallinnon kriittisillä alueilla.

Julkisyhteisöjen rakenne muuttui vuoden 2023 alussa, kun sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Väestön ikääntyminen, kohonneet kustannukset ja työvoimapula haastavat yhtäältä hyvinvointialueita uudistamaan toimintaansa taloutensa tasapainottamiseksi ja toisaalta selkiyttämään valtion hyvinvointialueisiin kohdistamaa ohjausta. Ikärakenteen muutokset ja kaupungistuminen vaikuttavat myös kuntien väestöpohjaan ja taloudelliseen kantokykyyn, mikä näkyy kuntien edelleen jatkuvana eriytymiskehityksenä. Tarvitaan ratkaisuja eriytymiskehitykseen vastaamiseksi sekä entistä pitkäjänteisempää ja yhtenäisempää kuntapolitiikkaa. Hallitus on käynnistänyt kuntien normien keventämisen ja kokeilujen ohjelman sekä kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamisen.

Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyminen vuoden alussa muutti merkittävästi aluehallintovirastojen valvonta- ja ohjaustehtäviä sekä vaikutti alueellisen varautumisen yhteistyörakenteisiin.

Valtion aluehallinnon uudistuksessa kootaan valtion lupa-, ohjaus- ja valvonta-tehtäviä uuteen valtakunnalliseen virastoon. Uudistus käynnistyi 2023 syksyllä lainsäädäntöhankkeella, jonka tavoitteena on valmistella hallitusohjelman linjausten mukaiset muutokset lainsäädäntöön.

Etätyö, paikkariippumattomuus, käyntiasioinnin väheneminen digitalisaation edessä ja yhteiskäyttöiset tilat vähentävät julkisen hallinnon tilatarpeita. Valtion toimitilaverkkoa uudistetaan alueellisen läsnäolon suunnitelman ja valtion toimitila- ja kiinteistöstrategioiden avulla sekä valtion palvelu- ja toimitilaverkkohankkeessa.

Valtiovarainministeriö ja valtion pääsopijajärjestöt allekirjoittivat 22.2.2023 valtion virka- ja työehtosopimuksen sopimuskaudelle 1.3.2023–28.2.2025. Sopimusratkaisun kustannusvaikutus on työmarkkinoiden niin sanotun yleisen linjan mukainen.

6.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Toivottua heikompi yleinen talouskehitys ja julkisen talouden merkittävä heikkeneminen

Euroopan ja euroalueen maiden taloudellinen tilanne on kriisien vuoksi edelleen häiriöaltis. Kansainvälinen toimintaympäristö ja turvallisuuspoliittinen tilanne on muuttunut ja on poikkeuksellisen epävakaa. Samaan aikaan monilla Euroopan mailla on erittäin heikko kyky kestää uusia talouden sokkeja. Valtiovarainministeriö tuottaa julkisen talouden näkymiä koskevaa tietoa sekä ehdotuksia julkisen talouden vahvistamiseksi. Riski on merkittävä. Valtiontalouden vastuita ja riskejä kuvataan tarkemmin vuosikertomuksen luvussa 4.2.8.

Valtionvelan, ehdollisten vastuiden ja takausten huomattava kasvu

Suuri ja kasvava valtionvelka, ehdolliset vastuut ja takausten huomattava kasvu muodostavat riskin julkiseen talouteen. Valtio pystyy kantamaan taloudellisia riskejä aiempaa huonommin, koska taloudelliset vastuut ovat kasvaneet voimakkaasti ja talouden kasvunäkymät pysyvät maltillisina. Valtionvelka on sekä nimellisarvoisesti että suhteessa talouden kokoon kasvanut huomattavasti. Valtion riskiasemaan ja riskinkantokykyyn vaikuttavat myös takaus- ja takuuvastuut, joiden riskejä lisää niiden voimakas keskittyminen tietyille toimialoille ja yrityksille. Riski on merkittävä. Valtiovarainministeriön [katsauksessa valtion taloudellisiin vastuisiin ja riskeihin](#) tuotetaan päätöksentekoon tietoa taloudellisten vastuiden tilannekuvasta.

Rahoitusmarkkinoiden häiriötilanteet

Rahoitusmarkkinoiden infrastruktuurin häiriöt ja kriittisten järjestelmien käytön estyminen voivat vaarantaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kuten väestön vähimmäistoimeentulon turvaamisen sekä maksujen tekemisen, välittämisen ja vastaanottamisen jatkuvuuden. Rahoitusvakausvirastolla on tarvittaessa mahdollisuus ottaa käyttöön yhteiskunnan kriittisten maksupalvelujen turvaamiseksi perustettu huoltovarmuustilijärjestelmä sekä valmius hoitaa mahdolliset pankkikriisit. Riski on merkittävä.

Digitaalisen toimintaympäristön uhkien monimutkaistuminen

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla on suuri määrä valtion ja koko yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisiä tietojärjestelmiä. Valtori varmistaa normaali- ja poikkeusoloissa valtion ylimmän johdon ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta tärkeiden viranomaisten yhteistoiminnan edellyttämän viestinnän häiriöttömyyden ja jatkuvuuden. Riski on merkittävä.

6.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 16. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

	Talousarvion luku	2021	2022	2023
28.01	Hallinto	466	266	243
28.10	Verotus ja tulli	665	680	740
28.20	Palvelut valtioyhteisölle	46	53	57
28.30	Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto	111	116	142
28.40	Valtion alue- ja paikallishallinto	68	67	70
28.50	Eläkkeet ja korvaukset	5 187	5 299	5 703
28.60	Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot	12	9	12
28.70	Valtionhallinnon kehittäminen	92	285	58
28.80	Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	300	320	322
28.89	Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän rahoitus	15	2 063	21 127
28.90	Kuntien tukeminen	10 217	10 747	3 633
28.91	Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen	232	144	81
28.92	EU ja kansainväliset järjestöt	2 609	2 409	2 223
28.99	Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot	37	19	0,3
28	VM:n hallinnonala yhteensä	20 057	22 479	34 411
36.01	Valtionvelan korko	776	823	2 306
36.09	Muut menot valtionvelasta	12	18	17
36	Valtionvelan korot yhteensä	788	840	2 323

Hyvinvointialueiden valtion yleiskatteisen rahoituksen maksuunpantu yhteismäärä oli noin 22,5 miljardia euroa. Vuoden 2023 valtion rahoituksen ensimmäinen erä, noin 1,86 miljardia euroa maksettiin hyvinvointialueille joulukuussa 2022. Hyvinvointialueiden rahoitusmallin kehittäminen käynnistettiin syksyllä 2023. Valtion yleiskatteisen rahoituksen lisäksi hyvinvointialueille sekä Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle myönnettiin valtionavustuksena yhteensä 350 miljoonaa euroa vuonna 2023. Avustus on tarkoitettu esimerkiksi palveluiden yhtenäistämiseen, palveluverkon uudistamiseen, uusiin digitaalisiin palveluihin tai henkilöstön saatavuutteen ja riittävyyteen liittyviin hankkeisiin. Hyvinvointialueloudesta raportoidaan tarkemmin kertomusosan luvussa 4.4.

Valtionosuutta kunnille peruspalvelujen järjestämiseen maksettiin vuonna 2023 noin 2,8 miljardia euroa (momentti 28.90.30). Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä kuntien peruspalvelujen valtionosuuksista siirrettiin noin 70 prosenttia hyvinvointialueiden rahoitukseen. Valtionosuudet muodostavat kuntien käyttötuloista noin viidenneksen. Kuntien valtionosuusjärjestelmää on tarkoitettu uudistaa vastaamaan kuntien uutta roolia ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen voimaantumisen sekä työ- ja elinkeinopalvelujen uudistuksen jälkeistä tilannetta. Uudistuksen valmistelu käynnistyi syksyllä 2023. Kuntataloudesta raportoidaan tarkemmin kertomusosan luvussa 4.5.

Valtionvelan korkomenoihin budjetoitiin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa 1 513 miljoonaa euroa. Korkotason jyrkän nousun vuoksi toteuma oli 2 306 miljoonaa euroa. Luvussa 28.50 olevat valtion eläketurvan piirissä olevat eläkemenot ovat kehittyneet eläkkeiden volyymi- ja indeksimuutosten mukaisesti. Luvun 28.92 määrärahoista valtaosa on EU-jäsenmaksuja. EU:n ja Suomen välisiä rahavirtoja käsitellään kertomusosan luvussa 4.2.5.

Valtiovarainministeriön hallinnonalan toimintamenot olivat vuonna 2023 yhteensä 1 206 miljoonaa euroa, josta arvonnalisäverot olivat 161 miljoonaa euroa.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Kestävä julkinen talous

Suomen julkisen talouden rahoitus on pitkällä aikavälillä epätasapainossa. Julkisessa taloudessa on mittava kestävyysvaje, jonka arvioidaan olevan noin 3 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Hallitus on pyrkinyt kohentamaan julkisen talouden tilaa hallitusohjelman mukaisin sopeutustoimin.

Valtion nettovarallisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen pieneni vuoteen 2022 verrattuna. Nettorahoitusvarallisuus oli -30,7 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Nimellisesti nettovarallisuus supistui 16,2 miljardia euroa.

Julkisen talouden alijäämä oli -2,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2023. Talouskasvu seisahtui vuonna 2023 ja monet aikaisemmin päätetyt toimet sekä inflaatiosta johtuva menojen nousu kasvattivat vuoden 2023 alijäämää. Hallituksen päättämistä julkista taloutta vahvistavista toimista huolimatta julkisen talouden tila heikkenee lähivuosina. Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa alijäämäisinä suurten investointien takia, ja hyvinvointialueiden ennakoidaan pysyvän alijäämäisinä myös tulevina vuosina.

Verohallinnon laskelman mukaan arvonlisäverovajeen vuosikohtainen arvio on vähintään 500 miljoonaa euroa vuosina 2020–2022, mikä vastaa noin kolmea prosenttia lainmukaisesta verokertymästä. Kansainvälisesti vertaillen arvonlisäverovaje on Suomessa suhteellisen pieni, esimerkiksi EU:n komission viimeksi julkaiseman arvion perusteella EU-maiden mediaani oli 4,9 prosenttia vuonna 2021.

Rahoitusvakausviraston kansalliseen huoltovarmuuteen ja poikkeusoloihin varautumiseen liittyvä uusi tehtävä huoltovarmuustilijärjestelmän ylläpitäjänä on otettu virastossa onnistuneesti haltuun. Tehtävä liittyy päivittäismaksamisen turvaamiseen poikkeusoloissa ja normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa, ja sillä lisätään yhteiskunnan kriisinsietokykyä.

Julkista taloutta käsitellään laajemmin hallituksen vuosikertomuksen kertomusosan luvuissa 2.1 sekä 4.

Toteutuminen: Välttävä

Vaikuttavuustavoite 2: Sosiaalisesti kestävä talouskasvu

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisiä oli 9 000 henkilöä enemmän vuonna 2023 kuin vuotta aiemmin. Työttömien määrä kasvoi 14 000 henkilöllä. Kertomusvuoden 20–64 vuotiaiden työllisyysaste oli 77,9 prosenttia (78,1 prosenttia vuonna 2022). Työllisyyden kasvusta huolimatta työllisyysaste kääntyi laskuun, sillä työikäisen väestön määrä kääntyi pitkästä aikaa kasvuun. Vuoden 2023 työttömyysaste nousi 6,6 prosenttiin (6,3 prosenttia vuonna 2022). On poikkeuksellista, että työttömyys lisääntyy työllisyyttä enemmän.

[Tilastokeskuksen tulonjakotilaston](#) perusteella tuloerot pienenivät vuonna 2022 edellisvuoteen verrattuna. Alimman tulokymmenyksen reaalitytulot laskivat 4,1 prosenttia vuonna 2022 edellisvuoteen verrattuna. Väestön suurituloisimman kymmenesosan reaalitytulot laskivat 5,9 prosenttia vuodesta 2021 vuoteen 2022. Keskituloisten (tulokymmenykset V-IX) tulot laskivat 3,0 prosenttia vuodesta 2021 vuoteen 2022. Suhteellisia tuloeroja kuvaava Gini-kerroin sai vuonna 2022 arvon 28,6 prosenttia, mikä on 0,5 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2021. Gini-kerroin on vaihdellut 26,8 ja 29,5 prosentin välillä 2000-luvulla.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2023
- Katsaus talouspolitiikasta 2023

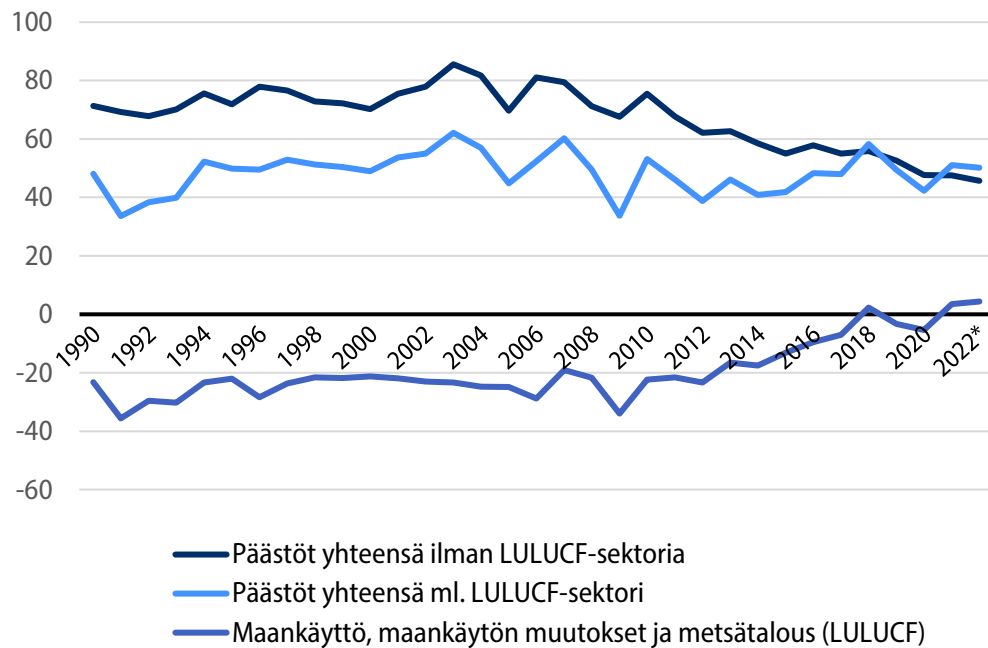
Vaikuttavuustavoite 3: Ekologisesti kestävä talouskasvu

Kasvihuonekaasupäästöjen trendi ilman maankäyttösektoria on ollut laskeva viime vuosina. Suurimmillaan päästöt ovat olleet vuonna 2003, jolloin niitä oli lähes 86 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Nettopäästöt, eli kaikkien sektoreiden (mukaan lukien maankäyttösektori) yhteenlasketut päästöt ja nielu, laskivat vuonna 2022 edellisvuodesta. Päästöjen vähenemistä selittää ennen kaikkea niiden väheneminen energiasektorilla. Myös liikenteen hiilidioksidipäästöt ovat vähentyneet viime vuosina. Maankäyttösektori (LULUCF) oli vuonna 2022 toista vuotta peräkkäin päästölähde.

Päästökauppa-sektorin päästöt vähenivät selvästi edellisvuodesta. Myös taakanjakosektorin päästöt laskivat, ja ne ovat pysyneet Suomelle asetettujen kiintiöiden mukaisina vuosina 2021 ja 2022.

Vuonna 2022 voimaan tulleen ilmastolain (423/2022) tavoitteena oleva hiili-neutraalius vaatii kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen lisäksi nieluja. 2000-luvun suurin vuosittainen nielu oli 33,9 miljoonaa tonnia vuonna 2009.

Kuvio 2. Suomen kasvihuonekaasupäästöt 1990–2022, miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia

* Ennakkotieto

Lähde: Tilastokeskus

Taulukko 17. Kasvihuonekaasupäästöt sektoreittain, miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia

Sektori	2018	2019	2020	2021	2022 *
Energiasektori	42,0	39,0	34,4	34,2	32,9
Maatalous	6,2	6,3	6,3	6,2	6,1
Teollisuusprosessit ja tuotteiden käyttö	5,7	5,3	5,0	5,3	5,0
Jätteiden käsittely	2,0	2,0	1,9	1,8	1,7
Päästöt yhteensä ilman LULUCF-sektoria	55,9	52,6	47,7	47,6	45,7
Maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous (LULUCF)	2,3	-3,2	-5,4	3,5	4,4

* ennakkotieto

Lähde Tilastokeskus

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Ilmastovuosikertomus 2023

Vaikuttavuustavoite 4: Valtionhallinto toimii hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti

Vuonna 2022 toteutetun [valtionhallinnon virkamiesetiikan ja -moraalin kansalaiskyselyn](#) mukaan suomalaisista 62 prosenttia luottaa valtionhallintoon ja sen virkamiesten toimintaan. Vuoden 2023 aikana toteutetuissa [Kansalaispulssi-kyselyssä](#) luottamus valtionhallintoon on säilynyt samalla tasolla. Vuoden 2023 korruptioindeksissä Suomi on arvioitu toiseksi parhaaksi maaksi Tanskan jälkeen.

Vuonna 2023 käynnistyivät [Kansalliset dialogit](#) yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Kevään dialogeissa epävarmuudessa elämiseen liittyen eri toimijat järjestivät 86 keskustelua 43 paikkakunnalla ja niihin osallistui 660 keskustelijaa. Syksyn dialogeihin, joissa teemana oli yhteisöt ja kohtaamiset, osallistui 68 keskustelussa 650 osallistujaa. Kansalliset dialogit vahvistavat osallisuutta ja synnyttävät ihmisten kokemuksiin perustuvaa ymmärrystä yhteiskunnan erilaisista haasteista ja mahdollisuuksista.

Valtion viranomaisten aukiololainsäädäntöuudistus tuli voimaan vuoden 2023 alusta. Valtiovarainministeriö antoi joulukuussa 2023 ohjeen valtion viranomaisten vähimmäisaukioloa koskevan valtioneuvoston asetuksen yhdenmukaisesta soveltamisesta. Sääntelykokonaisuuden ja ohjeistuksen tavoitteena on mahdollistaa valtion viranomaisten aukioloaikojen asiakaslähtöinen kohdentaminen ja viranomaistoiminnan joustava kehittäminen ja varmistaa hallinto-oikeudellisen palveluperiaatteen toteutuminen käynti- ja puhelinasioidinnin osalta.

Valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistaminen 2020-luvulla -hankkeessa edistettiin käyntiasiointipalvelun yhdenvertaista saatavuutta. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on yksi ja yhtenäinen yhteisten asiakaspalvelupisteiden palveluverkko, josta kansalainen saa tarvitsemiaan viranomaispalveluita saman katon alta. Ensimmäiset yhteiset asiakaspalvelupisteet avautuivat kolmessa maakunnassa.

Suomi on ollut useana vuonna kärkisijoilla digitalisaation kehityksen kansainvälisissä arvioinneissa ([EU:n komission digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksi DESI](#) ja YK:n sähköisen hallinnon vertailu). Vuonna 2023 Suomi nousi ensimmäiseksi Etlatiedon digitaalisuuden hyödyntämistä mittaavassa 22 maan [Digibarometri-vertailussa](#). Lisäksi Suomi oli EU:n kärkitasoa [EU:n Digitaalisen vuosikymmenen tila-raportissa](#), jossa arvioidaan maiden kehitystä digiosaamisessa, digitaalisessa infrastruktuurissa sekä liiketoiminnan ja julkisten palveluiden digitalisaatiossa.

Suomen digitalisaatiokehityksen suuntaamiseksi ja johtamiseksi on laadittu [Suomen digitaalinen kompassi](#), jonka valtioneuvosto antoi selontekona eduskunnalle vuoden 2022 lopulla (VNS 10/2022 vp) ja jonka eduskunta hyväksyi vuoden 2023 alussa. Yhteiskunnan uudistamisen ministerityöryhmä hyväksyi vuoden 2023 lopulla digikompassin toimeenpanosuunnitelman. Toimenpiteisiin kuuluvat esimerkiksi pääministeri Orpon hallitusohjelmaankin sisältyvät digitaalisen viranomaisviestinnän ensisijaisuuden edistäminen sekä elämäntapahtumalähtöisten digitaalisten palveluiden kehittäminen. Muita hallitusohjelman pohjalta valmisteltuja toimenpiteitä ovat muun muassa rajat ylittävän asioinnin mahdollistavan kansallisen digilompakon käyttöönotto sekä tiedon liikkuvuuden esteiden purkaminen.

Valtiovarainministeriö antoi eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta asetuksen (900/2023), jossa säädettiin, että Digi- ja väestötietovirasto tuottaa ja kehittää EU:n datanhallinta-asetukseen (EU 2022/868) liittyvää kansallista keskitettyä suojatun datan tietopistettä ([Suojattudata.fi](#)) ja että Tilastokeskus toimii asetuksen mukaisena suojatun datan uudelleenkäyttöä tukevana elimenä.

Digi- ja väestötietoviraston henkilöasiakaspalvelujen käsittelyajat on saatu liki kokonaan tavoitteiden mukaisiksi. Lisäksi viraston tuottamien Suomi.fi-palvelujen käyttö jatkaa voimakasta kasvuaan erityisesti viestien, valtuuksien ja verkkopalvelun osalta.

Kuvio 3. Suomi.fi-palveluiden tunnuslukuja

Suomi.fi-palvelujen tilanteesta ja kehityksestä vuonna 2022 tehdyn [valtionalouden tarkastusviraston tarkastuksen](#) suositusten toteuttamiseksi valtiovarainministeriö asetti kehittämisryhmän, joka ohjaa palvelujen vuoteen 2030 ulottuvan strategian laadintaa ja puoltaa valtiovarainministeriölle uuden ohjausmallin toimeenpanoa keväällä 2024.

Digi- ja väestötietovirastossa valmistui vuonna 2023 digituen toimintamalli, jossa tuetaan esimerkiksi yhteisellä koulutuksella digituen antajia. Mukana toiminnassa on ollut yli 500 organisaatiota. Lisäksi valtiovarainministeriön, Digi- ja väestötietoviraston ja Traficomin julkisen hallinnon digitaalisen turvallisuuden Haukka-hanke päättyi vuonna 2023. Hankkeessa on kehitetty digiturvaosaamista harjoitusten ja koulutusten avulla, vahvistettu digiturvaa koskevaa strategiatyötä ja digiriskien hallintaa, tuotettu digiturvan apuvälineitä ja toteutettu digiturvallisuuden kehittämissankkeita erityisesti kunnissa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto antoi Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorille huomautuksen Poliisihallituksen palveluraportointia ja laskutuksen ongelmia koskevan kantelun vuoksi ja kiinnitti Valtorin huomiota hyvän hallinnon vaatimuksiin. Valtiovarainministeriö toimitti tarkastusvirastolle selvityksen toimenpiteistään asiassa. Turvallisuusverkon tieto- ja viestintätekniisten palveluiden palvelusopimus on saatettu Valtorin ja Poliisihallituksen neuvotteluilla vastaamaan valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palveluiden järjestämisestä annetun lain edellyttämää tilaa. Valtori on Poliisihallituksen kanssa ryhtynyt asiassa myös muihin korjaaviin toimiin.

Verohallinnon sähköisten palveluiden käyttöaste on pysynyt korkeana, ja lisäksi verotusta varten tarvittavia tietoja saadaan automaatiolla yhä enemmän suoraan järjestelmiin. Esimerkkejä näistä ovat yhteydet Verohallinnon järjestelmien ja yritysten taloushallinto-ohjelmistojen välillä. Vuoden 2023 lopussa toiminnassa oli yli 70 rajapintaa ja niiden käyttö kaksinkertaistui vuoden aikana. Vuoden 2023 talousarviossa ja lisätalousarvioissa siirrettiin 40,3 miljoonaa euroa valtion tuottavuuden edistämisen määrärahasta ministeriöiden, virastojen ja laitosten keskeisten tietojärjestelmähankkeiden ja muiden tuottavuutta edistävien hankkeiden rahoittamiseen.

Toteutuminen: Hyvä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kertomusvuonna 2023 valtiovarainministeriö edisti hiilineutraaliin yhteiskuntaan siirtymistä oikeudenmukaisella tavalla vuoteen 2035 mennessä muun muassa verotukseen, talousarvioon ja sen määrärahoihin, rahoitukseen ja rahoitusmarkkinasääntelyyn, kansallisen ilmastopolitiikan ja EU:n ilmastopolitiikan suunnitteluun ja toimeenpanoon sekä julkisen hallinnon kehittämiseen ja ohjaukseen liittyvin toimin. Näiden lisäksi käynnistettiin suunnittelu edellisvuonna hyväksytyn valtiovarainministeriön ilmasto- ja luontostrategian toimeenpanemiseksi ministeriön toiminnassa.

Vuotuinen progressiivinen tuloveroasteikko tasaa tuloeroja ja alentaa pienituloisten osuutta väestössä.

Verotuksessa parafiinisen dieselin verotuen ja energaintensiivisten yritysten veronpalautuksen pienentämistä jatkettiin. Lisäksi korotettiin jäteveroa ja pienennettiin maltillisesti lämmitysbiokaasun verotukea. Kertomusvuonna tuli myös voimaan

täyssähköautojen ajoneuvoveron korotus, joka vastasi aiemmin voimaan tullutta täyssähköautojen autoveron poistoa. Ympäristöveromuutosten lisäksi ympäristövaikutuksia voidaan nähdä myös olevan ainakin vuonna 2023 voimaan tulleilla matkakuluvähennyksen määräaikaisen korotuksen jatkamisella, henkilökuljetusten ja sähköenergian arvonlisäveron määräaikaisella alentamisella ja määräaikaisen sähkövähennyksen käyttöönotolla.

Kansainvälinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastainen toimintaryhmä (FATF) korotti neljännessä [seurantaraportissaan](#) Suomen arvosanoja, koska Suomi on muuttanut lainsäädäntöään rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Toimintaryhmä päätti lopettaa Suomen tehostetun seurannan, koska Suomi on edistynyt estämissä.

Senaatti-konserni käynnisti valtiovarainministeriön ohjauksessa lokakuussa 2022 laajan [energiansäästöohjelman](#) valtion tiloissa yhdessä asiakkaiden ja palvelutoimittajien kanssa. Ohjelma päättyi vuoden 2023 lopussa. Toteutunut energiankulutuksen säästö oli noin 100 000 megawattituntia.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Vuotuisella lailla säädetään progressiivisesta tuloveroasteikosta. Progressiivinen tulovero tasaa sukupuolten välisiä tuloja verotuksen jälkeen siten, että naisten tulojen osuus miesten tuloista on verotuksen jälkeen keskimäärin 4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen verotusta.

Valtion virkaehtosopimuksessa sovittiin vuonna 2023 virastoerästä, joka on suunnattava siten, että palkkauksella edistetään valtionhallinnon ja sen toimintayksiköiden tuloksellisuutta, parannetaan kilpailukykyä osaavan henkilöstön saatavuudesta ja palveluksessa pysyttämiseksi sekä parannetaan naisten ja miesten välistä palkkatasa-arvoa.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Valtiovarainministeriön hallinnonalan virastot saavuttivat pääosan tulostavoitteistaan.

[Valtiovarainministeriön tilinpäätös 2023](#)

[Verohallinnon tilinpäätös 2023](#)

[Tullin tilinpäätös 2023](#)

[Valtiokonttorin tilinpäätös 2023](#)

[Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeiden tilinpäätös 2023](#)

[Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin tilinpäätös 2023](#)

[Tilastokeskuksen tilinpäätös 2023](#)

[Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATT:n tilinpäätös 2023](#)

[Digi- ja väestötietoviraston tilinpäätös 2023](#)

[Rahoitusvakausviraston tilinpäätös 2023](#)

[Aluehallintovirastojen tilinpäätös 2023](#)

[Ahvenanmaan valtionviraston tilinpäätös 2023](#)

7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

- Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus **8 027 milj. €**

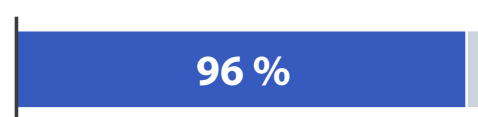

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 508 milj. €
- Siirtomenot 7 151 milj. €
- Sijoitusmenot 11 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

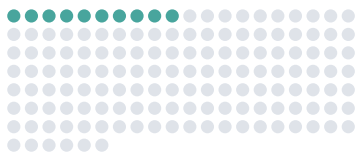
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

- Opetus- ja kulttuuriministeriössä **2 632 henkilötyövuotta**

Virastot 10 KPL

- Museovirasto
- Kansallisarkisto
- Taiteen edistämiskeskus
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI
- Suomen Akatemia
- Kotimaisten kielten keskus KOTUS
- Suomenlinnan hoitokunta
- Saavutettavuuskirjasto Celia
- Varastokirjasto
- Opetushallitus

Rahastot 0 KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 3 KPL

- CSC Tieteen tietotekniikan keskus Oy
- Hevosopisto Oy
- Oppiva Invest Oy

7.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Globaali ja eurooppalainen toimintaympäristö on voimakkaassa murroksessa. Turvallisuusympäristön muutos on tehnyt toimintaympäristöstä epävarman. Ilmastomuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden vähenemisen hillitseminen on vaativa maailmanlaajuinen haaste. Väestörakenteen muutokset ja syntyvyyden lasku, talouden, tieteen ja teknologian kehitys, eri väestöryhmien ja alueiden eriarvoistumisen kehitys sekä demokratian kehitys ja erilaistuvat arvot ja asenteet vaikuttavat merkittävästi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toimintaan.

Suomi on ollut kansainvälisesti tunnustettu sivistyksen menestystarina – osaamiseen, koulutukseen ja kulttuuriin panostamalla on luotu perusta taloudelliselle menestykselle ja henkiselle yhteenkuuluvuudelle. Myönteinen kehitys on hiipunut. Oppimistulokset ovat olleet laskussa vuosituhannen vaihteen jälkeen, ja tuoreet PISA-tulokset osoittavat, että heikko kehitys jatkuu edelleen. Suomen koulutustason nousu on pysähtynyt, ja erityisesti suhteessa menestyviin kansakuntiin Suomi on jäänyt jälkeen. Inhimillisen pääoman heikko kehitys muodostaa vakavan uhan taloudelliselle kasvulle ja yhteiskunnan kehitykselle. Luovien alojen kasvupotentiaalia ei ole hyödynnetty riittävästi. Tieteen ja teknologian keinot tulee hyödyntää vahvasti talouden uudistumiskyvyn, hyvinvoinnin ja kestävä kasvun mahdollistamiseksi. Erot suomalaisten hyvinvoinnissa ja terveydessä ovat huomattavan suuret ja fyysinen toimintakyky on huolestuttavalla tasolla kaikissa ikäryhmissä. Väestön vanheneminen, matala syntyvyys ja alueiden kehityksen eriytyminen vaikuttavat merkittävästi toimialan toimintaedellytyksiin ja kehitysnäkymiin. Kansainvälistyminen heijastuu koko toimialan toimintaan.

7.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Toimialan ydintoiminnoissa tavoitteiden saavuttaminen epäonnistuu

Osaamispohja rapautuu, koulutustaso laskee ja oppimistulokset laskevat edelleen. Tieteen taso voi laskea. Koulutusjärjestelmä ei välttämättä pysty vastaamaan työelämän tarpeisiin riittävästi. Lasten ja nuorten hyvinvointia ei saada vahvistettua. Fyysinen toimintakyky kaikissa ikäluokissa on vaarassa heikentyä. Riskien toteutuminen on todennäköistä ja toteutumisen vaikutukset ovat merkittäviä.

Hallitusohjelman mukaisesti hallituskaudella toteutetaan useita toimia osaamis- ja koulutustason vahvistamiseksi, lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä koko väestön fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi. Kehittämistyö on pitkäjänteistä.

Digitaalista toimintaympäristöä ei hallita kokonaisuutena

Digitalisaation sekä tietojärjestelmien ja -palveluiden kokonaisuuden hallinta jää riittämättömälle tasolle. Panostukset eivät välttämättä kohdennu oikein eivätkä ne tuota toivottuja tuloksia. Toiminta jää sektorikohtaiseksi. Hankkeissa voi olla päällekkäisyyttä. Tietomurrot ja palvelunestohyökkäykset voivat estää järjestelmien, tietovarantojen ja niihin perustuvien palvelujen hoitamisen. Riski on kohtalainen.

7.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 18. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

OKM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
29.01	Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot	289	308	328
29.10	Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus ja vapaa sivistystyö	840	968	810
29.20	Ammatillinen koulutus	1 227	1 333	1 352
29.40	Korkeakouluopetus ja tutkimus	3 359	3 402	3 525
29.70	Opintotuki	630	686	792
29.80	Taide ja kulttuuri	718	690	619
29.90	Liikuntatoimi	214	170	163
29.91	Nuorisotyö	82	88	82
29	OKM:n hallinnonala yhteensä	7 360	7 646	7 670

Opetus- ja kulttuuriministeriölle osoitetut määrärahat kasvoivat lisätalousarviot mukaan lukien yhteensä vuonna 2023 noin 306 miljoonalla eurolla verrattuna vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon.

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen ja vapaan sivistystyön määrärahataso väheni yhteensä 17,7 miljoonalla eurolla. Esi- ja perusopetuksen koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin kohdennettiin 15,2 miljoonaa euroa valtionavustuksina. Perusopetukseen valmistavaan opetukseen sekä turvapaikanhakijoiden ja tilapäisen suojelun piirissä olevien lasten varhaiskasvatukseen kohdennettiin yhteensä 100 miljoonaa euroa. Oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen vahvistamista perusopetuksessa ja toisella asteella jatkettiin jakamalla avustuksia 12 miljoonaa euroa.

Ammatillisen ja lukiokoulutuksen menojen määrärahat kasvoivat yhteensä 60,8 miljoonalla eurolla. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) vahvistamiseen lisättiin pysyvästi viisi miljoonaa euroa. Kertaluonteisesti kohdennettiin 6,3 miljoonaa euroa varhaiskasvatuksen opettajien lisäaloituspaikkoihin sekä 10 miljoonaa euroa itäisen Suomen korkeakoulujen opiskelupaikkojen lisäämiseen elinvoima-aloille ja T&K-toiminnan vahvistamiseen. Oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen toimeenpanoa jatkettiin ja siihen kohdistettiin aiempien päätösten mukaisesti 102 miljoonaa euroa. Ammatillisen koulutuksen rahoitus pohjaa vahvistettiin pysyvästi 50 miljoonalla eurolla. Hoiva-avustajakoulutuksen järjestämiseen osoitettiin 18,6 miljoonaa euroa ja ukrainalaisille pakolaisille järjestettävään koulutukseen 8,5 miljoonaa euroa. Lisäksi ankkuritoiminnan vahvistamiseen ja muuhun nuorten jengiytymistä ja rikollisuutta ennaltaehkäisevään toimintaan kohdistettiin 4,6 miljoonaa euroa.

Taiteen ja kulttuurin määrärahat vähenivät vuonna 2023 johtuen erityisesti koronatuokien myöntämisen päättymisestä. Esittävän taiteen ja museoiden sekä taiteen perusopetuksen valtionosuuksia maksettiin yhteensä 243,2 miljoonaa euroa. Taiteen ja kulttuurin toimialalle myönnettiin valtionavustuksia ja apurahoja yhteensä 173,6 miljoonaa euroa, josta Suomen kestävän kasvun ohjelman kulttuuri- ja luovien alojen uudistumisen rakennetuen osuus oli 8,8 miljoonaa euroa. Kansallisten taidelaitosten toimintaan osoitettiin valtionrahoitusta yhteensä 63,1 miljoonaa euroa.

Opintolainojen valtiontakauksesta aiheutuvat menot ja valtion takaajana maksettavaksi tulevien lainojen määrä (53 miljoonaa euroa) kasvoivat. Opintoraha- ja asumislisämenot olivat noin 494 miljoonaa euroa, sisältäen kasvua opintorahojen indeksikorotuksista (+ 10,6 miljoonaa euroa). Korkeakouluopiskelijoiden lähiopiskelun yleistettyä ateriatukimenot kasvoivat lähes 30 prosenttia ollen 32 miljoonaa euroa. Koulumatkatukimenot kasvoivat oppivelvollisuus uudistuksen koulumatkatukioikeuden toteutuessa täydessä laajuudessa sekä HSL:n siirryttyä koulumatkatuen laskuttajaksi (+18,9 miljoonaa euroa).

Talousarviorahoitus liikuntatoimeen pysyi edellisvuoden tasossa. Käytettävissä olevaan määrärahatasoon vaikuttivat pandemian haittojen ehkäisemisestä muodostunut siirtomäärärahakanta sekä vuoden 2022 lisätalousarvioissa myönnetty korona-avustukset (7,5 miljoonaa euroa) ja vuoden 2023 liikuntapaikkarakentamisen lisärahoitus (5 miljoonaa euroa). Nuorisotyön määrärahataso aleni. Etsivän nuorisotyön hallitusohjelmärahoituksen (4,5 miljoonaa euroa) poistumista kompensoitiin vuoden 2022 siirtomäärärahaosuudella. Vuoden 2023 lisämäärärahat 5,5 miljoonaa euroa kohdennettiin nuorisotyön vahvistamiseen nuorten väkivaltaisen käytöksen ja rikosten ehkäisemiseksi sekä oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön.

Rahapelitoiminnan tuoton alenemaa kompensoitiin talousarviossa yhteensä 25,2 miljoonalla eurolla.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Varhaiskasvatus, koulutus, tiede, taide ja kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö uudistavat yhteiskuntaa ja vahvistavat sen sivistysperustaa

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen **Oikeus oppia -ohjelma** vahvisti koulutuksellista tasa-arvoa sekä yhteiskunnallista ymmärrystä koulujen eriarvoistumiskehityksen ja yhteiskunnan laajemman segregatio- ja väestökehityksen yhteydestä. Ohjelman tuloksina muun muassa vakiinnutettiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin tasa-arvoraha sekä laadittiin työryhmän esitys perusopetuksen oppimisen tuen uudistamiseksi. Oikeus oppia -ohjelman rahoituksella on toteutettu monipuolista tutkimustoimintaa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen sektorilla, joka vahvistaa koulutuspoliittisen päätöksenteon edellytyksiä. Kertomusvuonna panostettiin myös saavutettavuuteen. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja alennettiin 33 prosentilla ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusta koskevaan lakiin lisättiin niin sanotuista turvattomista oloista tulevien lasten valtionavustus varhaiskasvatukseen. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin lisättiin psykologien ja kuraattoreiden vähimmäismitoitusta koskevat säännökset. Hallitusohjelman mukaisesti perustaitojen vahvistamiseksi käynnistettiin tunti- ja lisäyksen valmistelu peruskoulun ensimmäisille luokille

Lukiokoulutuksen rahoitusta, oppimisen tukea ja ylioppilastutkinnon kehittämistä sekä ammatillisen koulutuksen rahoitusta, toiminnan ohjausta ja oppimisen tukea koskevien uudistusten valmistelu käynnistettiin hallitusohjelman mukaisesti. Opetushallitus jakoi oppimisen tuen kehittämisohjelman puitteissa ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille 15 miljoonaa euroa oppimisen tukea vahvistaviin toimiin. Tavoitteena on toisen asteen tutkinnon suorittamiseen ulottuva oppimisen tuen järjestelmä, jonka avulla sujuvoitetaan nivelvaiheen

koulutusvalintoja, vähennetään koulutuksen keskeyttämistä, parannetaan opiskelijoiden edellytyksiä tutkinnon suorittamiseen ja vahvistetaan opiskelijoiden hyvinvointia.

Suomen T&K-intensiteetin (tutkimus- & kehittämistoiminnan menojen osuus bruttokansantuotteesta) kasvua on edistetty T&K-rahoituslain ja [parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraportin](#) esitysten toimeenpanolla. [Korkeakoulujen kestävä kasvun ohjelman](#) toimenpiteillä on pyritty kasvattamaan korkeakouluissa aloittavien ja kansainvälisten osaajien määrää sekä uudistamaan koulutusvastuujärjestelmää. Tavoitteita on edistetty myös osana korkeakoulujen tulevan sopimuskauden 2025–2028 valmistelua ja korkeakouluille toimitettua ohjeistusta. Kansainvälisten opiskelijoiden maahantuloa ja Suomeen jäämistä on edistetty jatkamalla [Talent Boost -ohjelman](#) toimeenpanoa vuosille 2023–2027 sekä valmistelemalla pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisia toimia EU/ETA-alueen ulkopuolisten korkeakouluopiskelijoiden lukuvuosimaksukäytänteisiin ja Suomeen jäämisen kannusteisiin liittyen.

Kulttuuriperinnön helppo saavutettavuus tukee yhteiskunnallista resilienssiä ja kriisinkestävyyttä. Kotimainen hakupalvelu Finna.fi kokoaa yhteen 453 museon, kirjaston, arkiston ja tutkimuslaitoksen aineistot. Finna.fi:tä käytettiin yli 4,8 miljoonaa kertaa. Kirjoja, kuvia ja taidetta katsottiin yli 12,5 miljoonaa ja elokuvia yli 3,2 miljoonaa kertaa. Oppimateriaalien ja aineistopakettien käyttö nousivat edellisvuoteen nähden noin 40 prosenttia.

Urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten toimintaa tuettiin neljällä miljoonalla eurolla. Harjoittelu- ja valmennusapurahoja myönnettiin 244 kesä- ja talvilajin urheilijalle 2,3 miljoonaa euroa. Urheilijaeläkkeiden enimmäismäärää koskevia ehtoja muutettiin siten, että vuodesta 2024 alkaen urheilijaeläke voidaan myöntää kaikille hakuehdot täyttävillä hakijoilla. Liikunta- ja urheilutapahtumakaupunkien yhteistyöverkoston toiminta vakiinnutettiin kertomusvuonna. Yhteistyön avulla kasvatetaan liikunta- ja urheilumatkailun kysyntää Suomeen. Poikkihallinnollisen, lakisääteisen valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) 2020–2023 [arvioinnin](#) mukaan pääosa ohjelman toimenpiteistä toteutui. Ohjelman kautta on toteutettu nuorisotakuuta, vahvistettu koulutusta sekä edistetty osallisuutta, itsenäistä asumista ja taloudenhallintaa. Sen sijaan mielenterveysstrategiaan ja sosiaaliturvauudistukseen liittyvät toimenpiteet ovat vielä kesken. Koronapandemia viivästytti joidenkin ohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden toimeenpanoa. Toisaalta lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen vuosina 2020–2022 osoitettu lisätalousarviorahoitus osaltaan edisti elpymistä pandemian kielteisistä vaikutuksista.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 2: Yhteiskunnallinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus, luottamus, avoimuus ja vakaus lisääntyvät

Yhteiskunnallista tasa-arvoa edistävää tarveperusteista rahoitusta jatkettiin myöntämällä 162 varhaiskasvatuksen järjestäjälle noin 18 miljoonaa euroa ja 204 esi- ja perusopetuksen järjestäjälle noin 46 miljoonaa euroa. Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti tasa-arvoraha vakiinnutettiin. Osana Oikeus oppia -ohjelmaa toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön, ympäristöministeriön ja kaupunkien yhteistä koulusegregaation ennaltaehkäisemisen hanketta, jossa etsitään uudenlaisia tapoja vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja ehkäistä asuinalueiden eriytymistä. [Koulusegregaatiohankkeen väliarvioinnin](#) tulosten perusteella tärkeimmät osa-alueet koulusegregaation ennaltaehkäisemiseen ja vähentämiseen tähtäävässä työssä ovat jaettu ymmärrys siitä, mitä segregatiolla tarkoitetaan, sekä poikkihallinnollinen lähestymistapa aihepiiriin. Oppivelvollisuuden laajentamisen maksuttomuuden uudistus on [selvityksen](#) mukaan onnistunut erityisesti opiskelijoiden ja pääsääntöisesti myös henkilöstön näkökulmasta. Kustannustehokkuudessa havaittiin kuitenkin vielä kehittämisen tarvetta, vaikka tilanne onkin parantunut uudistuksen alkuvaiheesta.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi [Ammatillisen koulutuksen tila -raportissaan](#), että yksilöllinen suunnittelu ja henkilökohtaistaminen ovat vakiintuneet hyvin ammatilliseen koulutukseen, mutta opiskelijoiden mahdollisuudet tehdä opintojen sisältöihin, oppimisympäristöihin tai aikataulutukseen liittyviä yksilöllisiä valintoja toteutuvat vielä heikosti. Selvityksen mukaan koulutuksen järjestäjien vaihtelevat näyttöjen toteuttamis- ja arviointikäytännöt ovat haaste opiskelijoiden yhdenvertaisuuden toteutumiselle. Lukiokoulutukseen viime vuosina tehdyt peräkkäiset laajamittaiset uudistukset ovat Karvin [arviointiraportin](#) mukaan työllistäneet lukiokoulutuksen toimijoita liikaa ja voineet johtaa uudistusten vaillinaiseen toteutumiseen. Lukiokoulutusta on kehitetty ja toteutettu myös erilaisilla hanke- rahoituksilla, jotka ovat vieneet opettajien työaikaa. Arvioinnin tulokset osoittavat, että laajat kokonaisuudistukset edellyttäisivät valtakunnan tasolla nykyistä parempaa suunnittelua ja ajallista koordinaatiota.

[Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelmaan](#) perustuvien korkeakoulujen saavutettavuussuunnitelmien seuranta kehitettiin siten, että tavoitteiden toteutumista seurataan jatkossa osana korkeakoulujen ja ministeriön välistä ohjausprosessia.

[Kulttuurin TEAviisari-tutkimuksen](#) mukaan kulttuuriin osallistumisen yhdenvertaisuuskehitys on ollut myönteistä. Yhä useammissa kunnissa ja hyvinvointialueilla on nimetty kulttuurihyvinvoinnin vastuhenkilöt ja osallisuus kulttuuriin on kirjattu talousarvioihin ja toimintasuunnitelmiin (noin 80 prosentissa kunnista).

Kunnista 94 prosenttia raportoi pysyvistä käytännöistä, joilla mahdollistetaan asukkaiden kulttuuriin osallistumista ja omaehtoista kulttuuri- ja kulttuuriperintötoimintaa. Lisäksi kunnat huomioivat kulttuuripalvelujen järjestämisessä yhä paremmin eri väestöryhmät.

Kulttuuriin osallistumisen vaikutus parempana koettuun terveyteen tulee näkyviin [Terve Suomi -tutkimuksessa](#). Alueelliset erot kulttuurin käytössä ja saatavuudessa kuten hyvinvoinnissakin ovat edelleen suuria. Valtaosa (83 prosenttia) 20-vuotta täyttäneistä aikuisista käyttää kulttuuripalveluita vähintään muutaman kerran vuodessa. Eläkkeelle jäädessä kulttuuriaktiivisuus kuitenkin laskee sukupuolesta ja koulutustasosta riippumatta. Ikäihmisten kulttuuri-osallisuuden lisäämiseksi Taiteen edistämiskeskuksessa toteutettiin Kulttuurihyvinvointia ikäihmisille -hankekokonaisuus (IKO). Teetetyn [selvityksen](#) mukaan toiminta vaikutti rakenteisiin ja taiteilijan työn kehittämiseen. Kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutuksien toimeenpanemisen tueksi koostettiin tietopohja ja laadittiin [ehdotukset politiikkalinjauksiksi](#).

Valtakunnallisille ja alueellisille liikuntaa edistäville järjestöille myönnettiin yleisavustuksia 40 miljoonaa euroa. Avustusten harkinnassa 15 prosentin osuus määräytyy järjestöjen vastuullisuustoimien arvioinnista. Seuratoiminnan kehittämistuen avulla on lisätty lasten ja nuorten osallistumisen ja matalan kynnyksen harrastamisen mahdollisuuksia liikunta- ja urheiluseuroilla. Liikunta- ja urheiluseurojen kesätoimintaan kohdennetulla 2,4 miljoonan euron avustuksella työllistettiin yli 1100 seuran kesätoimintaan lähes 3300 nuorta, mikä edisti seurojen elinvoimaa ja yksittäisten nuorten hyvinvointia.

Nuorisolain (1285/2016) 1.1.2023 voimaan tulleen muutoksen ja 6.4.2023 voimaan tulleen valtioneuvoston nuorisotyötä ja politiikkaa koskevan asetuksen muutoksen myötä nuorisolan järjestöjen valtionapukelpoisuuden ja valtionavustamisen kriteereihin nostettiin aiempaa näkyvämmiin esiin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) julkaisi Harrastamisen Suomen mallia koskevan [arviointinsa](#) huhtikuussa 2023. Arvioinnin mukaan koulupäivän yhteydessä toteutettavalle matalan kynnyksen harrastustoiminnalle olisi enemmän kysyntää kuin mitä tällä hetkellä voidaan tarjota. Koulut ovat avainasemassa kouluarkea tukevan ja levottomuutta ehkäisevän mallin onnistuneessa toteutuksessa.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Näyttötoiminnan laatu ja näytöissä osoitettu osaaminen
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävä kulttuuritoiminta kunnissa 2023

Vaikuttavuustavoite 3: Koko väestön koulutus- ja osaamistaso nousee edistään talouden uudistumista, työllisyyttä ja hyvinvointia

Tilastokeskuksen [tietojen](#) mukaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneista noin 70 prosenttia on työllisinä tai työllisinä opiskelijoina vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen ja työttöminä on noin 15 prosenttia. Luvut ovat viimeisen viiden tilastointivuoden (2018–2022) aikana pysyneet lähes samoina. Vuonna 2023 tilanteessa ei arvioida tapahtuneen merkittävää muutosta. Suoritetujen perustutkintojen määrä on opetushallinnon [tilastojen](#) mukaan pudonnut 20 prosenttia viiden vuoden takaisesta tasosta, joskin vuonna 2023 tutkintojen määrä kääntyi selvään kasvuun. Pääosa kasvusta aiheutuu sosiaali- ja terveysalan perustutkintojen määrän kasvusta. Lähihoitajakoulutuksen lisäämiseen vuodesta 2020 lähtien ja hoiva-avustajien lisäämiseen vuosien 2022 ja 2023 aikana kohdennetut lisärahoitukset alkavat nyt näkyä tutkintojen määrässä. Opetushallinnon tilastopalvelun [seurantatiedon](#) mukaan hoiva-avustajan pätevyyden saavuttaneiden määrät ovat lisääntyneet merkittävästi. Ministeriön arvion mukaan tältä osin asetettu tavoite tullaan saavuttamaan etuajassa. Opetushallituksen helmikuussa 2024 julkaistun [raportin](#) mukaan yksittäisiä koulutuksia lukuun ottamatta ammatillinen koulutus ei ole kyennyt tuottamaan riittävästi uutta työvoimaa työmarkkinoille ja osaavan työvoiman saatavuusongelmat ovatkin kärjistyneet monilla aloilla.

Korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämiseksi myönnettiin kuuden miljoonan euron erillisrahoitus 257 aloituspaikan lisäämiseksi itäisen Suomen korkeakouluissa osana pääministeri Marinin hallituksen Itä-Suomi-ohjelmaa. Lisäksi korkeakoulut ovat nostaneet aloituspaikkojen määrää omalla perusrahoituksellaan. Korkeakoulujen sopimuskauden 2025–2028 ohjeistuksessa tutkintotavoitteiden lähtökohdaksi otettiin korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuuden nousu vähintään 50 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä. Korkeakouluille myönnettiin uusia koulutusvas-tuita, joilla vastataan moniin yhteiskunnallisiin tarpeisiin ja vahvistetaan nuorten koulutusmahdollisuuksia. [Korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategian](#) tavoitteita edistetään korkeakoulujen tulevan sopimuskauden valmistelussa. Pienten osaamiskokonaisuuksien valmistelu on edennyt ministeriön asettamassa työryhmässä kohti kokeiluja yhdessä elinkeinoelämän kanssa.

Korkeakoulutuksen digitaalisia palveluita ja digipedagogista osaamista kehitetään osana korkeakoulujen [Digivisio 2030](#) -hanketta. Tavoitteena on avata oppimisen kansalliset tietovarannot yksilön ja yhteiskunnan käyttöön. Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa korkeakoulujen strategiaperusteisesta ohjelmarahoituksesta digivision toimeenpanoon 4,4 miljoonaa euroa vuodessa sopimuskaudella 2021–2024. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineellä (RRP) tuetaan lisäksi korkeakoulutuksen digitalisaation ja joustavan oppimisen vahvistamisohjelmaa 10 miljoonalla eurolla vuosina 2021–2024.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama valtakunnallinen Opettajankoulutusfoorumi on edistänyt Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman toimeenpanoa. Kehittämisohjelman tavoitteena on vastata opettajankoulutuksen uusiin tarpeisiin 2020-luvun toimintaympäristössä huomioiden muun muassa kestävään kehitykseen, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä haasteita. Luonnontieteitä, matematiikkaa ja tekniikan aloja koskevaa [LUMA\(TE\)-strategiaa](#) täydentävä toimenpidesuunnitelma julkaistiin. Suunnitelma koostuu 31 konkreettisesta toimenpidesuosituksesta, jotka vahvistavat luonnontieteiden, matematiikan, tekniikan ja teknologioiden osaamista. LUMA(TE)-osaamisen kehittämisen kautta edistetään hyvinvointia sekä sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävää kasvua.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti Suomen Akatemian toteuttamana tohtori-pilottihaun 1000 väitöskirjatutkijan 3–4-vuotiseen jatko-opiskeluun uudentyyppisissä tohtoriohjelmissa. Päätoimisen opiskelun toimeentuloedellytyksiä ja opiskelijan ostovoimaa on parannettu korottamalla opintotuessa käytettäviä opiskelijan omia tulorajoja 1.1.2023 pysyvästi 50 prosentilla vuoden 2021 tasoon verrattuna sekä korottamalla 1.1.2023 korkeakouluopiskelijoiden ateriatukea ja opintorahan huoltajakorotusta sekä tekemällä opintorahoihin indeksikorotukset 1.8.2023.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 4: Tieteen taso ja vaikuttavuus paranevat ja tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan edellytykset vahvistuvat

Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen arvioidaan olevan 2,9 prosenttia bruttokansantuotteesta vuonna 2023. Vuoden 2023 alussa astui voimaan valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) rahoituslaki (1092/2022), jossa säädetään merkittävistä T&K-toiminnan lisäpanoksista. Tavoitteena on T&K-toiminnan neljän prosentin bruttokansantuoteosuus vuoteen 2030 mennessä valtionrahoituksen osuuden ollessa 1,2 prosenttia. Parlamentaarisen TKI-työryhmän puitteissa

valmisteltiin T&K-rahoituslain mukaista pitkäjänteisen T&K-rahoituksen suunnitelmaa. Hallitusohjelman mukainen valtion T&K-rahoituksen käytön pitkän aikavälin suunnitelmaa valmisteleva [työryhmä](#) asetettiin lokakuussa.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 5: Taidetta ja kulttuuria tehdään, tuotetaan ja hyödynnetään monipuolisesti sekä huolehditaan monimuotoisesta kulttuuriperinnöstä

Koronapandemian vaikutukset taide- ja kulttuurialan työllisyyteen näkyivät vuoden 2023 luvuissa. [Tilastot](#) osoittavat, että kulttuuri- ja taidealan ammattien työttömiä työnhakijoita oli edelleen enemmän kuin ennen pandemiaa. Kulttuuripoliittinen selontekotyö käynnistettiin vuoden 2023 lopussa vastaamaan kulttuuri- ja luovien alojen haasteisiin. Museoala on elpynyt korona-ajoista. Toimintavuosi oli kaikkien aikojen museokäyntiennätysvuosi (8,7 miljoonaa kävijää), joka on melkein kaksi miljoonaa museokäyntiä enemmän kuin edellisenä vuotena. Uudistuneesta museoalaista ja museopoliittisesta ohjelmasta teetettiin [arviointi](#). Arvioinnissa havaittiin, että sekä laki että ohjelma ovat osaltaan selkeyttäneet valtakunnallisten ja alueellisten vastuumuseoiden strategista tehtävää ja korostaneet toiminnan vaikuttavuuden merkitystä.

Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta (263/2023) sisälsi EU:n tekijänoikeusdirektiivin (DSM) ja verkkolähetysdirektiivin edellyttämät säännökset. Myös tekijänoikeuslakia uudistettiin (1216/2023). Lainauskorvauksen lisäksi valtion talousarviosta maksetaan tekijöille korvausta e-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytöstä. Korvausta maksetaan myös e-äänikirjojen lukijoille.

Valtioneuvosto antoi periaatepäätöksen [kulttuuriperintöstrategiasta 2023–2030](#). Strategiassa on ensimmäistä kertaa Suomessa tarkasteltu kulttuuriperintöä kokonaisvaltaisesti. Toimeenpanosuunnitelmatyössä hyödynnetään laajentunutta ymmärrystä kulttuuriperinnöstä ja sen vaikutuksista ihmisten elämään, hyvinvointiin ja kotoutumiseen.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 6: Aktiivinen kansalaisuus ja liikkuva elämäntapa vahvistuvat

Liikkuvat-kokonaisuuden toteuttamista jatkettiin liikunnallisen elämäntavan ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi eri ikä- ja väestöryhmissä. [Liikuntapolitiikan koordinaatioelin \(LIPOKO\) 2020–2023](#) asetti työlleen tavoitteiksi kestävien ja esteettömien liikkumismahdollisuuksien parantamisen, liikunnallisen elämäntavan edistämistoimien lisäämisen sekä eriarvoisuuden vähentämisen. Koordinaatioelimen tehtävänä oli myös edistää organisaatioiden toimintakulttuureiden liikunnallistamista sekä käyttää liikkumista keinona vahvistaa yhteiskunnan hyvinvointia ja kansantaloutta. Tavoitteiden saavuttamiseksi laadittiin yhteensä 126 toimenpidettä, joista toimikauden aikana vietiin läpi 77 ja aloitettiin 34, joista osa on vielä kesken tai on luonteeltaan jatkuvia.

Liikuntapaikkarakentamista tuettiin yhteensä 35 miljoonalla eurolla. Harrastamisen Suomen malli on toteutettu ja se on myös kirjattu nuorisolakiin. Mallissa on jo mukana noin 90 prosenttia Suomen kunnista. Seuratoiminnan kehittämistukea jaettiin paikallisille liikunta- ja urheiluseuroille lasten ja nuorten organisoidun liikunnan kehittämiseksi yhteensä 350 hankkeelle. Avustuksella pystytään lisäämään liikunnallista kokonaisuusaktiivisuutta edistämällä ja toteuttamalla tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia liikunnan harrastusmahdollisuuksia lapsille ja nuorille, erityisesti matalan kynnyksen toiminnan kautta. Hankkeissa yhtenä keskeisenä tavoitteena ehkäistään liikuntaharrastuneisuuden vähenemistä, mikä osaltaan edistää liikunnallisen elämäntavan omaksumista.

Nuorten aktiivisuutta ja osallisuutta edistettiin valtionavustustoiminnassa sekä nuorisoalan osaamiskeskustoiminnassa. Toimenpiteinä olivat muun muassa sessikoulutukset viranhaltijoille sekä laatukriteeristön ja digitaalisten järjestelmien kehittäminen. Rahapelitoiminnan tuottojen aleneman kompensointipäätös turvasi nuorisotoimialan perus- ja kehittämistoiminnan, mukaan lukien kuntien nuorisotoimen valtionosuudet sekä strategisesti merkittävän osaamiskeskustoiminnan.

Aktiivisista toimenpiteistä huolimatta väestön liian vähäinen liikkuminen on yksi merkittävimmistä suomalaisen yhteiskunnan haasteista. Lapsista vain noin kolmannes ja aikuisista 40 prosenttia liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Yli 70-vuotiaista vain joka kolmas ja yli 80-vuotiaista joka viides täyttää terveysliikuntasuosituksen. Lähes kaksi kolmesta kaikista 7–15-vuotiaista arvioi liikkumisensa lisääntyneen edellisen vuoden aikana, mutta vain noin kolmasosa raportoi saavuttavansa liikkumissuosituksen, mikä on pienempi osuus kuin aiemmin.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi (LIVA)
- Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa – LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022

Toteutuminen: Tyydyttävä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Sivistyshallinnolla on keskeinen merkitys kestävän kehityksen edistäjänä. Esimerkiksi [Opettajankoulutusfoorumin](#) tuottamalla kehittämisohjelmalla vastataan osaamistarpeisiin huomioiden myös kestävään kehitykseen, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä haasteita. [LUMATE-toimenpidesuunnitelma](#) julkaistiin tukemaan luonnontieteiden, matematiikan, tekniikan ja teknologioiden osaamisen vahvistamista, ja sen kautta sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kasvua. Kulttuurin [TEAvisarin](#) vuoden 2023 tulokset osoittivat, että kulttuurin yhdenvertaisuuskehitys on ollut myönteistä. Kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutusten toimeenpanemisen tueksi koostettiin [tietopohja ja laadittiin ehdotukset politiikkalinjauksiksi](#). Hallinnonalan virastojen tulostavoitteisiin ja ministeriön tulossuunnitelmaan 2024–2027 kirjattiin tavoitteeksi tukea kulttuurista muutosta kestävyysmurroksen saavuttamiseksi. Valtionavustustoiminnan kehittämistyön osana veloitettiin huomioimaan vastuullisuus avustusehdoissa kokonaisvaltaisesti. Asemaltaan vahvistettu uusi sisäinen kestävän kehityksen yhteistyöryhmä asetettiin tukemaan ja varmistamaan ministeriön kokonaisvaltaista kestävän kehityksen työtä. Osana pääministeri Orpon hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamista edistetään sivistyksen, talouden ja hyvinvoinnin keskinäistä vuorovaikutusta. Aloitettun Suomi liikkeelle -ohjelman tavoitteet vahvistavat ministeriön tekemää työtä hyvinvoinnin, osallisuuden ja merkityksellisen elämän edistämiseksi.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö uudisti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmansa vuosille 2024–2027. Suunnitelma sisältää ministeriön tavoitteet ja toimenpiteet sukupuolinäkökulman huomioimisessa ministeriön kaikissa keskeisissä toimenpiteissä sekä kohdennetusti eri väestöryhmiin liittyvissä toimenpiteissä. Edellisen hallitusohjelman mukaisesti yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laatimisvelvoite on laajennettu varhaiskasvatukseen. Opetushallitus on tukenut veloitteen toimeenpanoa varhaiskasvatuksen osalta laajalla opasmateriaalilla. Selvitys

tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista vapaan sivistystyön oppilaitoksissa julkaistiin. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tarveperusteinen niin sanottu tasa-arvoraha vakiinnutettiin pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti.

Edellisen hallitusohjelman mukaisia Ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelmaa sekä Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelmaa toteutettiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi kansallisen LUMA(TE)-strategian toimenpidesuunnitelman, jonka toimenpiteissä huomioidaan myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmia. Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä haasteita on huomioitu myös Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman toimeenpanossa.

Taiteen ja kulttuurin yhteisöille suunnatussa yleisavustushaun yhteydessä kartoitettiin tuettavien yhteisöjen toiminnan vastuullisuutta (mukaan lukien sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä kulttuurisen moninaisuuden edistäminen). Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on huomioitu myös esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän toimeenpanossa sekä koululaisten harrastustoiminnan laajentamisessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimeenpani edellisen hallituksen tavoitetta vahvistaa liikunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä sekä pääministeri Orpon hallituksen tavoitetta huolehtia tasa-arvoisesta mahdollisuudesta liikunnan harrastamiseen ja tasa-arvon toteutumisesta liikunnan tukemisessa valtionavustamisen avulla. Yleisavustusta saavilta liikuntaa edistävilta järjestöiltä on edellytetty edelleen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia ja hanketukea on jatkettu liikunnan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäville hankkeille. Opetus- ja kulttuuriministeriö osallistuu Euroopan neuvoston ja EU:n yhteiseen urheilun tasa-arvohankkeeseen All in Plus vuosina 2023–2024. Valtioneuvoston nuorisotyötä ja politiikkaa koskevan aseuksen muutoksen myötä avustuksen arvioinnissa korostetaan sitä, miten järjestö toteuttaa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan ja lisäksi myös yhteiskunnassa.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Opetushallitus on osaltaan edistänyt osaamisen ja sivistyksen vahvistumista, koulutuksellisen tasa-arvon ja kestävän hyvinvoinnin lisääntymistä sekä tulevaisuuden työelämässä ja globaalissa ympäristössä tarvittavien taitojen vahvistumista. Lisäksi virasto on käynnistänyt yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa koko koulutuspolun uudistamiseen ja vahvistamiseen tähtääviä toimia pääministeri Orpon hallitusohjelman pohjalta.

Vuonna 2023 Opetushallitus teki koulujen toimintakulttuuriin, kouluun kiinnittymiseen ja koulupoissaoloihin puuttumiseen liittyvät päivitykset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Lisäksi Opetushallitus on edistänyt lukutaitoa osana Lukutaito-ohjelmaa sekä toteuttanut toisen kotimaisen kielen kehittämisohjelmaa. Opetushallitus ja opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistivät maahanmuuttotustaisten oppilaiden oppimis- ja koulunkäyntivalmiuksia tukevan KIEPPI-toimenpideohjelman. Virasto on toimissaan edistänyt myös muun muassa demokraattista osallisuutta ja ihmisoikeuskasvatusta sekä oppijoiden ja oppimisyhteisöjen turvallisuutta ja hyvinvointia, sekä jakanut varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön avustuksia. Lisäksi Opetushallitus on tukenut laaja-alaisesti kansainvälisten hankkeiden toteuttamista ja liikkuvuutta.

Työelämän uudistuviin osaamistarpeisiin ja yksilöiden jatkuvan oppimisen tarpeisiin vastattiin muun muassa uudistamalla ammatillisten tutkintojen perusteita yhteistyössä työelämän kanssa. Opetushallitus on tukenut Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimintaa ja jatkuvan oppimisen uudistuksen etenemistä sekä osallistunut jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden kehittämiseen. Lisäksi Opetushallitus käynnisti oppimisen tuen kehittämisohjelman.

Opetushallitus on myös toteuttanut edellisen hallitusohjelman mukaisia varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelmaa sekä lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelmaa. Lisäksi virasto on toteuttanut oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämisohjelman yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Kansallisarkiston keskeiset tulostavoitteet (arkistoaineistojen ja digitoidun aineiston kokonaismäärä ja verkkopalveluiden käyttäjämäärä) kasvoivat. Kotimaisten kielten keskus on kasvattanut verkkopalveluidensa kävijämäärää. Suomen Akatemia on toteuttanut tutkimusrahoitushaut suunnitellusti ja käynnistänyt Proof of Concept-rahoituksen pilotoinnin. Varastokirjasto on saavuttanut sähköisen palvelun tavoitteet käynnissäolevasta uudisrakennushankkeesta huolimatta.

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti toimi mediakasvatuksen edistäjänä ja asiantuntijana sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Kansalaisten pääsyä digitaalisessa muodossa olevaan audiovisuaaliseen kulttuuriperintöön vahvistettiin. Saavutettavuuskirjasto Celia edisti yhdenvertaisuutta tukemalla lukemisesteisten ihmisten lukemista ja oppimista. Vuosittaiset kirjahankinnat, oppimateriaalitoimitukset, asiakkaiden ohjaaminen verkkolainaan ja yhteistyön kehittäminen palvelukumppanien kanssa etenivät suunnitellusti. Sen sijaan lasten ja nuorten kirjastopalvelun käyttöaktiivisuudessa jäätin tavoitteista.

Museovirasto edisti valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden luettelointia. Virasto kokosi myös Haagin sopimuksen mukaisen kulttuuriomaisuusluettelon sovellettavaksi siviili- ja sotilasviranomaisten poikkeusoloja koskevassa varautumissuunnittelussa sekä normaaliolojen riskienhallinnassa. Suomen kansallismuseon uudisrakennus- ja peruskorjaushankkeisiin liittyvä rakentaminen käynnistyi. Museoviraston toimitilojen vähentämiseen ja kokoelmien keskittämiseen liittyvät hankkeet etenivät suunnitellusti.

Vuoden 2023 alusta tuli voimaan laki valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille. Lain perusteella myönnetään rahoitus Kansallisgallerialle, Suomen kansallisoopperalle ja -baletille sekä Suomen Kansallisteatterille. Kertomusvuonna Kansallisgalleriassa vieraili yhteensä lähes 930 000 kävijää, joka ylitti budjettitavoitteen 11 prosentilla. Suomen Kansallisteatteri jäi 140 000 maksavan kävijän tavoitteesta 9 000 kävijällä. Suomen kansallisoopperassa ja -baletissa saavutettiin maksaneiden kävijöiden tavoite 200 000 kävijää.

Suomenlinnan hoitokunnan toiminnassa painottuivat kulttuuriperintökohteen turvallisuuden ja energiatehokkuuden parantaminen sekä Varuskuntakorttelin mittavan peruskorjauksen toteuttamisen eteneminen suunnitellusti. Suomenlinnassa kävi noin 900 000 matkailijaa, mikä osoittaa kohteen vetovoiman palautuneen lähes koronapandemiaa edeltävälle tasolle. Taiteen edistämiskeskus vahvisti taiteilijoiden toimeentulo- ja työskentelyedellytyksiä sekä kansalaisten yhdenvertaisia kulttuuriin osallistumisen mahdollisuuksia erityisesti asiantuntijapalveluiden ja ohjelmatyön avulla.

Opintotuen muutoksenhakulautakunnan valitusten käsittelyaika oli keskimäärin 7,9 kuukautta vuonna 2023.

[Sivistyshallinto 2030](#) -muutosohjelmaan liittyvät päätökset uudesta virastorakenteesta tehtiin tulosohtajavien virastojen osalta hallitusohjelman linjausten pohjalta. Uudistus toteutetaan ministeriön ja virastojen yhteistyönä vuosina 2023–2026.

[Opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätös 2023](#)

[Opetushallituksen tilinpäätös 2023](#)

[Kansallisarkiston tilinpäätös 2023](#)

[Suomen Akatemian tilinpäätös 2023](#)

[Museoviraston tilinpäätös 2023](#)

[Kotimaisten kielten keskuksen tilinpäätös 2023](#)

[Saavutettavuuskirjasto Celian toimintakertomus 2023](#)

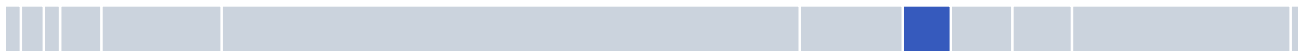
[Varastokirjaston toimintakertomus 2023](#)

8 Maa- ja metsätalousministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

• Maa- ja metsätalousministeriön osuus **3 746 milj. €**

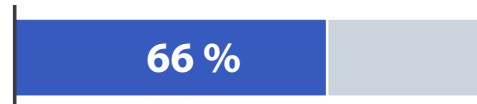

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 356 milj. €
- Siirtomenot 2 129 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

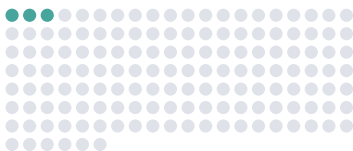
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

• Maa- ja metsätalousministeriössä **4 400 henkilötyövuotta**

Virastot **3** KPL

- Luonnonvarakeskus
- Maanmittauslaitos
- Ruokavirasto

Rahastot **2** KPL

- Maatilatalouden kehittämisrahasto Makera
- Maatalouden interventiorahasto Mira

Liikelaitokset **1** KPL

- Metsähallitus

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Biotalous osuus kansantaloudesta

Tuotos 17 %

Investoinnit 10 %

Työlliset 11 %

Lähde: Luonnonvarakeskus

Maatalouden yrittäjätulo/FWU (euroa/vuosi)

2021 toteuma

28 800

2022 toteuma

47 700

2023 ennuste

33 100

Lähde: Luonnonvarakeskus

8.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Kertomusvuonna tuli voimaan uutta toimintaympäristöön vaikuttavaa EU-lainsäädäntöä. EU:n metsäkatoasetuksella pyritään minimoimaan EU:n osuus maailmanlaajuiseen metsäkatoon ja metsien tilan heikentymiseen sekä vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä ja biologisen monimuotoisuuden heikkenemistä. Uudistettu LULUCF-asetus (Land Use, Land Use Change and Forestry) kiristää maankäyttösektorin hiilinielutavoitetta vuodelle 2030. Suomessa tavoitteeseen pyritään [maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman](#) (MISU) toimenpiteillä, jotka tähtäävät vähintään kolmen miljoonan hiilidioksidiekvivalenttitonnin suuruiseen ilmasto-vaikutukseen vuonna 2035.

Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan jatkuessa epävarmuus ja hintavaihtelut jatkuivat maataloustuotteiden markkinoilla edelleen, mutta markkinamuutokset eivät olleet niin rajuja ja odottamattomia kuin edellisvuonna. Maatalouden tuottajahinnat alenivat erityisesti kasvinviljelyssä. Hyvin kuiva ja kuuma kasvukausi johti pieneen kokonaissatoon kasvinviljelyssä. Maatalouden tuotantokustannukset alenivat, mutta myyntituotteiden ja tuotantopanosten välisiä hintasuhteita se ei ratkaisevasti parantanut. Lisäksi korot nousivat merkittävästi. Näiden syiden vuoksi kannattavuus jäi maataloudessa edellisvuotta heikommaksi koko maan tasolla. Samalla oli nähtävissä se, että kannattavuusvaihtelu eri tilojen ja eri tuotantosuuntien välillä on kasvanut yhä suuremmaksi. Toimintaympäristön muutoksista huolimatta elintarvikeomavaraisuus säilyi hyvällä tasolla.

Venäläisen puun tuontikielto lisäsi kotimaisen puun kysyntää, mutta toisaalta metsäteollisuustuotteiden heikko kysyntä ja tuotantomäärien supistumiset vähensivät raakapuun hakkuumääriä. Itärajan sulkeminen vaikutti itäisen Suomen kehitykseen negatiivisesti, esimerkiksi vienti- ja matkailutulot ovat vähentyneet merkittävästi. Kolmansista maista Suomen kautta Venäjälle kuljetettavien eläinperäisten tuotteiden kauttakuljetusliikenne loppui.

Suomeen levisi kesällä erityisesti luonnonvaraisissa naurulokeissa esiintyvää lintuinfluenssaa. Tauti aiheutti niissä joukkokuolemia ja levisi naurulokeista myös turkistarhoihin Pohjanmaan alueella. Lintuinfluenssatartunnan siirtyminen nisäkkäistä toiseen voi johtaa uusiin virusmuunnoksiin, jotka lisäävät viruksen kykyä tarttua ihmisiin.

8.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Huoltovarmuutta, vastuullisuutta ja kilpailukykyä uhkaavat riskit

Kannattavuusongelmat, viljelijöiden jaksaminen, sukupolvenvaihdosten väheneminen määrä ja osaavan työvoiman saatavuus ovat keskeisiä riskejä alkutuotannon jatkuvuudelle. Mahdolliset häiriöt elintarviketeollisuudessa ja logistiikan eri vaiheissa lisäävät riskejä kestäväälle elintarviketuotannolle ja toimivalle ruokaketjulle. Ruokaturva ja huoltovarmuus vaarantuvat, jos tuotantopanosten saatavuus ja markkinat tai vesihuollon toiminta häiriintyvät. Sään ääri-ilmiöt ovat jo useana kasvukautena vaikeuttaneet erityisesti kasvinviljelyä ja heikentäneet sen kannattavuutta. Varautumista ja alkutuotannon eri riskien kestäkykyä voidaan parantaa muun muassa pellon kasvukuntoa ylläpitämällä sekä koulutuksen ja tiedonvälityksen avulla. Eläintautien ja kasvintuhoojien torjunnalla sekä siemenhuollon turvaamisella luodaan edellytyksiä elintarvikehuollolle ja kestäväälle ja kilpailukykyiselle ruokajärjestelmälle.

Ilmastonmuutokseen ja monimuotoisuuden heikkenemiseen liittyvät riskit

Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen uhkaa ekosysteemipalveluiden tuotantoa. Kansallisesti riskit liittyvät elinympäristöjen ja lajien uhanalaistumiseen. Geneettisen monimuotoisuuden heikkeneminen voi aiheuttaa riskin menettää muuttuvaan ilmastoon sopeutunutta perimää. Tietoisuutta sään ääriolojen ja sähkönjakeluhäiriöiden vaikutuksista on lisätty. Tulvista ja kuivuustilanteista varoitamista sekä tulvariskeihin ja vesihuollon häiriöihin varautumista kehitetään edelleen toimijoiden yhteistyönä. Ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien hallintaa ja ilmastokestävyyttä yhteiskunnan eri osa-alueilla edistetään ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelmilla.

Kestävää kehitystä uhkaavat politiikkariskit

Näkemykset uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja hoidosta ovat eriytyneet. Elinkeinojen ja intressiryhmien näkökulmasta kokonaisuuksien yhteensovittaminen on muuttunut osaoptimoinniksi. Päätöksiä tehdään ilman yhteiskunnan kokonaisedun tarkastelua, mikä rapauttaa alue- ja kansantaloutta sekä julkistaloutta. Päätöksenteon tueksi tarvitaan läpinäkyvää vaikutusten arviointia, jossa otetaan huomioon esitettyjen politiikkamuutosten vaikutukset. Luonnonvarojen käytön ja hoidon rooli taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävästä hyvinvoinnin perustana on tuotava vahvemmin esille. Lisäksi on tehostettava tutkimustiedon käyttöä kestävyyskriteereiden määrittelyssä sekä luonnonvarojen käytön ja hoidon suunnittelussa.

Tietovarantojen ja digitaalisten palveluiden käytettävyyteen liittyvät riskit

Kyberympäristön uhkataso on ollut koko vuoden kohonneella tasolla, minkä vuoksi varautumisen merkitys on korostunut kaikissa hallinnonalan virastoissa ja erityisesti yhteiskunnan toimivuuden kannalta keskeisissä tehtävissä. Kiristys- ja haittaohjelmat, kohdennetut tietojenkalasteluviestit ja murtautumisyritysten riskit ovat lisääntyneet. Riskejä pyritään minimoimaan tarkkaavaisuuden merkitystä korostamalla (muun muassa kalasteluviestit), koulutuksella ja viestinnällä, hyvillä salasanaikäytännöillä ja tietoturvakulttuurilla sekä varmistamalla Valtorin ja muiden palvelutoimittajien kanssa tehokkaat menettelyt ohjelmistojen, palveluiden ja ongelmatilanteiden hallinnassa.

8.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

MMM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
30.01	Hallinto ja tutkimus	134	151	154
30.10	Maaseudun kehittäminen	370	376	400
30.20	Maa- ja elintarviketalous	1 790	1 981	1 637
30.40	Luonnonvaratalous	205	223	224
30.64	Metsähallitus	8	8	8
30.70	Maanmittaus- ja tietovarannot	46		
30.70	Maanmittaus ja asunto-osakkeiden kirjaaminen		58	62
30	MMM:n hallinnonala yhteensä	2 552	2 796	2 485

Maaseudun kehittämisen (valtion talousarvion luku 30.10) osalta määrärahoja käytettiin muun muassa yhteisen maatalouspolitiikan (Common Agricultural Policy) CAP-suunnitelman 2023–2027 ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 (mukaan lukien siirtymäkausi 2021–2022) yritys- ja hankerahoitukseen, maatalouden aloittamis- ja investointiavustuksiin sekä eläinten hyvinvointikorvauksiin. Lisäksi rahoitusta käytettiin esimerkiksi kokonaan kansallisiin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin sekä maatalouden neuvontaan. Korkotason noususta johtuen maksetun korkotuen määrä kasvoi. Määrärahoja käytettiin myös maatalouden ja vesiviljelyn määräaikaisten kustannustukien maksamiseen.

Maa- ja elintarviketalouteen (luku 30.20) liittyen määrärahoja käytettiin muun muassa maa- ja puutarhatalouden kansallisiin tukiin, EU:n rahoittamiin suoriin tukiin, ympäristökorvauksiin, luonnonmukaiseen tuotantoon ja luonnonhaitta-
korvauksiin. Määrärahoja ohjattiin myös lintuinfluenssan torjuntaan. Maa- ja elin-
tarviketalouden määrärahojen väheneminen edelliseen vuoteen verrattuna johtuu
muun muassa tukiohjelmien rahoituksen ajoitukseen ja tukiohjelmakausien vaih-
teeseen liittyvistä muutoksista sekä eräiden kevään 2022 huoltovarmuuspakettiin
sisältyneiden määrärahojen päättymisestä. EU:n osuus tukirahoituksesta huomioi-
ttiin talousarviossa tulona luvussa 12.30.

Luonnonvaratalouden (luku 30.40) ja Metsähallituksen (luku 30.64) määrärahoja
käytettiin toimialaan kuuluvien tehtävien hoitamiseen. Toimialaan kuuluvat metsä-
talous, kalatalous, riistatalous, vesitalous, yleiset luonnonvara-asiat sekä Metsä-
hallituksen julkiset hallintotehtävät. Vastaavat tulorahoitusosuudet on huomioitu
talousarviossa tulona luvussa 12.30. Määrärahan käyttö säilyi edellisvuoden tasolla.

Muilta osin pääluokan määrärahoja käytettiin hallinnonalan tehtävien hoitami-
seen maa- ja metsätalousministeriössä, Luonnonvarakeskuksessa, Maanmittaus-
laitoksessa ja Ruokavirastossa. Maanmittauksen ja asunto-osakkeiden kirjaamisen
(luku 30.70) määrärahojen käytön kasvu johtui huoneistotietojärjestelmän kehittä-
misestä. Lisäksi valtionapua saavat organisaatiot Suomen metsäkeskus ja Suomen
riistakeskus vastaavat eräistä julkisoikeudellisista tehtävistä. Tehtävien hoitamisessa
on huomioitava myös merkittävä nettobudjetoitu tulorahoituksen osuus.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Kokonaiskestävän ruokajärjestelmän huoltovarmuus ja kilpailukyky paranevat

Uudistettu EU-maatalouspolitiikan kokonaisuus otettiin käyttöön. Suomen vuosien
2023–2027 strategisessa CAP-suunnitelmassa ja siihen sisältyvissä tukivälineissä
painotuksena on edistää erityisesti aktiivista ja kestävää kotimaista ruoantuotantoa.
Suomen näkökulmasta korostuvat myös huoltovarmuuden turvaaminen, ilmasto- ja
ympäristötoimien vahvistaminen sekä uusien viljelijöiden saaminen alalle.

Toimintaympäristön epävarmuus ja haasteet, kuten korkotason nousu johtivat
siihen, että maatilojen investoinnit kohdistuivat pienempiin hankkeisiin, kuten
energiainvestointeihin sekä ympäristön tilaa ja eläinten hyvinvointia edistäviin
toimenpiteisiin. Sen sijaan etenkin tuotantorakentamisessa investointipäätöksiä
on selkeästi lykätty. Pidemmällä aikavälillä esimerkiksi kotieläintuotannon uudis-
rakennus- ja laajennusinvestoinnit ovat kuitenkin välttämättömiä turvaamaan

ruuantuotantoa ja huoltovarmuutta sekä parantamaan tuotannon tehokkuutta ja kestävyyttä, mikä näkyy myös kannattavuuden paranemisena. Maatalouden heikentyneessä kannattavuus- ja maksuvalmiustilanteessa otettiin käyttöön maatalouden maksuvalmiuslainojen valtioneuvoston päätös, ja haku maksuvaikeuksissa oleville maataloille oli avoinna kertomusvuoden syksyllä. Valtioneuvoston päätöksiä myönnettiin Makerasta 2,9 miljoonaa euroa 3,6 miljoonan euron lainapääomalle.

Alkuvuoden aikana toimeenpantiin maatalouden kriisiytyneen kustannustilanteen vuoksi uusi, kertaluonteinen maatalouden ja vesiviljelyn määräaikainen kustannus-tuki, johon käytettiin noin 28 miljoonaa euroa. Lannoiteraaka-aineiden ja energian hinnat laskivat kuitenkin merkittävästi kertomusvuoden kuluessa vuoden 2022 lopun historiallisen korkealta tasolta, joten tukea maksettiin ennakoitua vähemmän.

Elintarvikeviennin arvo vähentyi hieman, mutta säilyi kuitenkin korkealla tasolla ollen 2,2 miljardia euroa (2,3 miljardia euroa vuonna 2022). Vuoden lopussa päättyneeseen Food from Finland -ohjelmaan osallistuvat yritykset kasvattivat vientiään keskimäärin 36,4 prosenttia toisen ohjelmajakson aikana. Markkinoillepääsyhankkeita vietiin aktiivisesti eteenpäin ja esimerkiksi siipikarjanlihan ja äidinmaidonkorvikkeen vientilupa-asioissa edistytettiin Kiinan kanssa. Kiinan ja Etelä-Korean elintarvikekäsittelyt jatkuvat toimintaansa.

[Yhteinen ruokapöytä -foorumi](#) hyväksyi ruokajärjestelmän päivitetyn vision vuoteen 2040 ja toteutti seminaarin suomalaisesta ruokakulttuurista. [Kouluruuan kehittämisohjelmaa](#) jalkautettiin laajalla kuntakierroksella. Suomen ja Ranskan vetämä kansainvälinen YK:n [kouluruokakoalitio](#) edisti kouluruokailua eri puolilla maailmaa myös kriisitilanteissa.

Lintuinfluenssaa todettiin luonnonvaraisissa linnuissa sekä turkistarhoilla, ja 72 tarhan turkiseläimet määrättiin lopetettavaksi. Lopetettavaksi määrätty eläimet korvataan niiden käyvän arvon mukaan valtion varoista. Tauti ei kuitenkaan levinnyt siipikarjatilalle. Afrikkalaisen sikaruton ehkäisytoimia tehostettiin taudin puhjettua villisioissa Ruotsissa. Salmonellan riskinhallintaa sika-alalla sekä asiaan kytkeytyvää eläintautirahaston valmistelua jatkettiin. Valmisteltiin enemmän alueellista joustoa kuntien eläinlääkäripalveluiden toteuttamiseen.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Kuudes- ja kahdeksasluokkalaisten ruoankäyttö –
Koulujakelujärjestelmän seurantatutkimus

Vaikuttavuustavoite 2: Kestävä luonnonvaratalous turvaa huoltovarmuutta, lisää hyvinvointia ja korvaa uusiutumattomien raaka-aineiden ja energian käyttöä

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen [Kansallinen metsästrategia 2035](#):stä, jolla huolehditaan pitkäjänteisesti ja kestävästi metsien kasvukyvystä, terveydestä ja eri käyttömuotojen yhteensovittamisesta. Vuoteen 2035 ulottuva strategia ottaa ajanmukaisesti huomioon kokonaisvaltaisen kestävä kehityksen sekä metsien merkityksen ilmastomuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa.

Uutta metsätalouden kannustejärjestelmää valmisteltiin, ja se tulee voimaan vuoden 2024 alusta. Uusi järjestelmä lisää tukien vaikuttavuutta sekä selkeyttää ja yksinkertaistaa tukiehtoja. [Uudessa metsäpuiden siemenviljelysten perustamisohjelmassa](#) huomioidaan päivitetty arvio metsätalouden siementarpeesta vuoteen 2060 saakka. Ohjelmalla viedään käytäntöön metsänjalostuksen tulokset, joiden avulla voidaan parantaa puun kasvua, puuaineksen laatua ja viljelyvarmuutta.

Kriittisen infrastruktuurin turvaamisesta ja huoltovarmuudesta huolehdittiin edistämällä varautumista, tietoturvaa ja henkilöstöriskien hallintaa vesihuoltosektorilla, patoturvallisuudessa ja tulvariskien hallinnassa. Syksyllä toteutettiin avustushaku vesihuollon toimintavarmuuden ja kyberturvallisuuden parantamiseen. Avustusta myönnettiin 2,23 miljoonaa euroa 51 hankkeelle, jotka edistävät vesihuollon kyberturvallisuuden lisäksi vesihuoltolaitosten alueellista yhteistyötä ja yhdistymistä.

Valtioneuvosto teki [periaatepäätöksen](#) huutokauppamenettelyn käynnistämisestä viidellä Suomen yleisillä vesialueilla sijaitsevalla merituulivoima-alueella. Alueet sijaitsevat Metsähallituksen hallinnassa olevilla yleisillä vesialueilla Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa. Huutokauppamallin mukaisesti Metsähallitus kilpailuttaa hankekumppanit ja vuokraa valittavalle kumppanille alueen sekä myy hankeoikeudet alueen kehittämiseen, rakentamiseen ja uusiutuvan energian tuottamiseen. Hankkeilla edistetään puhdasta siirtymää, luodaan Suomeen kokonaan uusi toimiala ja houkutellaan kansainvälisiä investointeja. Vuonna 2023 Metsähallitus käynnisti kilpailutukset Närpiön sekä Pyhäjoen ja Raahen edustalla sijaitsevista merituulivoimahankkeista. Kolmen muun alueen kilpailutuksen toteutuminen varmistuu vuoden 2024 aikana. Kilpailutus kestää arviolta noin vuoden, ja valtioneuvosto päättää varsinaisen käyttöoikeuden myöntämisestä valitulle hankekumppanille kilpailutuksen jälkeen.

Talousmetsien [METSO-ohjelman](#), vesilintujen elinympäristöjen [SOTKA-hankkeen](#) ja vaelluskalojen [NOUSU-ohjelman](#) toteutus jatkui aktiivisena. METSO-ohjelmaan oli käytettävissä varoja noin 16 miljoonaa euroa eli kaksinkertaisesti edellisvuoteen verrattuna. Ympäristötukisopimuksia ja luonnonhoitohankkeita pystyttiin toteuttamaan selvästi aikaisempia vuosia enemmän. Uhanalaisen järvilohen pelastamiseksi ministeriö käynnisti Pelastetaan järvilohi -kampanjan.

Suomen ja Norjan uudella Tenojoen kalastussäännöllä mahdollistetaan Tenon arvokaiden lohikantojen elpymistä ja tuetaan saamelaista kalastuskulttuuria. Kesä ei ollut suotuisa Tenon lohikantojen elpymiselle, vaan lohen nousumäärät olivat edelleen alhaisia. Lohen kalastuskieltoa jouduttiin jatkamaan, mutta muiden lajien kalastusmahdollisuuksia pyrittiin lisäämään.

Euroopan unionin neuvosto päätti Itämeren kalastusmahdollisuuksista vuodelle 2024. Komission ehdottama silakan kalastuskielto onnistuttiin torjumaan ja troolikalastus jatkuu normaalisti, joskin aiempaa pienemmin kiintiöin. Ratkaisu lohen kalastusmahdollisuuksista siirtyi odottamaan tarkempaa tieteellistä neuvoa keväälle 2024.

Suomi jatkoi EU-vaikuttamistyötä suden tiukan suojeluaseman muuttamiseksi. Tavoitteena on vähentää susien aiheuttamia kotieläinvahinkoja ja niiden läsnäolosta koettua uhkaa. Karhun kannanhoidollinen metsästys onnistui, koska korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) ratkaisua odotettaessa poikkeusluvista ei valitettu ja ne eivät menneet edellisvuoden tapaan toimenpidekieltoon. KHO:n syksyllä 2023 tekemien ratkaisujen johdosta karhunmetsästys hyvin todennäköisesti loppui viime kauteen, koska mitään hoitosuunnitelmien päämääriä tukevia selvityksiä kannanhoidolliselle metsästykselle ei ole hyväksytty tuomioistuimissa. Samaiset ratkaisut johtivat siihen, että kaikista ilveksen kannanhoidollisista poikkeusluvista valitettiin ja ne asetettiin toimenpanokielloon. Käytössä ovat suurpetojen osalta jatkossa ainoastaan vahinko- ja turvallisuusperusteiset poikkeusluvut ja karkotusluvut. Ne eivät sovellu yksilöintivaatimuksen johdosta kannansäätelyyn.

Vuonna 2023 suurpetojen aiheuttamat porovahingot olivat 9,7 miljoonaa euroa ja säilyivät edellisvuoden tasolla. Suurpedoista ahma aiheuttaa eniten porovahinkoja. Kotieläin-, viljelys- ja mehiläisvahingot nousivat aiempien vuosien 0,5–0,6 miljoonan euron tasosta 0,75 miljoonaan euroon.

Uudella [julkisen riistakonsernin strategialla](#) Suomi pyrkii riistakantojen ja riistan elinympäristöjen kestäväen käytön, hoidon ja suojelun edelläkävijäksi.

Työ kiristyneiden ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi jatkui. Virkatyöryhmä sai valmiiksi [selvityksen](#) täydentävistä keinoista maankäyttösektorin nettonielujen vahvistamiseksi. Hiilestä kiinni -ilmastotoimenpidekokonaisuudessa rahoitusta myönnettiin 13 hankkeelle, jotka vievät käytäntöön kokonaisuudessa tuotettua ilmastotietoa. Maankäytön muutosmaksun lainsäädäntöä valmistelemaan asetettu työryhmä luovutti [loppuraporttinsa](#) sekä siihen liittyvän [vaikutusten arvioinnin](#).

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Metsähallituksen alue-ekologisen suunnittelun arviointi
- Hiilestä kiinni -kehittämishankkeiden vaikuttavuusarviointi

Vaikuttavuustavoite 3: Monipuolinen yritystoiminta sekä menestyvä maaseutu ja saaristo, monipaikkaisuus ja yhteistyöverkostot vahvistavat yhteiskuntaa

Vuonna 2023 käynnistyneen [Suomen CAP-suunnitelman 2023–2027](#) maaseudun kehittämisen toimenpiteiden tavoitteena on monipuolistaa maaseudun elinkeino-rakennetta, rakentaa nopeita laajakaistayhteyksiä sekä parantaa maaseudun asukkaiden hyvinvointia. Keinoina näihin ovat maaseudun yritysrahoitus, investoinnit, osaamisen vahvistaminen, yhteistyön lisääminen ja Leader-toiminta. Hanke- ja yritystukien haut käynnistyivät kesäkuussa, mutta vain yritystukien päätöksenteko käynnistyi loppuvuodesta. ELY-keskuksilla ja paikallisilla maaseudun kehittämisen Leader-ryhmillä on käsittelyssä erittäin paljon hakemuksia eri puolilla Suomea. ELY-keskukset tekivät [Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman](#) (maaseutuohjelma) viimeiset rahoituspäätökset vuonna 2022. Hankkeiden maksut jatkuvat vuoden 2025 loppuun asti. Maaseutuohjelman varojen avulla on luotu yli 13 000 työpaikkaa ja perustettu yli 6 000 yritystä tai kehitetty olemassa olevan yrityksen toimintaa. Maaseudun yritysrahoituksen hieman alle 300 miljoonan euron rahoituksella on saatu aikaan noin 1,5 miljardin euron kokonaisinvestoinnit. Maaseudun asukkaat ovat tehneet yli 3,3 miljoonaa tuntia talkootöitä yleishyödyllisissä kehittämishankkeissa erilaisissa rakentamis- ja kunnostamistehtävissä.

[Kyläkauppatuen](#) tavoitteena on turvata ja edistää päivittäistavarakauppapalveluiden saatavuutta maaseudulla ylläpitämällä ja lisäämällä palveluiden monipuolisuutta. Kaudella 1.7.2023–30.6.2024 tukea saa 180 kyläkauppaa, joista 76 sijaitsee harvaan asutulla maaseudulla, 56 ydinmaaseudulla, 39 kaupungin läheisellä maaseudulla, neljä maaseudun paikalliskeskuksissa ja viisi kaupungin kehysalueella. Tukea

saaneita kyläkauppoja on Manner-Suomen kaikissa maakunnissa. Helmikuussa 2024 valmistuneen [kyläkauppatuen arvioinnin](#) mukaan tuella on merkittävä vaikutus kyläkauppojen toiminnalle. Tuen myötä kyläkauppiaat ovat voineet lisätä tuote- ja palveluvalikoimaa, ja moni kauppias on pystynyt työllistämään avustuksen avulla kausi- tai kokoaikaisia työntekijöitä.

Valtioneuvoston asettaman [harvaan asuttujen alueiden \(HAMA\) parlamentaarisen työryhmän](#) toimintakausi päättyi 30.6.2023. Työryhmä toteutti toimintasuunnitelmaansa pohjautuvia toimenpiteitä ja rahoitti harvaan asuttujen alueiden ruoka-, luonto-, kalastus- ja metsästysmatkailun sekä kulttuurin kehittämishankkeita. Matkailuhankkeissa on pystytty lisäämään alueen tunnettuutta ja monipuolistamaan mukana olleiden yritysten liiketoimintaa, vaikuttamaan yritysten kasvuun sekä alueiden oman äänen löytymiseen ja elinvoiman lisääntymiseen. Kulttuurihankkeiden avulla on vaikutettu myönteisesti kylien kehittämiseen, yhteisöllisyyden lisääntymiseen, kulttuuritarjonnan parantumiseen, kulttuurimatkailun vahvistamiseen sekä alueen tunnettuuden ja houkuttelevuuden lisääntymiseen. Uusi harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä (HARVA) asetettiin 19.10.2023.

[Saaristoasiain neuvottelukunnan](#) (SANK) [toimintakausi](#) päättyi eduskuntavaalien myötä. Uusi neuvottelukunta aloitti lokakuussa ja käynnisti uuden saaristo- ja vesistöalueiden valtakunnallisen kehittämisohjelman valmistelun. Hallitusohjelman kirjauksen myötä maa- ja metsätalousministeriössä ryhdyttiin valmistelemaan saaristolain päivittämistä.

[Maaseutupolitiikan neuvoston](#) (MANE) toiminta perustuu sille asetettujen tehtävien ja tavoitteiden lisäksi [Maaseutupoliittisen kokonaisohjelman 2021–2027](#) kirjauksiin. Kertomusvuonna toiminnallistettiin ohjelman kirjauksia [Hyvä elämä maaseudulla](#) -aluekierroksella, toteutettiin ohjelman [väliseuranta](#) ja rahoitettiin ohjelmaa toteuttavia [tutkimus- ja kehittämishankkeita](#) teemalla segregatio ja syrjäytyminen maaseudulla.

Toteutuminen: Hyvä

[Vaikuttavuustavoite 4: Luotettavat ja laajakäyttöiset paikka-, kiinteistö- ja huoneistotiedot mahdollistavat uutta liiketoimintaa ja turvaavat omistusta](#)

Maanmittaussektorin palvelujen kysyntä oli edelleen erityisesti kiinteistötehtävien osalta keskimääräistä alhaisemmalla tasolla. Tämä johtui yleisestä taloudellisesta tilanteesta, mikä näkyi esimerkiksi tietopalveluiden käytössä. Tästä huolimatta noin tuhat uutta yritystä otti kiinteistötietojen verkkopalveluita käyttöön.

Kiinteistötietojärjestelmän tietojen laatua parannettiin järjestelmän perusparannusohjelman mukaisesti. Peruspaikkatietojen osalta maastotiedon tuotantojärjestelmän uudistaminen jatkui ja maastotietojen kysyntä lisääntyi.

Asunto-osakeyhtiöiden siirtyminen huoneistotietojärjestelmään eteni nopeasti ja vuoden lopussa jo noin 90 prosenttia yhtiöistä oli siirtänyt osakeluettelon ylläpidon Maanmittauslaitoksen vastuulle. Huoneistotietojärjestelmä otettiin käyttöön vuoden 2019 alussa ja siirtymäaika osakeluetteloiden siirtämiseksi järjestelmään päättyi vuoden 2023 lopussa. Huoneistotietojärjestelmän jatkokehittäminen eteni EU-elpymissuunnitelman mukaisesti. Huoneistotietojärjestelmän jatkokehittämisen mahdollistavat lakimuutokset huoneistotietolakiin ja asunto-osakeyhtiölakiin tulivat voimaan 1.6.2023. Huoneistotietolain perusteella laadittiin luonnos huoneistotietoasetukseksi.

Turvallisuusympäristön tilanne pakotti kohdentamaan resursseja tietovarantojen ja palvelujen turvallisuuteen. Kiinteistöihin, osakehuoneistoihin ja peruspaikkatietoihin liittyvien sähköisten palvelujen häiriöttömyys pysyi erittäin hyvällä tasolla. Peruspaikkatietojen palveluiden kysyntä kasvoi (+19 prosenttia) ja kiinteistötietoihin liittyvien tietopalveluiden kysyntää laski (-5 prosenttia) talouden suhdanteista johtuen.

Toteutuminen: Hyvä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kestävän kehityksen Agenda2030 -toimintaohjelman toimeenpanossa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala edistää ruokaturvaa, uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä sekä vastuullista ja kokonaiskestäväää bio- ja kiertotaloutta. Ministeriö huolehtii myös ilmastonmuutoksen hillinästä ja sopeutumisesta sekä luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämisestä omalla sektorillaan.

Suomalaisen maatalouden kestävyysparantamiseksi EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimenpiteillä on pyritty vähentämään ravinnepäästöjä ympäristöön, ylläpitämään biologista monimuotoisuutta, parantamaan ilmanlaatua, lieventämään ja edistämään ilmastonmuutoksen sopeutumista, ja ylläpitämään hyvää maaperän kuntoa.

Suomalaisten maaseutu- ja saaristoalueiden potentiaalin hyödyntäminen kestävä kehityksen edistämässä edellyttää toimivaa infrastruktuuria (tiestö, vesihuolto ja tietoliikenneyhteydet) ja saavutettavia palveluita. Maaseudulla ja saaristossa on maailmanlaajuisesti niukkoja resursseja: uusiutuvia luonnonvaroja, vettä, tuottavaa maata sekä ympäristöjä, jotka tukevat terveyttä ja hyvinvointia.

Hallitusohjelman mukaisesti jatkettiin Saaristomeriohjelmaa painottaen mitta-kaavaltaan merkittäviä ravinnekierron parantamiseen johtavia toimenpiteitä. Suojelutoimien kohdentamiseksi ja vaikuttavuuden parantamiseksi valmisteltiin ohjelman toteutussuunnitelmaa yhteistyössä useamman hallinnonalan ja alueen toimijoiden (ELY-keskus, maakuntaliitto, kunnat ja paikalliset vesistöaluetoimijat) kanssa.

Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman toteutus jatkui. Ohjelman tavoitteena on edistää ravinteiden kierrätystä ja ravinnepitoisten biomassojen prosessointia siten, että niistä saadaan maataloudelle välttämättömät ravinteet talteen esimerkiksi orgaanisia lannoitevalmisteita tai muita korkeamman jalostusasteen tuotteita kehittämällä. Kokeiluohjelman kokonaan kansallisilla tuilla rahoitettiin biomassojen ravinteiden kierrätystä edistävää tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (TKI) sekä biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestointeja. TKI-hankkeille maksettiin kertomusvuonna tukea vajaat 1,8 miljoonaa euroa ja investoinneille vajaat 3,2 miljoonaa euroa. Lisäksi uusiin hankkeisiin sidottiin hie-
man yli 6,3 miljoonaa euroa, josta TKI-hankkeisiin noin 1,2 miljoonaa euroa (12 hankkeeseen) ja investointeihin noin 5,2 miljoonaa euroa (neljään investointiin). Jat-
kossa kokeiluohjelma on myös osa Saaristomeriohjelmatyötä.

[Ruokahävikkitiekartan](#) toimenpiteitä on toimeenpantu ja seurantatoimia jatkettu yhteistyössä ympäristöministeriön ja Luonnonvarakeskuksen kanssa. Kestävän ravitsemuksen edistämiseksi tehtiin [selvitys](#) elintarviketurvallisuusvalvonnan ja -neuvonnan laajentamisesta koskemaan ruuan ravitsemussisältöä ja elintarvikejätteen seurantaa tarjoilupaikoissa. Selvityksen tuloksena ei ainakaan tällä hetkellä ole havaittavissa suurta halukkuutta laajentaa elintarvikevalvontaa tähän suuntaan.

Ministeriö jatkoi kasviproteiinialan eri toimijoita yhteenkokoavan proteiiniklusterin rahoittamista kasviproteiineihin liittyvien arvoketjujen edistämiseksi. [Kasviproteiini-
alan vaikuttavuusinvestointiesiselvitys](#) julkaistiin. Vastuullisten ruokapalveluiden malli julkaistiin ([vastuullinen-ruokapalvelu.fi](#)) ja sitä jalkautettiin eri tilaisuuksissa. Julkisille hankintayksiköille tarkoitettua Vastuullisten elintarvikehankintojen opasta ja siinä olevia hankintakriteereitä päivitettiin kesäkuussa. Päivityksen tavoitteena oli huomioida luonnon monimuotoisuutta tukevia alkutuotannon menetelmiä julkisissa elintarvikehankinnoissa. Lisäksi kriteereihin tuotiin mukaan luonnon

monimuotoisuudelle vaatimuksia sisältäviä laatujärjestelmiä ja sertifikaatteja. KEINO-osaamiskeskuksen kriteeripankki.fi-palvelu avattiin ja siellä julkaistiin vastuullisuus- ja ravitsemuskriteerit elintarvikkeille ja ruokapalveluille.

[Pohjoismaiset ravitsemussuositukset](#) (Nordic Nutrition Recommendations, NNR) julkaistiin kesäkuussa ja ne huomioivat ympäristönäkökulmat aiempaa perusteellisemmin. Kansallisten ravitsemussuositusten päivitys NNR2023 mukaiseksi on käynnistynyt Valtion ravitsemusneuvottelukunnan (VRN) johdolla.

Ministeriö osallistui [Suomen biotalousstrategian](#) toimeenpanon suunnitteluun. Vuoteen 2035 ulottuvan strategian tavoite on varmistaa ekologista kestävyyttä, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja uusiutuvien luonnonvarojen uusiutumiskykyä sekä vahvistaa biotalouden laajapohjaista osaamista. Lisäksi ministeriö vaikutti EU:n biotalousstrategian päivitykseen, jotta muuttuneessa toimintaympäristössä uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämisen lähtökohta on arvonnisan kasvattaminen, innovatiivisten ratkaisujen luominen maailmanlaajuisiin ongelmiin ja hyvinvoinnin tuominen koko Suomelle ja EU:lle.

Vesivastuusitoumuksen toimeenpanoa edistettiin veteen liittyvien riskien hallinnan, yritys vastuullisuuden ja kilpailukykyyn parantamiseksi. Osana Suomen vesialan kansainvälisen strategian sekä Fair Water Footprints -julistuksen kansallista toimeenpanoa laadittiin [toimintasuunnitelma](#) vesivastuullisuuden kansalliselle edistämiseksi. Suunnitelma koskee erityisesti hallinnon toimia, mutta kytkeytyy läheisesti yritys vastuuseen ja kansalaisjärjestöjen ja kuluttajien rooliin. Suomen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta kansainvälisissä vesiasioissa lisättiin rahoittamalla uutta kansainvälistä vesiasioden erityisedustajan tehtävää. Erityisedustaja edistää kansainvälisiä vesiasioita yhteistyössä muiden valtionhallinnon toimijoiden kanssa ja vahvistaa Suomen kansainvälisen vesipolitiikan johdonmukaisuutta.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Maa- ja metsätalousministeriö on ottanut toimitissaan huomioon yhdenvertaisuuden edistämisen sekä hallituksen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen ja sen sisällyttämisen lainvalmisteluun, toiminnan ja talouden ohjaukseen sekä muihin tasa-arvon kannalta merkittäviin toimintoihin. Pääluokan menoista noin 90 prosenttia on siirtomenoja. Pääsääntöisesti tukien myöntämisperusteena ei ole niiden vaikutus sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Toimeenpanossa on kuitenkin tavoitteena huomioida eri väestöryhmien tarpeet.

Maaseudun kehittämishankkeissa seurataan muun muassa sukupuoli- ja ikäjaottelulla esimerkiksi aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden, koulutukseen osallistuneiden sekä hankkeen tuloksena syntyneiden työpaikkojen ja hankkeen aikana työllistyneiden määrää. Yhteenkuuluvuuden tunteen lisäämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi on erityisesti useissa paikallisten Leader-toimintaryhmien hankkeissa seurattu erilaisten ryhmien kuten nuorten, vanhusten, maahanmuuttajien ja työttömien osallistumista alueen kehittämiseen. Lisäksi seurataan Leader-ryhmän hallituksen sukupuoli-jakaumaa. Nuorten viljelijöiden aloitustessa seurataan yritystoiminnan aloittaneiden sukupuolijakaumaa.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Hallinnonalan virastojen ja laitosten, Luonnonvarakeskuksen, Ruokaviraston ja Maanmittauslaitoksen, tuloksellisuus toteutui suunnitellusti. Virastojen ja laitosten toiminnan rahoitusasema kuitenkin heikkeni, koska tehtävien priorisoinnista huolimatta toimintamomenttien rahoitus ei riittänyt toimintavuoden tehtävien hoitamiseen ja siirtyneen määrärahan taso laski huolestuttavalle tasolle.

Luonnonvarakeskus saavutti pääosin tavoitteensa. Laitos ylitti tavoitteensa EU- ja yritysrahoituksen osalta. Erityisen hyvin laitos onnistui EU-rahoituksen hankinnassa. Rahoitusta myönnettiin yhteensä 20 Horisontti Eurooppa -projektille. Asiakasrahoituksen osalta pitkäjänteinen tuotteistamis- ja johtamistyö johti hyvään tulokseen. Poikkeamat tavoitteista liittyivät puolestaan vajeeseen joko henkilöstöresursseissa tai omarahoitusosuudessa. Jokioisten kotieläintutkimuksen infrastruktuurin uudistamishanke ei edennyt rahoituksen keskeneräisyyden vuoksi. 4,25 miljoonan euron investointi on kriittinen Luonnonvarakeskuksen kattavan tutkimuspaikkaverkoston kehittämiseksi, jotta voidaan varmistaa edellytykset korkeatasoiselle ja kilpailukykyiselle tutkimukselle.

Ruokavirasto suoriutui elintarvikeketjun turvallisuuteen ja maksajavirastotehtävien hoitamiseen liittyvistä tehtävistä pääsääntöisesti hyvin. Uuden CAP-suunnitelma-kauden toimeenpano, lintuinfluenssa turkistarhoilla sekä tietojärjestelmien ylläpidon ja kehittämisen resurssointi ja rahoittaminen edellytti kuitenkin erityisjärjestelyjä virastossa.

Maanmittauslaitoksen paikka-, kiinteistö- ja huoneistotietoihin liittyvät tavoitteet toteutuivat pääosin suunnitellusti. Huoneistotietojärjestelmä on uusi ja suuri tehtäväkokonaisuus, joka vaikutti rahoituksen riittävyyteen ja laajasti tehtävien järjestämiseen. Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuden säilyttämisessä oli haasteita markkinoilla tapahtuneiden muutosten ja inflaation takia.

[Maa- ja metsätalousministeriön tilinpäätös 2023](#)

[Luonnonvarakeskuksen tilinpäätös 2023](#)

[Maanmittauslaitoksen tilinpäätös 2023](#)

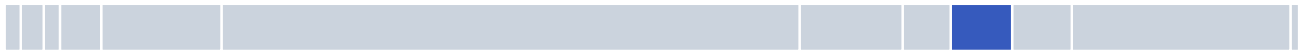
[Ruokaviraston tilinpäätös 2023](#)

9 Liikenne- ja viestintäministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

- Liikenne- ja viestintäministeriön osuus **4 787 milj. €**

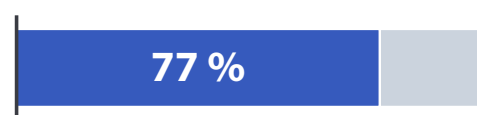

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 2 123 milj. €
- Siirtomenot 995 milj. €
- Sijoitusmenot 573 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

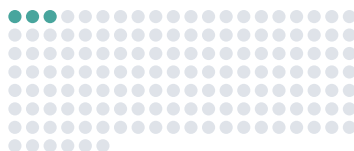
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

- Liikenne- ja viestintäministeriössä **2 445 henkilötyövuotta**

Virastot **3** KPL

- Ilmatieteen laitos
- Liikenne- ja viestintävirasto
- Väylävirasto

Rahastot **1** KPL

- Valtion televisio- ja radiorahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **6** KPL

- Cinia Oy
- Itärata Oy
- Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy
- Länsirata Oy
- Suomi-rata Oy
- Yleisradio Oy

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Suomi-rata Oy on maaliskuusta 2024 lähtien toiminut nimellä Lentorata Oy.

9.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Kuluneeseen vuoteen ajoittui eduskuntavaalit, hallituksen vaihdos ja pääministeri Orpon hallitusohjelman toimien käynnistäminen. Vuoden alkupuoliskon aikana vietiin loppuun pääasiassa pääministeri Marinin hallituksen toimia. Kuvauksessa tarkastelu kohdistuu pääosin pääministeri Marinin hallituksen tavoitteiden toteutumisen arviointiin.

Turvallisuusympäristö on muuttunut Suomessa ja Euroopassa. Tämä on lisännyt pohjoismaisen yhteistyön merkitystä. Nato-jäsenyys on myös tuonut hallinnonalalle uusia tehtäviä useammassa Naton komitean alaisessa ryhmässä.

Julkisen talouden tervehdyttäminen ja erittäin kireä taloustilanne on korostanut entisestään tarvetta tuottavuutta nostaviin toimenpiteisiin, tehtävien priorisointiin ja riskien hallinnan parantamiseen. Tämä on kasvattanut erityisesti tarvetta hyödyntää täysimääräisesti digitalisaation ja tekoälyn tuomat mahdollisuudet toiminnan tehostamiselle sekä toisaalta uudelle arvon luonnille datataloutta kiihdyttämällä. Mahdollisuuksien mukana tulee myös riskejä kuten teknologia-alan suuryritysten vallan kasvu, moninaiset vaikutukset ihmisten henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja luottamukseen sekä jopa yhteiskuntien demokratiaperustan mureneminen.

Tietoa on tarjolla ennennäkemättömän laajasti, ja altistuminen informaatiovaikuttamiselle lisääntyy. Myös digikyvykkyydet eriytyvät, kansalaisista kerätään tietoa yhä enemmän ja yksityisyyden suoja vaatii varmistamista. Esimerkiksi teknologiakehitys, digitaalisten järjestelmien keskinäisriippuvuudet ja yhteiskuntien kriittisten toimintojen häirintä kyberhyökkäyksiin ovat kohottaneet kyberturvallisuuden uhkatasoa. Riskien ennaltaehkäisy ja vaikutusten hallinta vaativat ennakointia ja toimia niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Digitalisaation vaikutukset postipalvelujen kehitykseen jatkuvat digitaalisten ratkaisujen korvatesa perinteistä paperipostia. Perinteiset mediat tavoittavat suomalaiset edelleen hyvin, ja luottamus mediaan on Suomessa kansainvälisesti tarkasteltuna korkealla tasolla. Ikäluokkien välinen mediankulutus kuitenkin erkaantuu. Digitalisaatio, kuluttajakäyttäytymisen muuttuminen ja mainosrahojen kohdentuminen alustayhtiöille haastavat media-alalla etenkin kaupallisen median toimintaedellytyksiä.

Liikenne- ja viestintäverkkojen ja -palveluiden on siedettävä häiriöitä ja oltava palautumiskykyisiä. Muun muassa sään ääri-ilmiöt aiheuttavat yhä enemmän vahinkoa tai haittaa liikenteelle ja viestinnälle. Toimintavarmat verkot ja palvelut takaavat yhteiskunnan sujuvan toiminnan. Huoltovarmuuden kannalta jäänmurrolla on logistisessa järjestelmässä keskeinen merkitys.

EU:n taakanjakoasetuksen mukaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä Suomen taakanjakosektorilla tulee vähentää 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 2005. Liikenne on suurin yksittäinen päästölähde taakanjakosektorilla. Liikenteen kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet viime vuosina, mutta vuoden 2030 tavoitteeseen pääseminen vaatii vielä uusia toimia. Puhtaan energian siirtymän toteuttaminen sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla on tärkeää.

EU- ja kansainvälinen vaikuttaminen korostuvat toimialalla. Esimerkiksi digitalisaatioon ja dataan liittyvät kysymykset sekä laajemmin globaali teknologiakilpailu, kriittinen infrastruktuuri ja turvallisuus ovat asioita, joiden edistäminen on tärkeää myös EU:ssa.

9.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Liikenteen puhtaan energian siirtymän onnistumiseen liittyvät riskit

Liikenteen puhtaan energian siirtymän onnistumiseen liittyy riskejä, joiden toteutuessa liikenteen kasvihuonekaasupäästöt eivät alene tavoitteiden mukaisesti. Ilmastonmuutos rapauttaa väyläinfrastruktuuria, lisää väylien kunnossapitotarvetta ja liikennöintikustannuksia sekä heikentää saavutettavuutta. Riskiin varaudutaan muun muassa huomioimalla toimintaympäristön muutos 12-vuotisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman ([Liikenne 12, VNS 2/2021](#)) päivityksessä sekä parantamalla ilmastonmuutokseen sopeutumista muun muassa panostamalla perusväylänpitoon.

Liikenne- ja viestintäyhteysien toimintavarmuuden ja saatavuuden turvaamiseen erityisesti häiriötilanteissa liittyvät riskit

Yhteiskunta edellyttää toimivia ja kyberturvallisia liikenne- ja viestintäyhteyksiä. Näiden toimintavarmuus ja saatavuus on turvattava myös häiriötilanteissa. Riskien hallitsemiseksi hallinnonala kehittää säädöksiä ja uusia toimintamalleja, pitää ajan tasalla hallinnonalan valmius- ja varautumissuunnitelmat sekä ylläpitää kriisi- ja poikkeusolojen valmiutta. Sääennustetuotannolla varaudutaan poikkeuksellisiin sää- ja luonnonilmiöihin, minimoidaan niiden aiheuttamia haittoja ja nopeutetaan häiriötilanteista toipumista.

Digitaalisen siirtymän hyödyntämiseen liittyvät riskit

Digitaalisen siirtymän hyödyntämiseen liittyy riskejä, joiden toteutuessa digitalisaatioon ja datan hyödyntämiseen perustuva palvelutuotanto jää kehityksestä jälkeen ja kilpailukyky heikkenee. Tämä heikentää samalla turvallisuutta ja kriisinkestävyyttä. Riskiä hallitaan kehittämällä säädösympäristöä, tuottamalla tietopohjaa, panostamalla [Suomen digitaalisen kompassin \(VNS 10/2022 vp\)](#) toimeenpanoon ja vaikuttamalla EU- ja kansainvälisellä tasolla. Näin voidaan edistää yhteiskunnan tarpeet huomioivan ja uudet ratkaisut mahdollistavan toimintaympäristön kehittymistä.

9.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 19. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

LVM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
31.01	Hallinto ja toimialan yhteiset menot	670	731	746
31.10	Liikenne- ja viestintäverkot	1 996	2 144	2 004
31.20	Liikenteen ja viestinnän palvelut	919	825	942
31.30	Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	3		
31	LVM:n hallinnonala yhteensä	3 587	3 700	3 692

Hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita toimeenpantiin erityisesti toteuttamalla fossiilittoman liikenteen tiekarttaa, Liikenne 12 -suunnitelmaa sekä vauhdittamalla datataloutta ja digitalisaatiota. Hallinnonalan toimet on suunniteltu siten, että niillä saavutetaan mahdollisimman suuri kokonaisvaikuttavuus ja niin, että toimenpiteet toteuttavat kattavasti hallinnonalan tavoitteita.

Liikenteen päästöjen vähentämiseksi tehtiin toimia, jotka edesauttavat siirtymää kokonaisuutena kestävämpään tapaan liikkua ja vapautumista fossiilisista polttoaineista. Liikenne 12 -suunnitelman mukainen toiminta on vakiintunut ja suunnitelman tavoitteet ohjaavat toimintaa hallinnonalalla. Liikennejärjestelmän kehittämiseen kohdistettava valtion rahoitus vaikuttaa keskeisesti suunnitelman toteutumisen mahdollisuuksiin.

Väylien kehittämisessä tiehankkeisiin osoitettiin 151,4 miljoonaa euroa, ratahankkeisiin 252,9 miljoonaa euroa, vesiväylähankkeisiin 22 miljoonaa euroa ja muun kehittämisen hankesuunnitteluun seitsemän miljoonaa euroa. Lisäksi aiempina vuosina alkaneisiin kaupunkien raideliikennehankkeiden valtionavustuksiin kohdennettiin noin 24,6 miljoonaa euroa. Väyläverkon kehittämiseen ei ole pystytty osoittamaan tavoitteiden saavuttamisen edellyttämää rahoitusta. Muuttunut maailmantilanne ja kohonneet kustannukset vaikuttavat myös merkittävästi Liikenne 12 -suunnitelman toimeenpanoon. Kustannustason voimakkaasta noususta johtuen ja ostovoiman edelleen heikentyessä väyläverkon korjausvelan määrä kasvoi arvioitua enemmän.

Julkisen henkilöliikenteen tukiin osoitettiin 118,7 miljoonaa euroa. Määrärahaa kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen ja kuntien joukkoliikennehankkeisiin varattiin 17,1 miljoonaa euroa. Kävelyä ja pyöräilyä lisäämällä tavoitellaan päästöjen vähentämisen ohella liikkumattomuudesta aiheutuvien terveyshaittojen ennaltaehkäisyä. Liikkumisen ohjauksen ja liikenneturvallisuuden valtionavustusten vaikuttavuudesta tehtiin [selvitys](#). Selvitys vahvisti näkemystä siitä, että eurosummiltaan melko pienetkin avustukset ovat merkittäviä kunnille ja muille toimijoille ja että hankkeiden tuotoksia voisi hyödyntää nykyistä laajemmin. Yksittäisten hankkeiden tulosten ja toimintamallien monistuessaa laajemmalle syntyy suurempaa vaikuttavuutta.

Digirata-hankkeella korvataan vanhentunutta junien kulunvalvontajärjestelmää, mutta samalla sen avulla otetaan digitalisaation mahdollisuudet laajemmin käyttöön koko raideliikennejärjestelmän tehokkuuden ja turvallisuuden edistämiseksi. Hankkeen kehitys- ja verifiointivaihetta rahoitettiin 12 miljoonalla eurolla. Hankkeeseen on myönnetty 85 miljoonaa euroa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoitusta.

Viimeisimmän laajakaistatukiohjelman kautta oli RRF-rahoitusta jaossa 32 miljoonaa euroa vuosille 2022–2023. Tukea myönnettiin yhteensä 27 miljoonaa euroa. Panostuksia kyberturvallisuuteen jatkettiin. Liikenne- ja viestintävirastoon kertomusvuonna perustettu Kyberturvallisuuden tutkimuksen, kehityksen ja innovaatioiden kansallinen koordinoituvuuskeskus (NCC-FI) sai Digitaalinen Eurooppa -ohjelmasta kaudelle 2023–2024 hankerahoitusta. Kyberturvallisuuskeskus myönsi tietoturvan kehittämisen tukea 251 yritykselle yhteensä noin 5,2 miljoonan euron edestä yritysten oman tietoturvan parantamiseen.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Suomi on edelläkävijä kohti hiiletöntä liikennettä ja viestintää

Kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä tehdyn valtioneuvoston periaatepäätöksen eli [fossiilittoman liikenteen tiekartan](#) toteuttamista jatkettiin. Tiekartan tavoitteena on puolittaa kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vuonna 2030 vuoteen 2005 verrattuna ja poistaa päästöt kokonaan vuoteen 2045 mennessä. Suomen taakanjakosektoria koskevat päästövähennysvelvoitteet ovat EU-maiden tiukimpia. Niiden saavuttaminen on mahdollista, sillä liikenteen päästöt ovat viimeisen 10 vuoden aikana Suomessa vähentyneet toisin kuin monessa muussa EU-maassa. Vuoden 2030 tavoitteeseen pääseminen vaatii kuitenkin vielä uusia toimia.

[Tilastokeskuksen](#) tuoreimman tiedon mukaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöt olivat noin 9,8 miljoonaa tonnia vuonna 2022 (tuorein tilastoitu vuosi). Päästöt ovat pääsääntöisesti vähentyneet vuodesta 2008 alkaen. Vuonna 2022 kotimaan liikenteen hiilidioksidiekvivalenttipäästöt vähenivät noin kahdella prosentilla eli noin 0,2 miljoonalla tonnilla edellisvuoteen nähden. Kotimaan liikenteen päästöt saivat vuonna 2030 olla enää noin 6,25 miljoonaa tonnia eli päästöjä tulisi edelleen vähentää noin 3,55 miljoonaa tonnia vuosina 2023–2030. Tasaisesti eri vuosille jaettuna tämä tarkoittaisi noin neljän prosentin (eli noin 0,4 miljoonan tonnin) päästövähennyksiä vuodessa.

[Liikenne- ja viestintäviraston](#) mukaan vaihtoehtoisia käyttövoimia, eli sähköä, vetyä tai kaasua hyödyntävien henkilöautojen osuus ensirekisteröinneistä nousi 55 prosenttiin (34 prosenttia vuonna 2022). Täyssähköautojen osuus oli 34 prosenttia (18 prosenttia vuonna 2022). Diesel- ja bensiiniautojen osuudet ensirekisteröidyistä henkilöautoista olivat kuusi prosenttia ja 39 prosenttia. Suomessa oli kesäkuun 2023 lopussa liikennekäytössä yli 2,8 miljoonaa henkilöautoa, joista 7,1 prosenttia käytti vaihtoehtoisia käyttövoimia. Ensirekisteröintiosuuksien ollessa suuria, osuus kasvaa melko nopeasti.

Jotta kotitaloudet ja yritykset ympäri Suomen voivat siirtyä uusiin käyttövoimiin, tarvitaan koko maan kattava ja sujuvasti käytettävissä oleva jakeluverkko. [Ohjelma tieliikenteen uusien polttoaineiden jakeluinfraan kehittämiseksi Suomessa vuoteen 2035](#) valmistui maaliskuussa. Ohjelmalla pyritään varmistamaan, että latausinfraa rakentuu sekä pääteiden varsille että muuallekin Suomeen. Lisäksi asetetaan tavoitteita suurteholatauspisteiden määrälle ja sijoittamiselle, jotta voidaan mahdollistaa pitkien matkojen liikennöinti. Henkilö- ja pakettiautoja palveleva sähkön julkinen latausinfra on kehittynyt hyvin.

EU 55 -ilmastopakettien sääntelyllä on keskeinen merkitys niin tie-, meri- kuin lentoliikenteenkin päästövähennyksille ja sen avulla on mahdollista jakaa päästövähennysten toteutumista tasaisemmin eri jäsenmaiden välille ja myös kirittää kansainvälisen tason toimia. Tieliikenteessä keskeisiä 55-pakettiin sisältyneitä aloitteita olivat henkilö- ja pakettiautojen hiilidioksidiraja-arvoasetus, jakeluinfra-asetus sekä uusi tieliikenteen päästökauppa.

Sekä meri- että lentoliikenteessä keskeisiä aloitteita olivat uusiutuvien polttoaineiden käyttöä edistävät asetukset sekä päästökaupan laajentaminen ja kiristäminen. Kansallisesti päästökauppaa koskevat muutokset toteutettiin uudella päästökaupalla, joka tuli voimaan 1.1.2024. Lentoliikenteen päästökaupan vaikutusta lisätään poistamalla asteittain maksutta jaettavat päästöoikeudet vuoteen 2026 mennessä sekä vähentämällä päästöoikeuksien kokonaismäärää. Päästökauppaan lisättiin kestävien lentopolttoaineiden tukimekanismi, jonka tarkoituksena on lisätä kestävämpien lentopolttoaineiden käyttöä ja päästövähennyksiä kaventamalla fossiilisen ja kestävän lentopolttoaineen hintaeroa. Meriliikenteen tulo päästökaupan piiriin ja asetus (EU) 2023/1805 uusiutuvien ja vähähiilisten polttoaineiden käytöstä meriliikenteessä edistävät merkittävästi meriliikenteen päästövähennyksiä.

Joukkoliikenteen rahoituksella turvattiin keskeisiä yhteyksiä. Joukkoliikenteen palvelujen ostojen lisäksi rahoitusta osoitettiin puhtaasti joukkoliikennekaluston käyttöönottoon ja liikennöintiin. [Liikenne- ja viestintävirasto Traficom](#)in tilannekuvan mukaan suurten ja keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen linja-autoista oli vuonna 2022 dieselkäyttöisiä 60 prosenttia, sähkökäyttöisiä 17 prosenttia ja kaasukäyttöisiä kaksi prosenttia. Biopolttoainetta käyttäviä linja-autoja oli 22 prosenttia. Vuonna 2023 dieselkäyttöisten linja-autojen osuuden arvioidaan laskeneen 55 prosenttiin ja sähkökäyttöisten osuuden kasvaneen 20 prosenttiin.

Suomi julkaisi edelläkävijänä vuonna 2021 kansallisen ICT-alan ilmasto- ja ympäristöstrategian, joka kattaa sekä digitaalisen infrastruktuurin hiilijalanjäljen ja luonnonvarojen kulutuksen pienentämiseen tähtääviä toimia että päästövähennyksiä edistävien digitaalisten ratkaisujen edistämistä. Strategian toimeenpanon seuranta on jatkettu ja järjestetty strategian mukaisia sidosryhmätapaamisia, joiden aiheena vuonna 2023 olivat tulevana vuosina priorisoitavat toimet. Toimia on viety osaksi digikompassin toimeenpanosuunnitelmaa ja niitä ovat vaikutusten mittaamisen edelleen parantaminen, julkisten hankintojen kehittäminen sekä ilmasto- ja ympäristöhyötyjä tuottavien ICT-ratkaisujen kehittäminen ja yleistymisen edistäminen.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 2: Verkot ja palvelut helpottavat arkea ja edistävät elinkeinonharjoittamista

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuosille 2021–2032 (Liikenne 12) on strateginen suunnitelma liikennejärjestelmän kehittämisestä. Suunnitelman etenemisestä tehdyn vuosittaisen [yhteenvetoraportin](#) perusteella suurin osa suunnitelman mukaisista toimenpiteistä etenee hyvin. Kertomusvuonna on kiinnitetty aikaisempaa enemmän huomiota kriittisen infrastruktuurin turvaamiseen ja sotilaallisen liikkuvuuden edistämiseen. Liikenne- ja viestintäviraston [liikennejärjestelmäanalyysi](#) sisältää tietoa suunnitelman vaikutuksista. Liikenne 12 -suunnitelman päivitys on meneillään.

Liikenneverkkojen päivittäinen liikennöitävyys pystyttiin ylläpitämään tiukasta rahoitustilanteesta ja korkeasta kustannustasosta huolimatta. Maanteiden päällystystöiden ennakoituakin korkeampi hintataso vähensi päällystyskilometrejä, mikä johti maantieverkon korjausvelan kasvuun. Kustannustason nousu heikensi käynnissä olevien väyläverkon kehittämishankkeiden kustannusarvioiden pitävyyttä, ja useille hankkeille jouduttiin hakemaan valtuuden korotuksia lisätalousarvioissa.

Verkkojen Eurooppa (Connecting Europe Facility, CEF) -ohjelmasta Suomi sai vuonna 2023 rahoitusta liikennehankkeille yhteensä noin 91 miljoonaa euroa (mukaan lukien sotilaallinen liikkuvuus ja vaihtoehtoiset käyttövoimat) ja digihankkeisiin yhteensä noin 22,4 miljoonaa euroa.

Viestintäverkkojen kehittämisessä keskeistä on riittävien taajuuksien varmistaminen matkaviestinverkoille tulevaisuudessa, kun 6G-teknologia otetaan käyttöön. Asiaa edistettiin Maailman radioviestintäkonferenssissa (WRC-23). Mahdollisuuksia edistyneempien verkkoteknologioiden käyttöön tulevaisuudessa luotiin muuttamalla niin kutsutun 2G-taajuusalueen toimilupaehtoja, millä mahdollistetaan uudempien verkkoteknologioiden käyttö 2G-verkkojen käytössä olevilla taajuusalueilla (900 ja 1800 megahertsiä) vuoden 2030 alusta lähtien.

Eduskunnalle lokakuussa annetulla hallituksen esityksellä (HE 70/2023 vp) toimeenpantiin kansallisesti EU:n digipalvelusäädös, jonka tarkoituksena on parantaa internetissä toimivien välityspalvelujen avoimuutta ja turvallisuutta käyttäjille. Digipalvelusäädöksellä pyritään suojaamaan käyttäjiä laittomalta sisällöltä verkossa ja varmistamaan käyttäjien perusoikeuksien toteutuminen. Tavoitteena on myös helpottaa palvelujen tarjoamista EU:ssa jäsenvaltioiden rajojen yli.

Valtioneuvoston asetus valtionavustuksesta tiedonvälityksen ja uutismedioiden tukemiseen (476/2023) annettiin maaliskuussa. Liikenne- ja viestintävirasto myönsi avustusta 69 hakijalle ja 188 eri medialle. Avustuksella tuetaan monipuolista ja

monimuotoista uutistoimintaa sekä kattavaa tiedonvälitystä. Tavoitteena on välttää uutiserämaiden syntyminen ja turvata sananvapauden toteutumista. Maltillisen avustussumman (yhteensä 7 miljoonaa euroa) ja avustuksen kertaluontoisuuden vuoksi avustuksen vaikuttavuuden arvioidaan pitkällä aikavälillä kuitenkin jäävän melko pieneksi.

Lisäksi postilain muutoksen yhteydessä otettiin käyttöön määräaikainen sanomalehtijakelua koskeva valtion jakelutuki (15 miljoonaa euroa vuodessa), jonka tarkoituksena on luoda edellytyksiä sanomalehtijakelun toteuttamiselle viitenä arkipäivänä viikossa alueilla, joilla ei ole muuten saatavilla täysin kattavaa viisipäiväistä varhaisjakelua.

Uusi luotsauslaki (561/2023) tuli voimaan 1.9.2023. Merkittävimmät muutokset koskivat luotsinkäyttövelvollisuutta, henkilölupakirjoja ja niiden myöntämisen edellytyksiä. Muutosten seurauksena merenkulun turvallisuuden Suomen vesialueilla arvioidaan kokonaisuudessaan parantuvan, minkä seurauksena myös viime vuosille tyypillisiä, luonteeltaan pieniä onnettomuuksia, kuten pohjakosketuksia, sattuu jatkossa vähemmän.

Hallinnonalan vaikuttavuutta on arvioitu liikenne- ja viestintäverkon kattavuuden ja peiton sekä palveluiden hintakehityksen avulla. [Liikenneverkkojen peittävyys-tilastossa](#) tarkastellaan, kuinka suuri osa väestöstä saavuttaa liikennemuodot tietyillä kriteereillä. Viime vuosina peittävyudessa ei ole tapahtunut suuria muutoksia.

Liikenne- ja viestintäviraston tuoreimpien [tietojen](#) mukaan vuoden 2022 lopussa 73 prosentilla kotitalouksista oli mahdollisuus ottaa käyttöönsä kiinteä laajakaistayhteys, jonka latausnopeus on vähintään 100 megabittiä sekunnissa, ja 52 prosentilla oli mahdollisuus kiinteään valokuituverkkoon. Vähintään 300 megabittiä sekunnissa nopeuden saatavuus oli 66 prosentilla ja vähintään 1 000 megabittiä sekunnissa nopeuden saatavuus oli 65 prosentilla kotitalouksista. Verkkojen kattavuuden kasvu on ollut vain muutamia prosenttiyksiköitä vuoteen 2021 verrattuna. Mobiililaajakaistan 5G-verkon (100 megabittiä sekunnissa) [saatavuus](#) on noussut syyskuusta 2022 vuoden 2023 syyskuuhun 86 prosentista 90 prosenttiin.

[Tilastokeskuksen](#) mukaan viestintäpalveluiden reaaliset hinnat olivat marraskuussa 2023 nousseet noin 3,5 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna. Kokonaisuutena viestintäpalveluiden reaalin hintakehitys on kuitenkin ollut kuluttajille suotuisaa, ja reaaliset hinnat ovat vielä noin seitsemän prosenttia halvempia kuin vuonna 2010. Liikenteen reaaliset kuluttajahinnat laskivat kahdella prosentilla vuonna 2023 verrattuna vuoteen 2022. Liikenteen reaaliset kuluttajahinnat ovat nousseet noin 27

prosenttia vuodesta 2010. Vuonna 2023 julkisen liikenteen hinta nousi noin 1,1 prosenttia ja oman auton käytön kustannus laski noin 3,2 prosenttia vuoteen 2022 verrattuna muun muassa polttoaineiden hintakehityksen myötä.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 3: Uudet toimintamallit ja innovaatiot vauhdittavat hyvinvointia ja kilpailukykyä

Datalouden ja digitalisaation poikkihallinnolliselle koordinaatiolle ja johtamiselle on varmistettu jatkuvuus. Ministeriöiden pysyvä yhteistyöryhmä digitointiin on valmistellut sekä EU:n digitaalisen vuosikymmenen ensimmäisen Suomen raportoinnin ja etenemissuunnitelman komissiolle että laajemman [kansallisen toimeenpanosuunnitelman](#). Liikenne- ja viestintäministeriön vastuulle kuuluvien digitaalisen infrastruktuurin toimenpiteiden valmistelu on käynnistetty. Tavoitteiden toteutumiseksi on tunnistettu keskeiset vaikuttamisen kohteet ja vaikutettu EU:n tulevan komission työsuunnitelmaan datan hyödyntämisen sääntelyn ja infrastruktuurin tehokkaan toimeenpanon, tulevaisuuden verkkoinfrastruktuurin ja uusien teknologioiden edistämiseksi sekä media- ja alustatoimijoiden toimintaedellytyksiin. Edellytysten luomiseksi datatalouden ja digitalisaation mahdollistamille palveluille on lisäksi keskitytty EU:n datastrategian toimeenpanoon, hallinnonalan datan hyödyntämiseen ja yhteentoimivuuteen, liikenteen palvelulakiin sisältyvien tietovaatimusten uudistamiseen ja automaattisen liikenteen palveluihin liittyviin toimenpiteisiin.

Rautateiden kulunvalvonnan uudistavassa [Digirata-hankkeessa](#) jatkui kehitys- ja verifiointivaihe. Rautatieliikenteen kehittämisessä Suomi on toiminut sen eteen, että EU:n rautatieliikenteen regulaatio olisi mahdollisimman teknologianeutraalia ja että se edistäisi automaatiota ja digitalisaatiota, sekä mahdollistaisi kaupallisten viestintäverkkojen käytön sallimisen EU:ssa.

Myös sääennustepalveluissa datapohjaisia ennustemenetelmiä on kehitetty ja eri käyttäjäsektoreille on lisätty kohdennettuja tekoälypohjaisia vaikutusennustemenetelmiä. Kesällä otettiin testikäyttöön avoimesti saatavilla oleva datapohjainen globaali sääennustemenetelmä ensimmäisten joukossa Euroopassa. Äärisää-ilmiöiden seurannan ja ilmastomuutokseen sopeutumisen tueksi ollaan kehittämässä digitaalisia kaksosia uusinta laskentateknologiaa hyödyntäen.

Suomi palasi ensimmäiseksi maailmanlaajuisessa digitalisaatiovalmiuksia mittavassa Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Etlan vuoden 2023 [Digibarometrissa](#). Suomen sijoitus on noussut erityisesti yritysten vertailussa. Euroopan komission [European Innovation Scoreboard 2023](#) -mittauksessa Suomi sijoittui kolmanneksi.

Henkilöliikennepalveluiden uusina toimintamalleina tilastoidaan yhteiskäyttöautojen, kaupunkipyörien ja sähköpotkulautojen määrää. Viimeisimpien vuoden 2022 tietojen perusteella [yhteiskäyttöautojen](#) määrä nousi noin 11 prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna. Yhteiskäyttöautojen määrä nousi peräti 81 prosentilla. Vuokrausten määrä kasvoi yli 50 prosenttia vuoden takaiseen nähden. [Kaupunkipyörien](#) lukumäärä kasvoi 26 prosenttia, mutta kaupunkipyörillä tehtyjen matkojen määrä (3,3 miljoonaa matkaa) kuitenkin laski noin reilulla kahdella prosentilla. [Sähköpotkulaudoilla](#) tehtyjen matkojen määrä kasvoi noin 51 prosentilla (16,9 miljoonaa matkaa) edellisvuoteen verrattuna.

Toteutuminen: **Erinomainen**

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Liikenne- ja viestintäministeriö edistää YK:n kestävän kehityksen Agenda2030-tavoitteiden toteuttamista hallinnonalallaan. Ekologisen kestävyys osalta liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala on jatkanut liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen tähtääviä toimenpiteitä. Liikenteen puhtaan energian siirtymää on edistetty muun muassa uudistamalla vaihtoehtoisilla käyttövoimilla kulkevien ajoneuvojen hankintatukilainsäädäntöä ja laatimalla ohjelma tieliikenteen uusien polttoaineiden jakeluinfran kehittämiseksi. Lisäksi päästövähennyksiä tavoitellaan väylien turvallisuutta ja liikenteen sujuvuutta parantamalla sekä tehostamalla logistiikkaa.

Taloudellisen kestävyys näkökulmasta digitaalisilla yhteyksillä, liikenteellä ja viestinnällä on keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyille ja uudistumiselle sekä koko Suomen elinvoimalle ja hyvinvoinnille. Toimenpiteitä toteutetaan muun muassa osana 12-vuotisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman ja [Suomen digitaalisen kompassin](#) toimeenpanoa. Sosiaalisen kestävyys kanalta ministeriön työ varmistaa ihmisten perustarpeiden toteutumista. Toimet liittyvät esimerkiksi [liikenneturvallisuusstrategian](#) toimeenpanoon sekä liikenne- ja digitaalisten palveluiden esteettömyyteen. [Liikenne- ja viestintäviraston ennakkotietojen](#) mukaan vuonna 2023 tieliikenteessä kuoli 173 ihmistä. Kuolemien määrä väheni merkittävästi jo toista vuotta peräkkäin, sillä vuonna 2022 kuoli 196 henkilöä ja vuonna 2021 kuolleita oli 225. Vesiliikenneonnettomuuksien [ennakkotilaston](#)

mukaan vesiliikenteessä kuoli 34 henkilöä vuonna 2023 (27 vuonna 2022). Liikennejärjestelmän esteettömyydelle ja saavutettavuudelle tavoitteet asettava esteettömyysvisio julkaistiin marraskuussa. Lisäksi rautatieasemien esteettömyyttä koskevaa tiedonsaantia parannettiin liikenteen palveluista annettuun lakiin tehdyllä muutoksella.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Ministeriön ja sen hallinnonalan [toiminnallinen yhdenvertaisuus ja tasa-arvo-suunnitelma](#) valmistui kesällä. Toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoverkosto on valmistellut sille täytäntöönpanosuunnitelman. Osaamiseen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioissa on kiinnitetty huomiota sisällyttämällä uusien virkahenkilöiden perehdyttämisaineistoon toiminnallista yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa koskevaa aineistoa ja järjestämällä toiminnallista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tukevaa koulutusta. Ministeriön säädösvalmistelussa on aiempaa kattavammin arvioitu säädösten vaikutuksia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kannalta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan edellä kuvattujen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteiden toteuttamiseksi virastoille on asetettu monivuotiset tulostavoitteet, joista kullekin tulostavoitteelle on asetettu vuosittaiset tavoitetasot. Ministeriö saavutti 22 tavoitetasosta 16 kokonaan ja 6 osittain. Ilmatieteen laitos ja Väylävirasto saavuttivat kaikki tavoitteet. Liikenne- ja viestintävirastolta jäi ainoastaan kaksi tavoitetasoa osin saavuttamatta.

[Liikenne- ja viestintäministeriön tilinpäätös vuodelta 2023](#)

[Liikenne- ja viestintäviraston tilinpäätös vuodelta 2023](#)

[Väyläviraston tilinpäätös vuodelta 2023](#)

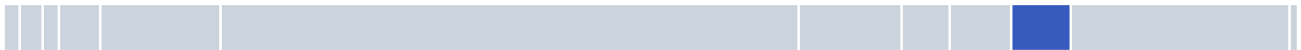
[Ilmatieteen laitoksen tilinpäätös vuodelta 2023](#)

10 Työ- ja elinkeinoministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

• Työ- ja elinkeinoministeriön osuus **4 648 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 880 milj. €
- Siirtomenot 2 145 milj. €
- Sijoitusmenot 359 milj. €
- Muut menot 9 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

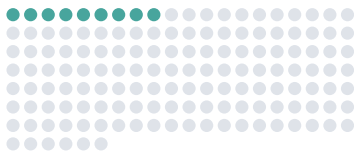
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

• Työ- ja elinkeinoministeriössä **10 315 henkilötyövuotta**

Virastot **9** KPL

- Geologian tutkimuskeskus
- Patentti- ja rekisterihallitus
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto
- Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
- Energiavirasto
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus
- ELY-keskukset 15 kpl sekä niiden alaiset TE-toimistot
- Huoltovarmuuskeskus

Rahastot **3** KPL

- Valtiontakuurahasto
- Huoltovarmuusrahasto
- Ydinjätehuoltorahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **8** KPL

- Finnvera Oyj
- Business Finland Oy
- Business Finland Venture Capital Oy
- Ilmastorahasto Oy
- Kansallinen lääkekehityskeskus Oy
- Suomen Teollisuussijoitus Oy
- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Työkanava Oy

10.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Yritysten tuotannontekijöiden kustannusten nousu on leikannut kasvua ja siirtänyt investointeja tuonnemmas. Korkea inflaatio on euroalueella taittumassa: marraskuun 2023 lukema oli 2,4 prosenttia, kun vuotta aiemmin se oli yli 10 prosenttia. Vuonna 2024 lähestytään Euroopan keskuspankin tavoittelemaa 2 prosenttia tasoa. Markkinat odottavat ohjauskorkojen laskevan, minkä odotetaan kannustavan uusia investointeja.

Tehdasteollisuuden tuotannon määrä laski kertomusvuoden touko–heinäkuussa lähes 3 prosenttia vuodentakaisesta. Toimialakohtaiset erot ovat olleet suuria: tuotanto kasvoi esimerkiksi metallituote- sekä koneiden ja laitteiden aloilla, kun taas metsäteollisuudessa, tekstiilien, vaatteiden ja jalkineiden valmistuksessa sekä elektroniikka- ja sähköteollisuudessa liiketoiminta on hiipunut ja tilausvihkot ovat ohentuneet. Uusien tilausten väheneminen kesän jälkeen on vaikuttanut negatiivisesti työllisyyteen, ja se näkyy ensin lomautusten määrän kasvuna.

Yritykset käyttivät vuonna 2022 tutkimus- ja kehittämistoimintaan 5,4 miljardia euroa. Tutkimus- ja kehittämismenot kasvoivat edellisvuodesta lähes 5 prosenttia, mikä oli alle puolet vuoden 2021 tasosta (+ 11 prosenttia). Inflaation kiihtymisestä johtuen vuonna 2022 reaali-menot laskivat hieman (-0,5 prosenttia). Teollisuudessa tutkimus- ja kehittämistoiminnan kasvusta ICT-alan osuus oli 53 prosenttia. Sen sijaan muualla kuin teollisuudessa menot laskivat yli 90 miljoonaa euroa. Tilastokeskuksen arvion mukaan vuonna 2023 yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminta kasvoi 4,3 prosenttia (+230 miljoonaa euroa), mikä jäi inflaatioastetta matalammaksi.

Tilastokeskuksen mukaan työllisiä (yhteensä 2 628 000) oli vuonna 2023 noin 8 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Kasvu johtuu yksinomaan työllisten naisten määrän kasvusta. Työllisyysaste oli 20–64-vuotiaiden osalta 77,9 prosenttia (-0,2 prosenttiyksikköä edellisvuodesta), ja 15–74-vuotiaiden työttömyysaste oli 7,2 prosenttia (6,8 prosenttia edellisvuonna).

Työvoiman saatavuutta parannetaan osaltaan kansainvälisellä rekrytoinnilla, ja työvoiman maahanmuuton määrä on ollut viime vuodet kasvussa. Vuonna 2023 työperusteisten oleskelulupahakemusten kokonaismäärä väheni verrattuna vuoteen 2022, mutta pysyi historiallisesti katsoen korkealla tasolla. Työperusteisia oleskelulupia myönnettiin vuonna 2023 yhteensä yli 15 000 kappaletta, eniten ammatti-osajille. Työperäisen maahanmuuton korkea taso johtuneen sekä kasvavasta kysynnästä että työnantajien rekrytointivalmiuksien paranemisesta.

Tilanne energiamarkkinoilla oli vuonna 2023 vakaampi kuin vuonna 2022. Tuotannon määrä kasvoi, ja sähkön tuonnin saatavuus naapurimaista parantui. Uusiutuvaa energiaa, erityisesti maatuulivoimaa oli käytössä runsaasti, ja Olkiluoto 3 -yksikkö aloitti keväällä 2023 säännöllisen sähköntuotannon. Vakautta ja varmuutta markkinoille loi myös se, että valtioneuvosto myönsi Loviisan ydinvoimalaitosyksiköille uudet käyttöluvat vuoteen 2050 asti.

EU:ssa neuvoteltiin vuonna 2023 useita hätätoimia muun muassa sähkön ja kaasun hintojen hillitsemiseksi ja energiamarkkinoiden vakauttamiseksi. Samassa yhteydessä komissio aloitti sähkömarkkinoiden uudistamista koskevien mallien uudistamisen. Sähkömarkkinamallilla pyritään tekemään EU:n energiamarkkinoista entistä kestävämpiä ja vakaampia, suojelemaan kuluttajia ja yrityksiä äkillisiltä sähkön hintavaihteluilta ja kannustamaan investointeja uusiutuviin energialähteisiin.

Koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssotaan liittyvät kokemukset ovat johtaneet siihen, että kilpailullisiin sisämarkkinoihin perustuvaa politiikkamallia on myös kyseenalaistettu. Nähtävissä on merkkejä esimerkiksi protektionismin noususta, valtiointerventioiden roolin kasvamisesta sekä huoltovarmuuden, omavaraisuuden ja turvallisuuden korostumisesta eri politiikkojen (mukaan lukien valtioneuvoston tukipolitiikka) oikeuttamisperusteena. Kansainvälisen turvallisuusympäristön muuttuminen epävakampaan suuntaan on heijastunut huoltovarmuuteen ja yhteiskunnan kriittisten toimintojen jatkuvuuteen. Turvallisuusympäristön muutokset ovat olleet nopeita ja varautuminen muutoksiin on entisestään korostunut. Yllättävät huoltovarmuustarpeet ja erilaisten häiriöiden hoitaminen ovat edellyttäneet nopeaa reagointikykyä.

10.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

EU:ssa korostuu valtiovetoisuus ja tukikilpailu sisämarkkinoiden toimivuuden kustannuksella

Suomalaisten yritysten kilpailuasema heikkenee keskipitkällä aikavälillä. EU vastaa löysentyvällä valtioneuvoston tukipolitiikalla mannerten väliseen kilpailuun, mikä ei ole pienen avotalouden yritysten etu. Tukikilpailu ja regulaatiokehitys vaikuttavat negatiivisesti sisämarkkinoihin. Riskin hallintatoimia ovat systemaattinen EU-vaikuttaminen ja työ neuvoston työryhmissä sekä samanmielisten jäsenvaltioiden yhteinen vaikuttaminen.

Yritysten investoinnit T&K-toimintaan eivät kasva ja T&K-rahoituksen lisäykset eivät kohdennu yritysten T&K-toimintaa vivuttavasti

Yritysten T&K-intensiteetti ei kasva eikä uusia yrityksiä ja toimialoja saada lisäämään T&K-toimintaa. Yhteistyö tutkimusorganisaatioiden ja yritysten kesken ei vahvistu. T&K-rahoituksen vaikuttavuus heikkenee. T&K-toiminnan tuloksista ei synny uutta, kansainvälisesti kilpailukykyistä liiketoimintaa. Suomi ei pärjää kilpailussa T&K-investoinneista ja -osaajista. Toimintaympäristö ei kannusta T&K-toimintaan. Tuottavuuskasvu hidastuu, Suomen talouskasvu hidastuu eikä työllisyys kehity tavoitellusti. Riskin hallitsemiseksi T&K-rahoituksen suunnitelman valmistelussa huolehditaan rahoituksen kohdentamisesta vaikuttavasti aktivoiden yritysten T&K-investointeja sekä yhteistyötä tutkimusorganisaatioiden kanssa. Huolehditaan T&K-toimintaan kannustavasta toimintaympäristöstä.

Suomen elinkeinorakenne ei uudistu

Yritykset ja julkinen sektori eivät uudistu ja Suomen kilpailukyky sekä osaaminen heikkenevät. Riskin hallitsemiseksi edistetään elinkeinorakennetta uudistavaa kansainvälistä kasvua tukevaa elinkeinopolitiikkaa, investointiasteen kasvattamista sekä innovaatiotoiminnan kasvun kiihdyttämistä hyödyntäen myös alueiden vahvuuksia.

Suomi ei pärjää investointikilpailussa

Suomi ei menesty toivotulla tavalla kansainvälisessä investointikilvassa, eivätkä esimerkiksi odotetut puhtaan siirtymän investoinnit toteudu. Riskin hallintatoimina ennakoitava sääntely-ympäristö ja aktiivinen teollisuuspolitiikka edistävät puhdaita investointeja, jotka mahdollistavat kestäväen kasvun ja ilmastotavoitteissa etenemisen.

Valtion erityisrahoitusyhtiö Finnveran rahoitusriskit toteutuvat odotettua suurempina

Riskien toteutumisen seurauksena syntyvät tappiot vaikuttavat negatiivisesti valtiontalouteen. Riskin hallitsemiseksi huomioidaan valmisteltavassa Finnveraa koskevassa lainsäädäntöuudistuksessa riskinottoon liittyvät päätöksentekokysymykset sekä varautuminen mahdollisiin tappioihin.

Työelämätoimijoiden yhteistä työelämän kehittämisen tahtotilaa ei saada aikaiseksi, eikä kehittämistä tehdä strategisesti

Työelämän kehittämisen merkitys heikkenee, kehittäminen muuttuu pirstaleiseksi ja sen vaikuttavuus heikkenee. Yhteiskunnan tasolla työn ja työelämän laatu ja tuottavuus eivät parane ja voivat jopa heiketä. Riskin hallitsemiseksi ministeriöt yhdessä sitoutuvat työelämän kehittämisen strategian päivittämiseen ja varaavat siihen riittävät resurssit. Strategian valmistelu tehdään laajassa yhteistyössä, mukaan lukien työmarkkinajärjestöt, avoimesti.

Riittäviä keinoja vaikeassa asemassa olevien työllistymiseksi ei kyetä määrittelemään tai toimeenpanemaan

Työttömyys pitkittyy ja rakenteellistuu, mikä vaikeuttaa uudelleen työllistymistä suhdanteen parantuessa. Työvoiman saatavuus heikkenee. Riskin hallintatoimia ovat hallitusohjelmassa määritettyjen työmarkkinauudistusten tehokas toimeenpano ja työmarkkinoiden tilannekuvan säännöllinen ylläpito.

Työvoiman maahanmuutolla ei osaltaan pystytä vastaamaan riittävästi taloudellisen huoltosuhteen ja kestävyysvajeen haasteisiin sekä TKI-toiminnan tarpeisiin. Järjestelmän väärinkäytöksiä ei pystytä riittävästi estämään.

Osaavaa työvoimaa ei ole riittävästi työmarkkinoiden ja TKI-toiminnan tarpeisiin nähden ja järjestelmää väärinkäytetään. Riskin hallintatoimia ovat Talent Boost -ohjelma, työvoiman hyväksikäytön ehkäisyn toimenpideohjelma ja oleskelulupamenettelyiden kehittämishanke.

10.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 20. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

TEM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
32.01	Hallinto	837	928	990
32.20	Uudistuminen ja vähähiilisyys	890	806	813
32.30	Työllisyys ja yrittäjyys	799	777	802
32.40	Yritysten erityisrahoitus	1 336	578	514
32.50	Kotoutuminen ja kansainvälinen osaaminen	153	147	183
32.60	Energiapolitiikka	1	-	-
32	TEM:n hallinnonala yhteensä	4 015	3 236	3 303

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan määrärahat pysyivät vuonna 2023 vuoden 2022 tasolla. Alla on kerrottu määrärahan käyttökohteista suurimpien talousarvion lukujen osalta. Hallinto-luku sisältää lähinnä hallinnonalan virastojen ja laitosten toimintamenomäärärahat.

Työllisyys ja yrittäjyys

Julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin käytettiin työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa yhteensä noin 305,5 miljoonaa euroa. Lisäksi palkkatukea ja starttirahaa rahoitettiin sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan työttömyysetuusmomenteilta noin 168,9 miljoonalla eurolla. Vuoden 2023 ajan työllisyysmäärärahoilla rahoitettavien palvelujen piirissä oli keskimäärin 47 000 henkilöä, mikä on noin 8 500 henkilöä enemmän kuin vuonna 2022.

Ohjelmakauden 2014–2020 rakennerahasto-ohjelman ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020” julkinen rahoitus on noin 2,8 miljardia euroa, josta EU:n osuus on puolet. Ohjelman toimeenpanossa on edetty suunnitelman mukaisesti. Käytettävissä olleesta EU- ja valtion rahoituksesta oli sidottu vuoden 2023 lopussa 99 prosenttia. Ohjelmakauden aikana on käynnistynyt lähes 11 800 hanketta. Hankkeille oli vuoden 2023 loppuun mennessä tehty maksatuksia noin 2,8 miljardilla eurolla (julkinen rahoitus yhteensä).

Ohjelman tavoitteena on muun muassa 10 500 uuden työpaikan ja 600 uuden yrityksen syntyminen. Vuoden 2023 loppuun mennessä oli uusia työpaikkoja syntynyt 13 311 ja uusia yrityksiä 591. Hankkeille maksetusta EAKR (Euroopan aluekehitysrahasto) -rahoituksesta 27,3 prosenttia oli kohdistunut vähähiilisyttä edistäviin hankkeisiin. Koronakriisin johdosta rakennerahasto-ohjelmaan lisätyn REACT-EU -elvytysrahoituksen myötä ohjelmassa käynnistyi vielä lähes 1 700 uutta hanketta. Lisärahoitusta suunnattiin erityisesti digitalisaatiota ja vihreää siirtymää edistäviin EAKR- ja ESR (Euroopan sosiaalirahasto) -hankkeisiin.

Suomen alue- ja rakennepolitiikan ohjelman ”Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027” toimeenpano on edennyt vuonna 2023 Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR), Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) ja Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) osalta. Kaikissa rahastoissa rahoituspäätöksiä tehtiin runsaasti vuoden 2023 aikana. Koko ohjelmakauden runsaan kolmen miljardin euron rahoituskehiksestä (julkinen rahoitus yhteensä) oli vuoden 2023 lopussa varattu hankkeisiin neljännes. Ohjelma tukee elinkeino-, energia-, ilmasto-, innovaatio-, koulutus- ja työllisyyspolitiikkaa sekä syrjäytymisen ja köyhyyden vastaista työtä.

Vuoden 2023 aikana työ- ja elinkeinoministeriö on toteuttanut EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) kehyksessä tehtäviä investointeja ja uudistuksia yhteistyössä hallinnonalan muiden toimijoiden kanssa. RRF-panostuksilla edistetään erityisesti vihreää ja digitaalista siirtymää samoin kuin työllisyyttä ja osaamisen vahvistamista. Valtioneuvosto hyväksyi 5.10.2023 ehdotuksen Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman REPowerEU-osioksi. EU pyrkii REPowerEU-suunnitelmallaan katkaisemaan riippuvuuden Venäjän fossiilisista polttoaineista ja

nopeuttamaan siirtymää puhtaaseen energiaan. Suomen suunnitelmaan EU:n neuvoston päätöksellä 5.12.2023 lisätty REPowerEU-osio kohdentuu ympäristöluvituksen vauhdittamiseen, puhtaan energian tutkimukseen ja puhtaan siirtymän investointeihin. Suomi saa REPowerEU-rahoitusta enintään 127 miljoonaa euroa. Tämän lisäyksen myötä RRF-kokonaispanostukset Suomessa vuoteen 2026 asti ovat 1,95 miljardia euroa, josta 1,10 miljardia euroa on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan talousarviomomenttien puitteissa toteutettaviin toimenpiteisiin.

Uudistuminen ja vähähiilisyys

Vuonna 2023 energiatukea myönnettiin yhteensä noin 196 miljoonaa euroa. Myönnetystä valtuudesta 123 miljoonaa euroa myönnettiin suuriin demonstraatiohankkeisiin, kuten esimerkiksi vetyhankkeisiin.

Vuonna 2023 työ- ja elinkeinoministeriö myönsi EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelmaan liittyville hankkeille tukea yhteensä noin 128 miljoonaa euroa. Energiainfrastruktuurihankkeille myönnettiin 67 miljoonaa euroa, uuteen energiateknologiaan noin 38 miljoonaa euroa ja teollisuuden prosessien sähköistämiseen ja vähähiilistämiseen noin 23 miljoonaa euroa.

Business Finland myönsi vuonna 2023 rahoitusta kaikkiaan noin 750 miljoonaa euroa, josta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen noin 567 miljoonaa euroa ja elinkeinorahoituksena noin 183 miljoonaa euroa. Myönnetystä rahoituksesta yrityksille kohdistui noin 599 miljoonaa euroa ja soveltavaan julkiseen tutkimukseen noin 151 miljoonaa euroa. Suomen kestävä kasvun ohjelman mukaista EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta Business Finland myönsi noin 59 miljoonaa euroa.

Hallinnoalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Innovaatiotoiminta vahvistuu

Tutkimus- ja kehitystoiminnan (T&K) menot olivat vuonna 2022 Tilastokeskuksen mukaan 7,9 miljardia euroa. Menot nousivat 445 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa 5,9 prosentin kasvua vuoden 2021 T&K-menoihin verrattuna. Inflaatio huomioon ottaen reaali kasvu oli kuitenkin vain 0,6 prosenttia. Parlamentaarisesti asetettu tavoite, jonka mukaan T&K-menojen osuuden bruttokansantuotteesta tulisi kasvaa vuoteen 2030 mennessä neljään prosenttiin, edellyttäisi noin 7,8 prosentin vuosittaista kasvua. Tutkimus- ja kehitysintensiivisyys laski 2,95 prosenttiin vuonna 2022 (2,99 prosenttia vuonna 2021).

Taulukko 21. Innovaatiotoiminnan vahvistumisen numeeriset tavoitteet

Innovaatiotoiminta vahvistuu	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma (ennakko) 2023	Tavoite 2023
Suomen ulkomaisten sijoitusten kanta/BKT (%)	31,0	29,8	28,0	>31
T&K-menot/BKT	2,99	2,95	2,94	>3,24

T&K-menot kasvoivat tutkimuslaitoksissa (9 prosenttia) ja korkeakouluissa (10 prosenttia). Yritysten T&K-menot jäivät reaalisesti hieman alle vuoden 2021 tason. Teollisuudessa yritysten T&K-menot kasvoivat nimellisesti 11 prosenttia, mutta palvelualoilla menot laskivat vajaat neljä prosenttia useita vuosia kestäneen kasvuvaiheen jälkeen. Kokoluokittain tarkasteltuna T&K-menot laskivat eniten pienillä ja keskisuurilla yrityksillä, noin 11 prosenttia vuoteen 2021 verrattuna. Sekä euro-määräisesti mitattuna että suhteellisesti suurinta kasvu oli yli 500 henkilön yrityksissä, joiden T&K-menot kasvoivat 336 miljoonaa euroa edellisvuoteen nähden (12 prosenttia).

Business Finlandin asiakasyritykset, jotka saivat rahoituspäätöksen vuonna 2021, lisäsivät T&K-menoja vuonna 2022 yhteensä 16 prosenttia. 10–49 henkilön yritysten T&K-menoissa oli kasvua 16 prosenttia, mutta muuten myös Business Finlandin asiakkaina olevien pienten ja keskisuurten yritysten T&K-menot olivat laskusuunnassa. Yli 500 henkilön yritykset sen sijaan kasvattivat T&K-menoja lähes 300 miljoonalla eurolla (19 prosenttia).

Business Finlandin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatorahoitusta (TKI) vuonna 2023 saaneet yritysasiakkaat arvioivat TKI-projektien tuloksena syntyvän 24 840 uutta työpaikkaa, kun projektien tulokset ovat markkinoilla. Lukumäärä on samalla tasolla kuin vuonna 2021 ja laskenut verrattuna huippuvuoteen 2022 (32 610 työpaikkaa). Tämä on normaalia vaihtelua, joka aiheutuu siitä, kohdistuuko rahoitus teollisia työpaikkoja edellyttävään toimintaan vai esimerkiksi digitaalisiin palveluihin, joissa työpaikkavaikutus on yleensä pienempi. Business Finlandin TKI-rahoitusvaltuuksien määrä laski 15 prosenttia. Laskuun vaikutti osaltaan RRF-rahoituksen päättyminen. TKI-rahoitusasiakkaiden vientiodotukset kasvoivat. Keskimäärin Business Finlandin asiakasyritysten vientiodotukset olivat 49 miljoonaa euroa yhden miljoonan euron TKI-rahoitusta kohden (41 miljoonaa vuonna 2022).

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Business Finlandin TKI-yritystukien vaikuttavuus – Yritysten TKI-toiminta, kasvu- ja ulkoisvaikutukset.
- Yritysten tuottavuuserot ja tuottavuuden eturintama
- Yritystukien tutkimusjaoston vuosiraportti 2023
- Impact Study of Competitiveness. Report 1/2023
- Co-Innovation for Greater Impact – Impact Study on RDI Collaboration

Vaikuttavuustavoite 2: Työllisyysaste nousee

Työllisyysaste laski vuoden 2022 73,8 prosentin tasolta ja oli 73,6 prosenttia vuonna 2023 tavoitteen ollessa 74 prosenttia. Työttömyysaste nousi 7,2 prosentin tasolle tavoitteen ollessa 7,0 prosenttia. Työttömien työnhakijoiden määrä nousi 260 000 henkilöön (2022 noin 250 000 henkilöä). Nousu aiheutui sekä työttömien että lomautettujen määrän kasvusta. Vuonna 2023 pitkäaikaistyöttömien määrä laski edelleen ollen keskimäärin noin 88 700 vuonna 2023 (94 700 vuonna 2022). Työttömyys kasvoi kaikissa ikäluokissa lukuun ottamatta 50–54-vuotiaita sekä 60 vuotta täyttäneitä.

Taulukko 22. Työllisyyden nousun numeeriset tavoitteet

Työllisyysaste nousee	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Tavoite 2023
Työttömyysaste 15–74 v. (%)	7,7	6,8	7,2	7,0
Työllisyysaste 15–64 v. (%)	72,3	73,8	73,6	74,0

Työllisyystavoitteet eivät toteutuneet vuonna 2023, mihin vaikutti erityisesti suhdannetilanteen heikentyminen. Syksyllä 2023 käynnistettiin useiden pääministeri Orpon hallitusohjelmassa määriteltyjen työllisyystoimien valmistelu, kuten kannustinloukkuihin liittyviä uudistuksia, muita sosiaaliturvan ja verotuksen uudistuksia sekä työlainsäädäntöön liittyviä uudistuksia.

Palkkatukiuudistus tuli voimaan 1.7.2023, joka käsitti muutoksia palkkatuen myöntämisen edellytyksiin, tuen määrään, kestoon sekä muihin ehtoihin. Uudistuksen tavoitteena oli yksinkertaistaa palkkatukea koskevia säännöksiä ja lisätä siten palkkatuen käyttöä erityisesti yrityksissä. Palkkatuen käytön lisäämisellä yrityksissä pyritään lisäämään palkkatuen vaikuttavuutta ja nostamaan tätä kautta työllisyysastetta. Uudistus ei ehtinyt merkittävästi vaikuttamaan vuoden 2023 aikana.

Kertomusvuoden alussa voimaan tuli pääministeri Marinin hallituksen päätös-kokonaisuus, jolla edistetään 55 vuotta täyttäneiden työllistymistä ja työssä jak-samista. Kokonaisuus käsitti läpäiväoikeuden poistamisen, muutosturvarahan ja -koulutuksen käyttöönoton sekä työllistymisvapaisiin ja osa-aikatyön tekemi-sen mahdollisuuksiin liittyviä muutoksia. Lisäksi palkkatukiudistuksen yhteydessä käyttöön otettiin uusi työllistämistuki.

Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa olleiden määrä kasvoi vuonna 2023 edelliseen vuoteen verrattuna noin 1 300 henkilöllä noin 111 600 henkilön tasolle. Aktivointiasteeseen laskettavilla palveluilla tarkoitetaan palkkatuettua työtä, startti-rahaa, työvoimakoulutusta, omaehtoista työttömyysetuudella tuettua opiskelua, työnhaku- ja uravalmennusta, työ- ja koulutuskokeilua, vuorotteluvapaan sijai-sia sekä kuntouttavaa työtoimintaa. Palveluiden jälkeinen työttömyys kuiten-kin kasvoi kaikkien työ- ja elinkeinoministeriön seuraamien palveluiden kohdalla, erityisesti työvoimakoulutuksen ja palkkatuetun työn jälkeinen työttömyys. Hei-kentynyt työmarkkinatilanne on mahdollisesti vaikuttanut palveluiden jälkeiseen työllisyystilanteeseen.

Uusia avoinna olevia työpaikkoja ilmoitettiin TE-toimistoihin vuonna 2023 noin 30 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2022. Uusien avointen työpaikkojen määrä oli ollut edeltävien kahden vuoden aikana historiallisen korkea. Vuonna 2023 uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin noin 5 prosenttia enemmän kuin vuonna 2019. Työnantajien kokemien rekrytointiongelmien määrä vähentyi vuonna 2023, mutta säilyi edelleen korkealla tasolla (50 prosenttia on kokenut rekrytointiongelmia). Tavoitteet jatkuvien työttömyysjaksojen keskimääräisestä kestosta ja enintään kolme kuukautta jatkuneiden työttömyysjaksojen osuudessa eivät täytyneet. Pitkä-aikaistyöttömien määrä laski, mutta pitkäaikaistyöttömänä pysyvien työttömyys-jaksot pitkittyivät.

Vuoden 2022 toukokuussa voimaan tulleet pohjoismainen työvoimapalvelumalli sekä Työmarkkinatorin ensimmäinen vaihe sen sijaan vaikuttivat työmarkkinoilla vuonna 2023. Valtiontalouden tarkastusviraston ensiarvion mukaan pohjoismai-nen työvoimapalvelumalli on johtanut kaavamaiseen palveluprosessiin, jossa ei oteta huomioon yksilöiden erilaisia tarpeita, ja TE-palvelujen henkilöresurssit koh-dentuvat tehottomasti. Mallissa yhteydenpitoa työttömän työnhakijan kanssa tiiv-ivistettiin ja työnhakijoille asetettiin määrällinen työnhakuvelvoite, jossa pääsääntö on vähintään neljän työmahdollisuuden hakeminen kuukaudessa. Samaan aikaan pohjoismaisen työvoimapalvelumallin kanssa voimaan tullut Työmarkkinatori-uu-distus näytti kuitenkin tuottaneen maltillisia työllisyysvaikutuksia, vaikka vaikutuk-sia ei pystytty analyysissa täysin erottamaan pohjoismaisen työvoimapalvelumallin

vaikutuksista. Vaikutusmekanismi liittyi avointen työpaikkojen rekrytointiprosessin tehostumiseen, ja työllisyysvaikutuksen tasoksi arvioitiin alarajalla noin 2 500 henkilöä.

OECD:n arvion (2023) mukaan Suomen työvoimapolitiikassa käytetään runsaasti resursseja työnhakijoiden koulutuspalveluihin. Sekä omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella että työvoimakoulutus auttavat työnhakijoiden työllistymisessä. Koulutustoimiin sisältyy kuitenkin melko pitkä lukitusvaikutus, jonka jälkeen positiiviset työllisyysvaikutukset ilmenevät. OECD arvioi, että vuoden 2022 työvoimapalvelu-uudistus vie Suomea lähemmäs joidenkin muiden Pohjoismaiden työvoimapolitiittista järjestelmää.

Toteutuminen: **Välttävä**

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- OECD (2023); Evaluation of Active Labour Market Policies in Finland
- Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin, TYP-toiminnan ja SIB-mallin toimivuus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 16/2023
- Havaittiinko Työmarkkinatorilla työllisyysvaikutusta? Vuoden 2022 uudistuksen lyhyen aikavälin jälkikäteisarviointia

Vaikuttavuustavoite 3: Ilmastotavoitteet toteutuvat

Vuonna 2023 on toteutunut useita puhtaan energian hankkeita, kuten maatuu- livoima- ja aurinkovoimahankkeet. Eri toimialat käynnistivät myös vähähiilisyys- tiekarttojen päivittämisen. Uusiutuvan energian käytön edistämistä on tukenut myös polttoaineiden jakeluvelvoite, vaikka samalla hallitus on pyrkinyt hillitsemään liikennepolttoaineiden hintojen nousua pitämällä jakeluvelvoitteen edellisen vuo- den tasolla.

Taulukko 23. Ilmastotavoitteiden toteutumisen numeeriset tavoitteet

Ilmastotavoitteet toteutuvat	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Tavoite 2023
Uusiutuvan energian käytön osuus loppukulutuksesta (%)	46	48	Saatavilla 2024 loppupuolella	>47

Energiatehokkuussopimukset ovat tärkeä osa Suomen energia- ja ilmastostrategiaa. Ne ovat ensisijainen keino edistää energian tehokasta käyttöä Suomessa. Nykyi- nen sopimuskauti kestää vuoden 2025 loppuun asti. Työ- ja elinkeinoministeriö on tukenut yhteensä noin 120 miljoonalla eurolla energiatehokkuussopimuksiin liitty-neiden yritysten ja yhteisöjen energiatehokkuusinvestointeja vuosina 2017–2022. Tukea on myönnetty noin 1200 hankkeelle.

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite 4: Ulkomaalaisen työvoiman saatavuus paranee

Vuonna 2023 työperusteisten oleskelulupahakemusten kokonaismäärä väheni vuo- den 2022 ennätyksellistä tasosta, vaikka määrä pysyikin historiallisesti katsoen kor- kealla tasolla. Vuoden 2022 hakemusten suuren määrän taustalla oli ennen kaikkea Ukrainan sodan myötä kasvanut Venäjän kansalaisten hakemusten määrä. Lisäksi vuoden 2022 määrässä arveltiin olevan mukana koronasulusta jäänyttä patoumaa. Vuosien 2022 sekä 2023 kehitys kuitenkin osoitti, että työperusteisten oleskelu- lupien määrä on asettunut korkealle tasolle ja kysyntä ulkomaiselle työvoimalle on säilynyt vahvana. Toisaalta talouden taantuma sekä rakennusalan hiljentyminen ovat vaikuttaneet vuoden 2023 lupamäärien laskuun. Työperäisen maahanmuu- ton edelleen korkea taso johtuu muun muassa kotimaisen työvoiman saatavuuden

ongelmista sekä työnantajien vakiintuvista kansainvälisistä rekrytointiverkostoista. Eniten hakemuksia jätettiin ammattiosaajille tarkoitetussa työntekijän oleskelulupakategoriassa.

Taulukko 24. Ulkomaalaisen työvoiman saatavuuden paranemisen numeeriset tavoitteet

Ulkomaalaisen työvoiman saatavuus paranee	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Tavoite 2023
Työperusteiset oleskeluluvat	11 428	16 081	15 081	12 000

Ulkomaalaisen työvoiman saatavuutta on osaltaan parannettu valtakunnallisen Work in Finland -toiminnon kautta. Palvelut tavoittavat kansainvälistä rekrytointia suunnittelevia yrityksiä yhä paremmin: esimerkiksi Work in Finlandin valtakunnalliseen työnantajaneuvontaan tuli vuoden 2023 aikana yhteensä lähes tuhat asiakaskontaktia eri puolilta Suomea. Work in Finlandin kautta kansainvälistä rekrytointia on tarkoitus lisätä erityisesti hallitusohjelman mukaisista kumppanimaista (EU/ETA-alue, Intia, Vietnam, Filippiinit, Brasilia). Kumppanuustoimien vaikutuksia lupatilastoihin voidaan odottaa asteittain vuodesta 2024 eteenpäin.

Toteutuminen: Erinomainen

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Työ- ja elinkeinoministeriö raportoi [vastuullisuusraportissaan](#) Agenda2030 -tavoitteista (SDG-tavoitteet): uusiutuva energia (SDG7), ihmisarvoinen työ ja kestävä kasvu (SDG8), innovaatiot ja kestävä teollistuminen (SDG9) sekä ilmastonmuutoksen torjunta (SDG13). Kestävän kehityksen toimilla pyritään vaikuttamaan ilmastonmuutoksen torjuntaan, ihmisarvoisen työn edistämiseen ja työllisyyden kasvuun sekä kestävään kasvuun innovaatiotoiminnan lisäämisen kautta.

Ministeriö on edistänyt SDG7:n tavoitetta ”edullista ja puhdasta energiaa kaikille” hyvin toimivilla energiamarkkinoilla ja kuluttajien aseman varmistavan sääntelyn avulla. Uusiutuvan energian uuden teknologian investointeja on edistetty energiatukitoimin. Energian säästötoimiin on kannustettu aktiivisesti, mikä on näkynyt sähkön säästönä ja kulutusjoustoina.

Ministeriö edistää SDG13-tavoitteen ”ilmastotekoja” toteutumista. Energia- ja ilmastostrategian valmistelu on käynnistetty. Energia- ja ilmastostrategia kattaa yhteiskunnan kaikki kasvihuonekaasupäästöt ja nielujen aikaansaamat poistot.

Sosiaalinen ja alueellinen oikeudenmukaisuus otetaan huomioon politiikan toteutuksessa (SDG8). Ministeriö suojaa osaavaa työvoimaa muuttuvilla työmarkkinoilla, edistää työelämän monimuotoisuutta ja syrjimättömyyttä, ehkäisee rekrytointi-syrjintää sekä vahvistaa harmaan talouden torjuntaa. Ministeriö edistää työllisyysasteen nosta ja nuorisotyöttömyyden vähentämistä. Alle 25-vuotiaiden nuorten työttömyysaste oli 11,5 prosenttia vuonna 2023. Nuorisotyöttömyys kasvoi lievästi edellisestä vuodesta. Nuorten työllisyyttä edistävä monialainen yhteispalvelu eli Ohjaamo-palvelu vakinaistettiin osana lakia työllistymisen monialaisesta edistämisestä (23.3.2023/381). Ohjaamojen monialaisuutta vahvistetaan Suomen kestävän kasvun ohjelman valtionavustuksella yhteensä 6,5 miljoonalla eurolla (2021–2026) lisäämällä sosiaali-, terveys- ja koulutusalan osaajaresursseja.

Työperusteisen maahanmuuton kehittäminen kestäväällä tavalla edellyttää, että ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä torjutaan ennakoiden ja aktiivisesti. Kotimaisten työttömien työnhakijoiden työllistämisen lisäksi edistetään työperäistä maahanmuuttoa. Työvoimaa täydennetään ensisijaisesti EU/ETA-maista, minkä lisäksi kansainvälistä rekrytointia edistetään kohdennetusti myös kolmansista maista. Työperäisen hyväksikäytön vastaisessa toimenpideohjelmassa esitetään laaja-alaisesti erilaisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että jokainen työntekijä voi tehdä työtä turvallisessa ja oikeudenmukaisessa ympäristössä. Helmikuussa 2024 hyväksytty toimenpideohjelma pohjautuu keväällä 2023 hyväksyttyyn valtioneuvoston periaatepäätökseen työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen ja torjumisen strategiasta.

Kestävän elinkeinorakenteen ja innovaatioiden osalta (SDG9) ministeriö tukee taloudellista, ympäristöllistä ja sosiaalista hyvinvointia palvelevaa liiketoimintaa ja kestävän kehityksen innovaatioiden luomista. Tavoitteena on tuottaa uusia ja kansainvälisesti kiinnostavia kiertotalous-, biotalous- ja vähähiilisyysratkaisuja sekä tukea puhdasta siirtymää ja kestävää teollistumista kaikilla toimialoilla. Ministeriö on toteuttanut meriliikenteen ilmasto- ja ympäristövaikutusten vähentämistä tukevan kestävä meriteollisuuden ohjelman (2022–2023) sekä energiajärjestelmän murrosta ja teollisuuden energiaratkaisuja tukevia rahoitushakuja.

Ministeriö tukee toimillaan hallituksen tavoitetta, jonka mukaan julkisten ja yksityisten T&K-menojen bruttokansantuoteosuus (niin kutsuttu T&K-intensiteetti) nousee neljään prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. T&K-intensiteetti oli ennakkotiedon mukaan 2,94 prosenttia vuonna 2023. T&K-menot kasvoivat samaan aikaan

kuitenkin 4,5 prosenttia (7,9 miljardista eurosta 8,3 miljardiin euroon). Kestävän kehityksen ratkaisujen luomista tuetaan erilaisilla tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (TKI) vauhdittavilla Business Finlandin ohjelmilla, VTT:n ja GTK:n omalla tutkimus- ja kehitystyöllä sekä Finnveran ja Tesin rahoituksella. Tavoitteena on edistää talouden ja yhteiskunnan digitaalista transformaatiota ja puhdasta siirtymää, lisätä elinkeinoelämän kotimaisia investointeja sekä vauhdittaa ulkomaisten kestävien investointien ohjautumista Suomeen. Vuonna 2023 TKI-ohjelmien teemoja ovat olleet hiilineutraalit kaupunkiratkaisut, kestävän kehityksen 5G- ja 6G-tekniologiat, hyvinvointi ja ruoka sekä kestävä meriteollisuus ja liikenne. Muun muassa Business Finland ja Euroopan Innovaatorahasto tarjoavat yrityksille tukea innovatiivisten vähähiiliteknologioiden kaupallistamiseen. Oleellista on, että kestäviä ratkaisuja skaalataan ja että ne kiinnostavat kansainvälisesti, jolloin voidaan vahvistaa hiilikädenjälkeä ja sen positiivisia ilmasto- ja ympäristövaikutuksia globaalisti.

Vuoden 2023 loppuun mennessä ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020” Suomen rakennerahasto-ohjelmassa oli EAKR- että ESR-hankkeista useammassa kuin joka neljännessä kestävä kehitys katsottu hankkeen keskeiseksi kehittämissisällöksi. Valtioneuvosto asetti EAKR-hankkeille kansalliseksi tavoitteeksi, että 25 prosenttia rahoituksesta tulee kohdistua vähähiilisyyttä edistäviin toimenpiteisiin, kun EU:n yleinen minimivaatimus oli 20 prosenttia. Uudessa EU:n alue- ja rakennepoliittikan ohjelmassa ”Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027” kohdistuu 30 prosenttia EAKR-rahoituksesta EU:n toimintapoliittiseen tavoitteeseen ”Vihreämpi ja vähähiilisempi Eurooppa”. Lisäksi kaikesta ohjelman EAKR-rahoituksesta tulee 35 prosenttia kohdistua ilmastotoimenpiteisiin, mikä on siten viisi prosenttiyksikköä EU:n minimitasoa kunnianhimoisempi tavoite. Tämän lisäksi kaikki oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) rahoitettavat hankkeet katsotaan komission linjauksen mukaisesti täysimääräisesti ilmastotoimenpiteiksi.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Vuonna 2023 työttömistä työnhakijoista noin 58 prosenttia oli miehiä ja 42 prosenttia naisia. Miesten osuus kasvoi edellisiin vuosiin verrattuna (57 prosenttia vuonna 2022 ja 57 prosenttia vuonna 2021). Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa naisia oli noin 52 prosenttia ja miehiä 48 prosenttia. Jakauma on pysynyt samana vuodesta 2014 alkaen. Palveluista palkkatuetussa työssä on enemmän miehiä kuin naisia, mutta naisten osuus starttirahalla tai koulutuksissa on miehiä suurempi. Erot ovat pysyneet samankaltaisina, mutta miesten osuus kasvoi palkkatuetussa työssä ja naisten osuus koulutuksissa vuonna 2023, joten erot sukupuolten välillä kasvoivat palveluiden sisällä. Vuonna 2023 ei toteutettu tai tullut voimaan sellaisia työvoimapalveluiden uudistuksia, joilla olisi arvioitu olevan merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Perhevapaauudistus tuli voimaan voimaan 1.8.2022, joka rakenteellisena uudistuksena tulee vaikutusarvioiden mukaan osaltaan vähentämään raskaus- ja perhevapaasyrjintää, kun isien pidemmät perhevapaat lisääntyvät.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Alustavan arvion mukaan hallinnonalan virastot ovat saavuttaneet niille asetetut yhteiskunnalliset tulostavoitteet erittäin hyvin. Myös toiminnallisen tuloksellisuuden osalta toiminnallisen tehokkuuden tavoitteet on pääosin saavutettu. Asiakas- ja sidosryhmätyytyväisyys on säilynyt kaikissa virastoissa hyvällä tai erinomaisella tasolla.

[Työ- ja elinkeinoministeriön tilinpäätös 2023](#)

[Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilinpäätös 2023](#)

[Kilpailu- ja kuluttajaviraston tilinpäätös 2023](#)

[Geologian tutkimuskeskuksen tilinpäätös 2023](#)

[Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tilinpäätös 2023](#)

[Energiaviraston tilinpäätös 2023](#)

[Patentti- ja rekisterihallituksen tilinpäätös 2023](#)

[ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen tilinpäätös 2023](#)

11 Sosiaali- ja terveysministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

• Sosiaali- ja terveysministeriön osuus **17 037 milj. €**

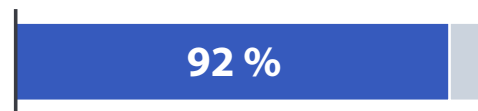

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 402 milj. €
- Siirtomenot 15 286 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

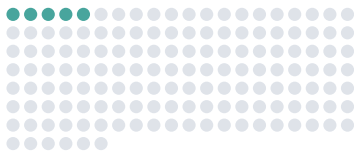
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

• Sosiaali- ja terveysministeriössä **4 124 henkilötyövuotta**

Virastot 5 KPL

- Säteilyturvakeskus STUK
- Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
- Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta SAMU
- Terveystieteiden tutkimuskeskus

Rahastot 0 KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 4 KPL

- Alko Oy
- FinnHEMS Oy
- FVR - Suomen Rokotetutkimus Oy
- STUK International Oy

11.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaympäristön keskeisimmät riskit vuonna 2023 liittyivät väestön eriarvoistumiskehitykseen, elinkustannusten yleiseen nousuun ja taantumaan, sote-henkilöstön saatavuuteen sekä erityisesti Ukrainan sodan myötä tapahtuneisiin turvallisuusympäristön muutoksiin ja kriisinsietokykyyn. Valtioneuvoston kanslian julkaiseman [Kansalaispulssin](#) mukaan Suomen väestön stressi on suhteellisen korkealla tasolla, ja kaikilla ikäryhmillä pitkän aikavälin trendi on lievästi kasvava. Myös huolestuneisuus taloudellisesta pärjäämisestä on vähitellen kasvanut ja oli vuoden 2023 lopussa ylimmillään kyselyaikana (4/2020 alkaen). Elinkustannusten nousulla on suora vaikutus niin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisen kustannuksiin kuin myös asiakkaiden ja potilaiden henkilökohtaiseen taloudelliseen tilanteeseen ja tuen tarpeisiin.

Kansainvälisesti tuloerot ovat Suomessa pienet ja sosiaalinen liikkuvuus korkeaa, mutta varallisuuserot ovat kasvaneet lähes yhtäjaksoisesti 30 vuoden ajan. Köyhyyteen ja syrjäytymiseen liittyy vahvasti moniongelmaisuus ja ylisukupolvisuus. Lapsiperheköyhyyden tilanne on huolestuttava, sillä köyhissä perheissä asuvien lasten osuus ei ole 2000-luvulla merkittävästi pienentynyt. Tilastokeskuksen väestöennusteen perusteella 85 vuotta täyttäneiden määrä kaksinkertaistuu nykyisestä vuoteen 2035 mennessä. Tämä lisää sote-palveluiden tarvetta, ja samalla niiden parissa työskentelevän henkilöstön tarve kasvaa.

Vuonna 2023 sairauspäivärahaa mielenterveyssyistä saaneiden määrä ylitti ensimmäistä kertaa satatuhatta henkilöä. Kasvu johtuu erityisesti ahdistuneisuushäiriöistä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen on arvioitu kasvavan noin yhden prosenttiyksikön joka vuosi 2020-luvun aikana. Tämä on julkisen talouden kokonaisuutta ajatellen iso lisämenoerä, kun huomioidaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon menot ovat yli 20 miljardia euroa vuodessa. Samaan aikaan menojen kasvupaineen kanssa työikäisen väestön määrä pienenee, mikä tarkoittaa huoltosuhteen heikkenemistä ja haasteita sosiaaliturvajärjestelmän rahoittamiselle.

Julkisen talouden tasapainottamiseksi sosiaaliturvaan tehtiin syksyllä 2023 useita leikkauksia. Kansaneläkeindeksi jäädytettiin seuraavien vuosien ajalle. Jäädytys koskee valtaosaa kansaneläkeindeksiin sidotuista etuuksista. Työttömyysturvaan kohdistettiin useita säästöjä, millä tavoitellaan julkisen talouden tasapainottamista ja etuusjärjestelmän kannustavuuden lisäämistä. Asumistukeen ja toimeentulotukeen kohdistettiin merkittäviä leikkauksia. Osalla leikkauksista oli tavoitteena päästä lähemmäs niin sanotun yleistuen mallia ja yksinkertaistaa järjestelmää.

Vuoden 2023 alusta alkaen hyvinvointialueet ovat järjestäneet sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palvelut. Hyvinvointialueiden rahoitusmallin mekanismin ja siirtymävaiheen kuntatalouden perusteella oli ennakoitavissa hyvinvointialueiden alkuvaiheen rahoitusvajetta, joka realisoitui osin ennakoituakin suurempana. Vaikka siirtymävaiheessa palveluiden järjestämisvastuun siirtyminen sujui hyvin ja palveluiden järjestäminen uudessa rakenteessa on toteutunut hyvin, hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne ja alueille asetetut talouden sopeuttamis- ja säästötavoitteet ovat luoneet haasteita hyvinvointialueiden toiminnan vakiinnuttamiseen ja palvelutuotannon kehittämiseen.

Terveyden alue-erot ovat Suomessa edelleen suuret ja noudattavat perinteistä itä-länsi-jakoa. Ihmiset ovat enenevässä määrin eriarvoisessa asemassa suhteessa palvelujen saatavuuteen ja saavutettavuuteen hyvinvointialueiden välillä ja niiden sisällä. Maantieteellinen ja sosioekonominen eriytyminen näkyy hyvinvointialueiden välillä ja niiden sisällä. Kaikki hyvinvointialueet viestivät taloudellisista haasteista ja lähes kaikkien hyvinvointialueiden ensimmäisen toimintavuoden tulokset muodostuivat merkittävän alijäämäisiksi. Niiden yhteenlaskettu alijäämä nousi lopulta yli miljardiin euroon. Hyvinvointialueiden rahoituskehityksen on ennakoitu jatkuvan erittäin tiukkana tulevina vuosina.

11.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Ihmisten eriarvoistumiseen ja syrjäytymiseen johtavat riskitekijät

Palvelujen saatavuudessa ja laadussa on merkittäviä sosioekonomisia ja alueellisia eroja. Keskeisimpänä tavoitteina on toiminnan painotuksen siirtäminen ehkäisevään, edistävään ja ennakoiwaan työhön sekä varmistaa palveluiden monialaisuus ja yhteentoimivuus. Riskin arvioidaan olevan merkittävä.

Nykyistä palvelujen ja etuuksien tasoa ei pystytä ylläpitämään työn ja väestön rakennemuutoksessa

Yhteiskunnan sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys edellyttävät korkeaa työllisyyttä, ihmisten hyvinvointia ja työ- ja toimintakykyä sekä yritysten kilpailukykyä. Syntyvyyden ennakoitua voimakkaampi aleneminen haastaa järjestelmän kestävyttä entisestään. Sosiaaliturvaa kehitetään työntekoon kannustavammaksi ja velvoittavammaksi jotta hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohja turvattaisiin. Etuusjärjestelmää selkeytetään yksilön näkökulmasta esimerkiksi yhden hakemisen

mallilla sekä yleistuen valmistelulla. Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Eläkejärjestelmän uudistamisella varmistetaan työeläkejärjestelmän kestävyyttä. Riskin arvioidaan olevan kriittinen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtymiseen liittyvä alkuvuosien muutosriski

Alkuvuosien muutosriskinä on hyvinvointialueiden muutos- ja uudistamisohjelmien mahdollinen riittämättömyys ja toisaalta alueen päätöksenteon kyvykkyys. Riskiä korostaa tiukka resurssitilanne, joka voi pakottaa tekemään lyhytjänteisiä säästöpäätöksiä, jotka eivät tue toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä. Olosuhteet ja tehostamismahdollisuudet vaihtelevat alueittain. Riskin arvioidaan olevan merkittävä/kriittinen.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei onnistu osaltaan turvaamaan turvallista ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa

Yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta on olennaista, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän toiminta turvataan kaikissa olosuhteissa ja sen kyky varautua yhteiskuntaan kohdistuviin kriiseihin on riittävällä tasolla, jotta jatkossa pystytään entistä paremmin vastamaan väestön terveyteen, hyvinvointiin ja toimeentuloon liittyviin uhkiin. Tavoitteena on vahvistaa yhteiskunnan toimintakykyä mahdollistamalla jatkuva kyky ennakoida ja toimia yhteiskunnan kriisi- ja häiriötilanteissa väestön hyvinvoinnin ja terveyden suojelemiseksi. Riskin arvioidaan olevan kriittinen.

11.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 25. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

STM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
33.01	Hallinto	124	155	152
33.02	Valvonta	73	83	92
33.03	Tutkimus- ja kehittämistoiminta	117	148	112
33.10	Perhe- ja asumiskustannusten tasaus, perustoimeentulotuki ja eräät palvelut	4 406	4 481	4 606
33.20	Työttömyysturva	2 544	2 093	2 079
33.30	Sairausvakuutus	2 128	2 165	2 280
33.40	Eläkkeet	4 871	4 914	5 268
33.50	Veteraanien tukeminen	240	199	165
33.60	Sosiaali- ja terveydenhuollon tukeminen			347
33.60	Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	1 054	1 363	
33.70	Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen	342	237	85
33.80	Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta	132	131	127
33.90	Avustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen	362	362	374
33	STM:n hallinnonala yhteensä	16 394	16 331	15 688

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla määrärahojen käyttö pieneni 643 miljoonaa euroa vuodesta 2022 eli noin 4 prosenttia. Merkittävimmät muutokset koskivat lukua 33.60., jonka nimike muuttui hyvinvointialueiden perustamisen myötä Sosiaali- ja terveydenhuollon tukemiseksi. Tämän osalta menot pienenevät 1,0 miljardilla eurolla, joka pääosin aiheutui julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon covid-19-kustannusten ja valtakunnalliseen valmiuteen liittyneiden korvausten päättymiseen. Muilta osin muutokset liittyvät pääosin etuusmenojen tarvearvioiden muutoksiin ja hallituskauden päättymiseen.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Hyvinvointi- ja terveyserot ovat kaventuneet

Kansantaudeista sydän- ja verisuonitaudit ovat suomalaisten yleisin kuolinsyy. Lihavuuden yleistymisen myötä 2 tyypin diabetes, tuki- ja liikuntaelinsairaudet ja tietyt syöpäsairaudet ovat myös yleistyneet. Koronapandemian vaikutukset [kansanterveyteen](#) näkyvät edelleen, sillä joidenkin sairauksien varhainen toteaminen ja hoidon aloittaminen viivästyivät pandemian aikana. Lähes kaikki terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin ongelmat ovat yleisempiä vähemmän koulutetuilla ja pienituloisilla.

Ikävakioitu kuolleisuus, jota mitataan menetettyjen elinvuosien kautta, on ollut pitkään laskussa Suomessa, mutta koronavuosina se kääntyi nousuun. Ikäryhmitäin tarkasteltuna kuolemien määrä on ollut kertomusvuonna tammi-marraskuun aikana aiempia vuosia korkeampaa lähinnä 65–80-vuotiailla. Menetettyjen elinvuosien kohdalla sukupuolten välinen ero ei ole vuosien saatossa pienentynyt; miehillä esiintyy lähes kaksinkertainen määrä menetettyjä elinvuosia naisiin verrattuna. Yhteenvetona voidaan todeta, että kertomusvuoden osalta on havaittavissa pientä nousua menetetyissä elinvuosissa.

Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus on melko hyvä, eli yli puolet väestöstä kokee elämänlaatunsa hyvänä. Eriarvoisuus näkyy toimeentulon lisäksi eroina terveydessä ja elämänlaadussa sekä kokemuksissa palvelujen saatavuudessa. [Elämänlaatumittarin](#) eri kysymysten vastauksista muodostuvan kokonaisarvion mukaan sekä naisten että miesten elämänlaatu hieman koheni iän karttuessa, mutta negatiivista kehitystä on tapahtunut työikäisten elämänlaadussa viime vuosiin verrattuna. Vanhimmassa, 75 vuotta täyttäneiden ikäluokassa elämänlaatu oli heikompi kuin nuoremmilla, sillä useimmat terveysongelmat ja toimintakyvyn rajoitteet sekä yksinäisyys yleistyvät ikääntyessä. Naisilla ikä (20–54-vuotiaat) oli voimakkaammin yhteydessä elämänlaatuun ja peräti 80 prosenttia arvioi elämänlaatunsa vähintään hyväksi, mutta sen jälkeen itse arvioitu elämänlaatu heikkeni verrattain nopeasti.

Erityisen huolestuttavaa on negatiivinen kehitys nuorten mielenterveydessä. Yhä useampi nuori koki terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi. [Väestötutkimuksessa](#) erityisesti tyttöjen masennus- ja ahdistusoireilun on havaittu yleistyneen, kun taas käytös- ja päihdeoireilun esiintyvyys on pysynyt ennallaan tai jopa vähentynyt. Kevään kouluterveyskyselyssä 8. ja 9. luokan tytöistä peräti noin 36 prosenttia ja pojista noin 17 prosenttia koki oman terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Myös masennusoireilua raportoi yhä useampi nuori. Palvelujen saatavuutta heikentävät nuorten perustason mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalveluja tuottavien palveluiden heikko koordinaatio, vaikka perusterveydenhuollossa on

tehty aktiivista kehittämistyötä tilanteen parantamiseksi. Eriarvoistumisen kielteinen kierre alkaa usein jo lapsuudessa ja nuoruudessa, ja siksi juuri tähän nuorten mielenterveyden negatiiviseen kehitykseen tulisi puuttua ajoissa.

Taulukko 26. Vaikuttavuustavoitteen seuraintindikaattorit

	Toteuma 2017	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0–80 vuotta / 100 000 asukasta				
Yhteensä	5 903	5 685	5 745	5 750*
Miehet	7 769	7 420	7 461	7 480*
Naiset	3 981	3 880	3 955	3 970*
Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%), 20–64-vuotiaat				
Yhteensä	28,2	32,2	32,7	32,7*
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, (%) 8. ja 9. luokan oppilaista				
Yhteensä	18,8	25,7	26,0*	26,6
Pojat	13,9	16,5	16,5*	16,7
Tytöt	23,4	34,3	35,5*	36,1
Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%), 20–64-vuotiaat				
Yhteensä	57,4	56,6	50,9	51,0*

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos/Sotkanet. *Arvio.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoite 2: Toiminta- ja työkyky on parantunut

Suomessa 65–74-vuotiaita on kaikkiaan runsaat 700 000. Heistä 55 prosenttia eli lähes 390 000 [arvioi](#) olevansa täysin työkykyisiä. Kuitenkin näistä työkykyiseksi itsensä kokevista on ansiotyössä vain vajaat 40 000 eli noin 10 prosenttia. [Ahdistuneisuushäiriöt](#) ovat nousseet masennushäiriöiden ohi sairauspäivärahaa saaneiden väestöosuudella mitattuna. Ahdistuneisuushäiriöihin perustuvien sairauspoissaolojen kasvu on ollut erityisen merkittävää 16–34-vuotiailla ja 35–49-vuotiailla naisilla.

Eläketurvakeskuksen (ETK) tilastojen mukaan vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä kääntyi vuonna 2022 tuntuvaan nousuun pitkään jatkuneen laskevan trendin jälkeen. Tämän kehityksen arvioidaan jatkuvan myös kertomusvuonna. Vanhuuseläkeiän nousu vaikuttaa myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrään, ennen kaikkea yli 60-vuotiaisiin, joilla työkyvyttömyyden yleisin syy on tuki- ja liikuntaelinten sairaudet. Suurin osa väestöstä uskoo kuitenkin jaksavansa työskennellä vanhuuseläkeikään asti, ja edelleen vanhuuseläke on yleisin reitti työeläkkeelle. lääkäiden toimintakyvyssä pitkään jatkunut positiivinen trendi näyttää jatkuneen koronapandemiasta huolimatta.

Taulukko 27. Vaikuttavuustavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2017	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet, lkm, (määrät ovat vain työeläkejärjestelmän kautta eläköityneitä)				
Yhteensä	22 672	19 531	18 303	17 705
Kokoaikaiselle	15 145	12 076	12 320	12 300*
Osa-aikaiselle	5 594	5 317	5 430	3 464*
Alle 25-v.	1 933	2 135	2000*	1941
Niiden osuus, jotka uskovat, etteivät todennäköisesti jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka (%), 20–64-v.				
Yhteensä	24,8	24,6	26,5	27,0
Itsestä huolehtimisessa vähintään suuria vaikeuksia kokevien osuus (%), 75 vuotta täyttäneet				
Yhteensä	12,2	10,4	8,0	8,0*

Lähteet: Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos/Sotkanet & Eläketurvakeskus. * Arvio.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoite 3: Elin- ja työympäristön terveellisyys ja turvallisuus on lisääntynyt

Tavoitteen seurantaindikaattoreissa ei ole tapahtunut viimeisen viiden vuoden aikana merkittävää paranemista. Edelleen Suomessa perhe- ja lähisuhdeväkivalta on eurooppalaisittain mitattuna korkealla tasolla. Vesiepidemiat ja

tapaturmakuolleisuus ovat kuitenkin pitkällä aikavälillä huomattavasti vähentyneet. Positiivista kehitystä on tapahtunut myös työtapaturmissa, joiden määrä on laskenut kertomusvuonna edellisvuoteen verrattuna. Tapaturmavakuutuskeskuksen (TVK) mukaan tapaturmataajuus, joka kuvaa työpaikkatapaturmien sattumistiheyttä, pysyi ennusteen mukaan vuonna 2023 edellisen vuoden tasolla eli noin 25,5 tapaturmaa miljoonaa tehtyä työtuntia kohti. TVK:n [ennusteen](#) mukaan työtapaturmia sattui kertomusvuonna noin 111 000, joista 21 000 on työmatkatapaturmia, eli laskua [edellisvuoteen](#) on noin 3,2 prosenttia.

Lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan määrä ei ole Suomessa vähentynyt ja se aiheuttaa inhimillisen kärsimyksen ja sosiaali- ja terveyshaittojen lisäksi merkittäviä kustannuksia yhteiskunnalle. Väkivallan kokeminen on hyvin yleistä Suomessa, osoittaa Tilastokeskuksen [Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021-tutkimus](#). Enemmistö 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä on joskus elämässään kokenut jotain väkivallan muotoa: fyysistä väkivaltaa, uhkailua tai seksuaaliväkivaltaa. Edellä mainittuja väkivallan muotoja on kokenut kaikkiaan 57 prosenttia naisista ja 46 prosenttia miehistä. Yksityiskohtaisemmat tarkastelut osoittavat, että naiset kohtaavat yhteiskunnassa useammin toistuvampaa ja vakavampaa väkivaltaa, miehet taas enemmän kertaluonteista väkivaltaa.

Taulukko 28. Vaikuttavuustavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2017	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Koti- ja vapaa-ajan tapaturma- kuolleisuus / 100 000 asukasta	42,0	39,4	39,0	38,5*
Poliisin tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapaukset				
Yhteensä, lkm	9 546	10 800	12 931	13 000*
Uhrina mies, %	30	30	30	20*
Uhrina nainen, %	70	70	70	80*
Työpaikkatapaturmataajuus	29,0	26,4	26,0	25,5
Vesiepidemioiden lkm	1	2	0	0*

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos/Sotkanet, Tilastokeskus / Rikos- ja pakkokeinotilasto ja Tapaturmavakuutuskeskus.

*Arvio.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoite 4: Sosiaaliturva kannustaa työhön

Suhdanteella ja väestökehityksellä on suuri vaikutus positiiviseen kehitykseen työllisyydessä, eikä sosiaaliturvan muutosten vaikutuksia pystytä tästä kehityksestä kovin hyvin erottelamaan. Työllisyys ja työttömyys vaihtelevat kuukausittain varsin paljon, ja muutos edellisen kuukauden havaintoon kertoo lähinnä kausi-ilmiöstä eikä suhdannekehityksestä. Tämän johdosta tuoreinta tilastotietoa verrataan edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan.

Kertomusvuoden kesäkuussa työllisiä oli yhteensä 2 737 000 ja työttömiä 211 000. Loppuvuonna työttömiä työnhakijoita oli yhteensä 297 600, joka on 37 200 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,2 prosenttia, eli 1,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuosi sitten. Työ- ja elinkeinoministeriön [työllisyyskatsauksen](#) ennusteiden mukaan pitkäaikaistyöttömien määrä kääntyi nousuun kertomusvuoden alussa ja heitä oli loppuvuodesta noin 91 000. Tulevaisuudessa työllisyysasteen kehitykseen voivat vaikuttaa myös vuoden 2024 aikana voimaanastuvat sosiaaliturvaleikkaukset, joiden työllisyysvaikutuksia ei pystytä vielä tässä kohdin arvioimaan.

Taulukko 29. Vaikuttavuustavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2017	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Työllisyysaste				
20–29-v.	66,0	67,5	67,5*	67,5*
20–69-v.	67,6	70,4	72,4	73,8
55–64-v.	62,5	68,3	71,8	71,5*
Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta	4,0	4,1	3,6	3,3
Eläkkeellesiirtymisiän odote 25-vuotiaalle	61,2	62,4	62,2	62,2*

Lähteet: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos/Sotkanet, Tilastokeskus (Työvoimatutkimus), Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto ja Eläketurvakeskus.

*Arvio.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoite 5: Köyhyyden ja syrjäytyneiden määrä on vähentynyt

Tavoitteen seurantaindikaattoreissa ei ole tapahtunut viime vuosien aikana merkittävää positiivista kehitystä. Syrjäytyneiden nuorten määrä on edelleen korkealla tasolla, ja köyhissä perheissä asuvien lasten osuus ei ole 2020-luvulla merkittävästi vähentynyt. Köyhyysrajojen alapuolelle jäävät erityisesti työelämän ulkopuolella olevat sekä yksin asuvat. Ulkomaalaistaustaisten alhainen työllisyysaste on Suomessa edelleen muita Pohjoismaita heikommalla tasolla.

Toimeentulon ongelmia ja pienituloisuutta on muita lapsiperheitä useammin yksinhuoltajien perheissä sekä monilapsisissa ja ulkomaalaistaustaisten vanhempien perheissä. Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä on jonkin verran pienentynyt, mutta pitkään tukea saavien osuus on pysynyt suhteellisen vakiona. Vaikka toimeentulotuki on tarkoitettu väliaikaiseksi etuudeksi, suurelle joukolle ihmisiä perustoimeentulotuki on pitkäaikainen toimeentulon turva. Toimeentulotuen saannin pitkittyminen on ongelmallista sekä järjestelmän toimivuuden että yksilön kannalta. Tulevaisuudessa toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden kotitalouksien määrän voidaan arvioida nousevan johtuen kasvaneista elinkustannuksista ja sosiaaliturvaleikkauksista.

Taulukko 30. Vaikuttavuustavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2017	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Pienituloisten osuus (%), koko väestö	12,8	13,2	13,4	13,5*
Alle 18-v.	9,8	11,5	12,6	12,6*
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä	16,9	15,4	16,0*	16,0*
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, (%) vastaavan ikäisestä väestöstä	2,8	2,7	2,7*	2,8*
Ulkomaalaiset työttömät työnhakijat, % ulkomaalaisten työvoimasta	22,7	21,2	22,6	22,5*

Lähteet: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet, Kela ja Tilastokeskus. *Arvio.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoite 6: Vaikuttavat palvelut ja toimeentuloturva muodostavat yhteentoimivan kokonaisuuden

Mittareiden perusteella palvelujen ja toimeentuloturvan yhteentoimivuus on jossain määrin parantunut viime vuosina: yhä harvempi nuori jää koulutuksen ulkopuolelle ja yhä harvempi iäkäs joutuu tinkimään ruoasta tai hoidosta rahan puutteen vuoksi. Yleisesti sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita sekä etuuksia on kehitetty paljolti toisistaan erillään, minkä takia ne eivät aina vastaa ihmisten tarpeita, eivätkä ihmiset aina pääse tai osaa hakeutua tarvitsemansa palvelun tai etuuden piiriin. Järjestelmä on myös paikoitellen monimutkainen, mikä toisaalta on seurausta siitä, että erilaisiin ongelmiin pyritään vastaamaan monin eri tavoin.

Kaiken kaikkiaan miehistä 18 prosenttia ja naisista 23 prosenttia on joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä [rahanpuutteen](#) vuoksi. Tämä vastaa noin 900 000 Suomessa asuvaa aikuista. Toimeentulon vaikeudet ovat kaikista yleisimpiä nuoremmissa ikäryhmissä. Sen sijaan 75 vuotta täyttäneistä naisista ja miehistä toimeentulon vaikeuksista raportoi alle 10 prosenttia. Toimeentulon vaikeudet ovat lisääntyneet hieman kaikissa ikäryhmissä, naisilla miehiä selvemmin.

Suomessa iäkäs [väestö](#) on hyvin moninainen ja 65–74-vuotiaista naisista 28 prosenttia ja 75 vuotta täyttäneistä 51 prosenttia koki tarvitsevansa apua arkipäivän askareissa heikentyneen toimintakyvyn vuoksi. Vastaavasti 65–74-vuotiaista miehistä 19 prosenttia ja 75 vuotta täyttäneistä 41 prosenttia koki tarvitsevansa apua. Sosiaalipalveluissa palvelujen riittämättömyyttä koettiin varsin yleisesti: lähes 40 prosenttia koki saaneensa vammaispalveluja tai lapsiperhepalveluja riittämättömästi. Vanhusten [kotihoitopalveluja](#) koki saaneensa riittämättömästi kolmannes 75 vuotta täyttäneistä. Huomionarvoista tässä on myös ikäryhmien sisällä vallitsevat suhteellisen isot erot koetussa toimeentulossa, elämänlaadussa ja palveluiden saatavuudessa, jotka eivät suoraan käy ilmi taulukosta, sillä taulukossa on näiden osalta kuvattu vain tiettyä ikäryhmää.

Taulukko 31. Vaikuttavuustavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2017	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä				
Miehet	9,4	9,2	9,0*	9,0*
Naiset	6,7	6,6	6,5*	6,5*
Osasairauspäivärahan saajat, % kaikista sairauspäivärahan saajista				
Miehet	4,2	6,1	6,3	6,4*
Naiset	8,2	13,3	13,0	13,1*
Rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä tinkimään joutuneiden osuus (%), 65 v. täytt.				
Miehet	7,9	8,0*	8,2	8,5*
Naiset	10,7	11*	12,2	12,5*
Elämänlaatussa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet				
Miehet	57,3	55,5*	51,7	51,7*
Naiset	54,9	52,5*	50,9	50,9*
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä				
Miehet	93,6	94,5	95,0	95,0*
Naiset	89,5	91,1	91,7	91,7*

Lähteet: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos/Sotkanet, Kela. *Arvio.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoite 7: Oikea-aikaiset ja luotettavat palvelut vastaavat asiakkaiden tarpeisiin

Eriarvoistumisen kasvun ehkäisy ja sosioekonomisten terveyserojen kaventaminen vähentävät palvelutarvetta ja luovat edellytyksiä kustannusten kasvun hillitsemiseksi pitkällä aikavälillä. Taulukosta voidaan tulkita, että noin 48 prosenttia perusterveydenhoidon avosairaanhoidon kiireetöntä lääkärinhoitoa odottavista potilaista ei saanut tarvitsemaansa hoitoa seitsemän päivän aikana. Julkisen perusterveydenhuollon kiireettömän hoitoon pääsyn enimmäisaikoja koskeva lainsäädäntö on muuttunut ja 1.9.2023 lähtien hoitoon tulee päästä 14 vuorokauden kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista. Edeltävän kahden vuoden aikaisen hoitoon pääsyn

odotusaikojen pidentymisen voidaan kuitenkin sanoa pysähtyneen ja odotusajat ovat lyhentyneet [lokakuussa 2023](#). Suuri osa hoitoonpääsykäynneistä toteutui etäpalveluina, esimerkiksi puheluina tai videovastaanottoina. Etäpalvelujen käytössä on kuitenkin suuria hyvinvointialuekohtaisia eroja.

Elokuun lopussa lähes 178 000 potilasta odotti pääsyä kiireettömään erikoissairaanhoidon hyvinvointialueiden sairaaloissa. Hoitoa odottaneista yli 3 000 (noin 17,2 prosenttia) oli odottanut hoitoon pääsyä yli puoli vuotta. Erot hyvinvointialueiden välillä ovat suuria. Yli puoli vuotta odottaneiden potilaiden määrä on kasvanut [koko maan tasolla](#).

Työterveyshuollon piirissä olevien henkilöiden määrä on kasvanut viime vuosikymmenten aikana. Vuonna 2020 työterveyshuollon piiriin kuului noin 1,9 miljoonaa henkilöä, joista 94 prosentilla oli käytettävissään työterveyshuollon sairaanhoitopalveluja. Työterveyshuollon palvelujen kattavuutta, saatavuutta ja jakaantumista ohjaavat sopimukset työnantajan ja työterveyshuollon palvelun tuottajan välillä sekä Kelan korvauskäytännöt. Sopimusten mukaiset sairaanhoitopalvelut vaihtelevat selvästi eri sopimusten välillä.

Sosiaalihuollon puolta kuvataan lastensuojeluilmoitusten käsittelyaikoja mittaavalla indikaattorilla, joka ilmaisee niiden vireille tulleiden lastensuojeluasioiden osuuden, joiden palvelutarpeen arvioinnin käsittely on valmistunut lakisääteisen kolmen kuukauden aikana. Tässä indikaattorissa on nähtävissä jonkin verran negatiivista kehitystä viime vuosiin verrattuna, minkä arvioidaan johtuvan muun muassa lastensuojeluilmoitusten määrien kasvusta.

Taulukko 32. Vaikuttavuustavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2017	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärin kiireettömän käynnin odotusaika yli 7 pv yhteydenotosta, % toteutuneista käynneistä	51,8	41,0	45,2	47,5
Erikoissairaanhoitoa yli 6 kk odottaneet 31.12. / 10 000 asukasta	2,4	9,0	33,5	12,5
1.10.–31.3. aikana lakisääteisen 3 kk:n kuluessa valmistuneet lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnit, %	93,6	95,5	91,6	88,4

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet. *Arvio.

Toteutuminen: Tyydyttävä**Vaikuttavuustavoite 8: Hyvinvointiala luo liiketoimintamahdollisuuksia ja vientiä**

Terveysteknologia on yksi nopeimmin kasvavista korkean teknologian vientialoista Suomessa, ja sen merkitys lisääntyy jatkuvasti suomalaisten ikääntyessä ja syntyvyyden laskiessa. Teknologiaratkaisut tarjoavat parempaa hoitoa potilaille, apua ammattilaisille, tuottavuutta terveydenhuollolle ja hyvinvointia Suomelle. [Tuoteviennin arvo](#) saavutti uuden ennätyksen vuonna 2022 ollen 2,7 miljardia euroa. Kasvua edellisvuodesta kertyi kuusi prosenttia. Kertomusvuoden osalta ei ole vielä tuoreita lukuja saatavilla, sillä vientitilastot päivittyvät vasta loppuvuodesta, mutta kasvun voidaan ennustaa olevan vahvaa noudattaen aiempien vuosien noususuhdannetta.

Yrityksillä on myös kansainvälisesti vertaillen laajaa tutkimus- ja kehitystoimintaa, ja ne valmistavat valtaosan tuotteistaan Suomessa. Terveysteknologiayritykset työllistävät Suomessa jo yli 13 000 ihmistä ja kasvu lisää työpaikkoja, mikä on tuonut myös pulaa osaavista tekijöistä. Arviot toimialan kasvulle ovat hyvin myönteisiä ja lähivuosina alan arvioidaan kasvavan viime vuosien tapaan noin 5–10 prosenttia vuodessa. Suomi pysyy terveysteknologiassa hyvin maailmanmarkkinoiden kasvuennusteen vauhdissa.

Toteutuminen: Hyvä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön [strategian](#) ”Eheä yhteiskunta ja kestävä hyvinvointi” mukaisesti ministeriön tavoitteena on turvata ihmisten toimintakykyä, toimeentuloa ja palveluja, jotta voimme elää yhdenvertaisessa, kestävässä ja vakaassa yhteiskunnassa. Tavoitteet ovat yhtenevät kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa. Ministeriön vaikuttavuustavoitteiden 2020–2023 seurannassa on mitattu saavutettuja tuloksia ja toimenpiteiden vaikuttavuutta myös kestävän kehityksen kannalta.

Hyvinvointitalouden edistämiseksi vahvistettiin [kansallinen toimintaohjelma](#) vuosille 2023–2025. Lähestymistapa on osa poikkihallinnollista valtioneuvoston kestävyystyötä, joka vahvistaa sosiaalisen kestävyysajan ulottuvuutta kestävyysajattelussa. Ministeriössä käynnistettiin syksyllä 2023 terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistus. Kansallisen ja alueellisen valmiuden ja varautumisen kehittäminen jatkuu uusissa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteissa.

Vuonna 2023 jatkettiin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä valtioneuvoston vuoteen 2030 ulottuvan [periaatepäätöksen](#) mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltiin kansallinen poikkihallinnollinen terveys- ja hyvinvointiohjelma – Terveydeksi. Ohjelman tieteellinen asiantuntijaryhmä valmisteli ehdotuksia toimenpiteiksi. Sosiaaliturvauudistuksen valmistelu ja kansallisen lapsistrategian toimeenpano edistyivät. [Laajan poikkihallinnollisen lapsistrategian](#) toimeenpanon seurantakertomus valmistui keväällä 2023. Seurantakertomus sisältää lapsistrategian toimenpidelinjaukset vaalikaudelle 2023–2027. Sosiaaliturvakomitean ensimmäisen kauden työn kokoava välimietintö hyväksyttiin sosiaaliturvakomitean kokouksessa 30.1.2023. Välimietintö sisältää komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille sosiaaliturvan uudistamiseksi sekä linjaukset komitean toisen kauden työlle, joka käynnistyi syksyllä 2023.

Mielenterveysstrategia 2020–2030 -työssä tunnistettuja toimia jatkettiin osana hallituksen toimia mielenterveyden edistämiseksi. Itsemurhien ehkäisyn poikkihallinnollisten toimenpiteiden ja kehittämishankkeiden valmistelu käynnistettiin. Sosiaali- ja terveysministeriö perusti Hyvän työn ohjelman, joka sisältää sekä pitkän että lyhyen aikavälin toimenpiteitä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpulan helpottamiseksi. Ohjelma kattaa vuodet 2024–2027.

Vuonna 2023 hallituksen vuoteen 2030 ulottuvan kansallisen ikäohjelman toimeenpanon ensimmäinen kausi ja työelämän mielenterveysohjelma päättyivät. [Kansallisen ikäohjelman arviointi- ja loppuraportti](#) julkaistiin kesällä 2023. Työelämän mielenterveysohjelma toteutti työpaikkojen tueksi mielenterveyden tuen työkalupakin sekä toimintamallin työterveysyhteistyöhön mielen hyvinvointia tukevan työkuulttuurin rakentamiseksi. Näihin kaikkiin ohjelmiin sisältyi kestävän kehityksen

tavoitteet huomioivia läpileikkaavia toimenpiteitä, joilla vahvistettiin osallisuutta ja yhdenvertaisuutta, väestön terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksiä sekä ehkäistiin väkivaltaa, syrjäytymistä ja köyhyyttä.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön strategiassa on yhtenä vaikuttavuustavoitteena sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi suunnitelmallisesti hallituksen tasa-arvopolitiikkaa, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kaikessa valtioneuvoston valmistelussa ja päätöksenteossa. Kertomusvuonna julkistettiin [hallituksen tasa-arvo-ohjelman loppuraportti](#) ja aloitettiin uuden ohjelman valmistelu. Edellisen hallituskauden tasa-arvo-ohjelman toimet etenivät keskimäärin hyvin ja monia tärkeitä hankkeita, kuten perhevapaaudistus ja seksuaalirikoslainsäädännön uudistus toteutettiin.

Vuonna 2023 aloitettiin uuden samapalkkaisuusohjelman valmistelu. Kansainvälinen tasa-arvopalkinto annettiin neljännen kerran. Vuonna 2023 jatkettiin Istanbulin ja Lanzaroten sopimusten kansallista toimeenpanoa sekä saatiin valmiiksi valtakunnallinen Seri-tukikeskusverkosto. Lisäksi aloitettiin lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltämistä koskeva lainvalmistelu.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on suurilta osin saavuttanut tulostavoitteensa. THL:n toimintaan vuonna 2023 on vaikuttanut kansainväliset terveysuhat. Koronapandemian lisäksi THL ollut keskeisesti mukana lintuinfluenssapandemian torjunnassa vastuuviranomaista Ruokavirastoa tukien. THL on tukenut hyvinvointialueiden käynnistymistä yhteistyössä ministeriön kanssa. Lakisääteisenä tehtävänä THL on tuottanut ensimmäiset arviot hyvinvointialueiden palveluiden tilasta ja rahoituksen riittävyydestä ministeriön ohjausprosessia varten.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) toiminta on ollut tuloksellista ja Valvira on pääosin saavuttanut tulostavoitteensa. Erityisen tärkeää vuonna 2023 on ollut hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisen ohjaus ja tuki, jossa on onnistuttu erinomaisesti. Myös valvonnan yhdenmukaisuuden edistämisessä sekä tieto- ja järjestelmäkehitystyössä on onnistuttu hyvin.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea) on toteuttanut vuoden 2023 tulostavoitteet kokonaisuutena tavoitteiden mukaisesti. Fimea on tukenut lääkeasioiden tiekartan toimeenpanoa osallistumalla apteekkitalouden ja lääkkeiden vähittäisjakelun kehittämiseen rationaalista lääkehoitoa tukevaksi. Fimea on jatkanut omien digitaalisten palveluprosessiensa kehittämistä. Fimea on kehittänyt uusien sairaalalääkkeiden arviointitoimintaa ja jatkanut lääketietovarannon valmistelua.

Säteilyturvakeskus (STUK) on saavuttanut sille asetetut tulossopimuksen tavoitteet korkeatasoisen ionisoivan ja ionisoimattoman säteilyturvallisuuden sekä ydinturvallisuuden sekä niihin liittyvän valmiustoiminnan ja valvonnan ylläpitämisessä, varmistamisessa ja kehittämisessä sekä edellä mainittuihin toimiin liittyvän lainsäädännön toimeenpanossa ja kehittämisessä. STUK on myös edistänyt ydin- ja säteilyturvallisuuteen liittyvää yhteistyötä Kansainvälisen Atomienenergiajärjestön sekä Euratomin sekä eräiden muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa.

Arvion mukaan aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueen (TSAVI) tavoitteet ollaan saavuttamassa suunnitellun mukaisesti. Valtakunnallista yhteistyötä sekä resurssien käyttöä ja seurantaa on tehostettu. Työsuojelussa on hyödynnetty muun muassa sähköistä asiointia, kehitetty valvonnan menetelmiä ja lisätty valvontaa tukevaa muuta vaikuttamistoimintaa.

Työterveyslaitos (TTL) on pääosin saavuttanut tulostavoitteet, eikä niihin liittyen ole raportoitu merkittäviä poikkeamia. TTL on saattanut loppuun edellisen hallituskauden kehittämishankkeet suunnitellun mukaisesti. Lisäksi tulostavoitteiden ulkopuolella TTL tuki työpaikkoja ja viranomaisia tartuntatautien torjunnassa (korona ja lintuinfluenssa).

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan (SAMU) tulostavoitteet toteutuivat suurelta osin, asioita ratkaistiin enemmän kuin oli tavoitteena ja ratkaisujen hinta oli tulostavoitteen mukainen. Käsittelyajat ovat myös pysyneet tavoitteissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön tilinpäätös- ja toimintakertomus vuodelta 2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilinpäätös 2023

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran tilinpäätös ja toimintakertomus 2023

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean tilinpäätös ja toimintakertomus 2023

Etelä-Suomen aluehallintovirasto -kirjanpitoyksikön tilinpäätös 2023

Säteilyturvakeskus STUK tilinpäätös ja toimintakertomus 2023

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan tilinpäätös ja toimintakertomus 2023

Työterveyslaitoksen tilinpäätös 2023

12 Ympäristöministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **100 849 milj. €**

• Ympäristöministeriön osuus **670 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 150 milj. €
- Siirtomenot 220 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

55 %

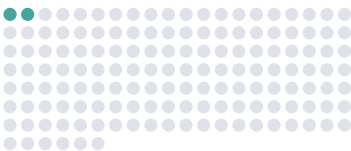
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **79 387 henkilötyövuotta**

• Ympäristöministeriössä **1 056 henkilötyövuotta**

Virastot 2 KPL

- Suomen ympäristökeskus
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Rahastot 2 KPL

- Valtion asuntorahasto
- Öljysuojarahasto

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 1 KPL

- A-Kruunu Oy

12.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Maailmanlaajuisesti vuosi 2023 oli mittaushistorian kuumin vuosi. Kriittisenä pidetty raja, eli 1,5 celsiusastetta yli 1800-luvun loppupuolen keskilämpötilojen, on jo lähes ylitetty. Energiaan liittyvät maailmanlaajuiset päästöt jatkoivat kasvuaan, vaikkakin edellisvuotta hitaammin johtuen muun muassa aurinko- ja tuulivoimasta ja tieliikenteen sähköistymisestä. Myös Suomessa viime vuosi oli tavanomaista lämpimämpi.

Luonnon monimuotoisuus on heikentynyt ja lajien ja luontotyyppien uhanalaistuminen jatkuu. Ihmisen kannalta välttämättömät ekosysteemipalvelut, kuten ravinto- kasvien pölytys, voivat pahasti häiriintyä. Elinkeinoelämä on osoittanut kasvavaa kiinnostusta ja toimeliaisuutta luontokadon torjumisessa ilmastotoimien rinnalla. Suomessa jo useimmat toimialat ovat laatineet hiilineutraalisuuskarttojen rinnalle biodiversiteettikarttoja ohjaamaan yritysten luontokadon torjuntatoimia.

Muuttuneen geopolittisen tilanteen vuoksi ympäristöasioiden edistäminen on ollut haasteellista ja vaikeutunut entisestään erityisesti alueellisessa yhteistyössä. Samalla pohjoismaisen yhteistyön merkitys on kasvanut. Kansainvälisessä yhteistyössä Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja myöhemmin myös Lähi-idän tilanne on politisoinut monia kansainvälisiä neuvotteluja ympäristösektorilla. Vaikeasta tilanteesta huolimatta tuloksiakin saatiin, muun muassa globaalit tavoitteet kemikaalien ja jätteiden kestäväälle hallinnalle sekä YK:n ilmastosopimuksen osapuolikokouksen päätös irtautua fossiilisista polttoaineista.

EU-tasolla on työskennelty entistä enemmän kolmoiskriisin (ilmastonmuutos, saastuminen ja luontokato) ratkaisemiseksi. Koska EU-lainsäädäntö ohjaa yhä enemmän kansallista lainsäädäntöä, ennakkovaikuttamiseen on panostettu paitsi yksittäisten aloitteiden osalta, myös laajemmin tulevan komission työohjelman sisältöön liittyen.

Suomen kiertotalousaste on hieman noussut, mutta on edelleen alhainen verrattuna Euroopan unionin keskimääräiseen tasoon. Kiertotalousasteen tavoite, vuoden 2015 tason kaksinkertaistaminen vuoteen 2035, voidaan saavuttaa, mutta se edellyttää materiaalien käytön ja uudelleenkäytön sekä jätteiden kierrätyksen tehostamista. Yhdyskuntajätteiden määrän kasvu on tuoreimpien tilastojen mukaan kääntynyt laskuun.

Hintojen ja korkotason nousu vaikeuttivat rakennusallalla hankkeiden toteuttamista ja uusien investointien rahoitusta. Kotitalouksien ostovoiman heikentyminen vähensi voimakkaasti asuntokaupan määrää, ja asuntoaloitusten määrä laski

alle 20 000 asuntoon vuonna 2023. Asuntotuotanto pieneni lähes puoleen edellisestä vuodesta. Kuluttajahintojen voimakas nousu, korkotaso ja energian korkea hinta vähensivät myös kotitalouksien mahdollisuuksia peruskorjata rakennuksia. Rakennusalan konkurssit lisääntyivät, ja työllisyys kääntyi laskuun. Vaikeaan suhdannetilanteeseen vastattiin lisäämällä Valtion tukeman ARA-tuotannon määrää merkittävästi.

Inflaatio ja korkotason nousu ovat voimistaneet eriytymiskehitystä erityisesti väestöään menettävillä alueilla. Asuntojen alhainen hintataso vaikeuttaa rahoituksen saamista asuinrakennusten välttämättömiin korjauksiin supistuvilla alueilla. Lisäksi itärajan sulkeminen vahvistaa itäisen Suomen eriytymiskehitystä ja johtaa alueen taloudellisen toiminnan supistumiseen.

12.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Alueiden ja asumisen eriarvoistuminen

Aluerakenteen eriytymiskehityksen arvioidaan jatkuvan tulevaisuudessa. Koko maan väestökasvun arvioidaan hidastuvan merkittävästi ja keskittyvän pääosin kaudelle suurimmalle kaupunkiseudulle. Kaupungit kasvavat, väestö ikääntyy ja segregatio lisääntyy, mikä lisää alueiden ja asuinalueiden eriytymistä sekä asumisen eriarvoistumista. Väestöään menettävillä alueilla peruskorjausta vaativaa asuntokantaa on taloudellisesti haastava korjata, jolloin korjausvelka kasvaa, mikä edelleen laskee asuntojen hintaa ja vaikeuttaa myös työvoiman liikkuvuutta ja työllistymistä. Nykyisen kaltaisen palveluverkon ylläpitäminen vaikeutuu monilla alueilla. Väestöltään vähenevillä alueilla palvelut heikkenevät, ja kaupungeissa taloudellisten resurssien erot uhkaavat tulevaisuudessa asuinalueiden sosiaalista tasapainoa. Itärajan sulkeutumisen ennakoidaan vaikeuttavan entisestään tilannetta itäisessä Suomessa. Nämä kehityskulut vaikuttavat yhdyskuntarakenteen kehittymiseen ja asuntojen hintoihin. Mikäli joillain alueilla eriarvoistumisen negatiivinen kierre voimistuu, on riski, että tästä syntyy laajempia yhteiskunnallisia sisäisen yhtenäisyyden ja turvallisuuden ongelmia. Ympäristöministeriö tuottaa yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa kuvaa alue- ja yhdyskuntarakenteen tilasta ja kehitymisestä säännöllisesti päivitettävässä alueidenkäytön kehityskuvassa, jota hyödynnetään suunniteltaessa tarvittavia toimia kestävän alue- ja yhdyskuntarakenteen edistämiseksi.

Hiipunut asuntorakentaminen

Asuntorakentamisen voimakkaan laskun seurauksena on riski, että kasvuskeskusten asuntotarjonta ei vastaa asuntojen kysynnän elpyessä asuntojen tarvetta, jolloin asumisen hinta nousee edelleen. Tämä voi vaikeuttaa työvoiman tarjontaa ja talouskehitystä erityisesti suurissa kaupungeissa. Lisäksi se voimistaisi alueiden eriytymiskehitystä edelleen. Asuntorakentamista tuetaan vastasyklisesti korottamalla valtion korkotukivaltuutta matalasuhdanteessa, millä mahdollistetaan valtion tukemien vuokra-asuntojen rakentaminen silloin kun vapaarahoitteinen asuntotuotanto hiipuu.

Luonnonvarojen ylikulutus

Ilmastokriisin torjuminen sekä luontokadon ja ympäristön saastumisen pysäyttäminen ovat aikamme suurimpia maailmanlaajuisia haasteita. Ilmastomuutos ja saastuminen molemmat vaikuttavat merkittävästi kasvi- ja eläinkuntaan ja kiihdyttävät luontokatoa. Yhteiskunnan erilaiset intressit törmäävät esimerkiksi energiantuotannon, luonnonvarojen käytön ja maankäytön sekä kulutuksen kysymyksissä. Suomessa suurimmat syyt luonnon monimuotoisuuden heikkenemiselle ovat metsien käyttö ja maatalouden tehostuminen, jotka aiheuttavat myös ravinnepäästöjä vesistöihin. Tavoitteiden vastakkainasettelu luo paineita päätöksenteolle, ja merkittävänä riskinä on, että poliittisia päätöksiä ilmastomuutoksen, luontokadon ja saastuttamisen pysäyttämiseksi ei saada tehtyä.

Jos luonnonvarojen ylikulutusta ei saada hallintaan, se kiihdyttää luonnon monimuotoisuuden vähenemistä ja ilmastomuutosta sekä vaarantaa tärkeiden luonnonvarojen saatavuuden. Riski on merkittävä ja tarkoittaisi muun muassa materiaalien hallintaan liittyvien hiilidioksidipäästöjen tuntuva kasvua ja toisaalta esimerkiksi korkeaan teknologiaan tarvittavien raaka-aineiden niukkenemistä. Luontokadon ja saastumisen pysäyttämiseksi ja ilmastomuutoksen hillitsemiseksi pyritään lisäämään sitoutumista tavoitteiden saavuttamiseen laajasti koko yhteiskunnassa ja ympäristö-, ilmasto- ja luontovaikutusten huomioimista kaikessa päätöksenteossa. Lisäksi riskin välttämiseksi vahvistetaan työtä kestävän ja turvallisen kiertotalouden edistämiseksi kansallisesti, EU:ssa ja kansainvälisesti.

12.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö kertomusvuonna

Taulukko 33. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

YM	Talousarvion luku	2021	2022	2023
35.01	Ympäristöhallinnon toimintamenot	70	73	81
35.10	Ympäristön- ja luonnonsuojelu	189	210	190
35.20	Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	48	75	100
35	YM:n hallinnonala yhteensä	307	358	370

Ympäristöministeriön hallinnonalan menot vuonna 2023 olivat 369,9 miljoonaa euroa. Tästä 80,6 miljoonaa euroa kohdistui ympäristöhallinnon toimintamenoihin, 189,5 miljoonaa euroa ympäristön- ja luonnonsuojeluun ja 99,7 miljoonaa euroa yhdyskuntiin, asumiseen ja rakentamiseen.

51 prosenttia pääluokan menoista kohdistui ympäristön- ja luonnonsuojeluun. Luonnonsuojelun määrärahoja suunnattiin etenkin METSO- ja Helmi-ohjelmien toteutukseen. Yhdyskuntiin, asumiseen ja rakentamiseen kohdistuvat menot kasvoivat lähes 24 miljoonalla eurolla edellisvuodesta (32 prosenttia), mikä johtuu erityisesti öljylämmityksestä luopumiseen ja asuinrakennusten energiatehokkuutta parantaviin korjauksiin myönnettävistä avustuksista kotitalouksille, sähköisen liikenteen infrastruktuurin avustuksista sekä päättyvien hankkeiden, muun muassa Puu-rakentaminen ja Kestävä kaupunki viimeisistä maksatuksista.

Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite 1: Hiilinegatiivinen Suomi on pysäyttänyt luontokadon ja saastumisen

Suomessa ilmastolaki luo puitteet kansalliselle ilmastopolitiikalle. Ilmastolaissa asetetaan tavoitteet sekä päästöjen että nielujen kehitykselle. Lisäksi ilmastolakiin sisältyvät ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän peruseräpäätökset, joiden pohjalta ilmastosuunnitelmat laaditaan säännöllisin välein. Ilmastolain mukaan eduskunnalle raportoidaan kerran vuodessa ilmastopolitiikan kehityksestä ilmasto-vuosikertomuksen avulla.

Kansallisen ilmastolain mukaan Suomen nettopäästöjen tulisi olla nollassa tai negatiiviset vuoteen 2035 mennessä. Vuoteen 2030 mennessä kokonaispäästöjä tulee vähentää 60 prosenttia verrattuna vuoden 1990 määrään. EU-tasolla on sovittu, että vuoteen 2030 mennessä Suomen maankäyttösektorin hiilinielun tulee kasvaa 2,9 miljoonaa tonnia hiilidioksidiekvivalenttia vuosien 2016–2018 toteutuneesta keskiarvonielusta (nielun koko noin 5 miljoonaa tonnia hiilidioksidiekvivalenttia).

Eduskunnalle annetussa [ilmastovuosikertomuksessa 2023](#) arvioidaan, että päästövähennystahti on linjassa ilmastolain vuoden 2030 päästövähennystavoitteen kanssa. Ilman merkittäviä lisätoimia maankäyttösektorilla on todennäköistä, ettei Suomi saavuta EU:n maankäyttösektoria koskevan asetuksen mukaisia velvoitteita ilman päästöyksiköiden ostoja muista jäsenmaista. Myös kansallisen hiilineutraalustavoitteen saavuttaminen edellyttää lisätoimia maankäyttösektorilla sekä muilla sektoreilla. Taakanjakosektorin päästökehitystä ohjataan Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmilla (KAISU) ja maankäyttösektorin päästökehitystä Maankäytön ilmastosuunnitelmilla (MISU).

Vuonna 2022 kokonaispäästöt ilman maankäyttösektorin päästöjä laskivat verrattuna vuoden 2021 määrään. Päästökaupparektorin päästöt vähenivät selvästi vuodesta 2021. Myös taakanjakosektorin päästöt laskivat, ja ne ovat pysyneet Suomelle asetettujen kiintiöiden mukaisina vuosina 2021 ja 2022.

Maankäyttösektori oli vuonna 2022 noin 4,4 megatonnin hiilidioksidiekvivalentin suuruinen nettopäästö. Nettopäästö, eli kaikkien sektoreiden (mukaan lukien maankäyttösektori) yhteenlasketut päästöt ja nielut, kasvoi hieman vuonna 2022 edellisvuodesta.

Vuonna 2022 voimaantullut ilmastolaki (423/2022) täydentyi 1.3.2023 voimaantulleella muutoksella, joka koski kunnan ilmastosuunnitelman laatimisvelvoitetta ja ilmastolain mukaista muutoksenhakua. Kuntien tuli jatkossa laatia tai päivittää ilmastosuunnitelma vähintään kerran valtuustokaudessa. Kuntien velvoite poistetaan vuonna 2024 tehtävällä lakimuutoksella pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti.

Ilmastolain nojalla on annettu vuoden 2023 aikana kaksi valtioneuvoston asetusta, joista toinen koskee uutta Saamelasta ilmastoneuvostoa ja toinen Suomen ilmasto-paneelia. Valtioneuvoston 24.8.2023 nelivuotiskaudeksi asettama Saamelainen ilmastoneuvosto on uusi, riippumaton asiantuntijaelin, joka tuo saamelaiden tietopohjan ja näkökulmat osaksi ilmastopolitiikan valmistelua. Valtioneuvosto asetti 9.11.2023 uuden ilmasto-paneelin nelivuotiskaudelle 2024–2027.

Vesiensuojelun tehostamisohjelman lisäpanostuksella aktivoitiin yli 600 alueellista toimijaa vesiensuojelutyöhön vesistöissä ja valuma-alueilla. Samalla testattiin uusia vesiensuojelumenetelmiä ja panostettiin alueellisten toimijoiden yhteistyön edellytyksiin ja toimintatapoihin. Suomen merialueen uusi tila-arvio toteutettiin laajassa tutkijayhteistyössä ja sen lausuntokierros alkoi joulukuussa 2023.

Vuonna 2020 aloitettua kipsinlevitystä jatkettiin Saaristomeren valuma-alueella sekä EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen lisärahoituksella muilla soveltuvilla rannikkoalueilla. Kaikkiaan kipsikäsittelyllä on vuodesta 2020 lähtien vähennetty laskennallisesti fosforivalumaa noin 77 tonnilla. Vuonna 2023 kipsiä levitettiin yhteensä 15 900 peltohehtaarille ja kipsiä on levitetty yhteensä 54 200 peltohehtaarille. Saaristomeri-ohjelmassa laaditun maatalouden vesiensuojelun tiekartan toimeenpanoa jatkettiin parantamalla maatalouden toimenpiteiden kohdentamiseen tarvittavia aineistoja, tehostamalla vesiensuojeluneuvontaa ja tiivistämällä yhteistyötä maakuntaliiton ja kuntien kanssa.

Kokonaisuutena ravinnekuormitus Suomesta Itämereen on laskenut pitkällä aikavälillä merkittävästi (aikajakso 1995–2021, fosfori ja typpi) erityisesti piste-kuormituksen vähenemisen ansiosta. Sen sijaan hajakuormitusta, erityisesti maataloudesta, ei ole saatu laskuun kummankaan ravinteen osalta, ja sekä Suomenlahden että Saaristomeren ravinnekuormitus on kaukana tavoitteista. Myös Selkämeren rehevöitymiskehitys on huolestuttava.

Itämeren suojelukomissio HELCOM:in yhteistyö on ollut virallisesti tauolla Venäjän hyökkäyssodan seurauksena helmikuusta 2022 lähtien. Muut osapuolet ovat jatkaneet yhteistyötä keskenään täysimääräisesti, mutta epävirallisessa muodossa. Lokakuussa 2023 HELCOM julkaisi Itämeren kolmannen holistisen tila-arvion, jonka mukaan rehevöitymisen osalta Suomea ympäröivien avomerialueiden tila on välttävä ja rannikkoalueilla enimmäkseen tyydyttävä.

Meriluonnon suojelua ja kestäväää käyttöä tukevat Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma (Velmu) sekä Biodiversea Life IP (2022–2029) -hanke. Velmussa on tuotettu tietoa muun muassa merituulivoimaloiden sijainnin suunnittelua sekä EU:n biodiversiteettistrategian sitoumustöitä varten. Osana Biodiversea Life IP -hanketta ympäristöministeriössä on tunnistettu keskeiset toimijat merialueilla ja perustettu ”Meriverkko”, jonka tavoitteena on edistää meritoimijoiden välistä yhteistyötä ja verkostoitumista.

Uusi luonnonsuojelulaki (9/2023) on edistysaskel Suomen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja se tuli voimaan 1.6.2023. Lain nojalla annettiin ympäristöministeriön asetus vapaaehtoisesta ekologisesta kompensatiosta (933/2023,

voimaan 15.9.2023), valtioneuvoston asetus Suomen luontopaneelistä (940/2023, voimaan 1.10.2023) ja valtioneuvoston asetus luonnonsuojelusta (1066/2023, voimaan 14.12.2023).

Helmi-elinympäristöohjelmassa soiden suojelussa ja arvokkaiden lintuvesien kunnostuksissa tulokset ylittivät odotukset. Arvokkaita soita suojeltiin yhteensä hieman yli 5 900 hehtaaria, soiden ennallistamistöitä tehtiin yli 3 000 hehtaarilla, lehtoja, jalopuumetsiköitä ja harjujen paahteisia elinympäristöjä hoidettiin yli 140 luonnonsuojelualuekohteella, perinnebiotooppeja kunnostettiin noin 730 hehtaarilla, pienvesiä ja rantoja kunnostettiin yli 70 kohteessa, sekä 31 arvokkaan lintuvesikohteen kunnostustyöt valmistuivat. Lisäksi haitallisten vieraslajien, minkin ja supikoiran tehopyyntiä jatkettiin yli 70 lintuvesikohteella.

Metsiä suojeltiin METSO-ohjelman kautta pysyvästi yhteensä yli 4 300 hehtaaria ja 20 vuoden määräaikaisin rauhoituksin vajaat 100 hehtaaria. Lakisääteisten suojeleohjelmien mukaista suojelua toteutettiin yli 1 100 hehtaaria sekä Pohjois-Suomen metsien vapaaehtoista suojelua reilut 3 200 hehtaaria. Suojelualueverkostoa täydennettiin vuoden aikana maa-alueilla, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on yli 14 700 hehtaaria.

Suomessa ilmanlaatu on pääsääntöisesti hyvä. EU:n ilmansuojelua ohjaavan niin sanotun päästökattodirektiivin toimeenpanoon liittyvän kansallisen ilmansuojeluohjelman 2030 (KISO) säännönmukainen päivitys hyväksyttiin. Ohjelman päivityksen mukaan Suomi saavutti kaikkien päästökattodirektiivin mukaisten ilmansaasteiden päästövähennysvelvoitteet vuonna 2020 sekä arvioiden mukaan täyttää myös velvoitteet vuodelle 2030. Ilmansaasteista aiheutuu kuitenkin terveys- ja ympäristöhaittoja edelleen vuonna 2030, joten ilmansuojeluohjelma sisältää toimia, joilla ilman epäpuhtauksien päästöjä ja pitoisuuksia saadaan laskettua vielä EU-lainsäädännön vaatimuksia pienemmiksi.

Ympäristönsuojelulakia muutettiin nykyisen ilmanlaatudirektiivin toimeenpanon ja komission Suomea kohtaan aloittaman valvontamenettelyn vuoksi. Pienhiukkasten mittausasemien vähimmäislukumäärän sääntelyä täsmennettiin vastaamaan direktiivin edellyttämää määrää kansallisen pienhiukkasaltistuksen seurantaan koskien. Lisäksi täsmennettiin kuntien ja ympäristöministeriön velvollisuuksia ja toimivaltuuksia valtioiden rajat ylittävään ilman pilaantumiseen liittyvässä sääntelyssä.

Yhdyskuntien kehitys on 2010-luvulla tiivistynyt ja yhdyskuntarakenne on eheytyntä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti. Tämä kehitys edistää ilmastonmuutoksen hillintää, luonnon monimuotoisuutta ja luonnonvarojen säästämistä, asumisen kohtuuhintaisuutta, palvelujen saavutettavuutta, liikenteen

toimivuutta ja ympäristön laatua. Täydennysrakentaminen on yleistynyt, uudis-
tuotanto on painottunut kerrostaloihin, ja uusien asuntojen keskikoko on pie-
nentynyt. Asemakaava-alueen ulkopuolinen uudisrakentaminen on merkittävästi
vähentynyt. Taajamien maa-alan kasvu on hidastunut. Vuonna 2023 saatiin käyt-
töön alueidenkäytön tilannekuva -työkalu, jonka avulla kehitystä voidaan seurata
ja sen pohjalta suunnitella toimenpiteitä kestävästä kehitystä tukevan yhdyskunta-
rakennekehityksen tukemiseksi.

Toteutumisen arviointi perustuu kunnianhimoisen yhteiskunnallisen vaikuttavuus-
tavoitteen tilannearvioon vuonna 2023, ei edellä kuvattuihin ministeriön ja
hallinnonalan toimiin tavoitteen saavuttamiseksi.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit.

- Selvitys: Vesien- ja merenhoidon sekä Vesiensuojelun
tehostamisohjelman vesistökuunnostushankkeet 2019–2023

Vaikuttavuustavoite 2: Vihreä siirtymä on kasvun perusta

Ympäristöministeriö edisti vihreää siirtymää vuonna 2023 monella eri tavalla muun
muassa lupamenettelyjä ja lainsäädäntöä kehittämällä, siirtymää edistäviä avustuk-
sia ja tukia jakaen, kiertotaloutta ja ravinnekiertoa vauhdittamalla, rakentamisen
energiatehokkuutta parantamalla sekä vaikuttamalla EU-lainsäädännön toimeen-
panoon ja kehittämiseen.

Säännökset eräiden vihreän siirtymän hankkeiden väliaikaisesta etusijamenette-
lystä aluehallintovirastojen lupakäsittelyssä ja hallintotuomioistuimissa (niin kut-
suttu vihreän siirtymän etusijamenettelylaki) tulivat voimaan vuoden 2023 alusta.
Ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annettua lakia
muutettiin väliaikaisesti niin, että tietyille vihreää siirtymää tukevia investointeja
koskeville ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisille lupahakemuksille säädettiin
väliaikainen menettelyllinen etusija vuosiksi 2023–2026. Lisäksi näitä hankkeita kos-
kevat valitukset käsitellään kiireellisesti vuosina 2023–2028. Vuoden 2023 aikana
etusijamenettelyssä myönnettiin 29 hakemusta.

Elokuussa 2023 asetettiin ympäristöministeriön yhden luukun palvelujen hanke, joka tähtää ympäristötoimialan osalta uuden lupa-, ohjaus- ja valvontaviranomaisen perustamisen myötä syntyvään ympäristötehtävien ”yhteen luukkuun” ja hallitusohjelman yhden luukun mallin mukaisen luvituksen edistämiseksi tarvittaviin lainsäädäntömuutoksiin.

Suomen vajaan 2 miljardin euron elpymis- ja palautumissuunnitelman vihreän siirtymän pilarissa on ympäristöministeriön hallinnonalalle suuntautuneita toimenpiteitä seitsemän, joista neljä on uudistusta ja kolme investointia. Lisäksi suunnitelmassa on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan kaksi laajaa vihreän siirtymän investointikokonaisuutta, joissa myös ympäristöministeriöllä on rooli.

Vihreän siirtymän osalta ympäristöministeriö pyrki aktiivisesti edistämään myös EU:n kestävän rahoituksen luokittelujärjestelmän käyttöönottoa. EU:n taksonomia-asetuksen artikla 17:n myötä voimaan tullutta ei merkittävää haittaa -periaatetta (DNSH) hyödynnettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2022 rahoituksen myöntämisen kriteerinä elpymis- ja palautumistukivälineessä. Lisäksi komission rahoittamassa ja ympäristöministeriön johtamassa EU:n teknisen tuen hankkeessa Suomessa selvitettiin ei merkittävää haittaa -periaatteen hyödyntämistä julkisessa rahoituksessa. Hankkeen lopputuloksena tuotettiin ohjeet ei merkittävää haittaa -periaatteen vapaaehtoiseksi hyödyntämiseksi ohjelmatyössä sekä yksittäisten toimenpiteiden arvioinnissa. Samaan aikaan EU:n taksonomian piirissä olevia toimintoja laajennettiin, kun teknisiä kriteerejä annettiin ympäristöä koskevassa delegoidussa säädöksessä. Tällä hetkellä on voimassa sekä ilmastoa että ympäristöä koskevat delegoidut säädökset, jotka kattavat suuren joukon taloudellisia toimintoja.

Tuulivoimatuotanto on kasvanut voimakkaasti. Kahden vuoden aikana vireillä olevien tuulivoimayleiskaavojen määrä on lähes kolminkertaistunut. Laadukkailla selvityksillä ja erilaiset tarpeet ja toiminnot yhteensovittavalla kaavoituksella pyritään löytämään tuulivoimalle parhaiten soveltuvat alueet. Näin ehkäistään voimaloista luonnolle ja ihmisille aiheutuvia haittoja. Suuressa osassa maakuntien liittoja on käynnissä uusien tuulivoima-alueiden kaavoitus. ELY-keskuksille suunnattiin lisäresursseja tuulivoima-asioiden käsittelyyn. Kuntien ja maakuntien liittojen kaavoitus-työtä ovat tukeneet ympäristöministeriön tuulivoima-avustukset sekä vihreän siirtymän avustukset, joita on myönnetty muun muassa suuren kokoluokan aurinkovoimatuotantoa ohjaavaan kaavoitukseen ja luvitukseen.

Ympäristöministeriön yli 10 uutta selvitystä sekä aurinkovoima- ja tuulivoimaoppaat helpottavat alueiden suunnittelua ja pohjustavat hallitusohjelman tuulivoimakirjausten toteuttamista. Selvitysmies Arto Rätty selvitti itäisen Suomen tuulivoimarakentamisen edistämistä, minkä työn pohjalta jatketaan tuulivoimarakentamisen

edistämistä itäiseen Suomeen hallitusohjelman mukaisesti. Merituulivoimaselvitykset sekä yhteistyö tuulivoimasidosryhmien kanssa pohjustavat uuden merialuesuunnitelman laadintaa ja edistävät merituulivoimahankkeiden yhteensovittamista muiden toimintojen kanssa.

Vuoden lopussa Suomessa oli yhteensä 1 601 tuulivoimalaa. Näistä vuoden aikana rakennettiin 212 (1280 megawattia), minkä johdosta tuulivoimatuotanto kasvoi liki neljänneksellä vuoden takaisesta. Suomen tuulivoimakapasiteetti oli vuoden 2023 lopussa 6 946 megawattia ja tuulivoimalla katettiin 18,2 prosenttia Suomessa kulutetusta sähköstä.

Vähähiilisen rakennetun ympäristön ohjelmassa käynnistyi noin 30 uutta liike-toimintaa vihreän siirtymän vauhdittamiseksi tuottavaa kehittämishanketta kiinteistö- ja rakennusalan yrityksissä. Hankkeissa yritykset kehittävät erilaisia ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen rakennetussa ympäristössä.

Asuinrakennusten energia-avustusta on myönnetty vuosina 2020–2023 yhteensä lähes 235 miljoonaa euroa. Avustuksen vaikutusarvioinnin mukaan energiatehokkuus parani kerrostaloissa 58 prosenttia, rivi- ja ketjutaloissa 59 prosenttia ja omakoti- ja paritaloissa 60 prosenttia. Yhteensä 83 404 asuntoon myönnetyn avustuksen suuruus asuntoa kohden oli keskimäärin 4 565 euroa omakotitaloissa ja 2 110 euroa asuntoyhteisöjen omistamissa rakennuksissa. Avustusten vipuvaikutus on ollut 4,8 eli miljoonan euron avustuksella on saatu aikaan 4,8 miljoonan euron energia-remontit ja työtä 56 henkilötyövuotta sekä saavutetaan 25 vuoden aikana yhteensä 235 gigawattitunnin säästö lämmitysenergiankulutuksessa ja 80 kilotonnin leikkaus kasvihuonekaasupäästöissä. Avustuksia asuinrakennusten kaukolämpölaitteistojen uusimiseen matalalämpötilaiseen kaukolämpöön soveltuviksi myönnettiin vuoden aikana kahdelle ja puolelle tuhannelle hakijalle.

Öljy- ja maakaasulämmityksestä luopumiseen kannustavia avustuksia myönnettiin 2020–2023 kaikkiaan hieman yli 24 000 pientalon omistajalle. Kotitalouksilla on ollut vaihtoehtoisesti vuodesta 2022 mahdollisuus käyttää korotettua kotitalousvähennystä öljylämmityksestä luopumiseen. Yhteensä näillä toimilla lähes 32 000 pientalossa on vaihdettu öljy- tai maakaasulämmitys muuhun lämmitysmuotoon, useimmin ilmavesilämpö- tai maalämpöpumppuun (87 prosenttia lämmitysmuotoa vaihtaneista pientaloista).

Sähköautojen latausinfrastruktuuriin vuosina 2018–2023 myönnettyillä, noin 54 miljoonan euron avustuksilla on vauhditettu autokannan sähköistymistä, mikä nopeuttaa liikenteen päästöjen vähenemistä. Avustusta sähköautojen latausinfran

rakentamiseen asuinkiinteistöihin ja tietyin edellytyksin pysäköintiyhtiöihin on ollut saatavilla vuosina 2018–2023 ja työpaikkakiinteistöihin vuosina 2022–2023. Tähän mennessä avustetuissa hankkeissa on rakennettu 80 000 latauspistettä.

Puurakentamisen ohjelma (2016–2023) lisäsi puun käyttöä julkisessa rakentamisessa, kaupunkirakentamisessa ja suurissa puurakenteissa sekä edisti puurakentamisen teollisen valmistuksen yritystoimintaa ja kansainvälisesti kilpailukykyisen puurakentamisen osaamista Suomessa. Ohjelmalla kasvatettiin puun käyttöä ja jalostusarvoa, lisättiin pitkäaikaisia hiilidioksidivarastoja ja pienennettiin rakentamisen hiilijalanjälkeä.

Jätelaki on jatkuvassa muutoksessa. Vuoden 2023 alussa tuli voimaan useita jätelakiin liittyviä muutoksia. Ne koskivat muun muassa jätehuoltorekisteriin hyväksymisen edellytyksiä, jätehuolto- ja tuottajarekisterin tietopalvelujen käyttöönottoa, tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutusten vähentämisestä annetun direktiivin (SUP-direktiivi) uusia tuotevaatimuksia ja pakkausten tuottajavastuun laajennusta, kunnallisen jätehuollon toimijan ulosmyyntirajan muuttamista sekä hyvinvointialueille säädettyä siirtymäaikaa koskien niiden hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätehuollon järjestämisvastuuta.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2022 yhdyskuntajätteen kokonaismäärä oli noin 2,9 miljoonaa tonnia. Määrä oli kasvanut useana vuotena peräkkäin, mutta kääntynyt nyt laskuun. Tilastokeskuksella oli ensi kertaa käytettävänä aikaisempaa tarkemmat tiedot yhdyskuntajätteen kertymisestä ja käsittelystä. Käsittelymäärissä eniten muuttui energiahöydynnetyn jätteen määrä. Tämä laski vuoden 2021 noin 2,1 miljoonasta tonnista noin 1,6 miljoonaan tonniin vuonna 2022. Muutos johtuneen osin siitä, että määrässä ei enää ole mukana aiemmin virheellisesti yhdyskuntajätteeksi tulkittua muuta jätettä. Kaikesta yhdyskuntajätteestä hyödynnettiin kierrättämällä tai uudelleen käytön valmistelun avulla yhteensä noin 43,7 prosenttia. Hävityspoltetun tai kaatopaikalle sijoitetun yhdyskuntajätteen osuus pysyi yhteensä alle prosentissa.

Suomi on vaarassa olla saavuttamatta jätedirektiivissä ja pakkaus- ja pakkausjätedirektiivissä säädetty vuoden 2025 tavoitteet yhdyskuntajätteen ja muovipakkausjätteen kierrätyksessä ja on joutunut tämän vuoksi Euroopan komission varhaisvaroitusmenettelyyn.

Ravinteiden kierrätysohjelmassa avustetuilla investoinneilla otetaan talteen vuosittain 20–30 tonnia fosforia, vähennetään lämpöenergian kulutusta noin 30 gigawattituntia ja otetaan jätevedestä hukkalämpöä talteen noin 17 gigawattituntia vuodessa. Käynnistyneillä investoinneilla jalostetaan hyötykäyttöön vuosittain yli 500 tonnia typpeä ja noin 20 tonnia fosforia. Hankkeiden ansiosta

sähkönkulutus vähenee yli 1,2 gigawattituntia vuosittain, lämpöenergiaa tuotetaan hukkalämmöstä yli 50 gigawattituntia, ja biokaasun tuotanto kasvaa noin 23 gigawattituntia vuosittain.

[Kiertotalouden strategisen ohjelman arviointi](#) julkaistiin keväällä 2023. Ohjelman tavoitteita pidettiin arvioinnissa pääosin onnistuneina ja kunnianhimoisina sekä toimenpidevalikoimaa suhteellisen monipuolisena. Arvioinnin mukaan kiertotalouden toimia tulisi vahvistaa, jotta tavoitteet voidaan saavuttaa. Kiertotalousohjelman toteuttamiseksi toteutettiin muun muassa 50 eri toimialoilla toimivalle yritykselle Circular Design valmennusohjelma. Luonnos kiertotalouden skenaarioiksi esitettiin 24.11.2023. Skenaariot ohjaavat tavoitteiden ja toimien määrittelyä kiertotalouden strategisen green deal -sitoumuksen valmistelussa.

Komission vuoden 2020 kiertotalouden toimintasuunnitelman lainsäädäntöaloitteista akkuasetus hyväksyttiin kesällä 2023, ja sen vaiheittainen toimeenpanotyö kansallisesti alkoi. Asetus tukee Suomen akkuklusterin kehittymistä. Nykysuuntaus on, että aiemman jätesääntelyn direktiivit muutetaan koko tuotteen elinkaarta koskeviksi EU-asetuksiksi, ja kiertotalouden rooli sääntelyssä korostuu.

Ympäristöministeriö hyödyntää EU-rahoitusohjelmia vihreän siirtymän edistämisessä. Vuonna 2023 eteni InvestEU-ohjelman puitteissa toteutettavan lainatakausjärjestelyn käyttöönotto, kun toimeenpanosta vastaava rahoituslaitos Euroopan investointirahasto laati sopimuksen komission kanssa Suomen osion rahoituksesta. Suomen valtio osallistuu ohjelman takauksen rahoitukseen 100 miljoonalla eurolla, ja rahoituksen vipuvaikutuksen odotetaan olevan seitsenkertainen. Lainarahoitus välitetään Suomessa toimivien rahoituslaitosten kautta pienten ja keski suurten yritysten, kotitalouksien sekä asunto-osakeyhtiöiden vihreän siirtymän investointeihin. Tuotteet tulevat markkinoille vuoden 2024 alkupuolella.

Ensimmäinen rahoitushaku ympäristöministeriön vastuulla olevissa vihreän siirtymän valtakunnallisissa EAKR-teemoissa järjestettiin vuonna 2023 (EAKR, Euroopan aluekehitysrahasto). Kokonaisuudessa rahoitetaan hankkeita, joissa kehitetään laajasti hyödynnettäviä ja skaalautuvia ratkaisuja kolmessa teemassa: energia-
tehokkuus ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen, ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja hillintätoimet sekä hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta. Hankkeet käynnistyvät rahoituspäätösten valmistuttua alkuvuonna 2024.

Toteutumisen arviointi perustuu kunnianhimoisen yhteiskunnallisen vaikuttavuustavoitteen tilannearvioon vuonna 2023, ei edellä kuvattuihin ministeriön ja hallinnonalan toimiin tavoitteen saavuttamiseksi.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Puurakentamisen ohjelman vaikutusarviointi 2023

Vaikuttavuustavoite 3: Elinympäristöt ja uudet ratkaisut tukevat sujuvaa arkea kaikissa elämäntilanteissa

Luonnon virkistyskäyttö on suomalaisille tärkeää ja niin lähiluonnossa kuin kansallispuistossakin liikutaan yhä enemmän. Lisääntyvällä liikunnalla voi olla positiivisia kansantaloudellisia vaikutuksia vähentyneiden terveydenhoitokustannusten kautta. Kansallispuistoissa vierailtiin 3,6 miljoonaa kertaa vuonna 2023. Käyntimäärissä oli kasvua edellisvuodesta yhden prosentin verran. Kiinnostus Suomen kansallispuistoihin on kasvanut koko 2000-luvun, eikä se näytä jääneen koronavuosien ilmiöksi. Vuodesta 2019 kansallispuistojen käyntimäärät ovat kasvaneet 12 prosenttia. Kansallispuistoissa tehtyjen kävijätutkimusten mukaan ihmiset arvostavat luontokokemuksiaan ja ovat erittäin tyytyväisiä kansallispuistojen palveluihin ja retkeily-ympäristöön. Kansallispuistokävijöiden tuomat paikallistaloudelliset vaikutukset vuonna 2023 olivat 285 miljoonaa euroa. Kasvu on noin kymmenen miljoonaa euroa eli neljä prosenttia edellisvuodesta. Työllisyysvaikutukset olivat 2 243 henkilötyövuotta.

Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Jyväskylän, Kuopion ja Lahden kaupunkiseutujen ja valtion välisten vuoteen 2031 ulottuvien maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) -sopimusten toimenpiteet ovat edistyneet suunnitellusti vuonna 2023. MAL-sopimusten vaikuttavuutta tarkastelevan seurantakatsauksen mukaan sopimusmenettely on tiivistänyt kaupunkiseutujen yhteistyötä, suunnannut resursseja yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän parantamiseen sekä edistänyt sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä. Menettely tukee alueiden kestävästä kasvusta ja pitkäjänteistä suuntautumista kohti hiilineutraalisuustavoitteita.

Metropolipolitiikka tiivistä hallitusohjelman linjausten mukaisesti valtion ja metropolialueen yhteistyötä ja politiikan koordinaatiota. Metropolipolitiikan kolmen keskeisen toimen (työllisyys, maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisy ja hiilineutraalius) toteuttaminen kytkeytyi toimiin liittyviin isoihin rakenteellisiin muutosprosesseihin. Vuoropuhelu ja käytännön yhteistyön toimintamallien kehittäminen edistyivät, mutta konkreettisiin tuloksiin pääsyä vaikeuttivat muun muassa resursseihin, sitoutumiseen ja konkreettiseen tavoitteiden asetantaan liittyvät puutteet.

Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistyönä luoma alueidenkäytön kehityskuva on työkalu, jonka avulla tuotetaan jatkuvasti päivittyvää tietoa Suomen alue- ja yhdyskuntarakenteen nykytilasta ja tulevaisuudesta sekä kestävä kehittäminen tarpeista. Kehityskuva on muun muassa tarkentanut tietoa alueiden ja asumisen eriytymisen voimistumisesta ja kestävästä alue- ja yhdyskuntarakenteeseen tarvittavista toiminnoista.

Maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutus lisääntyy etätöiden ja etäpalveluiden ja virkistyspalveluiden kulutuksen yleistymisellä. Ympäristöministeriö selvitti maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutuksen tilannekuvaa alueidenkäytön kehityskuvassa ja asemakaava-alueiden ulkopuolisen alueen rakentamispaineeselvityksessä. Tuloksia hyödynnetään muun muassa alueidenkäytön lakiuudistuksessa ja hajautetun energiatuotannon edistämiseksi.

Kestävä kaupunki -ohjelma (2019–2023) vahvisti valtion ja kaupunkien kumppanuutta, kaupunkien ja kuntien kestävä kehitystä ja laaja-alaista kestävyysajattelua. Vuoden 2023 toimet paransivat kestävyysjohtamisen edellytyksiä, edistivät kestävä kaupunkisuunnittelua, monimuotoisia viherympäristöjä ja sosiaalisesti kestäviä kaupunkeja sekä tuottivat uusia osallistumisen ja vuorovaikutuksen tapoja.

Valtion tukeman ARA-asuntotuotannon määrä lisääntyi, millä vastattiin rakennusalan vaikeaan suhdannetilanteeseen erityisesti asuntorakentamisen laskiessa voimakkaasti. Asumisneuvontaa tarjottiin useammalla paikkakunnalla ja laajemmalle asiakaskunnalle kuin aikaisemmin. Asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027 annetun lain toimeenpano alkoi. Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen (Ara) myöntämän asumisneuvonnan avustuksen piirissä vuonna 2023 oli 31 kuntaa ja 74 asumisneuvojaa. Asumisneuvonnalla ennaltaehkäistään asunnon menettämistä ja asunnottomuutta.

Asuntojen esteettömyyttä parannettiin myöntämällä esteettömyyttä lisääviin korjauksiin hissi- ja esteettömyysavustuksia. Ympäristöministeriö asetti vuoden 2022 lopulla työryhmän muodostamaan tilannekuvan rakennetun ympäristön esteettömyydestä. [Työryhmän raportti](#) sisältää ehdotuksia lainsäädännön kehittämiseksi ja muiksi toimenpiteiksi.

Kunnat ovat hyötäneet Terveet tilat -ohjelmassa luoduista ohjeista, Terveet tilat -toimintamallista ja kuntaverkostoyhteistyöstä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Suomen Kuntaliitto ry:n vuonna 2023 toteuttaman kuntakyselyn mukaan kuntien kiinteistöjen sisäilmaongelmat ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana, ja sisäympäristöön liittyviä ongelmatilanteita pystytään yhä useammin ehkäisemään ennalta.

Toteutumisen arviointi perustuu kunnianhimoisen yhteiskunnallisen vaikuttavuustavoitteen tilannearvioon vuonna 2023, ei edellä kuvattuihin ministeriön ja hallinnonalan toimiin tavoitteen saavuttamiseksi.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Kestävä kaupunki -ohjelman loppuarviointi

Vaikuttavuustavoite 4: Yhteiskunnallinen päätöksenteko ohjaa vihreään siirtymään

EU-asioihin vaikuttaminen jatkui vuonna 2023 erittäin vilkkaana. Ympäristöministeriön hallinnonalalla oli käynnissä liki 20 EU-säädösehdotuksen neuvottelut, jotka koskivat muun muassa luonnon tilan ennallistamista, vihreitä väittämiä, pakkauksia ja pakkausjätettä, ilmanlaatua, yhdyskuntajätevettä sekä raskaiden ajoneuvojen hiilidioksidiraja-arvoja. Uuden hallitusohjelman mukaisesti laadittiin ympäristöministeriön EU-vaikuttamisen prioriteetit vuosille 2023–2024 sekä ympäristöministeriön EU-ennakkovaikuttamisen ydintavoitteet tulevan komission toimikaudelle 2024–2029. Ennakkovaikuttamisen pääprioriteetteina olivat EU:n 2040-ilmastotavoite sekä kiertotaloutta edistävien aloitteiden toimeenpano.

Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin uudelleenlaadintaa koskevat neuvottelut jatkuivat. Ympäristöministeriö on aloittanut direktiivin toimeenpanon valmistelun.

YK:n merioikeusyleissopimuksen alaisuudessa saatiin maaliskuussa 2023 aikaan uusi sopimus kansallisen lainkäyttövallan ulkopuolisten merialueiden suojelusta ja kestävästä käytöstä. Suomi allekirjoitti sopimuksen syyskuussa 2023 ja on aloittanut sopimusta koskevan kansallisen hyväksymis- ja voimaansaattamistyön.

Ympäristöministeriön johdolla valmistellut LIFE-rahoitusvälineen strategiset hankkeet tukevat ministeriön strategioiden toimeenpanoa. Vuoden lopulla käynnistyi kaksi merkittävää ministeriön LIFE-tiekartalla olevaa hanketta (yhteensä 70 miljoonaa euroa): Priodiversity LIFE on Suomen historian suurin luontokatoa torjuva hanke, ja ilmastoratkaisuja vauhdittavan ACE-hankkeen tavoitteena on tukea Suomen ilmastovelvoitteiden hiilineutraaliuden saavuttamista erityisesti maatalouden, raskaan liikenteen ja teollisuuden prosessien osa-alueilla. Uusien hankkeiden käynnistyttyä Suomen saanto strategisissa LIFE-hankkeissa on EU-maiden kärjessä, kymmenen vuoden aikana yli 125 miljoonaa euroa.

Suomi sai vuonna 2023 EU:lta merkittävän 14 miljoonaan euron tutkimus- rahoituksen puhtaan energiajärjestelmän siirtymän vauhdittamiseksi ja fossiilista polttoaineista irtautumiseksi. REPower-CEST-hanke on osa Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman REPowerEU-lukua.

Ympäristöministeriö myönsi valtionavustusta 40 ympäristö- ja asuntoalan järjestölle niiden perustoimintaan, yhteensä 1 673 000 euroa. Ympäristöhoitoon (mukaan lukien saaristo- ja tunturialueiden jätehuoltoon) osoitettiin yhteensä 730 000 euroa ja ympäristökasvatus- ja valistushankkeisiin 895 000 euroa.

Ympäristöministeriön johdolla toteutetun jäte- ja tuotetietojärjestelmän (JTT) kehittämissanke vastaa EU:n uusiin jätteiden raportointi- ja seurantavelvoitteisiin sekä tilastoinnin, ympäristönsuojelun valvonnan ja muiden tiedon tarvitsijoiden tarpeisiin. Hanketta jatkettiin vuosille 2023–2025.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä Ryhtin hyödyntämiseen liittyvä lainsäädäntö hyväksyttiin alkuvuodesta, ja tietojärjestelmän toteutus aloitettiin vuoden alussa. Kaava- ja rakentamisen luvituksen tietojen saatavuus kansallisesti yhdenmukaisessa tietomallimuodossa mahdollistaa tiedon paremman hyödyntämisen jatkossa ja poistaa tarpeen toimittaa tietoa useaan kertaan eri tiedon tarvitsijoille. 287 kuntaa ja maakunnan liittoja laati toimeenpanosuunnitelman digitaaliseen rakennetun ympäristön tiedonhallintaan siirtymisestä.

Toteutumisen arviointi perustuu kunnianhimoisen yhteiskunnallisen vaikuttavuustavoitteen tilannearvioon vuonna 2023, ei edellä kuvattuihin ministeriön ja hallinnonalan toimiin tavoitteen saavuttamiseksi.

Toteutuminen: Tyydyttävä

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Ympäristöministeriö pyrkii toiminnallaan turvaamaan paremman elinympäristön tuleville sukupolville ja tuomaan ekologisen ympäristön reunaehdot ja sosiaalisen hyvinvoinnin yhteiskunnallisen päätöksenteon keskiöön. Kestävän kehityksen toteutuneiden toimien vaikutuksia kuvataan tarkemmin edellä toiminnan tuloksellisuuden kehittymisen kuvauksessa.

Erityisesti luontokadon pysäyttämiseksi ja vesien ja Itämeren suojelemiseksi tehtyä työtä on kuvattu tarkemmin osiossa Hiilinegatiivinen Suomi on pysäyttänyt luontokadon ja saastumisen. Esimerkkejä kokonaisvaltaisesta, eri kestävyiden näkökulmat yhdistävästä toiminnasta on osiossa Elinympäristöt ja uudet ratkaisut tukevat sujuvaa arkea kaikissa elämäntilanteissa esitelty Kestävä kaupunki -ohjelma, sekä monet kiertotalouden edistämisen toimet, kuten Circular Design -valmennus, joita on kuvattu osiossa Vihreä siirtymä on kasvun perusta.

Kestävän kehityksen toteutuminen vaatii oikeudenmukaista siirtymää ja tieteen perustuvaa päätöksentekoa. Tästä ovat esimerkkejä osiossa Hiilinegatiivinen Suomi on pysäyttänyt luontokadon ja saastumisen kuvatut kansallisen ilmastolain mukainen ensimmäinen saamelainen ilmastoneuvosto, uusi nuorten ilmasto- ja luontoryhmä, järjestyksessään kolmas ilmastolain mukainen ilmastopaneeli sekä luontopaneeli

Ympäristöministeriö raportoi tarkemmin kestävän kehityksen toimistaan vastuullisuusraportissaan kädenjälki- ja jalanjälkitarkastelun avulla. Vuoden 2023 vastuullisuusraportti julkaistaan keväällä 2024.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Ympäristövaikutusten huomioimisen lisäksi ministeriössä tarkastellaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta niin Suomen lainsäädännön asettamien velvollisuuksien kuin kestävän kehityksenkin näkökulmista. Ympäristöministeriön politiikka-alan keskeiset haasteet liittyvät enemmän yhdenvertaisuuteen laajassa merkityksessä kuin suoraan kysymyksiin koskien sukupuolten tasa-arvoa.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Suomen ympäristökeskuksen (Syke) toiminta oli vuonna 2023 tavoitteiden mukaista. Syke on osallistunut laajasti ympäristösääntelyn uudistamiseen ja toimeenpanon tukeen. Lukuisten toimijoiden kanssa yhteistyössä tehtyjen tutkimus- ja kehittämishankkeiden, asiantuntijatyön sekä kokeilujen kautta on tuotettu ja välitetty uutta tietoa päätöksentekijöiden käyttöön liittyen vesien ja meren tilan parantamiseen, luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen sekä hiilineutraalin yhteiskunnan, kestävien kaupunkien ja kiertotalouden edistämiseen. Syken talous pysyi tasapainossa vuonna 2023. Tieteellisten julkaisujen laatutavoite ylitettiin, mutta vastaavasti määrätavoite jäi saavuttamatta. Syken tarjoamia paikkatietoaineistoja ladattiin vuonna 2023 ennätysmäärä.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (Ara) toiminnassa korostui erilaisien tukien tehokas toimeenpano ja asuntorakentamisen vaikean suhdannetilanteen helpottaminen ARA-tuotannolla. Korkotukivaltuutta sidottiin 1,94 miljardia ja avustuspäätöksiä tehtiin yhteensä 338 miljoonan euron edestä. Arassa tehtiin korkotukilainapäätöksiä nopealla vauhdilla erityisesti loppuvuodesta ja ARA-asuntojen aloitusmäärä nousi 8 612 asuntoon. Määrä on 3 000 asuntoa enemmän kuin edellisenä vuonna. ARA-hankkeiden kustannustason nousu pysähtyi ja kääntyi

loppuvuonna laskuun. Erilaisia tukiin ja niiden maksuun liittyviä päätöksiä tehtiin virastossa enemmän kuin koskaan aiemmin, yhteensä 12 192 kappaletta. Lisäksi ohjaukseen ja valvontaan, energiatodistuksiin, tietotuotantoon ja kehittämiseen liittyviä tehtäviä toteutettiin tavoitteiden mukaisesti.

[Ympäristöministeriön tilinpäätös 2023](#)

[Suomen ympäristökeskuksen toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat 2023](#)

[Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tilinpäätös 2023](#)

13 Valtion liikelaitokset ja talousarvion ulkopuoliset rahastot

13.1 Valtion liikelaitokset

Metsähallitus

Metsähallitus on valtion liikelaitos, jolla on valtion maa- ja vesialueisiin liittyvää liiketoimintaa ja julkisia hallintotehtäviä.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Tehtävä

Hoitaa, käyttää ja suojella kestävästi hallinnassaan olevia valtion omistamia maa- ja vesialueita siten, että ne hyödyttävät suomalaista yhteiskuntaa mahdollisimman hyvin.

Hallitus 2023

Päivi Huotari (pj), Sanna Paanukoski (vpj), Tanja Joona, Keijo Kallunki, Jussi Saukkonen, Tuija Suur-Hamari, Ismo Tiainen, Roope Uusitalo

Toimitusjohtaja

Juha S. Niemelä

Liikelaitoksen taloudelliset tunnusluvut

		2022	2023
Liikevaihto	M€	166,5	134,9
Liikevaihdon muutos	%	31,9	-19,0
Liikevoitto/-tappio	M€	142,4	108,1
Tilikauden tulos	M€	144,6	113,4
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	110,0	120,0
Sijoitetun pääoman tuotto	%	6,0	4,6
Omavaraisuusaste	%	97,8	98,3
Taseen loppusumma	M€	4 147,8	4143,0
Vastuusitoumukset	M€	12,5	14,8
Henkilöstö	htv	852	727

Metsähallituksen vuoden 2022 liikevaihdossa ja tuloksessa on mukana merituulivoimapuistojen ensimmäisiä sopimustuloja.

Metsähallituksen hallinnassa on yli 12 miljoonaa hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita. Metsähallitus maksaa liiketoiminnastaan voiton tuloutusta valtiolle käyttöoikeuskorvauksien ja osinkojen perusteella. Vuonna 2023 valtion talousarvioon tuloutettiin 120 miljoonaa euroa. Julkisia hallintotehtäviä rahoitetaan budjettivarojen ja lupamyyntituloilla.

Metsähallitus-konserni sisältää liikelaitos Metsähallituksen liiketoiminnan ja julkiset hallintotehtävät sekä näiden tytäryhtiöt, joita ovat Metsähallitus Metsätalous Oy, MH-Kivi Oy, Siemen-Forelia Oy sekä Nuuksiokeskus Oy.

Konsernin taloudelliset tunnusluvut		2022	2023
Liikevaihto	M€	423,3	435,3
Liikevaihdon muutos	%	15,2	2,8
Liikevoitto/-tappio	M€	165,8	158,9
Tilikauden tulos	M€	150,9	142,3
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	110,0	120
Sijoitetun pääoman tuotto	%	6,0	4,6
Omavaraisuusaste	%	96,5	97,1
Taseen loppusumma	M€	4 220,0	4 242,3
Vastuusitoumukset	M€	16,1	18,4
Henkilöstö	htv	1 166	1125

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa jatkui vuonna 2023. Saatavuusongelmat materiaaleissa ja palveluissa sekä inflaatio ja korkea energian hinta vaikuttivat myös Metsähallituksen toimintaan.

Metsähallituksen omistajapolitiittiset linjaukset vuosille 2020–2024 perustuvat toimintaympäristön muutoksiin sekä hallitusohjelman keskeisiin tavoitteisiin hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä, uusiutuvan energiantuotannon edistämisestä valtion alueilla ja monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä kestävä metsätalouden harjoittamisen rinnalla. Voimassaolevissa linjauksissa sovitetaan entistä vahvemmin yhteen maankäytön eri muodot sekä kestävä metsätalouden, puun saatavuuden, luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön ja ilmastopolitiikan tavoitteet.

Liiketoiminta

Metsätaloudessa vuosi oli vaihteleva. Puukaupassa kysyntä pysyi hyvänä ja hintataso vahvistui selvästi. Syksyn poliittisten lakkojen vaikutukset metsätalouteen jäivät maltillisiksi. Vuonna 2023 valtion metsistä korjattiin 6,3 miljoonaa kuutiometriä ainespuuta.

Kiinteistökehityksessä markkinoiden kysyntä hiljeni kiinteistö- ja tonttikaupoissa. Merituulivoiman osalta valtioneuvosto teki marraskuussa 2023 periaatepäätöksen hankekumppanien hakemiseksi viidelle Suomen läntisillä aluevesillä sijaitsevalle merituulivoimahankkeelle aiemmin puollettua huutokaupamallia soveltaen.

Julkiset hallintotehtävät

Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä ovat muun muassa luonnonsuojelualueiden (mukaan lukien kansallispuistot) hankinta, hoito ja käyttö, luontotyyppien ja lajien suojeluun liittyvät tehtävät, luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalveluiden tuottaminen sekä kulttuuriomaisuuden vaaliminen, metsästyksen ja kalastukseen liittyvien lupien myöntäminen ja erävalvonta valtion alueilla.

Vuonna 2023 kotimaan matkailu pysyi vilkkaana. Kävijämäärät kansallispuistoissa ja muilla virkistysalueilla jäivät hieman edellisestä vuodesta. Eräpalveluiden lupamyynti ja eräpäivien määrä säilyivät korkealla tasolla. Käyntimäärien paikallistaloudelliset vaikutukset olivat merkittäviä ja asiakas-tyytyväisyys säilyi hyvänä.

Julkisten hallintotehtävien bruttomenot tehtävittäin		2022	2023
Yhteiset tehtävät	M€	14,2	16,6
Luonnon ja kulttuuriperinnön suojelu	M€	27,8	22,7
Luonnon matkailu- ja virkistyskäyttö	M€	48,5	36,3
Alueiden hallinta	M€	5,1	3,9
Eräasiat	M€	12,3	12,5
Siemenhuolto	M€	0,2	0,2
Yhteensä	M€	108,1	92,3

Julkisten hallintotehtävien keskeisiä tunnuslukuja		2022	2023
Käyntimäärät: kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, luontokeskukset, historiakohteet ym.	1 000 hlöä	8 490	8 700
Luontokeskusten maastopalveluiden ja lupa-asiakkaiden asiakastyytyväisyys	(1-5)	4,4	4,5
Metsästysluvat	kpl	86 369	84 268
Kalastusluvat	kpl	94 032	101 258
Erävalvonta- tapahtumia	kpl	8 532	12 323

Senaatti-kiinteistöt

Senaatti-kiinteistöt (Senaatti) on liikelaitos, jonka tehtävänä on toimia valtion työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana.

Hallinnonala			
Valtiovarainministeriö			
Tehtävä			
Tuottaa valtionhallinnolle kustannustehokkaasti hallinnon toimintaa tukevat ja tehokkaat työympäristöt huomioiden valtion kokonaisuuden ja noudattaen kestävän kehityksen toimintaperiaatteita			
Hallitus 2023			
Hannele Pokka (pj), Jukka Aalto (varapi), Ari Ahonen, Ulla Hiekkänen-Mäkelä, Markus Siltanen, Malla Mälkki (henkilöstön edustaja, henkilövarajäsenenään Joni-Marko Laine)			
Toimitusjohtaja			
Jari Sarjo			
Tunnusluvut			
		2022	2023
Liikevaihto	M€	558	611
Liikevaihdon muutos	%	2,9	9,5
Liikevoitto/-tappio	M€	73	67
Tilikauden tulos	M€	68	57
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	35	38
Sijoitetun pääoman tuotto	%	1,7	1,5
Omavaraisuusaste	%	60	58
Taseen loppusumma	M€	5 049	5 233
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	22	
Henkilöstö	htv	557	579

Senaatin omaisuus on Suomen valtion omistuksessa ja osoitettu liikelaitoksen omistajahallintaan. Senaatti-konserni muodostuu emoliikelaitoksena toimivasta Senaatti-kiinteistöstä ja Puolustus-kiinteistöt-tytärliikelaitoksesta, jotka toimivat valtiovarainministeriön

hallinnonalalla, ja niiden yleinen ohjaus kuuluu valtiovarainministeriölle. Puolustusministeriö ohjaa Puolustus-kiinteistöjä sen tuottaessa palveluita Puolustusvoimille ja Puolustusvoimien määrittelemille kumppaneille. Liikelaitos-konserniin kuuluu lisäksi 13 tytärosakeyhtiötä

Senaatti-konsernin tunnuslukuja, M€		2022	2023
Liikelaitos-konserni yhteensä	liikevaihto	861	967,4
	tilikauden tulos	65	30,1
Senaatti-kiinteistöt	liikevaihto	558	611
	tulos	68	57,3
Puolustus-kiinteistöt	liikevaihto	316	360,5
	tulos	4,3	3,4
Senaatin Asema-alueet Oy	liikevaihto	4,5	18,3
	tulos	1,3	2,9
Muut yhteensä ja eliminoinnit	liikevaihto	-21	-22,4
	tulos	0,2	-33,5

Konserni toimii liikelatoudellisten periaatteiden mukaisesti. Liikelaitoksilla ei ole julkisen hallinnon tehtäviä eikä viranomais tehtäviä. Senaatti-konserni noudattaa toiminnassaan julkisista hankinnoista annettua lakia (1397/2016) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999). Senaatti-konsernin liikelaitosten ja niiden liikelaitoslain mukaisten asiakkaiden välisiin palvelusopimuksiin sovelletaan hallintosopimusta.

Konsernin vuoden tulos oli yhteensä 30,1 miljoonaa euroa. Keskeisin syy muut yhteensä ja eliminoinnit erässä esitettyyn tappioon oli konsernin osakkuus-yhtiö Suomen Yliopistokiinteistöt Oy:n

osakkeisiin tehty noin 40 miljoonan euron arvonalennus, joka johtui yhtiön heikentyneistä pitkän aikavälin tulonäkymistä. Konsernin tuloksesta valtion vuokrauksen osuus oli 18,3 miljoonaa euroa. Merkittävä osa tuloksesta muodostui siis kiinteistöjen myynneistä ja muiden kuin valtioasiakkaiden tuotoista. Senaatin Asema-alueet Oy teki positiivisen tuloksen myytyään Oulun asema-alueen.

Eduskunta päätti vuoden 2023 talousarvion yhteydessä Senaatti-konsernin investointivaltuudeksi yhteensä 700 miljoonaa euroa. Investointivaltuuteen laskettavien investointien määrä vuonna 2023 oli 657 miljoonaa euroa, josta Senaatti-kiinteistöjen osuus oli 502 miljoonaa euroa.

Senaatti-kiinteistöt saavutti pääosin valtiovarainministeriön asettamat tulos- ja palvelutavoitteet. Vuokrauksen tulos, 29 miljoonaa euroa, ylitti tavoitteena olleen 17 miljoonaa euroa selvästi. Heikon markkinatilanteen vuoksi kiinteistökauppa jäi tavoitteista. Senaatti-kiinteistöjen kiinteistökauppojen määrä oli 79,2 miljoonaa euroa tavoitteen ollessa 100 miljoonaa euroa.

Senaatti-kiinteistöt sopi yhdessä asiakkaiden kanssa yhteensä 16,3 miljoonan euron vuotuisista säästöistä virastojen tilakustannuksiin. Vuodelle 2023 asetettu 7,5 miljoonan euron säästö tavoite ylitettiin selvästi. Säästöt kertyivät vuoden aikana noin 150 tilaratkaisuprojektin ansiosta.

Yhteiset työympäristöt ovat keskeisin toimitilasäästöjen aikaansaaja. Joensuussa, Lahdessa, Lappeenrannassa ja Porissa otettiin käyttöön yhteiset työympäristöt sekä kansalaisille tarkoitettut yhteiset palvelupisteet. Myös Turkuun ja Vaasaan avattiin yhteiset työympäristöt. Vuoden 2023 lopussa yhteisissä työympäristöissä työskenneltiin 5 800 henkilötyövuoden edestä.

Keväällä 2022 aloitettuja valtion toimiloihin liittyviä valmiuden ja varautumisen toimenpiteitä edistettiin suunnitelmallisesti myös vuoden 2023 aikana. Varautumisessa on painotettu muun muassa energiahuoltovarmuuden ja toimittajien valmiuteen liittyviä toimia. Kokonaisenergiankulutus väheni vuoden aikana 5,5 prosenttia vuoden 2022 tasosta (tavoite 3 prosenttia).

Konsernissa käynnistettiin kesällä 2023 hankintojen kehitysohjelma. Laajalla ohjelmalla on tavoitteena saavuttaa 100 miljoonan euron säästöt vuoden 2029 loppuun mennessä. Kehitysohjelman tarkoituksena on parantaa hankintojen tuloksellisuutta erityisesti tarjoushalkuutta lisäämällä.

Konsernin vastuullisuustyön perustana toimiva yhteiskuntavastuupolitiikka päivitettiin vuoden 2023 alussa. Politiikassa nostettiin entistä vahvemmin esille tavoite hiilineutraalisuudesta vuonna 2035, luonnon monimuotoisuuden tukeminen, hankintojen vastuullisuus sekä sosiaalinen vastuu. Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun johtamisjärjestelmälle myönnettiin ISO14001-sertifikaatti.

Puolustuskiinteistöt

Puolustuskiinteistöt-liikelaitos toimii Senaatti-kiinteistöjen tytäarliikelaitoksena ja tuottaa kiinteistö- ja tilapalveluita Puolustusvoimille ja sen kumppaneille normaali- ja poikkeusoloissa.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Tehtävä

Vastata Puolustusvoimien ja Puolustusvoimien määrittelemien kumppanien kiinteistöistä, niiden ylläpidosta ja palveluiden järjestämisestä kaikissa turvallisuustilanteissa

Hallitus 2023

Teemu Penttilä (pj), Tomi Hytönen (varapj), Janne Jaakkola, Pirjo Pöyhä, Sanna Sianoja, Juha Tiuraniemi, Leena Tammilehto (henkilöstön edustaja)

Toimitusjohtaja

Matias Warsta

Tunnusluvut		2022	2023
Liikevaihto	M€	316,2	360,5
Liikevaihdon muutos	%	16,2	14,0
Liikevoitto/-tappio	M€	8,0	7,5
Tilikauden tulos	M€	4,3	3,4
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	0	0
Sijoitetun pääoman tuotto	%	0,7	0,6
Omavaraisuusaste	%	58,9	59,3
Taseen loppusumma	M€	1 365,6	1363,5
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	22,3	77,4
Henkilöstö	htv	695	711

Vuoden 2021 alussa toimintansa aloittanut liikelaitos toimii liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Liikelaitoksella ei ole julkisen hallinnon tehtäviä eikä viranomaistehtäviä. Liikelaitos noudattaa toiminnassaan julkisista

hankinnoista annettua lakia (1397/2016) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999). Puolustuskiinteistöjen omaisuus on Suomen valtion omistuksessa ja osoitettu liikelaitoksen omistajahallintaan.

Valtiovarainministeriö asettaa liikelaitokselle vuosittain taloudelliset ja puolustusministeriö toiminnalliset tavoitteet. Valtiovarainministeriö päättää Senaatti-konsernin tulostavoitteesta ja tuloutustavoitteesta. Puolustusministeriö ohjaa liikelaitosta sen tuotuksessa palveluita Puolustusvoimille ja Puolustusvoimien määrittelemille kumppaneille. Vuonna 2023 liikelaitos saavutti asetetut tulos- ja palvelutavoitteet. Henkilöstön tyytyväisyys on kyselyn perusteella jokseenkin samalla tasolla kuin edellisvuonna. Asiakastyytyväisyys on hiukan laskenut edellisvuodesta, mutta on yleisesti ottaen hyvällä tasolla.

Puolustuskiinteistöt on jatkanut palvelutuotannon kehittämistyötä. Valmiuslähtöisessä palvelumallissa korkeimman turvaluokan tilojen kiinteistönpidon palvelut tuotetaan omalla henkilökunnalla. Turvallisuusvaatimusten salliessa muiden kohteiden ylläpidossa hyödynnetään enemmän kumppanien palveluita. Puolustuskiinteistöt osallistuu myös Puolustusvoimien ja Puolustuskiinteistöjen välisen kumppanuuden ohjausjärjestelmän kehittämiseen. Lisäksi Puolustuskiinteistöt on kehittänyt ja organisoinut kykyä tuottaa Puolustusvoimien sotilaallisiin kriisinhallintatehtäviin, ulkomaisen avun

vastaanottamiseen ja kotimaassa järjestettäviin kansainvälisiin harjoituksiin liittyviä tilapalveluita.

Puolustuskiinteistöjen osuus Senaattikonsernin investointivaltuuteen laskettavien investointien määrästä vuonna 2023 oli 154,9 miljoonaa euroa. Kunnossapitoon käytettiin 39,8 miljoonaa euroa vuonna 2023.

Strategisen kehittämisen painopisteitä olivat suojatilojen modernisointiohjelman käynnistäminen, valmiuslähtöisen palvelumallin kehittäminen ja Puolustusvoimien suorituskyvyn kehittämishankkeet huomioiden erikoiskiinteistöjen tehokas käyttö, uudet työnteon tavat ja muuttuvat tilatarpeet sekä sisäilmaolosuhteiden parantaminen.

Puolustuskiinteistöjen suurimmat valmistuneet hankkeet olivat Pansion laiturien vaihe 1 (25 miljoonaa euroa), Ilmasotakoulun tukeutumisalue Tikkakoskella (13 miljoonaa euroa), varuskuntaravintolan perusparannus Kajaanissa (11 miljoonaa euroa) sekä kasarmihankkeet Parolassa, Dragsvikissä, Upinniemessä, Rissalassa ja Rovaniemellä. F-35-hankkeeseen liittyvät ensimmäiset suuremmat investointirakentamishankkeet alkoivat Siilinjärven ja Rovaniemen tukikohdissa.

Investointien määrän kasvaessa merkittävästi vuoteen 2026 asti Puolustuskiinteistöjen henkilöstöresurssia on vahvistettu. Rakennusalan ammattilaisten tarve kasvaa lähivuosien ajan.

Toimintaa tehostamalla kokonaishenkilöstömäärän kasvu on pysynyt maltillisena.

Hiilineutraalisuushjelman mukaisesti Puolustuskiinteistöt teki kunnossapitona vuonna 2023 noin 6,2 miljoonalla eurolla energiatehokkuutta parantavia toimenpiteitä. Lisäksi energiatehokkuutta parantavia omistajalähtöisiä investointiprojekteja käynnistettiin 6,3 miljoonalla eurolla. Puolustuskiinteistöt asetti yhdessä Puolustusvoimien kanssa tavoitteeksi saavuttaa kymmenen miljoonan euron säästöt neljän vuoden aikana. Säästökeinoja ovat palvelutuotannon ja asiakkaan tilankäytön tehostaminen sekä energiatehokkuuden parantaminen. Vuonna 2023 Puolustuskiinteistöt saavutti asiakkaille 2,5 miljoonan euron toimitilasäästöt. Puolustuskiinteistöt kartoitti tarpeetomista tiloista luopumalla saavutettavaa kustannussäästöpotentiaalia ja tunnisti yli sata kohdetta. Vuonna 2023 Puolustuskiinteistöjen tilakannasta poistettiin ja purettiin 145 rakennusta tai rakennelmaa.

Puolustuskiinteistöjen toimitilojen vajaakäyttöaste oli vuoden lopussa 3,1 prosenttia.

Keskeisimmät syyt hieman budjetoitua parempaan tulokseen olivat budjetoitua suurempi liikevaihto sekä energia- ja organisaatiokulujen budjettialitukset. Liikevaihtoa nostivat erityisesti palveluiden erillistilaukset, joita toteutui merkittävästi odotettua enemmän. Kuluhallinnassa onnistuttiin hyvin, sillä

korkojen ja sähkön hintasuojaukset sekä tehokkaat hankintasopimukset hidastivat kustannustason nousua poikkeuksellisessa taloustilanteessa. Tulosta heikensivät budjetoitua suuremmat 8,5 miljoonan euron suuruiset kiinteistöomaisuuden arvonalentumiset. Tulevia rakennusten purkuja varten kirjattiin 10,7 miljoonan euron pakollinen varaus.

Puolustusvoimien tiloihin liittyvät varautumistoimenpiteet, nopeasti nousseet korot ja kova kustannusinflaatio nostavat jatkossa Puolustuskiinteistöjen kustannuksia merkittävästi.

13.2 Valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuusrahaston tarkoituksena on varmistaa kansallisen huoltovarmuuden rahoitus.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Laki huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992)

Varojen muodostuminen

Huoltovarmuusmaksut

Varojen käyttö

Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusneuvoston toiminnasta aiheutuvat menot (muun muassa valtion varmuusvarastointi ja kriittisen infrastruktuurin varmistaminen)

Hallitus 31.12.2023

Tiina Korhonen (pj), Tero Kiviniemi (vpj), Mervi Airaksinen, Kirsi Heinonen, Tarja Jaakkola, Taneli Puumalainen, Jarkko Saarimäki, Juha Sarkio, Ilkka Tykkyläinen ja Antti Viitanen

Tunnusluvut		2022	2023
Tuotot	M€	323	164
Kulut	M€	371	331
Taseen loppusumma	M€	2 304	2 150
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	9,4	9,0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa ohjelmapohjaisella työskentelyllä vastataan toimintaympäristön nopeaan muuttumiseen. Ohjelmakokonaisuuksilla (Energia 2030, Digitaalinen turvallisuus 2030, Alue 2030, Logistiikka 2030)

on pantu osaltaan täytäntöön valtioneuvoston päätöstä huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018). Ohjelmiin kohdentuu noin puolet huoltovarmuusrahastoon tuloutuvista tuotoista.

Lokakuussa 2023 tapahtuneen Balticconnector -kaasuputken ja kahden Itämeren tietoliikennekaapelin vaurioitumisen perusteella Huoltovarmuuskeskus on merkittävästi suunnannut toimintaansa näihin liittyvien tarpeellisten ajankohtaisten varautumis- ja valmiustoimenpiteiden suorittamiseen ja käynnistämiseen.

Myös Huoltovarmuuskeskuksen ohjelmatyössä jouduttiin kiihdyttämään erilaisia vaikeutuneeseen turvallisuustilanteeseen liittyviä hankkeita.

Tilinpäätöskirjausten jälkeen kokonaistulos oli -166,2 miljoonaa euroa tappiollinen.

Huoltovarmuusmaksun tuotto oli 37,7 miljoonaa euroa. Maksun määräytymisperuste on pysynyt muuttumattomana vuodesta 1997 ja sen reaaliarvo on alenunut. Fossiilisten polttoaineiden kulutus on vähenemässä, mikä pienentää maksun tuottoa. Rahaston muut tulolähteet, joista tärkeimmät ovat osuudet Fingrid Oyj:ssä ja strategisessa öljy-laivastossa, ovat välttämättömiä rahaston taloudelle.

Taseen 154,6 miljoonan euron lasku aiheutui pääosin Fingridin osakkeiden luovutustappiosta. Turvavarastolainojen takausvastuita oli 9,0 miljoonaa euroa ja pitkäaikaisten sopimusten tuottamia vastuita noin 121,4 miljoonaa euroa.

Huoltovarmuusmaksun laskennallinen hinta on noin 6,73 euroa kansalaista kohden vuodessa. Sitä voidaan pitää kansalaisen vakuutusmaksuna huoltovarmuudesta. Huoltovarmuusmaksun vaikutukset ovat laajan yritysyhteistyön kautta merkittäviä. Hallinnonalat on organisoitu ylläpitämään huoltovarmuutta toimialallaan. Kokonaisuutena järjestelmä voidaan arvioida kansainvälisesti kustannustehokkaaksi. Osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta huoltovarmuus pitää yllä yhteiskunnan vakautta.

Maatalouden interventiorahasto (Mira)

Maatalouden interventiorahasto on EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisesta interventiotoiminnasta aiheutuvien menojen maksamista varten perustettu maa- ja metsätalousministeriön alainen valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto.

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan EU:n markkinoiden vakautusjärjestelmään kuuluvasta interventiovarastoinnista, -ostoista ja myynneistä aiheutuvat menot. Vastavasti EU:n maksamat korvaukset näiden toimien aiheuttamista kustannuksista tuloutetaan rahastoon.

Interventiovarastoinnin piiriin kuuluvien maataloustuotteiden interventio-ostoja ei ole tehty vuosina 2020–2023, koska niiden markkinahinnat ovat pysyneet yleisesti interventiohinnan yläpuolella.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Säädösperusta

Laki maatalouden interventiorahastosta (1206/1994)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, lainat

Varojen käyttö

Interventio-ostot ja -varastointi

Johtokunta 1.1.2022–31.12.2024

Juha Karjalainen (pj), Taina Vesanto, Jyri Inha, Marja Husu, Mika Arola

Tunnusluvut	2022	2023
Interventio-ostot	M€ 0,00	0,00
Interventiomyynnit	M€ 0,00	0,00
Interventiovarastoinnin kokonaiskustannukset	M€ 0,00	0,00
Interventiovarastoinnin EU-korvaus (-)	M€ 0,00	0,00
Tuotot	M€ 0,00	0,00
Kulut	M€ 0,01	0,01
Rahaston vastattavaksi jääneet kustannukset yhteensä	M€ 0,01	0,01
Rahavarat 31.12.	M€ 3,91	4,30
Lainapääoma 31.12.	M€ 0,00	0,00
Oma pääoma 31.12.	M€ 3,91	4,30
Taseen loppusumma	M€ 3,91	4,30
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€ 0,00	0,00
Siirto valtion talousarviosta	M€ 0,40	0,40
Keskimääräinen lainapääoma	M€ 0,00	0,00
Lainan keskikorko	% 0,00	0,00

Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)

Maatalouden kehittämisrahaston tarkoituksena on parantaa maatilatalouden rakennetta, edistää maaseutuelinkeinoja, parantaa maaseudun elinolosuhteita ja toimeentulomahdollisuuksia.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Säädösperusta

Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta (657/1966)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, lainojen korot ja lyhennykset

Varojen käyttö

Investointi- ja muut avustukset, valtiontakaukset

Johtokunta 26.1.2023–25.1.2026

Minna-Mari Kaila (pj), Jani Lehto (varapj), Jyri Inha, Sanna Koivumäki, Marjatta Koskinen, Juha Lappalainen, Jonas Laxåback, Esko Leinonen, Maija Kaukonen

Tunnusluvut		2022	2023
Tuotot	M€	2,2	3,4
Kulut	M€	36,7	19,6
Varoja käytettävissä	M€	146,4	138,10
– lainojen korot ja lyhennykset	M€	5,2	3,7
– siirto talousarviosta	M€	43,7	0
– edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat	M€	95,4	131,1
– muut tulot	M€	1,4	1,4
Taseen loppusumma	M€	353,9	337,3
– josta pitkäaik. lainsaamiset	M€	12,6	9,5
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	123,3	96,9
Menoja sidottiin	M€	17,6	23,9
– josta avustuksia	M€	14,9	21,3
Investointiavustus-päätöksiä	Kpl	167	408

CAP-strategiasuunnitelman 2023–2027 (jäljempänä CAP-suunnitelma) toimeenpano käynnistyi. Pääosa CAP-suunnitelman mukaisista maatalouden investointiavustuksista rahoitetaan EU-osarahoitteisina valtion talousarviosta. Makerasta rahoitetaan kansallisesti osana CAP-suunnitelmaa maatilojen energiatuotantoon ja -käyttöön sekä huoltovarmuuteen liittyviä investointeja 28,0 miljoonalla eurolla. Porotalouden tukea sen sijaan myönnetään edelleen kokonaan kansallisena Makerasta erillään CAP-suunnitelmasta muun muassa elinkeinonharjoittajan investointitukena ja nuoren elinkeinonharjoittajan aloitustukena.

Maatalouden rakennetukia koskevan lain (1476/2007, jäljempänä rakennetukilaki) mukaisia maatalouden energiainvestointiavustuksia haettiin ensimmäisellä tukijaksolla osoitettua määrää enemmän, joten osassa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia jouduttiin tekemään kielteisiä tukipäätöksiä energiainvestointeihin varojen puutteen vuoksi. Hallituksen budjettineuvottelussa 19.9.2023 tekemän pöytäkirjamerkinnän mukaisesti Makeran johtokunta päätti osoittaa 28.9.2023 maatalouden rakennetukilain mukaisiin maatilojen energiatuotantoon liittyviin investointeihin yhteensä 18,0 miljoonaa euroa.

Rakennetukilain mukaisia valtion takauksia myönnettiin noin 5,7 miljoonaa euroa. Maatalouden äkillisesti heikentyneeksi nähdyssä kannattavuus- ja maksuvalmiustilanteessa hallitus kirjasi

pöytäkirjamerkintöihin 19.9.2023 budjettiriihen yhteydessä: *”Otetaan käyttöön maatilojen maksuvalmiuslainat enintään 15 miljoonalla eurolla. Tarve maksuvalmiuden voi korostua erityisesti niillä tiloilla, joiden merkitys tulevaisuuden ruuantuotannolle on suuri.”* Mäkelän johtokunta päätti 28.9.2023 valtiontakauksista maatilojen maksuvalmiuslainoille annetun lain (232/2019) mukaisten maatalouden maksuvalmiuslainten valtiontakausten käyttöönotosta. Lain mahdollistamia valtiontakauksia myönnettiin Mäkelästä 2,9 miljoonaa euroa 3,6 miljoonan euron lainapääomalle. Maksuvalmiuslainoissa on normaalia korkeampi riski takaustappioiden toteutumiselle, koska maksuvalmiuslainat myönnetään tiloille, jotka ovat erityisissä tilapäisissä maksuvalmiusvaikeuksissa.

Maatilatalouden kehittämisrahaston varoja sidottiin kertomusvuonna yhteensä 23,9 miljoonaa euroa. Rahaston tulonlähteinä olivat lähinnä lainasaamisten lyhennykset ja korot.

Palosuojelurahasto

Palosuojelurahaston tarkoituksena on tulipalojen ehkäisy ja pelastustoiminnan edistäminen.

Hallinnonala			
Sisäministeriö			
Säädösperusta			
Palosuojelurahastolaki (306/2003)			
Varojen muodostuminen			
Palosuojelumaksu, joka peritään Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta			
Varojen käyttö			
Yleis- ja erityisavustukset pelastusalan järjestöille ja muille vastaaville yhteisöille, erityisavustukset kunnille, pelastustoimen alueille ja sopimuspalokunnille, erityisavustukset muille tahoille palosuojelurahastolain 14 §:n 3 momentissa säädettyihin tarkoituksiin			
Hallitus 1.3.2023–31.12.2023			
Päivi Nerg (pj.), Annika Parsons, Petteri Jokelainen, Petri Mero, Eveliina Heinäluoma, Petri Huru, Jyrki Landstedt, Mika Kontio			
Tunnusluvut			
		2022	2023
Tuotot	M€	12,4	12,8
Kulut	M€	11,1	13,1
Taseen loppusumma	M€	24,9	26,4
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€		
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Palosuojelurahaston talous on vakaa ja maksuvalmius hyvä. Rahasto toimi taloudellisesti ja tuottavasti kertomusvuonna. Palosuojelumaksukertymä on noussut viime vuosina.

Keskeisimpiä Palosuojelurahaston avustuskohhteita ovat pelastusalan järjestöjen koulutus- ja valistustoiminta, alaa tukevat tutkimushankkeet sekä

kaluston hankinta ja paloasemien rakentaminen. Rahasto tavoittelee parasta mahdollista vaikuttavuutta jokaiselle myönnetylle avustuseurolle. Avustuksia kohdennettaessa otetaan huomioon pelastustoimen palvelujen sekä henkilöstön saatavuus ja työkyvyn turvaaminen koko maassa. Tutkimus- ja kehittämishankkeiden avustuksella rahasto voi vahvasti vaikuttaa sekä vahvistaa pelastustoimea koskevan tutkimustiedon lisääntymiseen, onnettomuuksien ehkäisemiseen sekä hyvien käytänteiden omaksumiseen pelastustoimessa.

Sopimuspalokuntajärjestelmän elinvoimaisuuden vahvistaminen on ollut jo vuosia Palosuojelurahaston erityisen tuen kohteena. Sopimuspalokuntien pienavustuksilla tuetaan hälytysvalmiuden tehostamista sekä työturvallisuutta parantavia kalustohankkeita. Avustukset tukevat osaltaan sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuutta ja toimintaedellytyksiä valtakunnallisesti. Lisäksi vahva tuki sopimuspalokuntien nuorisotoimintaan on noussut uutena toimintona voimakkaasti vuodesta 2022, mikä myös on lisännyt pienavustusten vaikuttavuutta paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Palosuojelurahastosta myönnettiin vuonna 2023 pienavustuksia 1,3 miljoonaa euroa, yleisavustuksia 3,9 miljoonaa euroa, erityisavustuksia rakennushankkeisiin 1,3 miljoonaa euroa ja kalustohankintoihin 0,9 miljoonaa euroa. Pelastusalan tutkimus- ja kehittämishankkeisiin rahastosta myönnettiin avustuksia 6,4 miljoonaa euroa.

Rahoitusvakausrahasto

Rahoitusvakausrahasto muodostuu talletussuojarahastosta ja kriisinratkaisurahastosta. Talletussuojarahaston tehtävänä on turvata talletuspankkien tallettajien saamia. Kriisinratkaisurahaston tarkoituksena on kattaa kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden mahdollisten kriisinratkaisutoimien kustannuksia.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Säädösperusta

Laki rahoitusvakausviranomaisesta (1195/2014)

Varojen muodostuminen

Talletussuojamaksut (talletussuojarahasto) ja vakaumaksut (kriisinratkaisurahasto)

Varojen käyttö

Talletussuojarahasto: korvausten maksaminen tallettajille, talletuspankin kriisinratkaisun rahoittaminen, talletuksien siirtoon liittyvän järjestelyn rahoittaminen, talletussuojarahaston sijoitustoiminnasta aiheutuvat kulut.

Kriisinratkaisurahasto: kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden kriisinratkaisutoimien kustannusten kattaminen

Hallitus 2023

Mikko Spolander (pj), Sami Napari, Satu Vartiainen, Markku Pehkonen, Kati Jussila

Tunnusluvut		2022	2023
Tuotot	M€	460	404
Kulut	M€	320	252
Taseen loppusumma	M€	920	1072
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0	0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Talletussuojarahastoon talletuspankeilta kerättävät talletussuojamaksut määräytyvät kunkin pankin korvattavien talletusten määrän ja riskitason perusteella. Kotimaista kriisinratkaisurahastoa kartutetaan kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden maksamilla vakaumaksuilla. Kotimaisilta luottolaitoksilta kerättävät vakaumaksut puolestaan siirretään vuosittain pankkiunionin alueen yhteiseen kriisinratkaisurahastoon.

Rahoitusvakausrahasto vaikuttaa yhteiskunnallisesti ennaltaehkäisemällä pankkikriisejä, minimoimalla mahdollisten pankkikriisien kustannuksia ja turvaamalla talletuspankkien tallettajien saamia.

Vuonna 2023 molempia rahastoja kartutettiin ennalta säädettyjen prosessien mukaisesti. Kumpaakaan rahastoa ei ollut tarve käyttää kriisinhoitoon tai tallettajien suojaamiseen, eikä rahastoille ollut tarpeen hankkia lisärahoitusta. Rahoitusvakausrahaston hallitus teki joulukuussa 2022 päätöksen aloittaa rahaston varojen sijoitustoiminta sijoitussuunnitelman mukaisesti. Sijoitustoiminnan aloittaminen edellytti vähäisiä lainsäädäntömuutoksia rahoitusvakausviranomaisesta annettuun lakiin, jotka tulivat voimaan 1.1.2024, mistä syystä sijoitustoiminta käynnistyy vuonna 2024.

Talletussuojarahaston tavoitetaso on laissa säädetysti sidottu Suomessa toimivien pankkien korvattavien talletusten yhteismäärään. Rahasto tulee kerryttää heinäkuuhun 2024 mennessä tasolle, joka vastaa 0,8 prosenttia sen piiriin kuuluvien korvattavien talletusten määrästä. Tämä tavoitetaso on vuoden 2023 maksujen laskennan tiedoilla noin 1,2 miljardia euroa. Vuoden 2023 lopussa rahaston koko oli noin 1071 miljoonaa euroa.

Kriisinratkaisurahaston tavoitetaso lasketaan osuutena sijoituspalveluyrityksille ja luottolaitoksille yhteensä määritetystä tavoitetasosta, joka on yksi prosentti korvattavista talletuksista. Rahaston tulee saavuttaa tavoitetaso 897 000 euroa viimeistään 31.12.2024. Vuoden 2023 lopussa rahaston koko oli noin 798 000 euroa.

Valtion asuntorahasto

Valtion asuntorahaston tarkoituksena on tukea asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parantaa asuntotuotannon edellytyksiä.

Hallinnonala

Ympäristöministeriö

Säädöspäätös

Laki valtion asuntorahastosta (1144/1989)

Varojen muodostuminen

Rahaston varoista myönnettyjen lainojen lyhennykset ja korkotulot

Varojen käyttö

Lainojen myöntäminen, korkotuet ja muu asuntorahoituksen tukeminen, siirto valtion talousarvioon

Johtokunta 1.11.2022–31.10.2026

Sanna Pälsi (pj), Mira Riipinen, Markku Hedman, Eveliina Pöyhönen, Timo Aro, Seppo Junnila, Lauri Lehtoruusu, Anni Kyröläinen, Anne Viita

Tunnusluvut		2022	2023
Rahoitustuotot	M€	14,6	9,1
Rahoituskulut	M€	5,8	4,9
Taseen loppusumma	M€	5 606	5263
Takaukset yhteensä	M€	18 432	19 798
Talousarviosiirrot	M€	-1,0	-0,4

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Vuonna 2023 valtion asuntorahasto oli velaton. Rahaston yhdytilisaatava oli vuoden 2023 lopussa 3 174 miljoonaa euroa. Rahaston tulovirta muodostuu pääosin vanhoista aravalainasaatavista. Tämä tulovirta laskee tasaisesti ja päättyy lainojen tullessa maksetuksi 15 – 20 vuoden aikajänteellä. Samaan aikaan ovat valtion vastuut yhteisölainoihin liittyvien täytetakausten muodossa kasvaneet, kun asuntotuotannon tukemisessa on siirrytty suoran lainoituksen sijaan korkotukeen.

Valtion asuntorahastosta tuettiin asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parannettiin asuntotuotannon edellytyksiä myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia. Vuonna 2023 maksettiin rahaston varoista erilaisia avustuksia ja korkotukia yhteensä 348,4 miljoonaa euroa (191,1 miljoonaa euroa vuonna 2022). Rahastosta siirrettiin varoja valtion talousarvioon 0,4 miljoonaa euroa (1,0 miljoonaa euroa vuonna 2022).

Valtion eläkerahasto

Valtion eläkerahastolla varaudutaan julkisten alojen eläkelain (81/2016) piiriin kuuluvaan valtion palvelukseen ja muuhun valtion eläketurvan rahoituksen piiriin kuuluvaan palvelukseen perustuvien tulevien eläkkeiden ja niihin verrattavissa olevien muiden etujen maksamiseen ja tasataan näistä valtiolle aiheutuvia menoja ajallisesti.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Säädösperusta

Laki valtion eläkerahastosta (1297/2006)

Varojen muodostuminen

Valtion virastojen ja laitosten, liikelaitosten ja muiden yhteisöjen eläkemaksut, työntekijäin eläkemaksut ja rahaston varoille saadut tuotot

Varojen käyttö

Siirto valtion talousarvion yleiskatteeksi kasvaa asteittain 40 prosentista 45 prosenttiin vuotuisesta eläkemenosta vuoteen 2028 mennessä

Hallitus 2023

Vesa Vihriälä (pj), Anu Sammallahhti, Keijo Karhumaa, Annika Klimentko, Jonne Rinne, Markku Puumalainen, Jani Salenius

Tunnusluvut		2022	2023
Tuotot	M€	2 597	2 594
Kulut	M€	513	232
Taseen loppusumma	M€	17 093	17 291
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	1 928	1 825
Talousarviosiirrot	M€	-1 982	-2 116

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Eläkemaksuja maksavat valtion eläkejärjestelmään kuuluvat työnantajat ja työntekijät. Vastuu eläkkeistä on

valtiolla, ja ne maksetaan valtion talousarvioon otetuista määrärahoista. Rahastolla ei ole eläketurvan toimeenpanoon liittyviä tehtäviä. Koska rahastolla ei ole eläkevastuuta, sillä ei myöskään ole vakavaraisuutta koskevia määräyksiä. Rahaston pääasiallisena tehtävänä on sijoittaa haltuunsa uskotut varat tuottavasti ja turvaavasti. Rahastosta siirretään valtion talousarvion yleiskatteeksi vuosittain määrä, joka oli vuonna 2023 suuruudeltaan 40 prosenttia valtion vuotuisesta eläkemenosta. Talousarviosiirto tulee kasvamaan asteittain 45 prosenttiin vuoteen 2028 mennessä. Vuonna 2024 talousarviosiirto on 41 prosenttia.

Valtion eläkerahastosta annetun lain (1297/2006) mukaan Valtion eläkerahasto on karttunut täyteen määräänsä, kun rahastoidut varat ovat 25 prosenttia valtion eläkevastuusta. Rahasto saavutti tämän tavoitteen vuoden 2021 lopussa. Huhtikuussa 2022 voimaan tulleen lakiuudistuksen myötä talousarviosiirtoa kasvatetaan kolmen prosenttiyksikön lisäsiirrolla, mikäli rahastointiaste ylittää laissa säädetyn 25 prosenttia kahtena peräkkäisenä kalenterivuonna. Vuoden 2023 lopussa rahastointiaste oli 22,7 prosenttia.

Rahaston sijoitusten tuotto vuonna 2023 käyvin arvoin oli 7,7 prosenttia. Sijoitusten tuotto oli yllättävän hyvä sijoitusmarkkinoilla vallitsevista epävarmuuksista huolimatta. Keskeinen markkina-ajuri oli hidastuva inflaatio ja sen myötä laskeneet korkopoliitiikan odotukset. Osakemarkkinoiden

tuottoja hallitsi teknologiaosakkeiden hyvä kehitys Yhdysvalloissa. Rahaston keskimääräinen tuotto viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden ajalta on ollut nimellisesti 5,4 prosenttia. Rahaston sijoitusomaisuuden markkina-arvo oli vuoden 2023 lopussa 22,8 miljardia euroa. Sijoituksista oli korkosijoituksia 40,3 prosenttia, osakesijoituksia 53,3 prosenttia ja muita sijoituksia 8,0 prosenttia. Johdannaisten allokaatiovaikutus oli -1,5 prosenttia.

Valtiovarainministeriön asettaman tuottotavoitteen mukaan rahaston sijoitusten tulee pitkällä aikavälillä tuottaa enemmän kuin valtion näkökulmasta riskittömän sijoitusvaihtoehdon eli valtion velan vähentämisen. Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana rahaston sijoitusten markkina-arvoinen tuotto on ollut keskimäärin 4,2 prosenttiyksikköä suurempi kuin valtionvelan keskikustannus.

Avainluvut		2022	2023
Sijoitukset yhteensä	M€	21 604	22 793
Sijoitusten tuotto	%	-6,8	7,7
Toiminnan kulut	%	0,04	0,04
Eläkevastuu	M€	97 000	101 000
Rahastointiaste	%	22,4	22,7

Valtion televisio- ja radiorahasto

Valtion televisio- ja radiorahaston tarkoituksena on järjestää Yleisradio Oy:n toiminnan rahoitus ja edistää televisio- ja radiotoimintaa.

Hallinnonala

Liikenne- ja viestintäministeriö

Säädöspäätös

Laki valtion televisio- ja radiorahastosta (745/1998)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta

Varojen käyttö

Yleisradio Oy:stä annetun lain (1380/1993) 7 §:ssä säädetyn julkisen palvelun kustannusten kattaminen, lain 6 §:n mukaisten ennakkoarvioiden kustannusten kattaminen sekä muu televisio- ja radiotoiminnan edistäminen

Johtokunta tai hallitus

Ei johtokuntaa tai hallitusta

Tunnusluvut		2022	2023
Tuotot	M€	0,0	0,0
Kulut	M€	557,3	576,5
Taseen loppusumma	M€	7,3	6,7
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0,0	0,00
Talousarviosiirrot	M€	+556,9	+575,8

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtion televisio- ja radiorahaston kautta järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus. Rahastolla ei ole omaa organisaatiota, vaan sen hallinnoinnista vastaa Liikenne- ja viestintävirasto.

Valtion televisio- ja radiorahastoon siirrettiin valtion talousarviosta Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseen noin 575,8 miljoonaa euroa, mikä tuloutettiin

kokonaisuudessaan Yleisradio Oy:lle vuoden 2023 aikana. Rahaston käyttösuunnitelman mukaisia muita kuluja oli noin 0,7 miljoonaa euroa. Rahaston yhdistyksen saldo vuoden lopussa oli noin 6,7 miljoonaa euroa.

Liikenne- ja viestintäministeriö ei ole asettanut valtion televisio- ja radio-rahastolle toiminnallisia tulostavoitteita. Rahaston euromääräiset tavoitteet sisältyvät valtioneuvoston vahvistamaan rahaston käyttösuunnitelmaan, jota ei ylitetty.

Valtiontakuurahasto

Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, erityistakausten ja muiden valtiontakuurahastolain (444/1998) mukaisten sitoumusten täyttäminen.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Laki valtiontakuurahastosta (444/1998)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, erityisrahoitusyhtiön rahastoon siirtämät varat ja rahastolainasta suoritettavat maksut sekä vastuusitoumuksiin liittyvät takuumaksut ja takaisinperintäsaatatavat

Varojen käyttö

Vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan erillistuloksen ollessa tappiollinen käytetään ensisijaisesti Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan puskurirahastoa, tämän jälkeen Valtiontakuurahaston varoja ja viime kädessä momenttia 32.40.60.

Johtokunta 1.1.2023–31.12.2023

8.3.2023 asti Elise Pekkala (pj), 9.3.2023 lähtien Jaana Avolahti (pj.), 19.1.2023 lähtien Antti Makkonen, Juha Savolainen, Mia Jacobsson

Tunnusluvut		2022	2023
Tuotot	M€	5,7	4,1
Kulut	M€	0,1	0,1
Taseen loppusumma	M€	1 117,9	1 123,9
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0	0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtiontakuurahasto vastaa valtiontakuurahastolain 5 §:n mukaisesti Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnasta Finnveralle syntyvästä tappiosta (rahastomaksu). Rahasto on yhtiön vastuukannan puskurina siltä varalta, että yhtiön myöntämien vientitakuiden ja muiden rahastolaissa tarkoitettujen erityistakausten erillistulos yhtiössä muodostuu tappiolliseksi.

Valtiontakuurahastossa oli vuoden 2023 lopussa kassavaroja noin 1 109 miljoonaa euroa (1 096 miljoonaa euroa 31.12.2022). Lisäys on aiheutunut vakautussopimusten perusteella saaduista suorituksista.

Valtiontakuurahastolain 4 §:n mukainen Finnveran vuoden 2023 toiminnan tulos muodostui 377 miljoonaa euroa voitolliseksi. Valtiotakuurahastosta ei ole maksettu Finnveralle 4.2.2021 tehdyn rahastomaksupäätöksen mukaista 349 miljoonan euroa, vaan se on rahaston taseessa velkana Finnveralle. Velka maksetaan, kun rahastomaksupäätöksen perustana olevat vientitakuutoiminnasta tehdyt tappiovaraukset realisoituvat korvauksiksi. Rahaston yhdistyksen varojen riittävyys ei aiheuttanut toimenpiteitä vuoden 2023 aikana.

Valtiontakuurahaston vuoden 2023 tulos oli 4,1 miljoonaa euroa ylijäämäinen, edellisen vuoden tulos oli 5,6 miljoonaa euroa ylijäämäinen.

Valtiontakuurahaston saamiset muodostuvat Finnvera Oyj:n edeltäjän Valtiontakukeskuksen maksamien

takuukorvausten perusteella syntyneistä takaisinperintäsaamisista. Takaisinperintäsaamisista vakautettujen saamisten maksusopimukset ulottuvat pisimmillään vuoteen 2038. Muut saamiset ovat pääsääntöisesti järjestämättömiä.

Rahaston takaisinperintäsaamisten* kehitys		2022	2023
Takaisinperintäsaamiset	M€	191	179
– vakautetut saamiset	M€	141	130
– muut poliittisen riskin saamiset	M€	49	540
– kaupallisen riskin saamiset	M€	0,6	0,6

*Rahastoon 1.1.1999 Finnvera Oyj:n perustamisen yhteydessä siirretyt Valtiontakuukeskuksen takaisinperintäsaamiset.

Ydinjätehuoltorahasto

Ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne jätehuoltovelvollisilta keräämänsä varat, jotka tulevaisuudessa tarvittaisiin ydinjätteistä huolehtimiseksi, mikäli jätehuoltovelvolliset eivät täyttäisi ydinjätehuoltoon liittyviä velvollisuuksiaan.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Ydinenergialaki (990/1987)

Varojen muodostuminen

Maksut ydinjätehuoltovelvollisilta ja rahaston tuotot

Varojen käyttö

Ydinjätteistä huolehtimisen kustannusten kattaminen, jos jätehuoltovelvolliset eivät täyttäisi ydinjätehuollon velvollisuuksiaan

Johtokunta 1.1.2023–31.12.2023

Eva Liljeblom (pj), Mika Niemelä, Anu Sammallahhti, Jyrki Orpana ja Jaana Avolahti

Tunnusluvut		2022	2023
Tuotot	M€	19	158
Kulut	M€	8	7
Taseen loppusumma	M€	2570	2815
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0	0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Ydinjätehuollon taloudelliseen varautumiseen käytettävän päärahaston lisäksi ydinjätehuoltorahastoon kuuluu erillisvarallisuutena niin sanottu tutkimusrahasto. Sen tehtävänä on kerätä vuosittain varoja ydinlaitosten haltijoilta jaettavaksi ydinturvallisuuden ja ydinjätehuollon tutkimustoimintaan.

Jätehuoltovelvollisilla on ydinenergia-lain nojalla oikeus lainata vakuuksia vastaan 60 prosenttia ydinjäterahastossa olevasta varallisuudestaan. Vähintään 20 prosenttia voidaan sijoittaa Suomen valtion liikkeelle laskemiin sitoumuksiin. Tämän lisäksi vähintään 20 prosenttia rahaston varallisuudesta voidaan sijoittaa muuhun sijoitustoimintaan korko- ja osakemarkkinoille. Tällöin on huolehdittava sijoitusten turvaavuudesta, tuotosta ja rahaksi muutettavuudesta sekä niiden asianmukaisesta hajauttamisesta. Rahaston luonteen vuoksi sen ensisijaisena päämääränä ei ole tuottaa taloudellista voittoa, vaan varmistaa varallisuuden säilyminen.

Ydinjäterahaston laskennallinen voitto oli 153 miljoonaa euroa (vuonna 2022 97,0 miljoonaa euroa) ja tase vuoden lopussa noin 2,815 miljardia euroa (vuonna 2022 noin 2,6 miljardia euroa). Rahasto jakoi tutkimusvaroja yhteensä noin 8,0 miljoonaa euroa. Rahaston varat kattavat arvioidut ydinjätehuollon kustannukset. Rahaston riskit liittyvät edellä mainittuun lainanantotoimintaan kuuluvien vakuuksien arviointiin ja sijoitustoimintaan. Suoria vaikutuksia valtion ja rahaston talouteen ei ole.

Öljysuojarahasto

Öljysuojarahaston tehtävänä on toimia öljypäästöjen aiheuttamien vahinkojen ja torjuntakustannusten viimesijaisena korvaajana sekä tukea öljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpitoa.

Hallinnonala

Ympäristöministeriö

Säädöspäätös

Laki öljysuojarahastosta (1406/2004)

Varojen muodostuminen

Varojen käyttö

Öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaaminen, öljyntorjunnan ja torjuntavalmiuden ylläpitämisen kustannusten korvaaminen

Öljysuojamaksut ja määrärahasiirto valtion talousarviosta

Hallitus 1.11.2021–31.10.2024

Frey Nybergh (pj), Pasi Ryyänen, Johanna Korpi, Marko Nurmikolu, Hannu Klemola, Lauri Taro ja Ida-Kaisa Kemppi (12.1.2023 alkaen)

Tunnusluvut		2022	2023
Tuotot	M€	0,0	0,0
Kulut	M€	8,8	5,2
Taseen loppusumma	M€	9,2	7,4
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	5,6	3,0
Talousarviosiirrot	M€	4,0	4,0

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Öljysuojarahasto huolehtii eräissä tapauksissa maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamisesta. Rahasto korvaa alueiden pelastustoimelle ja valtiolle erilaisia öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämiseen liittyviä kustannuksia. Lisäksi rahastosta

voidaan myöntää korvauksia öljyn pilaaman maa-alueen ja pohjaveden puhdistamiskustannuksiin.

Varat öljysuojarahastoon on saatu pääosin öljysuojamaksun tuotosta. Vuosina 2010–2015 öljysuojamaksu kannettiin kolminkertaisesti korotettuna öljyntorjuntavalmiuden parantamiseksi erityisesti Suomenlahden alueella. Rahaston pääomarahoja korotettiin vuoden 2019 loppuun saakka. Vuoden 2023 aikana rahastoon siirrettiin talousarviosta 4,0 miljoonaa euroa kattamaan alueellisten pelastuslaitosten jälkikäteisen korvattavia kuluja.

Valtion viranomaisten ja pelastuslaitosten yhteisiksi suunnitellut venehankkeet eivät edenneet suunnitellusti. Myös alueellisen pelastustoimen öljyntorjuntavalmiuden parantamiseen liittyvät hankinnat toteutuvat ennakoitua hitaammin. Näistä syistä rahaston oma pääoma on edelleen poikkeuksellisen suuri eli 7,3 miljoonaa euroa. Öljysuojamaksun kantaminen lopetettiin 1.3.2020, jolloin öljysuojarahaston varat ylittivät ylemmän 10 miljoonan euron pääomarajan. Öljysuojamaksun kantamista koskevat säännökset kumottiin ja maksusta luovuttiin kokonaan 1.1.2023 alkaen valtion talousarvion ulkopuolista ympäristövahinkorahastoa koskevan lain (1262/2022) vahvistamisen myötä.

Vuonna 2023 öljysuojarahastosta maksettiin korvauksia yhteensä 4,69 miljoonaa euroa. Alueelliselle pelastustoimelle öljyvahinkojen torjunnasta aiheutuneita kustannuksia korvattiin 0,4 miljoonaa

euroa. Vahingot olivat pieniä ja niiden aiheuttajat olivat jääneet tunte-mattomiksi. Alueellisen pelastustoimen öljyntorjunnan hankinta- ja ylläpitokus-tannuksista korvattiin yhteensä 4,25 miljoonaa euroa. Öljyn pilaamien maa- ja pohjavesialueiden tutkimus- ja kun-nostamiskustannuksiin käytettiin 0,53 miljoonaa euroa.

Öljysuojarahaston antamien ennakko-päätösten mukaiset sitoumukset ovat yhteensä 3,03 miljoonaa euroa. Suurin osa päätöksistä koskee pelastustoimen öljyntorjuntaveneiden ja muun keräys-kaluston hankintaa tai peruskorjausta. Öljypilaantuneiden kohteiden kun-nostamiskustannuksiin on päätöksillä sidottu 0,57 miljoonaa euroa.

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN pdf: 978-952-383-878-9
ISBN painettu: 978-952-383-894-9
ISSN pdf: 2490-0966
ISSN painettu: 2490-0613